GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPT LIBRARY
INDEXING FOR TELUGU MANUSCRIPT

Sl.	Particulars	Details
1	Language	TELUGU
2	Material	Paper Mss.
3	Bundle Number	TEL B 0620
4	Work Number	D 2686-C-VOL-III
5	Page No (From... To)	1 to 245
6	Name of the Work	PANCA TANTRAMU WIT H COMMENTARY
7	Subject	LITERATURE

Tel D
B 655
620

18

D. 2686c
B. 620
12-5-18

Pancatantramu

Dis. 2686.
D 2686.c

సంధివిగ్రహము

సులభధీభువలోలాలా సుస్థిర శ్రీవిశాలా।

టీక॥ కలుషమశకధూమపా॥ కలుషప్రాపమనేటి। మశకమనే దోమలకు ధూమమా ర
ఖగమైనవాడా। అనగా పాపమనే దోమకు ధూమము అని తాత్పర్యము। క్షాంతి లతా
వితానా। క్షాంతి శ్రమమున్న, లతా। మనోవికారము మున్న। వితానా।
మైత్రీవాడా। ప్రకటకరుణారసపూరిత శయ। విలయమునన్ దర్శనా। ద
సుల యందు। రూపా। కోపము గలవాడా। విశ్రుతసంగుప్తి తోష। విశ్
న్రి యొక్క సంగుప్తి। రక్షణ యందు। తోషా। సంతోషము గల
వాడా। రమానిజవిశేషముల యందు। జగత్తునకు ఉత్పత్తి స్థితి లయము
లు చేసేవాడని తాత్పర్యము। విలసదచలధర్మా। విలసత్ ప్రకాశిస్తున్నట్టు
వంటి। అచల। స్థిరమైన। ధర్మా। స్వభావము గలవాడని విష్ణుపర్యాయము।
విలసత్ ప్రకాశిస్తున్నట్టువంటి। అచల। పర్వతమే। ధర్మా। ధనుస్సుగా గలవా
డాయని యీశ్వరపర్యాయము। విశ్రుతశ్రీతకర్మా। విశ్రుత। విస్తారి
పబడ్డట్టు వంటి। శ్రీత। వేదశాస్త్రాదితమైనట్టువంటి। కర్మ। క్రియ గలవాడా।
సులభభువనలోలా। సులభ। క్లేశము లేకుండా వస్తుగాను। భువన। ముల్లోక
మైన సేవ యందు। లోలా। ఆసక్తుడైనవాడా। సుస్థిర శ్రీవిశాలా। సుస్థిర
వలింపనట్టువంటి। శ్రీ। సంపదల యొక్క। విశాలా। ఆధిక్యము గలవాడా। ఈ
సర్వవిశేషణముల యందున్న హరిహరులకు ఐక్యతే యర్థము। తదుభయస్వ
రూపుడవైన హరిహరనాథా యని ధ్యానరూపమైన సంబుద్ధి చెప్పుటే॥

వ౹౨ గద్య॥ ఇది శ్రీవేంకటనాథకరుణాలబ్ధసరసహావాంత్యానిత్యా
కవితావిలాససకలసుకవివృతకైవారభాషణారూలుజ్ఞానసర
బృహములవారావారపర్వశర్వరీరమణానేలతిశాస్త్రభావార్థప
రిశ్రమణాద్వైరస్వపర్యాయధీవలతనే వారపర్వతపర్వతరా
జుమహారనస్వహయప్రబంధనిర్మాణాపోయిబుభాఉదా
రసుధామధురస్ఫూర్తిసనాథవేంకటనాథప్రణీతంబైన

GOVERNMENT ORIENTAL
MANUSCRIPTS LIBRARY

క॥ శ్రీసత్యాన్వితకమలజనితాసమశరవరరమాసంస్తుతపా
దీకవరశరతాత్రసవిధిపద్మధరశ్రీధ్యాన్విసభుజాగ్రశశ
నాధపాశిపారనాధా॥

టీక॥ శ్రీసత్యాన్వితకమలజనితాసమశరవరరమాసంస్తుతపాదీక॥ శ్రీ లక్ష్మీదేవియొక్కయును
న్ను, సతీ పార్వతీదేవియొక్కయున్ను, ఆలోకన వీక్షణముల చేతను జనిత పు
ట్టబడ్డట్టువంటి అసమశర మన్మథసంబంధమైనట్టువంటి శరణాగ వేష్టల చేతను,
సంస్తుతపాదీక స్తుతింపబడ్డపాదములుగలవాడా, అవనిలో లక్ష్మీదేవియొక్క ఆవ
లోకనములచేతను, మన్మథోద్దీపనమైన చిత్తచాంచల్యము గలవా
డు విష్ణువన్ని, పార్వతియొక్క ఆవలోకనములచేతను మన్మథో
ద్దీపనమైన చిత్తచాంచల్యము గలవాడు సాంబశివుడన్ని తాత్పర్యము,
వరశరతాత్రసవిధిపద్మధరశ్రీధ్యాన్విసభుజాగ్రశశనాధపాశిపద్మము
శరణ్యాంమునివెన్ని, అవగానవరవేంసురుని వెన్ని పాశపద్మము సరస్వ
తీ దేవియొక్క శరద్భుస్నా, త్రాసయుము యొక్క విధి సేసుటయుందు,
పెద్ద సమర్థమువైనట్టువంటివన్ని, శరణ్యయుక్తము యొక్క ఆభ్యాన్విస అల
వాటుగలిగినట్టువంటి భుజాగ్రశ గతియుపాంసులవంటి, పాపముల
లహాంతను సనాధ హంమతమన్నట్టువంటి పాశిపారనాధా పాశి
పాంరస్వరూపుడవైనట్టివి యుని సంబుద్ధి॥

౧ వ॥ దేవా లబ్ధనాశనాఖ్యం ధానచతుర్థతంత్రమారభ్యతే
యమధీతనీతిశాస్త్రమర్మం దవిష్ణుశర్మం డుసుదర్శన
కుమారులకిట్లనియె॥

టీక॥ దేవా! పాటలీపురనాధా! లబ్ధనాశనాఖ్యం ధానచతుర్థతంత్రమారభ్యతే
ప్రము। లబ్ధనాశనమను పేరుగలిగిన నాలవదయిన్ని వినుము। అనగా నాలు
గో ప్రకరణమనుట। అధీతనీతిశాస్త్రమర్మం డు। అధీత। అభ్యసింపబ
డ్డ వంటి। నీతిశాస్త్ర। నయశాస్త్రముల యొక్క। మర్మం డు। రహస్యము గలిగి
నట్టు వంటి। విష్ణుశర్మం డు। విష్ణుశర్మ యనే బ్రాహ్మణుడు। సుదర్శన కుమా
రులకిట్లనియె। సుదర్శనుడనే రాజు యొక్క కొడుకులతో నీప్రకారము చెప్పె
ను॥

౨ క॥ పరవపటాలాపపరం పరవేశ్య దృష్ట్వా మసివిదుషు పండ్రు
మూర్ఖము కొపురుషుడు వడు వరిముమసాగరమున
కపిశింశుమారకము చెప్పగా తదెనే॥

టీక॥ కాపురుషుడు। దుర్జనుడు। పరవపటాలాపపరంపరన్। పర। అన్యుని యొ
క్క। కపట। ఆలాప। అసత్యప్రసంగముల యొక్క। పరంపరన్। సమూహము
చేతను। పర్వ దర్శముపి। చెప్పగా విని అటు। విదుషు పండ్రు। మూర్ఖము।
తనకుల భ్యమైన పదార్థము వదిలిపెట్టును। పట్లనంటే। ముసః పూర్వోకా
లమందు గాగరమున సముద్రమందు। శింశుమారకము। ఒకపెద
కముసలి। దుష్టనిత్తగ। దురావిశ్యములచే తను। కపి। కోతిని। విడు
వడె। వదిలిపెట్టలేదా। విడిచిపెట్టినాడని తాత్పర్యము॥

౪ క॥ నా విని రాజకుమారకులా విప్రుని జూచి పలికిరి
దియెట్లనయ చెప్పవలెన్నియా వధచెప్పుమా వినియె
దమని వారికి తదిట్లనిరెన్॥

టీక॥ నా విని రాజకుమారకులా విప్రుని జూచి పలికిరి। ఆ ప్రకారము వి
ష్ణుశర్మ చెప్పగా విని రాజకుమారులు బ్రాహ్మణుని జూచి యాబ్రాహ్మ
ణుని తో మందలించిరి। అది యెట్లనయ చెప్పవలెన్నియా తెలియచెప్పుమా ఆది
పూర్ణముగ వినెదమని వారికి విష్ణుశర్మ ఆ దియెట్లనగా। ఆ కథ
చెప్పుమా విని యెదమని వారికి తదిట్లనియె। ఆ ప్రకారము వా
రు చెప్పుమా యాలకించి దమనగా నారాజకుమారులతో నా విష్ణుశ
ర్మ ఈ విధముగా చెప్పుచున్నాడు॥

౫ సీ॥ నరదపదికపానీయునికే తంబు మేదినీయువతి కటి
కటకాల అంబరచరవరాభ్యవహారరసత్రంబు సరిద
లంకృతి కొంర్యకరణశాలి కొంర్యశాస్త్ర యుదవేత
నవధూబునికేత రాజసబిదిఫ్రాహారస్థలంబు ము
నికోంషనష్ట నాకనిసర్గశుభదాయిని స్తులరత్నఫలా

౬ తే॥ క్షితకరంకముగ్రశతధారధారాసముజ్జ్వలితి పరవ
శాగతబహుకచ్ఛ దృష్టకాననపుణ్యమతనుసత్య
మలక్షితారావనలంబు వరలుదక్షినాశరధిసర్వ
ప్లాశరధి॥

టీక॥ సముద్రవర్ణనము చేయుచున్నాడు। సముద్రమెట్టువంటిదంటే సు। నరద
పదికపానీయునికేతంబు। నరద। మేఘముల కెల్ల। పదిక। గొప్పదయిన
ప్రాపినీయునికేతంబు। చల్లనైన వంటిది। మేఘముల
ముదారదకపానము చేసెవాడైనటువంటి। మేదినీయువతి కటికట
లము। మేదినీయువతి భూమియనే స్త్రీకి। కటి ముమొలయు। మొల
కట్టు వస్త్రమైనదిన్ని। అంబరచరవరాభ్యవహారరసత్రంబు। అంబర
చరవర। దేవతాశ్రేష్ఠులకు। అభ్యవహార। భుజించేటి కొరకైన।
సత్రంబు। అన్నదానము చేసే యిల్లెనట్టువంటిది। సముద్రమునితమ్మ
నయమృతము నో దేవతలు పానము చేసుటవల్లను। సరిదలంకృతి।

కార్యకరణా శాలి(సరితా(నదుల యొక్క (అలంకృతి(కార్యకరణా(ప్ర
సాదించుట యందు(శాలి(శ్రేష్ఠుల షువంటి దిన్న(నదీవల్లభుడైనటువం
కార్యకార్యవిభేదవిభవుని(అవధూతనిరతి(కార్యకార్య(చరిత్రము న
ము(యశ(భలితరము చేత(విష్ణునేత్రములు గలిగినషువంటి(వధూ
స్త్రీలలక్ష్మీ చివికి(జనిరతి(జనముద్రిత షువంటిన్న(రాత్రసభ దివ్యా
స్థలంబు(రాత్రసభ(విష్ణువు యొక్క(వివరరత్నలంబు(సంచరింప యోగ్య
మై ఫలములు నిండినషువంటిన్న(మునిరాజస్థాన సర్గ శుభ్రదాయి(ము
ని(దూరావసుని యొక్క(రాష(కోపము చేతను(నష్టి(నశింపబడ్డ
షువంటి(నాక(స్వర్గమండలి(నిసర్గ శుభ(సమాజము గల్గినట్టి రా
వతాదికము(దాయి(యుద్ధి షువంటిన్న(స్వర్గమండుసమాజము
గాను నిర్మల రావతాదులు దూరావస శాపము చేత సముద్రగత
ములై యుండగా సముద్రము దనమందలమందు వారిని తిరిగి యిచ్చి
నాడని తాత్పర్యము(నిస్తుల రత్నపూర్ణ్ తకరంకము(నిస్తుల(స
మానము లేనషువంటి(రత్న(మణులచే తపూర్ణ తో నిండింపబడ్డషు
వంటి(కరంకము(పెట్టె(అయినషువంటి దిన్న(అనగా సముద్రరత్నము
లు కలదని తాత్పర్యము(అన్యత(ధారాధరాసమున్(ఖ్యాతిం(పర
వశాగతవివేకము శ్రీకరణానివ్యము(అన్య(కేశవాదుల(శర
ధార(వర్షా)యుద్ధము యొక్క(ధారా(వారి చేతను(సమున్నతి(అధి
కమయిము చేతను(పరవశాం(విశాస్త్రతి రచ్చి(అగత(వచ్చిన షువంటి
వివానుకేశమునైన(ఘన్యత(మైనా కాంక్ష పర్వతముల యొక్క(భరణా
పరింపుట యందు(నిష్ఠ(చేతురమైనషువంటి దిన్న(వర్షా యొక్క
తిరిగవచ్చిన తమరణం చుండి సమైనాం కావుల పరింపి వదని తాత్పర్య

ము(అతను సత్వము(అతను(విస్తారముగనే సత్వము(ఖంతువులు గలిగి
నషువంటిది(అలక్ష్మీ తారాస్వవలంబు(అలక్ష్మీత(చూరదుబడినషువంటి
నషువంటిది(అంతర్గతమైనబద
స్థారాస్వవలంబు(ది దవాగ్నిగ విగినషువంటిదిన్న(అంతర్గర్భి తమైనదు ద
వాగ్నిగలదని తాత్పర్యము(సర్వజ్ఞ(శరధి(సర్వజ్ఞ(సాంబశివుని
శరధి(అంబులవాదిమైనషువంటి(దక్షి)ణా శరధి(దక్షి)ణా సముద్రము
వరయు(చెప్పుచున్నాడు॥

౨ సీ॥ ఈ మహాగాంభీర్యమెవ్వని కెవదు చేవాహావిశ్వర
ణా మెవ్వనికి గలుగు(చేగోత్రరక్షణా మెవ్వని కబ్బునే
యనిమిషావాప్తి యెవ్వని కైదురుకునే సత్వసాధ్య
గర్వ మెవ్వనికి సగుచే(ఘనవాంతాంబరనా మెవ్వనికినెం
దగునే గాంభీర్యనమెవ్వని కుందుచే(కనకరత్నాన్వ

౩ తే॥ మెవ్వనికి వశము॥ విలలితరంజ సన్నాద మెవ్వనికిల
భించునెవ్వని కేట్టి యొప్పిదము నత్య్వహాంతనికెగా
క యనలుకొరల భిసుతింప(గల)లుని భూరవిభుడా
పగావిభుండు॥

టీక॥ ఈపద్యమందు విభుశబ్దము సముద్రము చేతరాజాంతరమునని గలశబ్ద
సి రాజపక్షము గాను సముద్రపక్షము గాను సమన్వయము చెప్పబడు
దు(ఈమహాగాంభీర్యమెవ్వని కెవదు(అధిక్యమైన యాలోడుయొక
దు(ఈమహాగాంభీర్య మీ(ఈయుద్ధిక గాంభీర్యమ్
నికె యొప్పు వని సముద్ర పక్షము యమ్మైన యర్థము(ఈ వాం వాని వార
మెవ్వనికి(యొప్పువని రాజపరమైన యర్థాంతరము(ఈ వాహావిశ్వర
ణా మెవ్వనికి గలుగు(వాహానే(నదుల యొక్క(భరణాము(వహించుట(
వవ్వనికి గలుగు(వవ్వనికి వెల్లివు మురుసని యర్థము(వాహానే(సేవలయు
ష్మ(భరణా(వహించుటకు(వవ్వనికి గలుగు(వనికి వెల్లివు మురుసని యర
ర్థాంతరము(ఈగో త్రరక్షణా(మెవ్వని కబ్బును(గోత్రమైనా కాది

పర్వతములయొక్క। రత్నగా। రావాండుటు।ఎవ్వనికి పుణ్యము।ఎవనికి గలుగు
నని యర్థము। గోత్రపుత్ర పౌత్రాదిరూపవంశముయొక్క। రత్నగా।
రావాండుటు।ఎవ్వనికి పుణ్య।ఎవనికి పుత్రమగునని యర్థాంతరము।ఈ
యని విషయావాప్తి యొవ్వనికి దురుకు।అని విష।మత్స్యవియులచేయు
క్క। అవాప్తి।ప్రాంచుటు।ఎవ్వనికి దొరకు।ఎవనికి పుణ్యనని యర్థము।అని
మిషావాప్తి।దేవాంశప్రాప్తి।ఎవ్వనికి దొరకు।ఎవనికి పుణ్యనని య
ర్థాంతరము।ఈసత్వసౌభాగ్యమెవ్వనికి కలుగును।సత్వ।జలజంతు
వులయొక్క।సౌభాగ్య।ము సంపత్సమృద్ధి।ఎవ్వనికి కలుగును।ఎవనికేయు
ప్పునని యర్థము।సత్వ।శరీరబలము యొక్క।సౌభాగ్యము।సమృద్ధి।
ఎవ్వనికి కలుగును।ఎవనికి యొప్పునని యర్థాంతరము।ఈఘనవాంతాపర
గా।మెవ్వనికి కెలదగు।ఘన।మేఘములను।వాంత।ఇష్టమైన।అపరగా।
నదత।ఎవ్వనికి కెలదగు।ఎవని।కను పూంచునని యర్థము।ఘన।పుణ్య
ములను।వాంత।ఇష్టమైన।అపరగా।నదత।ఎవ్వనికి కెలదగు।ఎవనికను
పూంచునని యర్థాంతరము।ఈగాంధర్వజీవనమెవ్వనికి కుండును।గాంధ।
స్థిరమైన।జీవనము।ఉదకము।ఎవ్వనికి కుండును।ఎవనికి యున్నదని య
ర్థము।గాంధ।స్థిరమైన।జీవనము।ధనధాన్యాదివృత్తి।ఎవ్వనికుండును।
ఎవనికున్నదని యర్థాంతరము।ఈకనకరత్నోర్మ్ములెవ్వనికి వశములు।
కనక।సువర్ణము।రత్న।మణులున్న।ఊర్మ్ములు।తరంగములున్న।
ఎవ్వనికి వశములు।ఎవనికి స్వాధీనములని యర్థము।కనకరత్న।సువర్ణ
మణిఖచితములైన।ఊర్మ్ములు।అంగరములు।ఎవ్వనికి వశములు।
ఎవనికి స్వాధీనములని యర్థాంతరము।ఈలలితరాజసన్నాహమె
వ్వనికి లభించును।లలిత।ఒప్పుచున్న।రాజు।చంద్రునిచేతను।సన్నాహ
ము।సామర్థ్యము।ఎవ్వనికి లభించును।ఎవనికి ప్రాప్తించునని యర్థము।

లలిత।ఒప్పుచున్న।రాజు।భూపతులచేతను।సన్నాహము।బహుమాన
ము।ఎవనికి లభించును।ఎవనికి ప్రాప్తించునని యర్థాంతరము।ఎవ్వని
కిట్టి యొప్పిదము।ఇట్టిమహత్తు యొంగ్యతయెవనికి గలుగునని యభి
ప్రాయము।నత్వమా।తనకేగాక యనిలోకులకు నట్టిప్పిట్టి
యత్ర అర్థము।నత్వమా తనకేగాక యనిసర్వజనులు
ప్పటికి యాసము దునికేగాక యారాజుకేగాక యని సర్వజనులు
స్తోత్రము జేయుగా।నిర్జరవిభుడు।అధికసమర్థుడైన।అపగావిభూ
డు।సముద్రుడు।గా।లుప్పకొంచుచుండును॥

ర॥ అపరిమితంబు దుపతరణయోగ్యపసత్వంబు అఖిలజల
ధరోపాస్యంబాత్మపదస్థానిమిషంబై విపులాత్మ
ఘంబనంతవిభవమరుగించరనిధి॥

టీక॥ఈపద్యమందు।అనంతశబ్దమాత్రముచేతసముద్రపర్యాయము।
ప్రశ్నోత్తరముచెప్పుచున్న।అనేకములనకున్నశేషచేతచెప్పుచున్నా
డు।విపులాత్మకంబు।సముద్రము।అపరిమితంబు।సముద్రకెం
డు।విపులాత్మకంబు।సముద్రము।అపరిమితంబు।సముద్రకె
శపర్యాయములకెంటియుందున్నప్రమాణముచేనఘవంతుడని యు
ర్థము।అదుపతరణయోగ్యపసత్వంబు।అదుపచేపదవులచేతనున్నత
రగా।జీవలచేతనున్న।అపసత్వంబు।పొందబడ్డఘవంతుడని యర్థము।
అదుప।చంద్రునిచేతనున్న।తరగా।సూర్యునిచేతనున్న।అపత్రం
బు।పొందబడ్డదని యర్థాంతరము।అఖిలజలధరోపాస్యంబు।అ
ఖిల।సమస్తములైన।జల।నందితాయములచేతనున్న।ధరమైనా
కం ధిపర్వతములచేతనున్న।ఉపాస్యంబు।సేవింపతగినదని యర్థ
ము।అఖిలజలధర।సర్వమేఘములచేతను।ఉపాస్యంబు।సేవింపత
గినదని యర్థాంతరము।ఆత్మపదస్థానిమిషంబై।ఆత్మపద।స్వస్థల
మందు।స్థ।ఉన్నఘవంతుడు।అనిమిషంబై।మానములుగలిగినఘవంతుడై।

పర్వతముల యొక్క । రత్నగర్భా । కాంపొందుటకు । ఎవ్వనికి చెల్లును । ఎవనికి గలుగు
నని యర్థము । గోత్ర । పుత్రపౌత్రాదిరూపవంశము యొక్క । రత్నగర్భా ।
కాంపొందుటకు । ఎవ్వనికి చెల్లు । ఎవనికి పొసగునని యర్థాంతరము । ఈ
యనిమిషావాప్తి యెవ్వనికి దొరకును । అనిమిష । మత్స్యములతోడి
తి । అవాప్తి । పొందుట । ఎవ్వనికి దొరకును । ఎవనికి చెల్లునని యర్థము । అని
మిషావాప్తి । దేవాంశప్రాప్తి । ఎవ్వనికి దొరకును । ఎవనికి చెల్లునని యని
ర్థాంతరము । ఈ సత్వసాంద్రాగ్ర్యము ఎవ్వనికి మెసగును । సత్వ । జలజంతు
వుల యొక్క । సాంద్రాగ్ర్యము సంపత్సమృద్ధి । ఎవ్వనికి మెసగును । ఎవనికి యొ
ప్పునని యర్థము । సత్వ । శరీరబలము యొక్క । సాంద్రాగ్ర్యము । సమృద్ధి ।
ఎవ్వనికి నెసగును । ఎవనికి యొప్పునని యర్థాంతరము । ఈ ఘనవాంతాంబర
నా । మెవ్వనికి నెందగు । ఘన । మేఘములను । వాంత । ఇష్టమైన । అంబరా
వరణ । తా । ఎవ్వనికి నెందగు । ఎవని । కనుకూలించునని యర్థము । ఘన । స్థూ
లమగు । వాంత । ఇష్టమైన । అంబరా । వరణత । ఎవ్వనికి నెందగు । ఎవనికి సు
ఖించునని యర్థాంతరము । ఈ గాంభీర్యజీవనము ఎవ్వనికుండును । గాంభీ
ర్యమైన । జీవనము । ఉదకము । ఎవ్వనికుండును । ఎవనికి యున్నదని యు
క్తి స్థిరమైన । జీవనము । ధనధాన్యాదివృత్తి । ఎవ్వనికుండును ।
... ము । గాంభీర్యస్థిరమైన । జీవనము । ధనధాన్యాదివృత్తి । ఎవ్వనికుండును ।
ఎవనికున్నదని యర్థాంతరము । ఈ వనకరత్నోర్ములె వ్వనికి వశములు ।
కనక । సువర్ణము । రత్న । మణులున్ను । ఊర్ములు । తరంగములున్ను ।
ఎవ్వనికి వశములు । ఎవనికి స్వాధీనములని యర్థము । కనకరత్న । సువర్ణ
మణిస్థగితములైన । ఊర్ములు । ఉంగరములు । ఎవ్వనికి వశములు ।
ఎవనికి స్వాధీనములని యర్థాంతరము । ఈ లలితరాజ్ఞసనాథనమె
వ్వనికి లభించును । లలిత । మెప్పు గల । రాజ్ఞ । చంద్రునిచేతను । సనాథ
ము । సహితము । ఎవ్వనికి లభించును । ఎవనికి ప్రాప్తించునని యర్థము ।

లలిత । మెప్పు గల్గు । రాజ్ఞ । భూపతులచేతను । సనాథనము । సహాయము
ము । ఎవనికి లభించును । ఎవనికి ప్రాప్తించునని యర్థాంతరము । ఏవ వ్వ
క్తి యొప్పిదము । ఇతని యొంగ్గేత యెవనికి గలుగునని యుప
యత్ర అర్థము । నత్త్వనాంతరికగాని యని లాభముల వలన (?) ప్రశ్న
ప్రశ్నకి యాసము(దు) నికే గాక యారాజుకే గాక యని సర్వజనులు
స్తోత్రము చేయగా । నిర్ధరవిభుడు । అధిక సముద్రుడైన । ఆ పగాం విభు
డు । సముద్రుడు । గంభీరుడు యొప్పు వెలసించు తానుండును ॥

క॥ అపరిమితంబు నుపతర । రత్నాపసత్వంబు నఖిల ఖల
ధరాపాంసు(?) ఆత్మపదస్థానిమిషంబై । విపులాస్త్రా
మంబ నంత విధమె రుగించునన్ ॥

టీక॥ ఈ పద్యము । అనంతస్వామాత్యము చేతను సముద్రోపమానము ।
ప్రకృతము చెప్పుచున్నారు । అంశముననున్న శేష చేత చెప్పుచున్నా
డు । విపులాస్త్రామంబు । సముద్రము । అపరిమితంబు । సముద్ర (?)
సపరాక్రమముల కెంతయుందున్న ప్రమాణము చెప్పవలెనని యని య
ర్థము । అనుపతర । రత్నాపసత్వంబు । అనుపమ । దేవలచేతను । త
రణి । దేవలచేతను । ఆపసత్వంబు । పొందబడ్డదని యర్థము ।
అనుపమ । చంద్రునిచేతను । తరణి । సూర్యునిచేతను । ఆపత్వం
బు । పొందబడ్డదని యర్థాంతరము । అఖిలఖలధరాపాంసు(?)బు । అ
ఖిల । సమస్తములైన । ఖల । నందిలోయములచేతను । ధరములైన
కొండపర్వతములచేతను । ఆపాంసువు । సేవింపతగినదని యర్థ
ము । అఖిలఖలధర । సర్వమేఘములచేతను । ఆపాంసు । సేవింపత
గినదని యర్థాంతరము । ఆత్మపదస్థానిమిషంబై । ఆత్మపద । స్వస్థల
మందు । స్థ । ఉన్నట్టి । అనిమిషంబై । మీనములుగలిగినట్టిదై ।

యని యర్థము। ఆత్మపదస్థ(స్వస్థ)లమందున్నప్పుడు వంటిది। అనిమిషంబై దేవతలుగలిగినప్పుడు వంటిది। శ్రీసముద్రము అనంతవిధములు [illegible] తుదలేని కలితనిన్ను। ఆకాశకలితనిన్ను। [illegible] యుపానందును॥

౮౦ క॥ ఆనరధిత [illegible] వానరులు [illegible]
వృద్ధమర్కటులు [illegible] వానరులు [illegible]
నరులు [illegible] వర్తిల్లున్॥

టీక॥ ఆనరధిత [illegible] సముద్రతీరమందు [illegible] వానరులు [illegible] వృద్ధమర్కటులు [illegible] వానరులు। దేవతలుగలిగినప్పుడు వంటిది। వానరులు। [illegible] వర్తిల్లున్ [illegible] లగుదు॥

౮౨ ఆ॥ వానరకంటకులౌ [illegible] పర్వత
[illegible]
[illegible] వానరసార్వభౌముడు [illegible]
[illegible] సేనాపతి [illegible]
[illegible]॥

టీక॥ వానరకు [illegible] వానరుని [illegible] నేత్రములు [illegible] వానరుడు [illegible] పర్వత [illegible] సముద్రతీర [illegible] వానరసార్వభౌముడు [illegible]

[illegible] సేనాపతి [illegible] వానరులు [illegible]

౮౨ క॥ [illegible] వానరులు [illegible]
[illegible]
[illegible]॥

టీక॥ [illegible] వానరులు [illegible]

౮౨ క॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]॥

టీక॥ [illegible]

లచేత ఘూకములచేత ప్రవర్తింపఁబడు యుద్ధముచేతను న్నట్టి ఆవారవాంఛ్యాఖ
రఖచరమ్మై ఆవారవారణ ఆవార ఆవారయనే వాంటులచేత ము ఖరే వెం(డ్రు)
యుచున్నషువంటి ఖచరమ్మై దేవతలుగలద్దై నభము ఆకాశము ద్వపక
యూంతదనిగి యుండగా ఆవాంపనుముదరిం చెరెండు పేవలున్న యుద్ధము చేసను॥

౯౪ శా॥ లాంఘులాపేర్చునవెంతురు కవ్వపి శిఖిశ్లాండ్రశ్లపారాఖ్య
చల గాఢవంబుల పెపెలించి రుఖ్వ దురు ముద్గర్దముద్గర్వ
త్తైంగ్రు నారాఖావర్ణంబులనైత్తైముత్తు దురుప్సు శ్రంఖిశ్ర
గంథస్నూటులగాంభుల బట్టుదు రెండు రుతకపదపదంగం
ద్భుంగనవాప్వనరుల॥

టీక॥ ఆవాప్వనరుల ఆయుధయుసేనల యందరితెమాంతులు ఆర్వ(ఘూ)మియందు
పిఙవెళ్లంద్రెళ్ల ముష్టిదన్నులచేత పక్షిపట్టుగా లాంఘులా పేర్చునెంతురు
తమతముభుఖాంబలములను పైగదు కెంపుచున్న నెప్పించు దురు పెంరరఖ్య
లగాఢవంబుల పెంఖ్య సమాంపముందు ఆచల పర్వతముల యొక్క గాఢ
వంబుల పెంపాహాంపములను పెపెలించి ఆఁదపెరిపె ముద్గర సమనిపాఠవ
ట్టుగాను న్న ముద్గర నేలకుంగునట్టుగాను న్న రుఖ్వ దురు పెనిశిపెతరు
ప్రత్నాంగ్రు నరఖావర్ణంబుల ప్రత్న పెట్లయొక్క అత్రుశాఖాగ్రమైన తమ
లయొక్క వర్ణంబుల సమాంపములచేతను ప్సు క్షత బలపా రవముయ్యుట్టు
గాను న్న పక్షదేహములు సన్నగిందునట్టుగాను న్న పత్తెముత్తు దురు
పైకెతూం పెంపెట్టు దురు భుండురుల ఖవరినివరు మదపదంగా గర్వములశా
చునట్టుగాను న్న ద్భుంగ శరీరములు కెంపేశావట్టుగాను న్న గంథస్ను టుల
పెంపలను గాంభుల బట్టుదురు పెరతురు॥

౯౫ క॥ చరతురుపెఉపేతుల నెూగరతురు తెరమొంళ్లపిశత
ఖంఙంబులు రావిరుతురునె శఖశనెవ్వులు పరిమాంవని
బలిముకపమిప్లవగాదళ్ళుల॥

టీక॥ ప్లవగాదళ్ళుల వానరాధిపతులు పరిమాంవని బలిముకపమి తెవల్ల
వబదనిసత్వములుగలుగుటచేతను చరతురుపెఉపేతుల వాస్తఫ
వెతలు ప్రాంగములచేత కొట్టు దురు నెూగరతురు తెరనొాళ్ల విభ్రివ
వదిన గువాంలచేతను వదిన దంశనములు గాంవింతురు పిశితఖం
బులు రావాంసపుతునకలు వెళ్లవచ్చి పట్టుగా విరుతురు నెశఖశ
నెవ్వులు ఆస్తులను ఖంఙములుగా వింతురు॥

౯౬ శ॥ పసరమునెరసాంపాంసము బురిఖానిపట్టుష్ఠయ
పైన్యములు బూంర్చరక్తరసతరసములగదురునా
రనిధిసత్వములువెలివసరిసరిరాంబుదగేఙ॥

టీక॥ విరసము పగయున్న నెరసాంపాంసమున ఆలిపం(ప్రే)మము న్న ప్రిరిగెని
ఆరెండున్న పెవసుకొనె ఇట్లు ఉత్తరారము ఆభయసైన్యములు రెండు
దిక్కుల సేనలున్న పరిరక్ష యుద్ధము యుంగా రక్తరసతరసములు రక్తర
సమెత్తురు యొక్కా సమున్న తరసములు మాంసము యొక్కా సమున్న గదురు
వ కంపుచేతను శరనిధిసత్వములు శరనిధి సముద్రము లందలి సత్వము
లుబులచరాదిజంతువులు వెలివసరిరాంబుదాంగేఙ బయలువెళ్లరా
నెంగెను॥

౯౭ వ॥ ఆ ప్లవంగసంగరంగావిష్టలాంరుణాంబునప్పొప్ప
తాంరకాంబునగుచునవాంర్య ఖంబులుమలు ంతిత్రాంగపం
బు నులుంబితత్త్వ(శు)లాంరుమంబునగుచు నాంఖ్షరం
బునవృష్టశాంస్త్రంబనత్రుతపరికరంబునగుచుయ
వననిపాంవాంబుసపరిప్పంశితచరణాంబునప్ప
నాంష్ట్రపశివిలాంసంబునగుచుపుకవిశవిత్వంబున
దుళరింపె॥

టీక॥ ఆప్లవంగసంగరంబు ఆవానరయుద్ధము ఆవిష్టలారుణాంబునప్ప ఆ
విష్టలత ప్రకాశింపబడ్డషువంటి ఆరుణాంబు నెూనెత్తురుగలిగినదిన్న

అవ్యక్త తారకంబు నగుచు। అవ్యక్త స్ఫుటముగా వివరించనపువం
టి। తారకంబు। నక్ష(త్ర)ము। కలదవుచున్న। అవిష్టత (ప్ర)కాశింపబ
డ్డపువంటి। అరుణాంబు। అమారుతుగలిగినపువంటిన్ని। అవ్యక్తస్ఫు
టముగా వినిపించని। తారకంబు। నక్ష(త్ర)ములు గలిగినపువంటి। అ
వాంర్ధ్యఖంబుమ (ప్ర)శాంతకాలము। అమకరించనిసర్వ(త్ర) అవ్
యము। లంకతీతాగమంబుమ। లంకతీత నాశనము చేయబడ్డపువంటి।
అగమంబు। వృత్తములు గలిగినదిన్ని। లంబిత త్యుష్ట్య చారవరంబునగు
చు। లంబిత పెరిశివే యుబడ్డపువంటి। స్త్ర(స) మానములున్ని। లా
వంబు। తనారుమాంములు గలిగినదవుచున్న। లంకతీత పెరిసుష్టి
బడ్డపువంటి। అగమంబు। వేదములు గలిగినదిన్ని। లంబిత స్త్ర(స)
లావంబు। సుకిగించబడ్డపువంటి। మానములు గలిగినపువంటి।
శాంర్ధ క్రర్యంబును। శాంర్ధ్రులయొక్క మతము నున్న। అధృష్టశా
స్త్రంబును। అధృష్ట। చరాంతబడనపువంటి। శాస్త్రంబును। అయు
ధసమూహంబు కలిగినదిన్ని। అనష్టతపరికరంబు। అనష్టత। కు
ప్తబడ్డపువంటి। పరికరంబు। సాధనములు గలదించుచున్న। అదృష్ట
చరాంతబడనపువంటి। శాస్త్రంబు। (శ్రు)త ధర్మము గలిగినపువంటి
దిన్ని। అనష్టత। పరికరంబు। పసుప్రాంచనవి యుములచే తన
లంకరింపబడనపువంటి యువనవివాహంబుము। వేప్త పరిణాయ
ము నున్న। వి(ప్ర)ంశతచరణంబును। వి(ప్ర)ంశత (త్రు)బడ్డపువం
టి। చరణంబును। పాదములు గల దిన్ని (ప్ర)నాష్ట వశివలాసం
బునల (ప్ర)నాష్ట (న)శింపబడ్డపువంటి। విశివిలాసంబును। వేడు
పు విాదిమదతలు గలిగినదవుచున్న। వి(ప్ర)ంశత (పి)ప్స్త తస్థ
గాఢి యుబడ్డపువంటి। చరణంబును। పద్యపాదములు। గలిగి

నపువంటిన్ని (ప్ర)నాష్ట। నాశనము చేయబడ్డపువంటి। వశివిలాసం
బును। యుతనాన్నము గలిగినపువంటి। కు కవి కవి తత్వంబును। కులి
తకవీశ్వరుడు। చెప్పి న(ప్ర)బంధాది కములున్న। అనగా। లక్ష్ణ
ముతవియుని కవిచె త్తమును। అమకరించెను। అపయించెనని సర్వ
(త్ర) అర్థము॥

౭౫ క॥ అంతట నఘనవ్యాలంబులు పంతము దిగనాడి
రావాడిపరబలసంవర్తాంతకుడనబవాలుమా
నుడు తాంతెలర తా(మ్ర)ము ఖుపతాంవెర్

దో॥

టీక॥ అంతట। అటువిాంద తుదు। తనఘనవ్యాలంబులు। తన(శ్రే)ష్ఠము లైన సైన్య
ములు। పంతము దిగనాడి। పౌరుషము విడిచి। ప్రఢపరబలపెరాజి
తుప్రైపారిపార యువసంవర్తాంతకుడన(ప్ర) శయకాల దండధరుడా
యువగా। బవాలుమానుడు। వాలుమానుడనవారుడు। తాంతె
తరతా(మ్ర)ము ఖుపతాంకెందా। తాంతెతర। అలసటఇటుడున
తరతా(మ్ర)ము ఖుపతాంవెర్। తా(మ్ర)ముఖు। తా(మ్ర)ముఖుడనెవానరుని యొక్క పతాకెర్।
షువంటి। తా(మ్ర)ముఖు। తా(మ్ర)ముఖుడనెవానరుని యొక్క (ప)తాకెర్।
సైన్యము ము। తారాలెర్। పారిపోవజొసెను॥

౭౯ తే॥ అప్పుడూర్ధ్వాఖండైయనిలసఖుడు।
చూచె నత్రా(మ్ర)ముఖుడుచరాపులనతిప్పు
వింగసంపూంతముడ। యుంపనింగినింగి। దాంకుచం
దానబవాలుమానుదారసించి॥

టీక॥ అప్పుడు। అసమయమందు। ఊర్ధ్వాఖండైన। పైకి (ప్ర)జ్వలించె తి।
అనిలసఖుడుచూచె। అగ్నివాడాను(ప్ర)డువలెనె। అత్రా(మ్ర)ముఖుడు।

తామ్రముఖుడనే వానరుడు। చూపులన్ దృష్టియందు। అతిస్ని
గ్ధసంభాషణము దయింప। అతిస్నిగ్ధ। అధికమైన మిత్రాను
రులయొక్క సంభాషణ సమాచారము। అదయింప। జనింపగా। నింగి
నింగి దానుచందాన। అనేకశమునకు। అనేకము తగిలిపోతిగానే।
ఖపాను వానరుని కారణంబు। ఖపాను మానుడనే కొలని తడిసిన పాదా
యము॥

౨౦ చ॥ తరమిపధింబు శత్రునకు దానసమానసమా
కరంతమ్ము। యరిమురి ఖనై నారి ఖరతాపరతా
ప్రవర్తితనాంపులం। నరిగి యుబావనేలనపుడీవన
నప్పుడా నవానుడారి దప్పురలపురాంపుతాను
వెడవులులకైవార్త్రి నవాడగాజులు॥

టీక॥ తరమిపధింబు శత్రునకు। వనతతగి వెతుని చంపదప్పె। తెపగతునకే। తా
నసమున। తానుసంధియకు। సమానరంతమ్ము। సమానయుద్ధమందు।
రంతమ్ము। శ్రీతేలె యిప్పుగల వార్తై। అరిమురి ఖనైన। మానవమానిన్ని।
చెప్పుమ। జరతా। ఖరిమునవి వాడా। పెరతాపు వర్తిగు। అవ్యస్థలమున।
కైదుమ। నాంపులం। నరిగి యుబావనే లనపుడీవన। నాలాప్రతులసి
యుంది న్న। యూపము యమందునే వెమితిని। ప్రతిజ్ఞెండె దవనితమ్మము
ఖడనగా। అనుపాను వానుడు। అనుపాను మానుడనే వాడు। ఖరిఖి
తామ్రముఖుడా। దప్పురలపురాము। అనుద్ధములుగ్లరాంపు రవము
అనగా వేనిపాల్పు వాడను మనలో। తాను। యుద్ధము జయము। వె
డపులులకైవార్త్రి నవాడగాజులు। ఇటువంటి అయువ్యార్తప్రమా
టలనుసమాంచె వార్నిగాంపు। సువార్త। అనిపక్షము॥

౨౮ క॥ పంచమగానపలాయన। వందళి సొంపారను

నీయందు గలుగు నెయ్యమిన్నందిన నేమోపంబు
నవ్వైచెందామ్రము ఖుండు పుల్లిసిలగానలు వేన॥

టీక॥ పలాయనకందళి। పాదిరి పుల్లి। పందమగాని కేమోచవాని వేగాని।
సొంపాసుని యందుగలుగునే। పరాత్రము నాలియందు సంభవించునా।
కైవారయనగా। పిరికివాడు। అని। ఇట్లాపలికె। మిన్నందిన కేమోపంబు నన।
అకాశమంటిన కోపధముచే తను। అలుకన్ రోషముచే తను। తామ్ర
ముఖుండు పుల్లిసిలగాను। తామ్రముఖుడనే కైపితు డప్పనట్లుగా। ము
రిమొక్కపుటిపటపంబున ఖరబి। వెండి యొక్క తరుశాఖ చేతనాస్తి
రిమొక్క పుటిపటపంబున ఖరబి యస్నప్పుడును మరియని అర్ధము వరి యున్నదే
వెన్। ఖవానుమానుడు। ప్రసివపాదారు యుధని పై పద్యాచరణాపుతూ
నస్థరపవార్త్రి। అనగానె వెట్టుకేపు తూపెన్గా మొట్టైన
తాత్పర్యము॥

౨౧ క॥ మరిమొక్కపుటిపటపంబున। జరబుపున కోధప్ర
స్థిసముకొన ముష్టిన్। పరియువదమరుము ఖడిబిన।
మురియుంబ దవెపుడు తామ్రముఖుడున్ గ్రుంకై॥

టీక॥ వైచరణార్ధము। లోగడ పద్యమందు వరిసినాము। ఘనకోధప్రస్థి।
అధికమైన కోపము చూపుచేతను। సమకొన। యత్నపడునట్లుగా
ముష్టిన్। పిడికిలి చేతను। పరియుబి దమరుము ఖడిబిన। పగిలిగా డబ
డిటట్లుగా వక్షస్సు గుద్దగా। మరియుంబ దవె। వలియుబ దవే। అపుడు
అసమయమందు। తామ్రముఖుడు। అగ్రుంకైకోపగించిన వాడై॥

౨౨ క॥ బలవంతుమాలవెంతుం। జలధితటగతగిరి సొంపన
మయింపంగా। దలచుమానుమంతురం తువర్లవృక్షం
గ్రుద్ధముష్టి వాతినిలగూల్చెన్॥

టీక॥ బలవంతుడు వాల్పవంతుండు సత్వవంతుండైన వాల్పవంతుడనేరాత్రిసునిన్నా
జలధికదుర్గసముద్రముతోరమంతుడు। తదగినెంపఫ్లానితెంత్తైతత్తువపరపు
లపున్నాసమయింపంగాచంపుటకున్నతలచుఅలాలవిసున్నామంతేప్రా
నుపుంటురంతునఅంబునెయయునివివారెల్పువలెనేత్రుష్ణతెంపితుడైనపు
వంటిన్నిఅలవృద్ధులముసలివాడైనయింవలవామనిన్నిప్రయుష్టివా
తినిగూర్పిపిజివెతిదప్పులెతనెలబడిగొత్తెము॥

౧౪ తే॥ మాంస్లిచంపవెంయుసురుతోంగూడదనతని। నతని
తాంతారిగ్గైకొనియుతులగతులవిరచివారాంశ
రాసితతిప్పింతకాంతధరజారాష్ట్రతిత్తెత్తెత్తె
ములాంనర్పు॥

టీక॥ మాంస్లిఅప్రకారమునెలబడిగొట్టి। చంపవెప్పుతమొందజెయుకప్రసురు
తోంమాందనతని ప్రకారముతోంగూడనాబవయిమానిన్ని నతని
తాంతారినతనిమిత్రభూతులయునని తాంతపరాక్రమాధిపుడై
నప్రరి। శత్రువులగలిగినపువంటి। అనగాశత్రువులుతనకుమాంతిపోయి
నప్పుడైనారనితాత్పర్యము అతువంటితత్రముయిడుకైవానిఅవ
వరుమానిన్నిచేకానిఅతులగతులఅతులసమానమలెనపువం
త్రిగలుల। నమనములచేతను పరచిపోయి। వారాంశరాసిన
ముద్రములెదిసి అనగాకెవలసముద్రసమాపమనియర్థము। తత్త్రి
తకాంతధర। తత్ప్రింతఅసముద్రసమాపమందలికాంతమనో
హారమైనధరభూమియందు। చిరాధ్వతిఅధికాదరణముచేత
నుప్రైత్తెత్తెత్తెములానర్పు అవివానుమానునిశతలాపచార
ములుచేయింపుచూనుండగాను॥

౧౫ క॥ మెండుకకాలముననుకెపిమండలపతియూ

ష్టదరిమవారవితోంగూర్చుండికనువిచ్చురిఫ్రను
ద్దండపరాక్రముడిగాంచితలవాంచికొనగ॥

టీక॥ మెండుకకాలమునను। మరికొంతకాలముగడచినపిమ్మట। కపిమండలపతి
వానరరాజైనబివాలుమానుడు। మహార్పదరి। మహావాముదలని। మవా
రవితోంగూర్చుండి। భూమియందుదిలముగానానెనుదయి। కేను
విచ్చినేత్రములుతెరచి। అద్దండపరాక్రముని అతిశౌర్యరచిత్తైవం
తుండైనపువంటి। రిఫ్ర। శత్రుప్రదైనతిమింగలము। వస్తున్ని। కాంచి।
చూచి। తలవాంచికొనక। శరస్సువంచకొనగాను॥

వ॥ అశనాన్వదాంత్రి నన్నిమకుఖడగుతాంప్రము
ఖండద్వ్రాలుమాండునవర్ధనాముంగావించిపంచిన॥

టీక॥ అశనాన్వదాంత్రి నన్ని మకుఖండగు। అశనాన్వి। వికృష్టిపుగూడనపువం
తి। దాంత్రిన్నా। పరకాంర్యని రవ్వానాలమునకు। అన్నిమకుఖడగు। అద్వ
క్తైన। తాంప్రముకుఖడు। తాంప్రముఖడనెవానరుడు। అవ్వాలు
మానుని। అబవాలుమానునిన్ని। అవర్ధనాముంగావించిపంచిన। అ
తడుబవాలుమానుడిగనుక। అపెరుసాంద్రకమగునట్లుగా। బవాలుమా
నమున్నైసియుంపించెను॥

౧౬ చ॥ ఖరతరకేపింద్రుడల్లరిగిసాగరతీరమునందు
మానితాంబురుహాన్వపాండషండపరిభూషితు
డైవెలుగొందుచున్నయాంవ్వరుడననుజుబల్జుతి
లసారఫలంబులుబాగ్నామైమవాగరిమవహాం
చుదానిమధుగర్వములనాజుమెదిదారిచిన॥

టీక॥ ఖరతరకేపింద్రుడు అల్లరిగి। ముసలివాడైనబవాలుమానుడనెవానరుడా
ప్రకారముపోయి। సాగరతీరమునందు। సముద్రతటమందుండుప్రా
నితాంబురుహాన్వపాండషండపరిభూషితుడై। ప్రానితతిప్పు

చున్నప్పుడు వంటి। అంబురువాంఛపాండవ(?) వర్ణందముల యొక్క (షండ)
ముఖాంవాంసముచేతను। పరిభాషితుడై అలంకరింపబడ్డవాడై। వెలుగు
చుచున్న ప్రకాశస్తున్నప్పుడు వంటి। ... సర్వరుధిర। పరమేశ్వరుడాయ
న్నట్టుగా। అబ్బిలజ్జితల సారఫలంబుల। అబ్బిలత ప్రకాశస్తున్నప్పు
వంటి। జటిల। ఏకటిమె కటి కలశనటు వంటి। సారరసవంతముపైన(?)
వంటి। జటిల। ... లంబుల। పండ్లచేత ఫలాంకమై। నిండారినదై। మహాగరిమ మహాంబుదా
లంబుల। పండ్లచేత పూర్ణమై। సుందరినదై। మహోగరిమ మహాంబుదా
ని। మహోగారవము। పొందినప్పుడు వంటి। మధుగర్భము నాబు। మధు
గర్భమనే పేరు చేతను చెప్పబడుచుండెను। మేడి। అత్తిచెట్టు। తెలుగున అగప
డగానె॥

౨౨ క॥ పరిపక్వ యయుంబురతరువైన్న తదియుపక్వత
రఫలసేవాగరిమం దాన్నానిలసంప్రవరణమున గావిం
చి మనము ఫల్గున మేముండుం డితి॥

టీక॥ పరిపక్వంబు। ఔదుంబరతరువైన్న। మేడిచెట్టు నాకొరకు
యు। తదియుపక్వతరఫలసేవాగరిమం। తదియు। మేడి సంబంధము
ధైన పక్వతర। మిక్కిలి పండినప్పుడు వంటి। ఫల। పండ్లయొక్క। సేవాగరిమ॥
మిక్కిలి శ్రమంబుచేతను। వాన్నానిలసంపూరణము గావించి మనము మ
అప్పువాయు వులను ధరించి చెను చున్నప్పవ మేముండుం డితి। అచవ
మానుడనెమ్మనితి నివసించెను॥

౨౯ క॥ అలకపిచేతివచ్చి ఫలముకుమారుదమున
బారిపాదాదివులంబులుపడి యుబడిననెండి
కంబుశములశబ్దంబు సంప్రభాంతంబుయ్యోగి॥

టీక॥ అలకపిచేతి। ఆబాలుమామనిపార్శ్వమందున్నప్పుడు వంటి। పరేశమున
లము। పక్వమైనపండు ప్రమాదముననుబారిపరంపరచేతస్రుచ్ఛో।
పాదాదివులంబులబడి యొ। సమదూరదకమందు పడనముచ్చ

ను। పడిన అట్లా పతనము గాగానే। బుడబుడ బుడ శబ్దంబు సం
ప్రభాతంబు యొగ్గిన। మకరము యొకబుడ బుడ మనే ధ్వని బుట్టెను॥

౨౮ క॥ ఆనవదము కర్ణంబుల కానందవిధాయిధంబుయయ
గుటయు గనానాప్రానముల గుతత్వములముల వా
నరుడక్కడవినిటవైవంబు నాగెను॥

టీక॥ ఆనవదము కర్ణంబులకు। ఆధ్వని తనచెవులకు। ఆనందవిధాయిధంబు
యగుటయు। ఆనందవిధా। సంతోషప్రకారమును। విధాయయ
గుటయు। చేయుచున్నదానిచేతను। గనానాప్రానములకు। అట్టివ
యశానస్వామునైనప్పుడు వంటి। అనగా వెన్నెమిక్కిలి యైనప్పుడు వంటి। తల్పుల
ములు। ఆమెడిపండ్లను। వానరుడు। ఆబహుమానుడు। అక్కడవినిట
ఆసముద్రజలములందు వైవంబునాగెను। వేయుచుండెను॥

౩౦ క॥ వనచరకరమువైముపై ప్రవదింబు డుమేడిపండ్ల
నారణాలారిలాదిమబుబలింపక ప్రకచుంబదమదా
రుణాశంసువురారముపొజ్జుమండుట॥

టీక॥ వనచరకరముక్తముపై। వనచర। వానరునియొక్క। కర। హస్తములచేతను।
ముక్తముపై। విడువబడ్డదై। ప్రవదింబుడు। సముద్రమందు పతనమగుచుండే
మేడిపండ్లు। ఔదుంబరఫలములను। అనగా। అత్తిపండ్లను। ఆవారణా
అక్షముకొకపోవుచున్నట్లుగాను। లారిలారిదిమబు। లారిలారిపలనే ప్రతి
పుచున్న। బలంపక। వదలక। ప్రకచుండదమదారుణాశంసువురారము।
ప్రకచుదనే పేరుగల మొసలి యొక్కటి। సముద్రజలమందు నివసించుచుండెను॥
ఆసముద్రజలమందు నివసించుచును॥

౩౧ క॥ అదికతరౌదుంబరఫల మధురరుచింభుమైశాంసు
మారముమాసాపద్దిగావపొజ్జులనకరముడిపోయెం
చెన్నిడు ప్రయాణముఖంటై॥

చున్నవంటి। అంబురవాంఛపాండుర(?) వర్ణంబుల యొక్క (షండ?)
ములం వాయుచేతను। పరిభాషితుడై అలంకరింపబడ్డవాడై। వెలుగం
దుచున్న (ప్ర)కాశిస్తున్నవంటి। శుక్రుడను। పరమేశ్వరుడైనాయు
న్నట్టుగా। ఆ జువ్విలజ్జాతిల నారఫలంబుల। ఆ జువ్విలతో (ప్ర)కాశిస్తున్న
వంటి। జాతుల। ఏకతతో కలశనకు వంటి। నారి। రసవంతము వైన
లంబులు। పండ్లచేతను (ఫ)ల్గున్నా। నిండారినడై। మవగరిమ వచ్చుచుం
ని। మవగారవమును। పొందినవంటి। మధుగర్భమునాఖ్యను। మధు
గర్భమనే పేరుచేతను ప్పబుండే। మేడి। ఆ తిత్తెల్లు। తోబాలినే। ఆగ
దగానె॥

౧౭ క॥ పరికించు యయ్యుదుంబరతరువెక్కెలతడి యుపశోభిత
రఫలసమాగరిమం బా(ర)నిలసం(ఫ)రణావుగావిం
చి కొమ్మను ప్లవగుండుండెన్॥

తే॥ పరికించి। చూచి। ఆ యుదుంబరతరువెక్కె। ఆ మేడి చెట్టునారోహిం
చి। తడి యుపశోభితరఫలసమాగరిమ। తడియు। ఆ మేడి సంబంధము
వైన (ప) శోభితర। మిక్కిలి పండినవంటి। ఫల। పండ్లయొక్క। సమాగరిమ।
మిక్కిలి పండ్లచేతను। పా(ర)నిలసంఫరణావుగా। వీచు మనకు।
ఆ మూలయుచులను ధరించి కొమ్మను చున్న ప్లవగుండుండెను। ఆ కపి
యా మేడినే కూర్చునివసించెను॥

౧౮ క॥ ఆలకపిచేతిపలేళిమ(ఫ)లములు (ప్ర)మాదమున
బారిపడ్డోరాదిఖిలంబులుపడి యుబిడినంతి
క(ప)ులుమొలుశతృంబు సంప్రభాంతంబు యొన్నేన్॥

తే॥ ఆలకపిచే। ఆ కపిచే తిను మానవు నిజాత్తమందున్నవంటి। పేళిమ
లము। పక్వమైనపండు (ప్ర)మాదమున బారిపడ నావచేతను (ప్ర)స్తమై।
పాదోరాదిఖిలంబులబడి యు। సముదా(ర)వగమందు పడినయ్యె

ను। పడిన। ఆ లోన్నాపతనముగాగానె। బుడుకు బుళు బుళు శబ్దంబు సం
ప్రభాంతంబు యొన్నేను। మరి యుక బుళు బుళు మనే ధ్వని యుట్టెను॥

౧౯ క॥ ఆ వనదము వర్ణంబుల తీరానందవిధావిధంబు యయ
గుటయుగణాసాధనములను తల్వలములవా
నరుడక్కడవినటువైవంబుణాగెన్॥

తే॥ ఆ వనదము వర్ణంబులను। ఆ ధ్వనితనవినపులను। ఆనందవిధావిధాయు
యుగుటయు। ఆనందవిధా(సం)తోష(ప్ర)కారవమునను। విధాయుయ
గుటయు। ఏయుచున్నదానిచేతను। గణాసాధనములను। ఆ మువ్వ
యుకొన్నమునైనవంటి। ఆ వగాలెక్కమిక్కిలి ప్రయ్యినవంటి। తల్వల
ములు। ఆ మేడిపండ్లను। వానరుడు। ఆ బహుమానముడు। ఆక్కడవినేటు।
ఆ పముద్రజలములందు (వై)వంచుణాగెన్ వేయసాగెను॥

౨౦ క॥ వనచరకరముక్తమునై (వ)వడింబు ఉమేడిపండ్ల
నారనాలాలాదిమయుచెలింపవ(ప్ర) కచుండనుదా
రుణాశంసుమారము బొబ్బానుండెన్॥

తే॥ వనచరకరముక్తమునై। వనచర। వానరుని యొక్క। కర। హస్తముల చేతను।
ముక్తమునై। విడువబడ్డవై। వవడింబు। సముద్రమందుపడనముగుచుండే
మేడిపండ్లు। ఔదుంబరఫలములను। ఆనగా। ఆ తిపండ్లను। ఆవారనా
ఆ డ్డము లేకపోవునట్టుగాను। లాలాదిమయు। లాలాపలనే భ(క్షిం)
పుచున్న। లంపవ। వడలక(వ)కచుండను దారుణాశంసుమారము।
క్రకచుడనే పేరుగలిగినయుం। కరమైనయొకమకరి। ఆ బొబ్బా(మం)డుండెన్।
ఆ పముద్రజలమందు నివసించుచును॥

౨౧ క॥ ఆ దికితరూదుంబరఫల(మ)ధురరుచిం। భమితైశించు
మారముమాంసా(వ)ధిగాంచి బొబ్బాటునకరం(మ)దివసయుం
చె న్నిజు(ప్ర)లూచివము ఖిన్నై॥

[illegible]

[illegible]

౩౫ క॥ కని యెరుకఝెసి కైవనిటు వెమవె నకను వచ్చి వచ్చి వెలది
కైలంబిం జని నీపని జెప్పి తిపరవనితారతులు బ్బిడల
వచ్చుగ మగుడన్॥

టీక॥ కని॥ చూచి । ఎరుకఝెసి కైవన్ నేనంపె యని దివానికి తెలియఝెసి సుపుత్రుడ్రు
లు వెమవెనకను వచ్చి వచ్చి । ఈ వలప చచ్చిదిన్న గమునకై తెంచి । ఆ చారుదివ్
రుత్నుః । వెలది కాలంబిం జని స్త్రీ పురుషుల దగ్గరికై యెంతముత్తు కనుపా
వవెనొ । అంతముత్తు కనుపరియు । నీపని జెప్పితి । నీ వుపంపించిన కార్యము
నుపళ్లితిని । పరవనితారతులు బ్బిడల వచ్చుగ । మగుడన్ । పరవనితా ॥ అ
న్యస్త్రీ యొక్క రతి । సంగమమందు । లుబ్ధులు । అపకృతైన వాండు యొవతి
తకిగి యొతెంచుము॥

౩౬ క॥ నానా విని కాపురమెటు వవె ననిధమునవి ఇనానాథు
డితరస్త్రీ మైత్రి వనుబ్ధ యుండగనని పావక శిఖలం
వె మందిపడి యదిలె విన్॥

టీక॥ నానా విని । అని చూచి తనే చెప్పగా నా వించి । ఈ ఆ విధమున । ఈ ఊరితని వెంటనా
నాథుడు । పెనిమిటి । ఇతరస్త్రీ మైత్రి వనుబ్ధ । ఇతరస్త్రీ । అన్యకాంత
యొక్క । మైత్రి । స్నేహమునకు । వనుబ్ధ యుండగన్ । అధినుడై యున్నట్టి
కే । కాపురమెటు వవెనని । సంసారమెలాగునన యన్నవని । పావకశి
ఖలంవె । అగ్నిజ్వాలల వలెనే । మందిపడి । జ్వలించినదై । అది । ఆ తె
కచురి । వార్తలు విన్ । మనస్సులో కనేమో నమనుకొంచున్నది॥

౩౭ చ॥ కనుగవనశ్రులు ఉండికలు గప్పు గత్తైలనిషిక్తయై
నిజానన మరవించి యుండె సదనంబు న నత్తరిశం
ఖుమారుదవ్వదచరనాథు విక్రోని యు పారిగతియ్యో
నివెం డిపండ్లు నుంచుని లు వ కెనుదెంచి యులుఖాపు
కులాంగనఝూరచూత్రికిన్॥

టీక॥ కనుగవన్ । రెండు నేత్రముల యందున్న । అశ్రులు । కన్నీళ్లు । ఉడికలు గప్పగ
ప్రవాహములై పారగా । తైలనిషిక్తయై । తైలము తానవేత తనను నిషిక్తయై ।
తడిపబడ్డదియై । అనగా నభ్యంజనము చేసుకొని । నిజానన మరవించి
నిజపవ్వే యమ్మైన । అననము । ముఖము । అరవించి । నగము వంచుకొని
ని । ఉండె సదనంబున । ఇంటిలోన నివసించెను । అత్తరి । అట్లాంటి సమ
యమున యందు । శంఖుమారుడు యొనవి । అవ్వదచరనాథు వెడ్లు
ని । అవానరు న్నాని డిచి । అ పారిగతి । అమితముగాను । తియ్యని వెండిపండ్ల
గొంచు । మధురములైన యుదుంబర ఫలములను తీసుకొని । నిలువకే నుదెం
చి । వచ్చి కదాపుండక । శీఘ్రముగా వచ్చి । ఇలు జొచ్చి । గృహము ప్రవేశిం
చి । కులాంగనఝూరచూత్రికిన్ । కార్యనువిత్తుంప గానె । చూచిత్రికిన్ । దృష్టికి
పైపడక ముందే । అ కథ సమాప్తి॥

౩౮ ఉ॥ ఏంచుకొంగి దొంచుటయు మల్లము రుల్లని పట్టె
శింశుమారుం డుప్పి యూన యూంతగవిరొంధి
నె కొంత్రి నెవళ్ళ త్రిప్పు మాదికె యుండమువచ్చిన
బలుకవక్రతెను వవ శింశుమారిని పొంది దివ్వాన
మైనయులు కొండల యొత్తు ముచూరు దిం తయున్॥

టీక॥ ఏంచుకొంగి దొంచుటయు । చూపున మెగతరుగా నగుపడుటచేత మ
అల్లము రుల్లని పట్టె । శింశుమారుండు । వ్యాధయము రుల్లుపునగానా
ముపటి । కార్యనుగాంచ్రి యొకయుత్తరము చెప్పుము । ప్రియా । ఏయి
ప్పురాలా । నయూంతగా నయునే తని । అతిగ ముక్తిలివించిన దానా । వి
కొంధినె । నీమనెను । శ్రమ । పదనా । కొంత్రి నె । కొంపిట్టినా । పాత్రమా
దికె । ముద్దిమాండ్ని ముగలవాండనా । అందమువచ్చినం బలుకవక్రతలన
వన అక్షతలు । కల కలు । నీచెంతమునే తెంచినప్పుడు తెన్ను । నీ ముమాటలాడవే
మని బల్కగా । శింశుమారి । ఆ తమెయుపటి । నిప్పొందివ దివ్వానమైన । నిర్మి

మిత్రముగాఁ జేయ బుద్ధిపుట్టెను. అట్లు కలిగినప్పుడు తనకుఁ గొంచెము
నగాని మిత్రము. తలమిత్రము. శాశ్వతమింతి యనుమాట లెట్లాయెనన
ముజేయదు. కొంచెమైనను మగనిగను గాజన్నెనా కనుగొనదు॥

౩౯ క॥ అది యుత్తమ యప్పనికిం బొదరగుబయు దాంతి
ప్రీతిచురికె మెనబలికెన్ బుదురాలికె దివ్యమైత్రిన్ యు
దినతొనెట్లు మాటలాడంగాదున్॥

టీక॥ అది యుత్తమ దా అయాంకుమొనవి యుప్పవంటిది. అప్పనికిం బొదరగు
టయు. అకార్యములను సహోదరులకాంతాం తనకు. దా
తి. పింతెనకత్తె. ప్రీతిచురికె మెనబలికెన్. పానికి భార్య. పాదప్రీ
మిత్రిలిగలుగునట్లు గా. చెప్పెను. బుదురాలికె. భార్య. తెవులాంత్రి
నయది. కొంగము వచ్చి నది. తొనెట్లు మాటలాడంగాదున్.
పరితవనెతొంటి సంభాషింపరాదు అనుచు యుక్తముగునదిదాంతి
చెప్పెను॥

౪౦ క॥ మందులు దెమ్మని చెప్పిన. మందులనిపుగుల్బు భటు
లుమాంతొందము లోనం దెవ్వరుబలుకరున్. బంధము
గానెట్లు సదివి జారుబువరాను॥

టీక॥ మందులు దెమ్మని చెప్పిన. ఆరోగనివారణమైనకు. ఔషధములు తీ
సుకరమ్మని పల్కితే. మందులనిపుగుల్బు భటులు. నిజములు పుచ్చుకన్నదో
సెవకులు బుద్ధిగలవారలు. మాంతొందములోనం దెవ్వరుబలు
కరు. భటులలో యెవరున్నవాంతొంమాంట్లాడరు. అటువంటి
గాఁ. అవిధమైతే. సదివిజా. బిశింశుమారుడా. ఎట్లురుబువరాను.
పలాగునరొంగనివారణము జేయునట్లన్న. ఆందబుమువేగను
కదివిశ్చమునుప్రయోగించినాడు॥

౪౧ క॥ నావినిత్రుకచుందనుమ. జ్ఞానవము ఔషధముదైన

చెడియు శిలోసవింపజెసి నిర్గతగావించి దజేప
ము దాచిగాని మిటికెన్॥

టీక॥ నావినిత్రుకచుందనము అనిదాంతికెచెప్పినయాలకించియాంశింశు
మారుడుతిరిగి చెప్పుచున్నాడు. మజ్జవము ఔషధమునైన ప్రాణా
రామమొదలైనవందుమైనప్పటికి తిన్నశడియు శిలోసవింపజెసి. అశిం
శుమారికి ఔషధముప్పుకొరాజె యుంచి. నిర్గదగావించి దశరా
నముపరియు సదాన్నిగాంజెతుమా. చెప్పుము దాచిగానె మిటికెన్. ఫల
గుప్పరచవలె యుమిగాంవవెనొంపల్లుమనిపల్కెను॥

౪౨ క॥ అని కార్త్రితెటుప దబల్కినపల్కులు శింశుమా
రిగెంటనివేటుక. వినినతి తంత్రమంత్రంగెనుగెటి
ననతదు చెరిత్రకచునకని యెన్॥

టీక॥ అనికార్త్రితెటుపదబల్కినపలుకులు. అని యాత్రువారవుతనలోగవి
గిరిప్రముబయుటుప్రశొంకముగునట్లుగా చెప్పినమాంటలను. శింశుమా
రిగెంటనివేటుక. వినితక్షణవబదనిజాటప్పుజ్ఞమువేత. నాత్రకచుని
భార్యయాంకర్ణంచి. అతితంత్ర మంత్రగిన యసిద్ధాంతబుద్ధైనప్ర
భావిని. కనుగటిన. నేత్రసంజ్ఞచేయగాన్. అతదుచెరిత్రకచునకని
యెన్. అమంత్రయాసంజ్ఞచేసినవార్లైప్రకచునదగ్గరికిపోయిచె
ప్పుచున్నాడు॥

౪౩ క॥ పలనాగరొంగమ దపంగలమందులు జెప్పుదని
నపునశాస్త్రకశాంబలవే దుల్యులు వైద్యులుకైవల
కలతంగొంత్రతసుండదివవెనరదిపొ॥

టీక॥ పలనాగరొంగము దపంగలమందులుచెప్పుదనిన. శింశుమారి
రొముక్రప్రాణ్నిదినివారణముజేయసమర్థములయిన యౌషధములె
వివచింపదనమేమదుగగా. పునశాస్త్రకశాంబలవే దుల్యులు. పునః

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

త్రిపిచక్రవర్తి పౌత్రుండు నా పాపరహితుండగు అంధకేతనుండు తరంగిణీకంగన
అన్నము తిని యుండు ఆపూర్వాసు ఖస్థితి నుంటి తావిమిత్రయుం డన్నదనుడం
దనపు వంటి యొసంగ దక్కరమైన యున్నదే తద్ధర్మము నముంటిని అనదే
ప్రీతిననితాత్పర్యము॥

౫౨ చ॥ మరువగరాని సఖ్యమ దివాంతులవే యుమనేల
ప్రత్తిమిత్రకీగిత గాని యట్టి ఖగేశ్వరశత్రునిఖా
దనేంద్రమూలి తరవకు యుంచువారకమగతింప్రతి
నే యుపకారకృత్యములగు కిరగదసంత్రయుండు
తమికొంటలు కొంతులు జేసిన ప్రీతినీ॥

టీక॥ మరువగరాని సఖ్యము దిఅదియున్నతి కిపిప్పలి యుండగా దనేన్నవా
మహాంతులవే యుమనేల నంమారాసువితమువేటి కేపుత్తిమిత్రకిగిత
గాని నే మఖన్నమెప్ప బ్బాతి సితిగాని అట్టిఖగేశ్వరశత్రునిఖా
దనేంద్రమూలి తరవకు యొరాం అటుపంట్ల శరవఖ్యాతయు
ఖడ్గవృద్ధమాంసభక్ష్యరాతుక్షతగమగ మనవదే దుఅంటు స్థలనిరా
తమగతింప్రతి ప్రబంధముమురబట్టు పొందేట్లా స్తోత్రములేసు నా
అట్లానే యుపకారకృత్యములాన్ని చేసిన సకార యకార్యముల
ముగుకిరగదసంత్రయుండు ఇష్టము పొంద్యమి రునట్లుగా అనగా
వాయుండు నేవత్యంతముయమచేసినట్లుగా తము బోంపాము
మంబలుకోంతులు జేసివెప్పితీ పైకృపరవలతములపరిపాలం
ముగలుగునట్లుగా జేసినాం శార్యతలాం పవృత్తి॥

౫౩ ఆ॥ చెప్పునవంతరంగముమనంగమబూరకమన్మెప్రియుండు
మొంప్రపుతిలంగబహ్యదిమోయాకృతప్పుదవిపుగా
వె యప్పుపుసుహృత్తరుండయుదయాం యునని తెలిసె
బ్బువెల్లు వేచుప్పు వారులు, ర త్లు పరిశుద్ధసపర్యల
దెల్లు తెలుప్పదే॥

టీక॥ చెప్పిన ఆటన్లా నేమపల్కినాడే అంతరంగము మనసుప్పిందు మనంగము
బూరకమన్మె అప్పుంగి ప్రియుండు యుంచుటయుం ప్రపుతిలంగ బహ్యదినాయా
కృతిని యుండవి యిష్టము ఉన్నా వారు సన్నగలుగునట్లుగా నాతో ఆచెప్పెను
ఓ యిక్కత తప్పున దవిపుగాంచి నే పుచేసిన మీలు మరకె దుర్ఘము దవుగాంచా
అప్పుప్పు అన్నదన్న సుహృత్తరుండయిన యాం యదన్నెప్పుదాతులతో
వె మిక్కిలి స్నేహమైన యూం ఉప లవరాముకొన్ని ఇంతటి దెప్పు మనప్పుడా
ము నకుపిలుచు నవ వట్లు వేట్లు నేను ప్పునగ యట్లు తైవము సయప్రకా
రము సవింతురాం అట్లు ఆప్రకారము పరిశుద్ధసపర్యల చెట్లు ఓటు
ప్పు డే సవప్పుము మైన సకలతులచే తసంబుప్పుడైన వాని గాంచె యగూ
దవా॥

౫౪ ఆ॥ పక్షతిమెదపైని లువేనెటివేనెటికపొందునట్లుగా
కెక్కడప్పుగాలము ఖచెట్లు తళత్ర్యుమలాంపతిం
తునాం మొకృద్రన మెప్ప పెక్రుపి యుమట నయుముట
ప చరింపతలాం దతె వృక్షపినాండునంచుపి యు
యరున్నైనన న్నని పొవవప్పులిటీ॥

టీక॥ పక్షతిమెదపైని యుపేనెచెటె తామెంటు రికాంమూ అయత్తేట్లు మిదేనే
ల యుండవిలెను నే లెవెంటు దునట్లుగా కెక్కడప్పుగాలము యా
పత్రప్పమాంత్రము కాంచు పవాము దినము లేస్తలమంచు యుండుగాంచే
అ ఖచె ప్పిత తళత్ర్యుమరు లాంపతింతు అ ఖల సమస్తవిధముమైనమ
పంటి న్ని ఎట్లు తెలోరబ ద్ధమపంతి తళత్ర్యుమలు పిండివోతు లమా
అ పటింతు సిద్ధము జేతుము నాం మొకృద్రన మెప్ప నాంచము ప్రాకరము
నె చెప్పినాం మారుగాంచే పునము పక్షరించే పెప్పుపి యుముట నయుముట
ప చరింపు అనేక విధములుగా యిష్టములు ఉన్న తులు యున్నచెప్పి తెలూ
డితె వృక్షపినాండునంచు అ వాపరాంతిపుడైన పలుమాం యున్నపిలు

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఈరీతిం గుణంబు [illegible] రూపమునఁ [illegible]
స్తుల [illegible] ప్రకాశించున్నది॥

౬౩ ఉ॥ సన్నుత [illegible] తరంగమున నమ్మి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ సన్నుత [illegible] తరంగమున [illegible]
[illegible]

౬౪ క॥ [illegible] పురుషుడు [illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ [illegible] పురుషుడు [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

౬౫ [illegible]
[illegible]

టీక॥ [illegible]
[illegible]

౬౬ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౬౭ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౬౮ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

[illegible]

౬౯ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౭౦ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౭౧ సీ॥ [illegible]

పలుకులు చిలుకలు। గృహాంగణసీమ నెలకొనఁ దగునె శాఖాలి।
శాఖాయమానంబు నిసరసములకు విరసములకు (పూర్వ)
నాశ్రయించిగాని పోయెడు చేయు (దయితులైన యెడను (పి)
యములు లయములు। వల్లభులెల్ల నైన యుల్లపు
ల్లు॥

౨౨ తెలుఁగు దృష్టి(పి) యతఁ తను దృష్టి పూ(ర్వ) దృష్టి వినని।
చెవులు గవ్వలు భావ యుక్తములు। యుకతి
సతులెన్ని(బి) తులెల యుక్తములు। హానముల కరు
లెలవను ధర్మముల॥

టీక॥ భార్యలెక యొనర్పు పండు వు। పత్నిలేక। తనను తుష్టికి చేసినను వంటి (సం
కె(తు)ం తార్యదుల యందలి యయుత్పవము దండువు। వ్యక్తమైనను వంటి దీ।
అన్యాయముగా రపు చెప్పు కేంద్ర(దు) మ్యము వంటి దను తు। వలకొంతపట్టి
నికూండు। భార్యయుకని యున్నము। కేడు। అన్నము। పత్నితోంచ
లుకని పలుకులు। భార్యతో మాటలాడని వాండు। చిలుకలు।
వాంగము లు। గృహాంగణసీలెనికబంధకై శి। భార్యలెని ఖల(కి) డు। శాఖాలి।
విచారము। శాఖాయమానంపనిసరసములకు। భార్యచే యునట్లు వం
టి శృంగారాదిసమానవాక్యములు। విరసములకు। రసములేనవయులు
పూ(ర్వ) నాశ్రయించిగాని పోఁడు। భార్యవలగాని కష్టము। చేయు। కేడు। ద
యితులైన యని(పి) యములు। భార్యకైన కడు। గావించని యుష్టము
లు। ఖయములు। ఖితస్వరూపములు। వల్లభులెల్ల నైన యుల్లు।
భార్యలేని గృహాముపొల్లు। తాలు। ముదృష్టి(పి) యతఁ తను దృష్టి
పూ(ర్వ) దృష్టి వినని చెవులు। యుక్తమైన భార్యయుక్తము దురవైనటి యు
క్తమైన పలుకులు। యొప్పు దునాంపవనకర్ణములు। గవ్వలు। కెంతి
గువాంలు। ప్రధానవె యుక్తపునెల। వ్యక్తముగా నవే యున్నమాటలుప
లుకటి కె। అనగాంసమాస(స)ము పట్టి వ్యక్తము। అకటాంకచకటా౦

సతులెన్ని। భార్యలెనట్టు వంటి। అక్షమెల। ధనమెటికేవాంవానమెల। గుణ్యా
లు మొదల యునవెంతుకు। కరువెల। పనగెండుకు। వసుధమెల। భూమి
యెందుకు। పెంచుట్టి భార్యలేకుంటే। (పుత్రు)మును వృక్షముని తాంత్పర్యము॥

౨౩ క॥నావనచవాలవాండుకుచాం। పృథ్విపృతముఖు
ఛగుచు వానికను(తు) కచానె దివిరుఖ మాంస్పులకులే
కెవఖుల్లుమండు శొప్ప రెవారనిక॥

టీక॥ నావనిచవాలు వాండుకు। అని(తు) కచుకు బల్లగాం వానరుడాం వనాలం।
భాషాపృథ్వీతముఖు ఛగుచు। ప్రాంప్పు కన్నస్త్రీ చెతను। అపృథ్వీ
పృథ్వీ మాంచక్షువు వంటి। ముఖు ఛగుచు। ముగముగలిగినవాంద్రై। వానికను
అశింశువానాంకనితాం। పల్లుమనన్న దు(త్రు)కచాం। పియుశింశువాం
కడాం। నెదివిరుఖ మాంస్పులకు। నభార్యయుక్తమైనగముపాంము
ఘ్రెపుకకు। లెకవఖుల్లు। వెదుల్యలెరాం। మండుశొప్పరెవారనిక। అ
పైదుల్లెనైనాం యొంకధముమును వలింపరాం। యనిచవానువాం
నుచనగాంను॥

౨౪ క॥ చెప్పరివానరవాద్యదయం। చెప్పనివినవశ్యవును
చునగదండాం కుంతలతప్పకెదివెంటతువృగని। నప్పు
డెపెనిచలుటు యుని యువాంతుదలదాం తన॥

టీక॥ అగదండాం కుంతలై దుర్గి యు। అప్పునిపి। అరూంగనివాంరణాంచేస
ణార్యముదు। వాంనరవాద్యదయం చు। కొంతిగుండెలాం యు। అవ
శ్యముసుచు। అగత్యమని। చెప్పరి। పెప్పరి। తప్పకెదివెంటతువృగ। వారు
చెప్పినమాంటలు తలగవదిని మత్తుగా। నెప్పుడెపెనిచలుటు యుని
యు। వ్యుతరికనిపలు చుమెనిపైపాంవుటు యుదినిమిత్తముగానెనని।
వాంతుదలదాం తన। నృవాంతుదైన యాంశింశుమాంరుడు బల్లగాంనె॥

౨౫ కె॥నగరుధదివినిచరబం। క్షితిలిచివధవధవధంవియు
ధవధివధితనదికలిక దధచనలిపాలిపిలి। పొంగఁడున

నిష్కృతి మోహవిరోయితనముచుండ॥

టీక॥ నగరవరుషదివని(పానకుడావాటినాక్షిరంబు(పెరఁప్పరుయమునే తనను॥ పంక్తిగిలిచి(చింతములువెళ్ళ కొత్తి(వదవదవదంవెగ దగదదంపించి(పద॥ చిత్రమందు(వదిచె దితోనివిగముగాని చె దిపోతని(తెగితి(ఖిం దితుతే నై తని(అనగాంచక్షి తివని లావృత్తిము(వదచనితి(అంలముపుంచితని॥ ఫలిసితి(చప్పితని(పొంగకునవిష్టతి(నాగర్వముచే తనేలాంగునన్నైతని॥ మోహప్రాంయితనముచుండ(దగాజ్ఞేయుబదితివని యునుకుంబులన్న(యి ష్ఠతనతివ యుముచేతపె ష్ఠమారులుచక్షితివనిపలుకుబు॥

౨౬ క॥ దారుణాగమానంబు నగా(వరకొంతలవెత్తుము
దిమిననునుష్కైకా(మారంథంబు తుగమి యులల(
ఘోరాకాపుఫలంబు కత్తికుతిపె దినన్నన్॥

టీక॥ దారుణాగమానంబు న(దారుణా(చ యుంకరమ్మైనఘువంతి(గమానంబు న(అర్థాన్నమంతు(అవోగ(అయోన్య(రాంతలనెత్తు(అంతుతు కేసవక్షి ము(ఖనింపక్షె నె(ము దిమిన(ముసలితనముచే తను(అసురుసుక్కై(మిక్కి లి(త్రముపతి(కొమారంథంబు తుగమి(కొరాకెలు కొరాకుతు తగ్గిఫ్రా నంతుచేత(అలఘోరాకాపుఫలంబు(అ దారుణామ్మైనపాపఫలము(కత్తికుతిపె దినన్నన్(నన్నుబంధింబి యునుభవింపక్షె సెను॥

౨౭ క॥ శ్రీమాతలవిలాసమున్నంగా మాంతునిచుతు వు
పాతకంబులు రాజు(గ(ాము ముననున్న దారితో
కొముని కల్మషములంటుగాంకొంకించుచుండ॥

టీక॥ శ్రీమాతలవిలాసమున్నం(శ్రీపు(ఆ యుంకరమ్మైన(అలవిలాసమున్న(అర నార్దమందునవసించిన పూచివెన్ని(కొనమాంతుని(అఖిలాపసేత(కంత్లు కొనవిపాన్ని(అనగా(మిక్కిలి కొరాకెలుగలవాన్ని యునిపొత్తు ర్మము(పె)తుపుపాతకంబులు(పాపములు యుండుము(రాజుగా(రి) ముమునమున్న(పత్తినామందునవసించినపూచివెన్న(దారితకొముని(

దారితఫ్రాణిగెట్టిబక్షుషువంతి(కొముని(కొరాకెలుగలవాన్ని(అ నగా(నిష్ఠాముని వెల్మషములంటుగాకొంకించుచు(పాపములు యుండుతు కు(పంకియుంచుము(అనగా నిష్ఠాముని పాపములు యుండవనితా త్పర్యము॥

౨౮ క॥ చిరకాలము రిగె సురిగెం దరుణీమయుతేతిక్షాము
తంత్రంబునుచుండ(బరలాకచింతజ్ఞ యుని(ప్రు)రుషా
ర్ధముచేటుపాటు కొందదయునుచుండ॥

టీక॥ చిరకాలము రిగె(పెత్కెంత్తు గతిచెము(సురిగెందరుణీముయు(యూవనము నీగిపోయెము(జ్ఞానదకాము తంత్రంబునుచుండ(జ్ఞానెన్త్రదికొరాకెల ని(పరలాకచింతజ్ఞయుని(ప్ర)ర్ధవ్యాధువనములు యుండె ప్రతియునన్ను నఘువంతి(పురుషార్ధము(నిచమానపుణ్యా(చేటు(కేడునన్న(పాటు(శ్ర మయున్న(పొందదయునుచుండ(చెందకపిశ్వనాయుని యునుతుంచున్న॥

౨౯ చ॥(శ్రీ)కచుని ఖాబిమాననకిఖాంమనీయెల్లముని
పారవెంతి కెచదిపోరుయోవెముతినిదిండదిభువన్నతిపరి
నామ్మెనవ్వారవ్వేకురుఖమాంవ్వగికవ్వాధయుంబు
నమంఖ్యనుదింబువాదవినతుయెురుంగెజ్ఞప్పువల
దాముమునెల్లగనావునంతయుండ॥

టీక॥(శ్రీ)కచుని ఖాబిమాననకిఖాంమనీయెల్లము(వానకొంత్రముదైనయూ బమానమానుతుకుంపువారుకున్నిగనుమని(యెువెరపల్లుచున్నాతు(నవిచారముకొనదిపోయెము(నెమాంగనయులవత్త్రమైపోయెను(పుమితి కెదిండెభువన్నతి(నెబుద్ధియులు(అనాగిపోయెను(పు(అనామ్మెనవ్వార్య ము(శ్రీవితమానమ్మెనపత్ని(కుఖమాంవ్వాక(కిరోగముపోయెను(ప్పు కై(కెశవవ్వాధయుంబునమంఖ్యనుదింబువాదవిపు(కొంతమందెకాలు(నారకువచ్చునవాదపనేపు(అతతు(నెటకటా(పకుంగెజ్ఞప్పువలదాము ముకెల్లగనావునంతయుండ(ముందుగానాక్షేపంగతితె విచిఉజ్ఞయునె దాక్షి(అనపద్యము॥

౧౦ ఉ॥ చెప్పితివా యుదుంబరపు చెట్టున నెప్పుడు దాని
యందున నే వసించి తమకై నన హృదయంబు నన
ర్పణ చేసి పెత్తు నని చెప్పుచు నింతదాపు దురాత్ము
ప్పడు గాని విరోధి నే వృథా(త్ర)ప్పును జేసి తిం
త్వేరులు దెత్తురె నిన్నదవం(బ)త(తె)యల్॥

టీక॥ చెప్పిన (అ)టిన్ని ముందుగా పరిత్యజేత్తి (అ) యుదుంబరపు చెట్టున నెప్పు
డు దాని యందు (అ)మేడి వృక్షమున నీ దనుక రక్షదా గుప్తము జేసి
యుంచుదును (అ)ప్పుడే (అ)సమయమున మాంత్రిక మూవు నన హృదయంబు
మామనే నాసంబంధము నను వంటి హృదయంబు గుండెకాయ
సమర్పణ చేసి పెత్తు నని చెప్పుచు నింతదాపు దు
రాత్ము ప్పడు గాని విరోధి నేను వృథా(త్ర)ప్పును జేసి తిం
త్వేరులు దెత్తురె నిన్న దవం
(బ)త(తె) యల్ నిన్న వినా యుంకా యెవరైనా మందులు తెచ్చి
వారు నన్నా ంపలచెప్పె నని తాత్పర్యము॥

౧౫ క॥ హృదయము తరువున నున్నది గదనాకే యమ
మును నీ దుగదమునగా నా కెదిచెప్పె పనిచేసి
తి గదరిపు దవుగా నెవి విగాం వంగన వగ॥

టీక॥ హృదయము తరువున నున్నదిగద గుండెకాయ చెట్టు మీదనుంచు
న్నదిగద నాకే యమునకే దుగద నా చరిరమందు దుగదమునగా
నాకెది జెప్పె పనిచేసి తివిగదము దుగా నా కెవని తెలి యుక్తి యక
నా కర్పణంగ మాజేసి తివిగద రిపుదవుగా నెవివిగా వంగన వగ
ర్విక నెపు శ(త్రు) దవుగాని వాండు దవుగాదు॥

౧౬ సీ॥ ధర్మార్థకామ మంతకులకు బూదివదాకు నాకి
పరవధూం దర్శనములు ఇన రాదురి త్వవాస్త్ర మునగా

మాంత్రికి వగుని కుమున్న పారయనము వలయు
హృదయంబు మె దిమున్నది పెరికి మరలుని (ర్చుంది
తాకిని కారయ గుండెకాయ లే యారణ కుని
ప్రదపు చెట్టు మెనిడి రిగ్గా యని రామ యుద్ధ యువయ్యె॥

౧౭ తె॥ యమమునకు మారుమా నుదాం డుమాం యామ
రెలాత్తు లాంగమె లాత్తులు గానప్పు దార్శ్యదల
ట్లు తెరిగి యరాంశంశు మారుదే తె రతిర వృత్తి
వెంక బా(రె)వెని వానివెక్రరించె॥

టీక॥ ధర్మార్థ కామ మంతకులకు జూరాదివదా రుణ్యాని పరవధూం దర్శనములు
ధర్మ(ప)ద మను పురుషార్థమునకు బంతకులు కోరి యుండెవాండు
మాడ్యవ దర్శనము (బా(ం)హ్మణులు భూదిదమున నెపే వాపు టయం
దున్న (అ)ర్థ (ధ్వతి యపు రుషార్థమునకు బంతకులు కోరి యుండె
వాడు ధారుణ్య వర దర్శనము రాజులు భూదిదమున నెపెవు టు
యుండున్న కామము త్రృతీయపురుషార్థమునకు బంతకులు కోరి
యుండెవాడు పరధూం దర్శనము (స్త్రీ)లు భూదిదమున నెపె వు టు
యుండున్న చదరాదు రక్ష్మాస్త్రముగ (పె)ట్టె ములపారాదు కా
మాంత్రి కి వగుని కుమున్న పారయనము వలయు త్రృతీయపు
రుషార్థమును కోరి యున్న నీకు మొందుగా కామ కేళాదువేచు (ర్చు
ద యంబు మె దిమున్నది (అ)దిన్నగా కగుండెకాయ (అ)త్రి చెట్టు మీ
దనున్నది పెరికి మరలు పనుపు బాలించి పెనకె తుంతరుగుము నిర్చుం
డితాకిని కారయ (నిర్చుండి తె (పె)డింప బద్ధపువంటి శరీరవిరోనుయగా
నె యుపదినలు వంటి యనుటు (అ)రి శ(త్రు)వుల యొక్క (ని)కె యుసమూ
ముగ తరిశంశు మారుదాగ గుండెకాయ యే యారణ కువప్రదహృ
దయము నశ తులతానే కైసగిపింపించె ద(పు)చ్చు మెని షరి (అ)సుండె
కారయ తెనుకు నిని యుల్లు(ప్ర)వేశించి యిగాయ (ధ్రు)ర్గమునిరామ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

చెవులనాక్షుద్రుతికిన వాఁణ్ణిన్న మతిశీలుఁడు బుద్ధిమంతుఁడనువాఁడు మో
సము వాఁడు గట్టి యెుకవంటి వాఁడు దగా వెర్రిప్ప వంగువాఁ॥

౮౨ క॥ కదలు మికనని నెత్తికుం డెదప డియుఁ వలన మో
సమెఱుఁగని నరుని మ్యూఢ కెంతి మోసపు ప్పెట్టిఁ దద
రాఁయని విన్నన సుముగవు తోఁను న్నఁ॥

టీక॥ కదలు మికవనిన నొక్కఁ కక్కడనుంచి యుంకవెఁ వట్టి వానరు డపల్లగాదె క్రుత
చుం డెదప డి శంకు మాఁరు డుదిగు లుప డిప వలన మోసము డుగని నరు
ని మ్యూఢ కెంతి మోసపు ప్పెట్టిఁ గదరాఁ యని విధము నను న్న దగా వెఁ
నినన్ను యూఁ వృద్ధ వాఁనరము దగాఁ వెసఁ గదరాఁ యని విన్నన గుముగవు
తోఁను న్న తెవి చూఁ యిన ముఖము తోఁ నుండగాఁనె॥

వ॥ చివాఁ లు మాఁనుండు॥

౮౩ ॥ మొరికెనని ను విడు చుంట కచ్చురప డను ము నికెం డూఁ
డు చూఁ యిన ధరణీసుర డుక డు లబ్ధము ను ఖౌ స్వ
రకనన్ని కవి డి చి రి త్న వాఁ డై చన డె॥

టీక॥ మొరికెనని ను విడు చుంట కచ్చురప డను ము చెల చెచ్చి నన న్న వరి లినం డుకు
యూఁ క్షు ర్న ము ఖం దను ము నికెం డూఁ డు చూఁ యిన ధరణీసుర డుక డు
నకు న వాఁ ను మై న యెుక్క బ్రాహ్మణు డు లబ్ధము ను ఖౌ స్వరకనన్ని కవి
డి చి లబ్ధ ఫలాంద బుద్ధి వంతె ము ను ఖౌ స్వరకన్ని క రాఁ చప డు చు వి
డి చి వ డి రి త్న వాఁ డై చన డె వి మిలన వాఁ డై వెలె దాఁ॥

౮౪ క॥ నాఁనరచాఁరు డలబ్ధమాఁ మాఁనవ కెట్టి నయెుత
ఋష్యమాఁనిన వల తుణ దానెల వి డిచె న యువి ద్యాని
ధి బ్రాహ్మణు డు పూఁతలాఁ ధిప కన్యన॥

టీక॥ నాఁ అ నిచమాఁ మాఁను డు చెప్పగాఁ నె రాఁ జడు మె ను సలి అ లచరు
మాఁనవ కెట్టి నయెు అ వాఁనర దని తోఁనంచు నా న్న డు తె ఋష్యమాఁనిన

వల తుణ అ క థ తెలి యుఁ జెప్పు మాఁ యూఁ కన్యాఁ పవశెనని యుష్ట్రి యిప్పనా
ము న యువి ద్యాని ధి బ్రాహ్మణు డు న యువి ద్యాని తి శాస్త్రము న కు
నిధి నిత్యప మైన బ్రాహ్మణు డు పూఁ వృ డు పూఁ తలాఁ ధిప కన్యక రాఁ
చప డు చు ము తాఁ నెల వి డి చె తాఁనె డి కె వదలి పెట్టె ను॥

౮౫ సీ॥ అనినశాఁ ఖాఁ మృగాఁ ధిప్పు డాఁ త్రుకచుని గమనుని
పరిశెన క థ వినం గ దను దుష్టనే ను మదగు దునె వె రు గింప
ము ను విశాలాఁ పురంబున సుకీర్తి యను రాఁ జు రాఁ జొలు
నమ్మ వాఁ ఖాఁ ని కె భువన వాఁ వాఁ ని యను పుత్రి గల దు
దాఁ నికె మం దాఁ ఖ్యా ధాఁ మ డుం డు క థ రాఁ త్రి దను దు సుము
ఖు దై చ ను వు జెప్పు॥

౮౬ ఆ॥ నట్లుగుంత కాఁ ల మరిగిన నపరంజి పొడిచె వల రుదా
లిచెవు మోఁ జ్ఞఁ ఫలము చె రు మనంచు చెవెనె మిజె ప్పె
బ్రాహ్మయుష్యనాఁ వాఁ ల సు తకు॥

టీక॥ అనిన శంశు మాఁ రు కె రి తవలు కగాఁ నె స్వాఁ ఖాఁ మృగాఁ ధిప్పు డుఁ వాఁ
నరరాఁ జు అ త్రి కచుని గమనుని ప వి కె అ శంశు మాఁ రు న్నయూఁ చి
వ చిం చె ను అ కె క థ వినంగ దను దు ష్ట (అ) వృత్తాంత ము నె వాఁ కె క్కెం కు
టక రు డు వై యునా న్నవె నె ను ను దను దు నె వె రు గింప నీవు తెలి యు జె
ప్పు ము ను నె ను న్న రు డునై యు నా న్న ను మును విశాలాఁ పురంబున అ
గదవి శాఁ ల యునెవ ప్పగాఁ మం డు సుకీర్తి యను రాఁ జు రాఁ జొ యి
సుకీర్తి యనె పె రు గలిగిన న రపాఁ లు డు కెడు పు వె శ మాఁ మ్మై యుం
డు ను అమ్మ వాఁ ఖాఁ ని కె అ రాఁ జు న కు భువన వాఁ వాఁ ని యను
పుత్రి గల దు భువన వాఁ వాఁ ని యనెపె రు గ లి గి న మెమాఁ ర్తె గద్దు
దాఁ నికె అ రాఁ జు పుత్రి కి మందాఁ ఖ్య ధాఁ ను డు మం డు డనె పె రు గల
డె కె థ రాఁ త్రి కు డు పెవ బ్రాహ్మణు డు సు ము ఖుదై ప్రసన్న వద

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

మున్ను తీరాంతంబున దైవాలింద్లిక గొప్పయైనట్టి వంటి స్తనయుగళమందు।
ఫలమంజరిగరిమ। ఫలములు పండిన ఫలము యొక్క మున్ను మంజరిఫలపుష్ప
ష్టములయొక్క మున్ను గరిమ। అతిశయము మున్ను పొలుపొందిన యొప్పారి
త్రికాన్వయము పండిన విధమున్ను వివిధమైన ప్రకారములు గాంచునట్టి త్రి
సంస్థాపించునది। ఇది సాంఖ్యా విశేషము। ఉపదిష్టమందు విశేషణ సమా
సత్త్వము శోభన ప్రవీణ శబ్దము వసుప్రవిష్టమైనట్టి వంటి ప్రవీణాయ
నగా ప్రవీణ్యము దానవాదివ్యవిశేషము నిన్ని అర్థము వుమున్నది। గనుక ఇది
నాపరమైన అర్థము। అది। అనుపమానాని। జగద్భూతసర్వాలంకార
పదప్రవీణ। బగతాల రామచేతను। గత। గానముచే యెంచదినదు
వంటి సర్వసమస్తమునైనట్టి అలంకార। సరళ అలంకారము
లయొక్క మున్ను। అనగా సర్వాలంకారాయమునైనట్టి సరిగ
మాదిశబ్దముల యొక్క పద। సాక్షాత్ మైనట్టి ప్రవీణ। ప్రవీణ
మైన ప్రవీణ్యము దానవాదివ్యవిశేషము। విలసిల్లు సముచేతను।
రాగరసానందయున్న స్ఫురణ దాన్యపైన। రాగ। వరాళి ముదమైన దావ్యత్రాం
శబ్దాంగములయొక్క రస। రక్తి యొక్క స్ఫురణ। ప్రకాశకరణాధి
తినా ప్రౌ। సాన్వయము లయందు। తాన్వైన। ధరించెను। అది। అను
వనమాలిని। అవి। అష్టరత్నము। అట్లుగా వుండినని। అరతిగా
వీణా కాంచిరతి। నాలజాంఘ్రి। ధమ్మిల్లమందు। వరాళి। వరాళి యనే
రాగభేదముల యొక్క గౌరవము। అతిశయము న్నవాంఛితను
దీవెన। అధరోష్ఠమనె విద్రుమల తయందు। గాంధి। గాంధారరాగభేదము
యొక్క గరిమ। అతిశయము మున్ను తీరాంతంబున దైవాలింద్లిక పృథు
కుచయుగ్మమందు। ఫలమంజరిగరిమ। ఫలమంజరి। ఫలమంజరియ
నేరాగవిశేషము యొక్క గరిమ। గురుత్వమును। అనగా గొప్పతన
మును। చూపరా। అనుపరుచచున్న వివిధ ప్రకారములు గాను।

క్తాంతు। అగుచు। అనువనవరాళాని వీణా గనుకనే దిని అవయవముల
యందు వరాళి। గాంధి। ఫలమంజరిప్రభృతి రాగాకృతులు యుక్తమున్న
దని స్ఫుటీకరణము వలన యేరితిగా పుటించును కాకేవార్థము। పవన
మోహనాకి కితావన ప్రౌఢు రాస్త్రము యేద్వంరవు సకలాంచ యువము
ల యందున్న సొంగసుకనుపింపె ననితాత్పర్యము॥

సీ॥

> మ॥ అతిభాస్వత్తరకాంచనంబు చెలినాపాంగంబు
> కలాస్వాదమా। శతపత్త్రప్రభామేను మేరుకుదరాం
> చ తుంగాలు ముత్యాల దానియున్న వక్షోజము వేయిజా
> పృష్ఠ యంతా యంతబంగారవుప్రతిమం దానర
> నాంధుపత్రైగనాయుతంపన శవేపూవె యొరిసెన్॥

టీక॥ చెలినాసాంగంబు। రాంజవెన్నెవె యొక్కముత్తు। అతిభాస్వత్తరకాంచ
నంబు। అతిభాస్వత్తర। మిక్కిలి ప్రకాశమైన। కాంచనంబు। బంగార
ము। కాంచనంబు। సంపంగి పువ్వని యర్థాంతరము। అశతపత్త్ర
నామేను। శవమలము లవంటి నేత్రములు కన్నినట్టి। అవి యొక్క
శరీరము। కలాస్వాదము। బంగారము। కలాస్వాదము। మంగళకరము
ని యర్థాంతరము। దాని యున్న తవక్షోజము లు। గొప్పవైన। యావ
న్యవసుచములు। మేరుకుధరాంచ తుంగాలుముత్యా। మేరుకుధర। బంగా
రుపర్వతము యొక్క। అంచల। శిఖరాసుండే కాంతుముత్యా। శ్రోం
గములు। మేరుశృంగములు। బంగారమేగనుక। ఎటువంటి పృష్ఠ। పద్మా
రమణి పల్లవు। అది। అస్త్రీ। అంతా యంతబంగారము। శరీరము స
ర్వము న్నసువర్ణమే యని యర్థము। ప్రతిమ। సమానము వేనట్టి వంటిది।
అవరనాధుపత్రి। అరాజపుత్రి। గనాయుతంపన। వెన్నెలు బులు। శవే
మే యొరిసెన్। పలాండ వారికైనా తరము। అనగా నే వ్వరికైన్న లెక్కపె
ట్ట సాధ్యముగాదని తాత్పర్యము॥

౪౬ క॥ తనకు పయోధర ద్వితయము గని మిన్నలనాగము
ద్దీపు మెఱవనట్టిజనదుపయోధరద్వారము
జనానంతర కార్శ్యము లజనునెందు మున్నె॥

టీక॥ పయోధరద్వితయ॥ పయోధర॥ మేఘములయొక్క ద్వితి॥ ధరించుట॥ తనకు (ప్రే)గని॥ తనకు ద్వారమని॥ మిన్న॥ ఆకాశము॥ ఎలనాగము ద్దీపు మెఱ్వ॥ ఆ రాజుకన్యక యొక్క ఆవలగ్న(ప్ర)దేశమా యెను॥ న కుమారె యెనను తుల ఆట్టైన ఆ ట్లామ ద్దీమైనప్పటికిని॥ జనదుపయో ధరద్వారము॥ పయోధరద్వారము పొరపొరయెను॥ పయోధర స్తనములయొక్క ద్వారము॥ బరువు పొరపొరయెనని తాత్పర్యము॥ జ నానంతర కార్శ్యము లజనునెందు మున్నె॥ పూర్వ జన్మమందు చెయు బడ్డ త త్వము యొక్క ఫలము అప్పటికిన్ని॥ అనుభవింపజే యకయె టికి విడిచి పోరవుదని॥ ఆ జ్ఞాంతర నక్ష్యాలంకారము॥ ఆకాశము వంటి దినడు ము॥

౪౭ క॥ పరమాణువు పరమమహత్వరిపూర్తిం గొ
ఱ రించు పరమమహత్త్వ॥ పరమాణువై నలంబడు
తరుణీమధ్యస్తనత్రితత్వబుద్ధులనన్॥

టీక॥ తత్వబుద్ధులకున్॥ యథార్థదర్శనులైనవారికి॥ తరుణీమధ్యస్తన త్రి తరుణి॥ రాజుపుత్రియొక్క మధ్యమునను యొక్కస్తనములను॥ స్తన॥ త్తనములయొక్కయు మధ్య॥ ఆ త్రయ॥ చూచుటయందు॥ మధ్యవిషయ మై॥ పరమాణువు॥ అతిసూక్ష్మస్వరూపమైనవస్తువు॥ పరమమ హత్వరిపూర్తిన్॥ మిక్కిలి గొప్పవస్తువుయొక్క॥ పరిపూర్ణత్వము చేత ను॥ గొంచరించు॥ ఆ శబ్దము॥ నడుము నుబట్టి పరమాణువై నవస్తువును బట్టి॥ పరమాణువు పరమమహత్వగా కనుపడె

నని యర్థము॥ ఆనగా॥ యీ రాజుపుత్రియొక్క॥ మధ్యప్రదేశము పరమా ణువుకంటెను అతిసూక్ష్మమైనదని తాత్పర్యము॥ కుచవిషయమై॥ పరమ మహత్వము॥ మిక్కిలి గొప్పదైనవస్తువున్ను॥ పరమాణువై కనంబడుఁ॥ అతి సూక్ష్మమైయగుపడును॥ కుచములను బట్టి పరమమహత్వైనవస్తు వును బట్టిచూచితే పరమమహత్వైనవస్తువు పరమాణురూపము గా కనుపడెనని యర్థము॥ అనగా యీ రాజుపుత్రియొక్క కుచములు పర మమహత్వకంటెను పరమమహత్వైనవని తాత్పర్యము॥

౪౮ క॥ కన్నులకు మొగము చాలదు॥ చన్నులకును రొమ్ము లంబు
చాలదు వెన్నుంచు వెన్నెరివెండ్రికి జాలదు॥ కన్నియచె
లువంబు మొగుడగునాంతరమే॥

టీక॥ కన్నులకు మొగము చాలదు॥ నేత్రములకు ముఖము తక్కువబడెను॥ అన గా గొప్పకన్నులని తాత్పర్యము॥ చన్నులకును రొమ్ములంబు చాలదు॥ పొ ంకమునకు వక్షఃప్రదేశము తక్కువబడెను॥ అనగా విస్తారమైయుండ పెంచుకొనని యున్న గొప్పచన్నులని తాత్పర్యము॥ వెన్నుంచు వెన్నెరివెండ్రికి చాలదు॥ వీపు పెద్ద॥ జడకు తక్కువబడెను॥ అనగా విశాలమైన జడ యని తాత్పర్యము॥ కన్నియచెలువంబు మొగుడగునాంతరమే॥ ఆ సుందరాంగి సౌందర్యము యొక్క సౌందర్యము వర్ణింపనాశక్యమా అనిర్వచనీయము॥

౪౯ వ॥ ఈ తృగిపలాంప ద్వయగునారాజుకన్యకను
రికింపరిపూత యగుచు(త్రి) రయుంగొనె పద్మము
నవరయు ముస్వవన్నెమరపి యొక్కనాడు సాధ్వంబు
నకు వస్త్ర వట్టుగుదించి నకుమార రత్నంబును సెవ
ర్ధనసమాసాలల్లాసంబు నందిగిచి యుండ పేరంబు
నమునిచి సుకీర్తిబుంధుజనాదులతోడ త సౌందర్య
సాశలాంద్ది గుణాంబులుగ్గడించుచుండగా ఒవ్వయుం

తేనాపమయంబునఁ॥

వచనము॥ ఈ పృథివిలో నధన్యు లయినగు [illegible]

[illegible]

౨౦౦ సీ॥ [illegible]

[illegible]

౨౦౧ తే॥ [illegible]

[illegible]

వచనము॥ [illegible]

[illegible]

GOVERNMENT ORIENTAL LIBRARY MADRAS

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౦౭ [illegible]

[illegible]

౧౦౮ [illegible]

[illegible]

౧౦౯ [illegible]

[illegible]

౧౧౦ [illegible]

[illegible]

౧౧౧ [illegible]

[illegible]

టీక॥ అని [illegible] సాగరము॥ [illegible] లక్ష్మి [illegible]
[illegible] ప్రసన్నవదనులు
గాను [illegible] యుత్తులని టీక॥
[illegible]

౧౧౨ చ॥ [illegible] పల్లవసం
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

౧౧౪ చ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ [illegible]
[illegible]

[illegible]

౧౧౫ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౧౬ [illegible]

[illegible]

తపోవనములగలుగునట్లుగానాసుఖాశీతోత్తరములమంచివార్త
ములచేతను ధ్వాంతకేతుతతులుగారవముప్పుగ ధ్వాంతకేతు(వు) వృక్షదేవ
నికి ప్రేతుతతులు వానవానమైనట్లువంటి గారవముప్పుగ గురుతపము
న్ని అయుండగానని యర్థము ధ్వాంతకేతుతతు(వు) వృక్షంటెనతిశయ
మైనట్లువంటి గుప్పు తనవములగలుగునట్లుగానని యర్థాంతరము॥ మా
రినావిలాసనాఖేచరీప్రకరమవాంసవతంసములు॥ రాయుంచ
శ్రేష్ఠములు ప్రకరము ముఖ్యేశ్వరులని ధ్వని ఉత్కృష్టత్తిక ఉ
త్తిత ప్రశస్తి ఘంటబక్షములవంటి కీర్తికి ఆనికిచేతను పరింపచూచి
తే॥ చదివెమవ(త్రి)ంచితివా వ్రీహాలంకారము॥

గ౹౹౨ మ॥ గమకంపుంబసనెలవై ధిగిదశాఖలవా
స్తపదివ(ళ్ళ) మ(ళ్ళ) ముబ్బుంపలతాంతబించు
కులముతోప్పై దిరసు దళ(దు) వత్సుపుధూళి
మదధారలూరవశీపజ్ఞుతగప్పుము దార్వి
నవానవువాంగానగనయున్నిచూచితివె
పున్నాగంబుబింబాదరీ॥

టీక॥ ఈపద్యమందు పున్నాగవృక్షము వర్ణన॥
౹౹ గమకంపుబసలతిశయమ్మైనసారముచేతను నెలవై దిగిదశాఖల్
పూరామిమాదివిన(ు)లినమేమ్ములు వాస్తపదివ(ళ్ళ) మ(ళ్ళ) ముబ్బుంప
వాస్త తుంటము యొక్కైనవన్న పతాపాదముల యొక్కైనన వన్నవి
(ళ్ళ) ము విలాసము యొక్క(వ్వ) ము బ(ు)ంతిని బ్బుంప బనింపజేయు
గాలతాంతబించుకులముతోప్పై దిరలతాంత(పు) ష్పములనే టి
గాంచు మనసుపుదల యొక్క కులముతోసమూహాములుప్పై దిర
వైన యుసుపడుచూనుండగా ఆదళ(దు) వత్సుమధూళిమదధా
రలూర ఆదళతో(పు) వాశీసూర్యపుంటే టెట్టువంటివన్ని(దు) వతో(స)
విస్తుపుండి సువెన్నమైన మధూళి(పు)ప్పరసమనే ఆవిగా

పూదెవె యుదెటి మదధారలూర దానెనాదవధారలు దయుంప
గా అశిపజ్ఞుతగప్పునా ఆశి తుమ్మెదలు యొక్క పజ్ఞుతా(స్రీ) నాయు
కప్పునా ఆచాల్తి దింపగా ఆదార్వినవానమవానా ఆదార్విన వానా ఆ
(స్రీ) దసంబంధమైన మవానా పూమియుండు వి(పు) మానా(వ్రే)త ఆ
దార్విమతన్నమరః పున్నాగంబు సురపున్న వృ(క్ష)ము మ్మి మొగయును
గుయున్న ఆని ఆర్థాంతరము ఆనగనయున్నచూడనాయెను
పోలబుంపాదరి చెలి చూచితివె కనుగుంటి అని యుక్తమున్నదో
పాలంకారమే ను ఆదార్వినవనసంబంధి ఆదార్విన వానమని॥

గ౹౹౮ ఆ॥ ఆన్నలతిసంబరంబు రసియుప్పు మొదెంతయులేని
మెమ్మలంగన్నలపంటువైచివరిగానరుమ్బించనవె(ు)
పవాసపూల్పన్నఋబరంబగడ్డ చెలుపంగులవా
లకేయుప్పు బూదువాసన్న బై కపత్రదెవిసా
లవునాలమ ఖండమూలముగ॥

టీక॥ ఈపద్యమందు సాలవృక్షవర్ణనము॥
ఆన్నలతిసంబరంబు రసిపుదపు చేతనాకాశము కత్తించుకొని చెక్కు
మొదెంతయులేని మెమ్మలనేకరంబమైనా వంకరవేసినట్లువంటి మెమ్మలం
శాఖలచేతనున్న మైదాటుపర్ణయము కోటుకొమ్మలచేతనున్న
ఆనిత్యముగాను యెపవుపర్ణయమున్న కోటుపర్ణయ
మున్న ఆక్షదళయము కన్నలపంటువైచి తగ్గుత్తువమ్మె చివరిగానరు
దించినట్లు ప్పగాపువవాంచి వచ్చినట్లువంటి పవాసపూల్పు
న్నఋబరంబు పపువ పుప్పుసంబంధమైన ఆసవము కరందము వల్లను
ఆత్పన్నపుట్టినట్లువంటి ఋబరంబు పవాపాము ఆగడ్డ చెలుపనా
పరిపు యునలతెలియుచేస్తుండగా ఆసన్న బైకపత్ర వివాలము
ఆసన్నపొందినట్లువంటి బలనారము గలిగినట్లువంటివన్ని పకము ఖ్యా
మైన పత్రకా ఆకులచేతను విశాలము పెరుపైనట్లువంటి దనిపువ్వే

పరాన్వయము। ఆసన్నప్రవిలాపమందున్నట్టివంటి। బలప్రదాతి జనముచే
తనున్నా। పక్వము శిథిలమైనట్టివంటి। పత్రగుచ్ఛములచే తనున్నా। విశా
లము। విస్తారమైనదని భావము। పరాన్వయము। అఖండమూలము నగ
అఖండపరిపూర్ణమైనట్టివంటి। మూలమున్ పొందుగలిగినట్టివంటిదనిరం
టికి యిదె యర్థము। సాలమున్। ఇటువంటి యేపువృక్షము నన్న। వేలంతు యు
న్న। వేరులపోలిక। వంశపావనులరాశైనయో చెలి। ఉప్పుబాధువ
యోంగన్యమైయున్నది కనుగొనుమని యర్థమునన్నట్టిదాలంకారమే

ము॥

౧౧౯ చ॥ చదువులమేలవేడు శుకసంతతిగాంచు విచిత్రరీతి
బాలరు భక్షియించు చిలుకలు మరిమాతుకు
వచ్చు నిచ్చలుంప దిపదిగాను నవ్వుఫలసంగమునే
మొగ్గమొగ్గ యుగళ్లపరికింపు చిల్కవ్యాధయుం
గుణకోపముజేల్కలు యున్నవే॥

టీక॥ ఈ పద్యమందు చిల్కవర్ణనము॥
॥ చదువులమేలువేడు। విద్యయందుకౌతుకమువేడుక। శుకసంతతిగాం
డు। శుక। చిలుకలయొక్క సంతతి। సంతానము। గాంచుమీయని యర్థము।
శుకయోంగియొక్క సంతతిగాంచుగానని యర్థాంతరము। విచిత్రరీతి
లదు। విశేషమైనను యత్నము(?) బంగి బాలదు యని యర్థము। విద్య
క్తులయొక్క। నీతిరీతి। పరిష్వంగతవి యడుగు। యని యర్థాంతరము।
భక్షియించునట్టు తురుల్। మిక్కిలి పాలమైనవారి నీసేవించునని యర్థ
ము। తక్కువనైన వృక్షములను పొందునని యర్థాంతరము। అనగా
చుంచువెట్టు మెదమైనవి। మరిమాతుకు వచ్చు। పొందవయునకు వచ్చు నాప
లికెనమాతు తిరిగి పలుకునని యర్థాంతరము। నిచ్చలు। నిత్యమున్న।
పదిపదిగాను నవ్వు। ఫలసంగము। అనేకవరాలపేర్మ పోయ్యే

లాంఛమును ఫలాంతమును చేసునని యర్థము। పండ్లు పదిపదిగాను నవ్వుగా
మొరికెవేసునని యర్థాంతరము। నెమ్మొగమొగ్గ యుగము ముఖమునరుణము గ
నెనర్పుడమనగా మిక్కిలి కోపము చేసునని యర్థము। చిల్కవ్యాధ పాపం
తాపనిమిత్తమై పొగము పాత్రము యెరుపని తాత్పర్యము। అల్లబే పరి
కింపు చిల్క। అయ్యది పుట్టి దేవునకు ధాన్యము తుదవరం। తొలి యున్నవే। చె
వి యెద్దవ్యాధయుం బున కోపము। చిల్క। చిత్తమందు కోపముకోపము
యుగనప్పుగా। పూర్ణచంద్రుని యర్థము॥

౧౨౦ చ॥ సరసగభీరశబ్దఘనసారసవృద్ధిప్రసిద్ధిగన్నయా
సరసులగాంచి చారుగతి సత్వితతుల్ భక్షియింప
పాదవిస్ఫురణాఘటింపుచుండు దసుప్రట్టికను బువి
లదారవేను దారవారణావలి యయు చున్నకవిపాం
రసిగాంచుము రాజగామినీ॥

టీక॥ ఈ పద్యమందు పద్మవర్ణనము। కవిశబ్దముచే తనర్థద్వయము॥
॥ సరసగభీరశబ్దఘనసారసవృద్ధిప్రసిద్ధిగన్న। సరస। ఉదారమైనట్టివంటి।
గభీరశబ్ద। గంభీరధ్వనిగలిగినట్టివంటి। ఘన। మేఘములయొక్క। సారస్యం
శమైనయుదకములయొక్క। సమృద్ధి। వృద్ధిచే తనూ। ప్రసిద్ధిగన్న। పొందినట్టి
యైనట్టివంటి। ఆ సరసులగాంచి। ఆ కొలను యుండుచేరుమని। అనపద్మ
పరాన్వయమైన యర్థము। సరస। ఉదారమైనట్టివంటి। గభీర। గంభీరమై
నట్టివంటిదన్ని। శబ్ద। వర్ణాత్మకములయొక్క। ఘన। శ్రేష్ఠమైన। సార। బల
ము యొక్క। సమృద్ధి। ఆధిక్యముచే తనూ। ప్రసిద్ధిగన్న। ప్రఖ్యాతియైనట్టివం
టి। ఆ సరసులగాంచి। ఆ రసికజనులతో జేరుమని యనిశవేశ్వరపరా
న్వయార్థము। చారుగతిసత్వితతుల్। భక్షియింప। చారు। సుందరమైన
గతి। గమనముచే తను। సత్। శ్రేష్ఠములైన। వి। పక్షులయొక్క। తతుల్।
సమూహములు। భక్షియింప। సేవింపగానని పద్మపరాన్వయము। చా
రుగతి। సుందరమైనట్టి। తతి। సత్। విద్వాంసులయొక్క। వితతుల్। సే

[illegible]

౨౧ క॥ నిరుపమపునరసపుష్టి(స్ఫు)రణాంచాదములు
మెరయఁజూచువనమునకేసరిచెప్పఁగలదె యింకిం।
దిరకుంతలలఁ యీవసంతతిలకంబునకున్॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౨ క॥ విరిమొరవులపధికపరంపరఁజూడుండుఁజూడుమిట్టి
పరుషపలాశోత్కరమునకునెట్లు గవిశేఖరోత్సవ
రదండవిధిసుధామధురోష్ఠి॥

టీక॥ విరిమొరవుల(పు)ష్పములనే యలాంతములచేతను పధికపరంపరల [illegible]

[illegible]

౩౩ [illegible]

[illegible]

౩४ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౩౫ [illegible]

[illegible]

౨౬ తే॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౩౨ [illegible]

[illegible]

౧౩౮ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౩ చ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౪ చ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౪౪ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౪౫ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౪౭

[illegible]

టీక॥ [illegible]

౧౪౮

[illegible]

టీక॥ [illegible]

౧౪౯

[illegible]

టీక॥ [illegible]

క్షీవములయందున్నదోవలక్షగట్టిగా। విప్రుమవలీమణిపదోరు
ఒకచెవియు ఒకతోకయున్న కన్నులంధురలబలంబుబల్ల। మరియొక్కస్త్రీ
యొక్క నేత్రములనిండా పడిటట్లుగా నీళ్లు చల్లగానే। వానికేర్పము
జెయుగానముటు। అదిచూచి యొకవస్త్రము గప్పి। ఆనీళ్లు చల్లించు
కొనిబద్ధయోచెవియు। తనదూసివిచెలవెయుగముమూసుకొను
నెను। ఎట్లనంటే। రావణాసురవిరచరిత్రమందిననశక్తి। చంద్రుని
కలత్రియు...

చేసాధనము యొక్కచేది యువిరాటింపగానే। అమ్మనసుకైననవిత్మి
లతయొప్పి। దేవా మంతయుజిగటగాగానే। అనగా మెరుగు। అ
యువది యుమట। అచ్చది యుప్రకాశించి యుండేను। ఎట్లనంటే। బ
గంబులనెప్పి। లోకములబు యుంచి శరంతికె ఖానియుతిమ్మరం
దు। శాంతమైనమన్న దుడుబగడిచి బయువిరక్తమైనమన్న ధుడని
గావము। కదుగంగదుగా। లుమెరుంగువాలనన్। ఆ చెవ
ముచే యుగానిగనిగమనిమిక్కిలిమెరయుచుండె కత్తి యేమా। అ
న్నట్లుగానే। అస్త్రీ। నిగనిగనిగమెరసెనని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ...

౧౫౨

చ॥ విరహుల మారు మారుఘనవిరచలంబని
పాంథవంథ రతదరగురమాపమారుసఖిదా
లనిరాగివియోగిజాలతరాంతరగుణాదా
త్మమన్మథపతాకనితంబ్లనదప్రి వమ్ము దా
మురలగదప్రివారిచరమంతివెసెంబ్రువద
ప్రిరంగవటి॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

టికెథంగములగలుగుతుసహాజ్ఞమై యుండగా అత్రప్రాగల్భితముగా
కవిచెప్పినాడు॥

౧౫౩

చ॥ గతియతివేలరాగకరిగారిగాంచినవాలుపా
లముతొప్రుతిరపాతాంఘ్రులంచెనగచ్చపసము
ద్దులుగులసవ్వదక్షితమితివిరారిసెమ్ములుసుభి
తులుబుష్కరలక్ష్మిదెల్పగాపాతసరసింఖరించిర
లయుంతులు కెంతునిదంతులటియునట॥

టీక॥ [illegible]
న్నాడు॥

[illegible]

[illegible]

౧౪౪ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౪౫ [illegible]

[illegible]

లు। అదివరకు కైలాసమువలన యుండిన్ని పటువంటి వయసు మిరపా
రెకురంగ। ఇంతెకె యుద్ధవెలెవని యుంతము క్షేత్రనాన దివియ
వనివవివాంక్ష్వము। విసు ఫ్పెతెలతారసించి। అలసపవెవెనెదు
కుగాంపిరియు వము దద్దనముల। వముదొష్టసుగస్సెన। అనగావము
దుష్టవెప్పుకెలాను రెవాంగద్వముక్తైన। తవమ్ములు। పద్మవములలను కెల
లవంశుఖెప్పు ఫుచ్చ్యు కెలనిశి। సరస్సులంపదిగి త్రవాంచిరనియు
ద్ధము। ఇంకెం। అరణ్యంతరము। చిగురంవుచురాంశుద్ధుస్త్రీలు
ప్రపద్ధాంగద్విమవాంను ప్రవిచియు ప్రసవ। కుమారులయు
క్షేత్రాంగద్విమవాం ము। సంపత్తుచేత ప్రవలమె యున్ని। అనగాంవిశే
షముగా సంతానములు గలిగిన్ని యునియుక్తము। అనగాంవిశే
కపుత్రులు కలిగి యుండిన్ని యునితాంత్పర్యము। పటువం
టి వయసు మిరపా రెకురంగ। ఇంకెం పుత్రులు కెంవవెవనియుం
తము ప్పటం నేనె కురగ। విసు ఫ్పెతెలతారసించి। అలసపవె
తము క్షేటం నేనె కురగ। వము దుష్టవమ్ముల। వము దువస్తు
వాంలింతకె దుకుగా చూం యు। వము దుష్టవమ్ముల। వము దువస్తు
పుండె పిల్లవాండ్లను। ఇక్షేత్రమ్ములు। అనెవవ్వ వముసవా
పరాన్గియమె యుండెగా। ప్రాలపరాన్గియముగా ప్రయె
గంచినా దు। కెలలను ఖెప్పుపుచ్చు కెలనిశి। అప్పుడుపుట్టిన
పిల్లను సెన్నవము చే యుంచెతాంపులంపనిచె దిగిచెలతెతేసు
కెలనిశి। ఇక్షేత్ర కెలలను। అనగా। అప్పుడుపుట్టినచాలుపుడు
సెన్నవముచె యుంచె గుంటు। దుంత్రాగాని పిల్లను సెన్నవముచె
యుంచెటప్పుడు। బిడ్డలువెనిస్త్రీలు। అకొలను దిగి। అపిల్ల
నుచేతికి తీసుకున్నట్టుల యుతెవింద్లను పిల్లలుగలుగుదు
రనిలంకవాంకెవె ప్రసిద్ధము యుండగా। యీస్త్రీలు
పిల్లలుగలిగిన్ని త్వప్తివెవ యుంకాం పిల్లలుపాంవలెవనెవాంఛ

చేత కెలలను ఖెప్పు పిల్లను తేసు కెలనిరని। అక్షేత్రాన్నిమిత్త ప్రవాత
మైన బలత్రీదస్త్రీలు జనితాంముకలు గ్రహించి రనిచెప్పుచుండ
గా। యీయంర్థము న్లె పూదాహపిత ధ్వని॥

గద్య

క॥ నాశకశత్రునేత్రములు। పారోక్షంగకసలా
చిపాకరశ్రులం। దివిషదృషులతపతీ। బాల
ములు కెలాపవెవ సంగతులవరన॥

టీక॥ నాశకశత్రునేత్రములు। నాశకప్పద్మములను। నాశకప్ప
ములను। శత్రు। బయిస్తుండె టీనేత్రములు। నయనములు గలిగిన
స్త్రీలు। పారోక్షనవెదుకవెతను। కెకసలాచిపాకరశ్రులం దివి
షసరః స్త్రీ దింపరెవాంగన్మైనకెలలను యుండవి। విపాకరశ్రులం
దివి స్త్రీదాసంపత్తుచేతనెప్పి। వతీపంటితపతీ బాలము
లు। వతీ। వుధ్వన్నాంగవుం దు। పుటితీ। వట్టుబద్ధపువంటి। పతీ
వస్త్రములరెయు క్షేత్రాలములు। సముపాంవములున్న। కెలాం
పవెపసంగతులవరన। కెలాప। చూం షణాముల రెయుకెన్నాను
న్న। వెప। గంధాదుల రెయువెన్నాను న్న। సంగతులు। నాంగత్వ
ములు। అమరన। ఖెప్పియుండగా వని యుక్తము। అనగా। అ
స్త్రీలు బలత్రీదస్త్రీ యునంతరమందు। వస్త్రములున్న భూ
షణాములున్న। గంధాదివెపనములున్న ధరియించిరని తా
త్పర్యము॥

గద్య

॥ వుందముకుత్తిచెూరరవాంతిమన్విపు
దేవలబాయువాకుపూంచిచి స్త్రీంవవె
పుకపుంయ్యులదిక్కినగందెనింకరాసం
దమునప్పుపుత్రబుపువలకతివన్నితన్నా
రతించదవాళంగముననపుటించివెదశ
దళగప్పలతాంతసంతతులన॥

[illegible]

[illegible]

౧౬౦ [illegible]

౧౬౧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౬౨ [illegible]

నామధారాశక్తిమాంధవాహ్యృతభజించినము
వారిధిజలములువ।సవలయు(క్రి)తకా
౧౬౩ తే॥ ముద్రైనగదురాజు।గాధరూధ్రుపవ్యత
గాంచితరుగణాధనుబుద్ధిగాన్వితతంచి
రాశి।వేముషదుఖాయుపాలయనుప్రత్యేనవ॥

టీక॥ వివిధాగమాంతప్రవచాతురినెన్నదగు।వివిధ।సముస్తమైన
షువంటి।ఆగమాంత।వేదాంతశాస్త్రములయందు।ప్రవేశ
చాతురినెన్న।దగు।చెప్పదగుతీ।చాతుర్యముచేతవిశద
[illegible]

[illegible]

ధైర్యసంతోషమును గోరినవారికి నేరక యుక్తి యొందినఫలమంతే।
రాజులు వారిపతిగా ధర్మార్థప్రసన్నతగాంచి తిరుగ బ్రతిక
యములగాను మమతాపన్నవహించి సంచరింపగా వని యుక్త
ములు మవలయు। వెలువల మచ్చి తోముధైర్యసంతోషాన్ని గోరి
నేరక యుక్తి యొందినటు వంటి। రాజు చంద్రుడుగా ధర్మార్థప్ర
తిరుయములగా ప్రసన్నతగాంచి తిరుగ ప్రసాదతత్త్వము మ।
వహించి మెలగగా వని యుక్తాంతరములు సాధుబుద్ధి విగా వైతి।
శంబరాంతకుని శంబరారి మన్మథుడు। మంచి మనస్సుగల
వాడవుగా వచ్చితివి ఏమని ఆయనపేరు యొక్కటి ప్రతి
సేవక ఉప్పు వంటి స్థావరజంగముల యొక్క రక్షణకు వచ్చితివి నీవు
క్షేత్రములు ప్రకాసించి పాదాలు చేయువాని బంధమాయెను ప్రతి
గా పెద్దలు సేవించిన కార్యములు వదలక వత్తివి॥

౧౬౪ ఉ॥ ప్రాతమరందబృందకరమున్ శరముల్
ప్రతపరవసంధిసంఘాతము ధూర్జటింబు
విలసారసమారకుమార వారిజాతోద్భవ
తనుఖాంతభూతరసతుందిలమారక
వారుకుమారణాచెతిగుణాంబుమానవరి
తిగుణాంబుతులయొప్పునన్ సతతా॥

టీక॥ ప్రాతమరందబృందకరమున్ శరముల్ ప్రాతప్రవృత్తమైన వంటి మరంద
బృందము కరందసమూహాన్ని శరముల్ చేసూర్తుండేవి శరముల్
నగాగానము లుప్రవగావమన్మథగానాయములు పుష్పములో
తమ ప్రతపరవసంధి సంఘాతము ధూర్జటింబు ప్రతపరవస
నాబుగనాబుయొక్క సంధి సందుల యందు మన్న సంఘాతపు
ట్టినట్టు వంటి మధుమాధుర్యరసముచే తనుల క్షతంబు॥

తిరయింపబడ్డది। విలునే ధనస్సు ప్రవగాలమన్మథుని విల్లు। చెరకువంటి
నరగనాబుఫలమనుమచె రుచురసము చుట్టి సదాలములు సారసమా
రకుమారవారిజాతోద్భవుతనుఖాంతభూతరసతుందిలములు సా
రబలమైన సమారకుమారములయందు తవనెతి। వారిజా
ప మగవెతనా ప్రద్భవంతాప దరిజేరుట్టు పట్టువంటి। సుఖాంత।వులు
యుత్పత్తిగలిగిన। భూతరస। భూమి కిపుష్పరసమునే తను।తుం
దిలము। బలిసినట్టు వంటిది। నీచేతిగుణాంబు। నీయొక్క మందుదైన ధ
నుస్సు యొక్కతి। త్రిగుణాకారరమాకుమార। ఓ కృష్ణుడా।
ప్రతులయొక్క ప్రతులవంటి మాధుర్యవిలసనాయములు సన్న
ధనుస్సు సన్న ప్రజ్ఞలో ఉదుసన్న। గలిగియున్న నీచెతిగుణాంబుమానవ
దినేనతు గుణామువదలకవారిలయు నాదతయి। ప్రవగానే చేదు
గుణాముమాత్రము మానక వారి లినని మన్మథరూపణాముప్ర
శ్రీరామప్రతాపా॥

౧౬౫ సీ॥ ఆర్తిత్రవహించున న యుప్పు ప్రశమనమునయిల
పుగన్నలవినవి తెల్లని తెలివుల శ్రమగుతా
వరాయధంబునకపాల దురితచెండాలు
లలోలపలి మైత్రి వంతవార యణిచివడ్డిబు
వాడ్రరముసమ గరిగెపేరు గులపులిసి
పాలరప్పు త్రుప్పు ప్రశ్నకిన బూమెలలతె బెదిరి
గిరిపవ్వాలపతప్రతతి॥

౧౬౬ తే॥ యుకతుఖాంతివారసిన యుసు గుబెలిరినేపరి
మరివెళవెళమానిసితనంబు నొవలుచాసి
నవి కియొక్కనుని నవలత్తో యుంగళ నవనందితుల
మేలావహించునె॥

టీక॥ ఆర్తిత్రవహించున యుప్పు ప్రశమనమునకు ఆర్తిత్రవహించు ప్రతము

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

రతిప్రదము వర్త్రిలు ఘన(ప్రా)ర్థమైన రతిదేవి యొక్క మోహము వలె తన
క్రింతువని తాత్పర్యము॥ అట్టిన మా॥ అటువంటి॥ అయోగ్యుల సాంగ
త్యము చేసిన వృత్తుపు రేకే యొప్పు తురతిచేతా మునే వాంఛగలిగితిరి
గనక॥ అత్తప్పిల్లిదయా నయూడిగుణాములే॥ అతిప్పిల్లి॥ వికసనమైన॥
దయా॥ కరుణా యున్నా॥ నయా॥ నీతి యున్నా॥ అది ముదమైన గుణాము॥
శ్రేష్ఠగుణాములు॥ ఖని అటువంటి (పు)ట్టునే॥ సఖ్య సదమైతే (పు)ట్టును॥
దుర్జనుడవైన వీడు దయపుట్టునా యని తాత్పర్యము॥

వ॥ అని యనంగు నసుంగు సంగనారత్నంబులు దూ
రితనాత్ములుం దగునరజారింగోరుమేని॥

టీక॥ అని యనంగు నసుంగు సంగనారత్నంబులు దూరి అనా ...
ము॥ అరాచకన్నికయొక్క ... క్రత్తైన స్త్రీ॥ సద్యుడుం ...
కుంచి॥ తనాత్ములుం దగు నరజారింగోరుమేని॥ అ సద్యుడని మేనమా
మైనచంద్రున్ని యుద్దేశించిపలుకుచున్నారు॥

౧౧౯ అ॥ నీదయ పంచబాణానరసనిర్ధరతాపదవాగ్ని గా(ం)
గి పోనీదయ నీదయాందయ సమృద్ధి సదావదల్లు
చుండు దానీదయ సదరదోచుకు ఉంతయుదకృతివింత
నే ఘనపాదములాంచమాఅవకపంచజనత్రమునార
సాంతక॥

ఉపద్రవముచంద్రవర్ణనము॥

టీక॥ పోనారసాంతకా॥ ఓ యు చంద్రు దా॥ నీదయ॥ నీ కరుణా॥ పంచబాణా
నరసనిర్ధరతాపదవాగ్ని॥ పంచబాణా॥ మన్మథుని యొక్క॥ శర॥ బాణా
ముల యొక్క॥ నిర్ధర॥ అధికమైన॥ తాప॥ వేదన యనే॥ దవాగ్ని॥ కా
రుచిచ్చు చేత॥ కలా॥ గిపోనీదయ॥ కాలిపోనియున్న దయ॥ నీదయాంద
యసమృద్ధి॥ నీ యొక్క॥ అ యు శరీరావస్థావిధి యొక్క॥ అదయ॥
అవిరళ్లవము యొక్క॥ సమృద్ధి॥ అభివృద్ధి నీ సదావదల్లుచుండు॥

ంపృటిని యెదిగురిపిస్తుంటుమా॥ దానిదయ అటువంటి యావకరుణాచే
తను॥ మావిశేషపంచజనత్రము॥ వికసించినపద్మముల వంటి నయనము
లుగలిగినమా ఒలికి॥ నీ పాదములా॥ నీ చరణాముల తోడి నని యుక్త
ము॥ నీ కిరణాముల నగరానన నియు శ్చుంతరము॥ సదేరదుంకయుం
తయు॥ మెంచినీనా స్త్రమునివారణాము కాదు॥ ఇదివిరివింత॥
తీరకపోవుట యొక్క తిరు వ్రాయము॥ చల్లదనము చే సన్యాపుండి
నిశిరణ్ణము లుసొకినమాత్రముచే తనసకలమైనవారికిని సద
దిబిధర్మము॥ మాచిన్న దానికి సదరదు॥ ఇదిమి॥ యా శ్రీర్థమ
ని తాత్పర్యము॥ చంద్రుడునారసాంతము ఘు॥ అనగా పద్మము
లకువిరోధి॥ శిపంచజనత్ర॥ అనగా పద్మముల వంటి నేత్రము
లుగలిగినట్టి దిగము॥ విరోధము న్నా॥ చంద్రకిరణాయుము
లుగలిగిన పువంటి దిగము॥ విరోధము న్నా॥ చంద్రకిరణాయుము
స్త్రీ మూర్ఖపకము మైనం దునను న్నా॥ అపాదికర్ణమె కాని ... నివా
రణాపాదని భావము॥

౧౨౦ అ॥ కాలగతిం దవదయబుని కర్తృప్రతి(కృ)పమం
గరాచకొత్తాలకృపేటు బున్నపరితత్ర్ములుం
గతూగి(ం)గునాతనంబాలవికచంపెదైము దలుచు
ట్టెవవానికిని పుష్పెత్తమెవి ... వితెత్తువేటి
విత్తనీ జెట్టుకటవనె జాచి॥

టీక॥ భూచి॥ ఓ చంద్రుడా॥ తవదయబుని కర్త్రనే తంద్రా కాలగతనీపిశ
దశమును తమ॥ వలనయుచే తము॥ న్నా॥ అనగా సముద్రము నను నె
ల్లముసిద్ధము॥ (ప్ర)తి(కృ)పము॥ (ప్ర)తిరా(త్రి)న్ని॥ పరాచకొమ
త్తాలకృపేటు బున్నపరితత్ర్ము ఖలకు॥ వరాచకి॥ యంతరమైనము
వంటి॥ అత్తాల॥ విస్తారమైనటు వంటి॥ కృపేటు బున్న॥ అగ్ని॥ అనగా॥
బడవాగ్ని యొక్క॥ పరితత్ర్ము ఖలకు॥ అంతటువాన్నటిం॥ నవువంటి॥ మం
టలచేత ము॥ కతుగ(ం)గునము॥ మిక్కిలి కాలుతూవుం డుము॥ అతనాబూ

వి॥ ఆపదము ప్రాప్తించిన వాడై। కష్టదశయైన। నష్టన్న। ఆంశము గలవా
డై। దోషము గలవాడై। ఆనిన్న। మొదలు బుట్టిన నీచ ప్రధమమం
దె జన్మించినవాని కన్న తన్ను మెప్పించు। చల్ల దనమే ప్పుడు బుట్టు
ను। విత్తమే విత్తినచోట్ల నీటుగునె। కబ్బమములవలె పుష్ప
ము పరిమళములు యెటుగునా। ఆ మచ్చటైన। ఆపదను ప్రాప్తము
నను నైల్పము నన్న ధనవంతునై తగ్గు కుటుప్రాప్తి క్షేమ। వంశము
ఆపద ముద్ర మందు జన్మించుట। యుక్తలంకము ధరించుట। యున్న
ప్రాప్తి క్షేమము॥ కొంతము నగించి విన్న॥

౧౨౮ ఉ॥ పురుషుడు వక్ష్యత్పట ధనధాన్యము నేయుదస
త్పమత్తరంగర యుతని ష్నకత కరుధంబు రెటె
నిసుఖాంతకలప్పురణాంబుయొందితెంగలదె
పొంగకశంకము పెరపొందుగతాగురియు
దెమింటివారలుకమునా యుదలోలకరా
ఖలంబునన॥

తే॥ పురుషుడు వాంఛ్యప్తట। ధనధాన్యము। పురుష। కలిసిన తు వంతు। పు
వాంఛ। ఆధికమైన తువంతు। పట్టు ధనధాన్యము। ఆగ్నితప్ప ము।
ఆదరమందే ప్పుట్టు। ఆధరమందు ప్పుట్టుట యని తప్పని। చెందు। తున్న। ఆదరమందే ప్పుట్టు
తు వల్లను। నేమి తస తప్పము। నేయందుగలుగుటని బుధులు। ఆత్త
రంగర యుకత। ఆదివాదరింపవలెనే। నిష్నకతరుధంబురు। నిష్నక
రంగర యుకత। ఆది విచారింపవలెను। నిష్నక తరుధంబురు। నిష్నర
లట। వెరణాము లుగలవారని పట్టు దురు। చెందు। తని యందు రనిస
వాంఛను। ఆశ। నీ। ఆత్తే నష్టత। సుఖాంతకలప్పురణా। సుఖా
తవి ప్పుగా ప్పుట్టు బుద్ధుడంతు। వెతలు। చల్లదనము యుక్త। స్పురణా
ప్ప లాశము। పయోంధి తెంగలదె। సముద్రము వనుగలదా। ఆనగా
యొల్లప్పుడు బుధవార్గ్ని శతతె। ఆశుచు ప్పొందెసముద్ర। ముననే। తే
తలతప్ప మే। తెల్లగలు దుమ। ఆష్ట తప్పమేవని తాంత్ర రన్న ము। ప్పొందు

కశంకము పెరపొందుగతా। గురియుదు। ఆకుచుపయో ధుందే యుం
కమునే పెరుత తనరాంతనధరాదు ముల నుదక్షిణుదువారా। లోల
కష్టాం ఖలంబున నే। లోలు చెప్పుతు ప్పుందే। కశ్లోకా దశధారా
ములవెలి। ఖలంబునే। మిష్ట తనుమింటి వారలు కలు గెరయుదే
ఆ వారి వమందు బావులను ప్రాపతింపత్తి ప్పుడు దువారా। వారుబట్టి।
ఆగ్నితప్పము నేయందుసత్తమని ధాన్యము। ప్పొందు యుక్తలు ప్పుట్టు
ఆగ్నితప్పముచేయం దుసత్తమనవని। ధనము। పుట్టిందుకొలు కుట్టు
లు। ఆదికవిభావులకు లుగుట యుగ్గకత్త వెంటనుఇ। క్షతపశంకము
దుధాము తప్పము న్న కశల యందు బావులతప్పము న్న। ఖలశత్తి
ముత్తతప్పిశాంతు॥

౧౨౯ చ॥ పరిథిమిషంబున న్న దుసుప క్త శరాపము
బూనిశైత్యవిస్పురణాయ మురుంగు విసుప్పు
నొకపూనరిశరంబు లవెధిగాగరవాలోలు లకొని
జనాశనొంకా శప్ప వెరమవారా ముప్పు శలనిప
యుక్తసరసతెదవంతపదసంప్రయామము
యుడ్డరయెబావిలే॥

టీక॥ పరిథిమిషంబున నే। పరివేషమునే వాన్యజనము తెతను। గు దుసుపక్ష
శరాపము బూని। గుందుగాపంగబద్ధుడంతు। ధనుస్సు ధరిం
చి। ధారాణాములు ఆవర్షింపు లెప్పుడు ధనుస్సు వర్తులాకారము
గా నుందుటు పవాబుము। శైత్యవిస్పురణా। శైత్యవాదియుక్తవి
స్పురణా। ప్రకాశించుటవలెను। శైత్యముననగా। శీతలతప్పమని ధా
వము। ముతుంగుతెమ। పెరుంతుగుట్టుచె యుచుకాపుందే। తుప్పు
బూరిశరంబుల। ప్పుకాలి। కిరణాములనెడి। కూరిశరంబులనెవము
న। చరంబులు। ధారాలు ములవే తను। వెధిగా రవాలోలశైలు ప్పుగుమన
లు గునట్టుగా। వికశవా జనానొకొను జనశప్ప। వికశవాజనవి యో
దుపైనిస్త్రీ ప్పురుషజనుల యుక్త। ఆ శిప్పంజ్జన। నెంట శప్ప। మెప్పు

[illegible]

౧౨౩ కం॥ [illegible]

టీ॥ [illegible]

టి। అంబరవస్త్రము యొక్క ఆశ్రయము ధరించుట యున్న మాన వు(విడిచిపెట్టి వు) వాతరోగము చేత వృద్ధవస్త్రము కప్పుకొని యుండు టు మానవని యర్థము। శీతరుష్ట్రిత్రా చల్లని [illegible]

[illegible]

౧౨౪ ఆ॥ [illegible]

టీ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక. [illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౨౨ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

సద్భుటధాత్రిచరిత్రము॥

[illegible]

[illegible]

గలదని తాత్పర్యము। అనిసమీరుదూరుడవసరంబునదెలిపెను॥

౧౮౪

క॥ స్మరమృగయుఁడు విశిఖాధారాపరవశయై
యున్నదానిఁ బద్మినిగాఢతరపరుషరతిరుచి
మత్కిరణాన ఖరాంశువుల చంద్రుకేసరినెంచెన్॥

టీక॥ స్మరమృగయుఁడు। మన్మథుఁడనెడు వేఁటకాని యొక్క। విశిఖాధారా
పరవశయై। విశిఖ। బాణనాముల వల్లనైన। ధారా। వర్షధారచేతను।
పరవశయై యున్నదానిన్। స్వతంత్రత లేనిదానిన్। పద్మిని। చెలియైనయా
పద్మినిజాతిస్త్రీని। పద్మిని। అదియే మగని యురస్థ్సాంతరము। గా
ఢతర। అతివేగముచేతను। పరుషరతి। కఠినమైనవిధముచేత
ను। రుచిమత్కిరణాన ఖరాంశువుల। రుచిమత్। కాంతిగలిగి
నటువంటి। కిరణాన ఖరాంశువులు। మయూఖములనే। గోళ్ల
యొక్క। కొనలచేతను। చంద్రుకేసరి మెంచెన్। చంద్రమామగనే
సి వ్రాయుటను వ్రేఁకెను। పద్మిని యనగా। అదియేనుగుగనుక
పద్మినికల్పము మైరకై। చంద్రుడనే సింహము మనిపైయోగించినా
డు। అనగా మన్మథబాణాములచేతనే పరవశురాలై యున్న
యీరాత్రి నెలవు। చంద్రుడున్న ఆ ద్వీపము మైనతన కిరణా
ములచేత బాధపెట్టెనని తాత్పర్యము॥

౧౮౫

క॥ యువతి కైవారి నాంబుయుఁగ్గాంబవతు
గతిం బోరదిసె సెమల యుష్మితిళ్ళవ
మానవుదుర్దూరతన్నెపవమానుడు వెరా
ర్దాఁపపాంవక శిఖలన్॥

టీక॥ యువతి కైవారి నాంబుయుఁగ్గాం చెలిచెసు మానుతుద్దై యున్నపవ
తుగతిన్। శత్రుదివవేనె। దూరితన్నైపవమానుడు। దూరితత్రో
సిపెట్టబడ్డటువంటి। దైపవరిక్తసంబంధమైనటువంటి। అనగా।

శత్రుసంబంధమైనటువంటి। మానసుడు। అభిమానముగలిగినటు
వంటి। అనగా శత్రువుల యొక్క మానమును పోగొట్టినవాడని।
తాత్పర్యము। అటువంటివాడలయుష్మితి। వ్యాళప్పవమానుడు। మ
లయుష్మిత వ్యాళత్। చందనవృక్షములు గలపర్వతమందలి। పవమా
నుడు। వాయువు। అనగా మలయమారుతము। మోహవాద
హంవక శిఖలన్। మోహవాలపసేటి। దావపావక। కారుచిచ్చు
యొక్క। శిఖలన్। మంటలను। బొదిసెసె। వృద్ధిబొందించెను। అ
నగా। వియోగస్త్రీరాళ్ళకైనమల యమారుతము స్మరమోహ
మనెడి శిఖంపద్దిసెనని తాత్పర్యము॥

౧౮౬

వ॥ ఇట్లు మారధృష్టమారసమీరబాధా
విధురయై యుష్మద్రహాంషిని మోహిల్లున
ల్లంబునమల్లంబోయినెన్నొయులంగలయు
నాలోకింపి॥

టీక॥ ఇట్లు। ఈప్రకారము। మారధృష్టమారసమీరబాధావిధుర
యై। మార। మన్మథునియొక్క సన్న। ధృష్టమార। చంద్రునియొ
క్కసన్న। సమీర। గాలియొక్కయొక్కసన్న। బాధా। పీడచేత
ను। విధురయై। వివశురాలైనటువంటి। అమ్మదురహాంషిని
మాధుర్యహాస్యముగలిగినయారాజుకన్యక। అనగాలేయని।
మాటలుగల యోపడుచు। మోహిల్లునల్లంబున। పిండివేయు
న్నంతిమనస్సు యందు। ప్లంబోయి। చిన్నబోయి। నెచ్చెలు
లంగలయనాలోకింపి। చెలికత్తెలనందరిని చెప్పగాజూచియె
మోపలు పన్నది। ఇక్కడధృష్టమారశబ్దముచే। చంద్రునికి చెల్లె
నకట్టె। అతనేత్రమందు పుట్టినవాడౌటచేతను॥

౧౮౭

సీ॥ వనయుచుక్కనరాజుకంటబుట్టినవేమి। గావు

[illegible]

గాంకయేమి॥

౧౮౮ తే॥ [illegible]

[illegible]

దాన॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

లుగల దని తాత్పర్యము। ప్రతిపత్తి యని అతిరస్వతి జ్ఞేపి తా।
కాలికలను విరోధి యని అతిరసాంకరము చెప్పెను। ప్రతిత్మైన
యొకపత్రి యని తాత్పర్యము। సాధువకము నకు అర్థము
వంటి యెనాంగిష్టమైన। కైనా యులకు। పలవాంచి రుసు ఖాంపటినా
టిపరుషతనము। భూపతిమేలను। కౌంతిల వంటి వేంతస్వరము
గలదని తాత్పర్యము। భూతమోలని భూపుభాంచితౌది
త్రింపదగనపు వంటి। విద్యలము చేతగనుగుంటి వాంచ్ఛ
చరిత్రముతకు। తమ్మెదలకు। పలచిత్రము యువదవ। వస్తువు
లన్నెవ్వి। ఖంపదెమెంతకు। భూపు తమ్మెదల వంటి దని తాత్పర్యి
ము। సాంచరింపవ। వనుపదేవ। భివమూలగాంచిచనవ। భివ
కెటాలు మండుపదివిరనుస్న। మందతవవింపను। మాంద్యి
ముసధరింపను స్న। ఇట్లు। ది స్వరగనే తిపి। ఇట్లు తిరుగటి
మని। అదానిసు ఖసితి। వాయువునదానిమాతులంటి
వా। అట్లా అనకుంటి। అనిల శిఖువేలవిచవాంతు యొన్నిప
డు। అనిల శిఖువనగా వాయుకుమారుడని దివిని। కెంచపు
గాలి। పలయుట్లా విరోధి యూయునకు। అనగా వాయువు
వనుపదేవవా యొన్నిదిన్న। వాయువు మూలవేపుండె దిన్న।
మందత్వము నవమాంచె దిన్న। పప్పుడు సంచరించె దిన్న। నవ
ఖామెనని తాత్పర్యము। ఫల రాగదవితి నన్నితిని। అత్త్రిపి
స్త్రీవా యొమి। కాంకుంటి యులవిరోధించు నని తాత్పర్యము॥

౧౮౩ సీ॥ మననుగన్నరవమాంకుమారికాంసు తునవకు।
పూరావత్రి తుండైనపూర్ణశశికళ్ళి వము
వంటిదన్ని। నాసవిరాంరము నకు। పెరైనకుసు
మాస్త్రి వృంద ముననకు। పలుకు మారనిము

వ్యజిలుకకుపెయ్యాంపు। పైవేమదీపింపుపర
న్నతాంశి। కలులాంశిపైన। గయాంశ్వాశల
ఉవె పెట్టు। శాట్లైనవే చంద్రదిజగురువాంచి
౧౮౪ తే॥ కెవ ంటుగా యుమందవలసె వారి యునగవలసె।
చగడుపడి యుండవలసె కంపింపవలసెనా
తురతగాంలవలసె బిట్టుల యువలసె। పులద
రింపగవలసె వజడి యువలసె॥

టీక॥ మననుగన్నరవమాంకుమారికాంసు తునవకు। చిత్తము త్తుముదల
సెచను పుగవిగిన మన్మథుని కి। అకటుకు యుమందవలసె। కటుకటా
చితజుండవలసె ను। అని యూంపు కొంకము గతి యుండుత్రవ
ముగానవవి యించుకొా। వశెకు। మన్మథుడు। మనస్సు యుండు
యుత్పన్నవాడని తాత్పర్యము। పూరావత్రి తుండైనపూర్ణశశి
శకళ్ళి పూర్వము నుంచి యునగా। చవినిను యుగాంనాస్త్రి
యించనవాడైనపు వంటి। సంపూర్ణచంద్రుని। వారి యునగ
వలసె। వారి యుని వర్ణ్నపద వలసె ను। పూరావత్రి తుండు।
తాంర్పుదిక్పునా। త్రి యించనచంద్రు దని తాత్పర్యము। శ్రీ
వను వంటి। దత్తి। నాసవిరాంరము నకు। తి। నాసమునైన ము
లయువాంరుతము। నకు। కొగడుపడి యుండవలసె। చ యుము
సెందిని పసింపవ వెకు। జీవము వంటివాడనగా। జీవము వా
యుపుగనవజీవరూపుడైనవాం యువని తాత్పర్యము। పె
రైనకుసుమాస్త్రి వృందము నకు। ఆపెనాం మధ్య యుము ధ
రించనమన్మథ బాణాసమూహము నకు। కంపింపవలసె।
వనావవలసెను। మన్మథబాణాలు పుష్పులుగన పెరైన అ
న్నపు డు। మాం విరోధైనమన్మథబాణాలని తాత్పర్యము।
పలుకు మారనిము చిలుకకు। వాంతు। నతిరవింపని యుం

దప్పైన శుకమునకు॥ అతురతగాలవలనై యుండెరెపదవలసెను పలుకుమారికనలుక యునగాంబులుకసవాంఖ్యముగాంవుమాటలు యునెన్ని దిగమువమాటలునెన్నిబలుక యునితాత్పర్యము॥ తెల్పుపైకెప్పుదిపింపుపరవ్వతాళికి (పి) యుదనమ్మయున్న యున్నింపు పైకెప్పు దిపింపు పరక్కుతాళికి యుదనమ్మయున్న మోయిలనమాటాములబుల్బిల యువలసెనుమిక్కిలి॥ యూసపదవలసెను పైకెమనగాపికసమూహామనితాత్పర్యము॥ అతులాశయ్యైన॥ అతుల॥ సమానరహితమైన॥ శిశువకత్తయ్యైన॥ గయూర్వశితేటికిరక్షసియ్యైనతమ్మెదసుఖులదరింపంబవలసె॥ యమాచితశరీరముగసుర్పుదవలిసెను॥ అతులాశి॥ అతులనిరుపమానమైన॥ శితమ్మెదయునితాత్పర్యము॥ పెట్టుబట్టైనలె బట్టిదిబిగురుమావి॥ సావ్ధినమ్మెనకారములాపుపల్లవము నకుపెబడియువలసె॥ తెల్పయుపదవలసెను॥ పెట్టుబట్టైనము లవచిసినమామిడిచెట్టునితాత్పర్యము॥ అనగాసావ్ధినమ్మెయున్నవాటికెయుప్పుడుష్పయుపదవలసెను॥ అకటా॥ దైవమంతచేసెననితాత్పర్యము॥

ఆ॥ నేరువమాలికెంబుగురుచెత్తిలెన్నగ
దప్పుపద్మకాంతారమరాళమానసమున
మ్మినదింతకదప్పుకంతుబలాన్వీరపమ్మెనల్ల
మిగులాంతగులాయుమెరుంగునప్పునెపైరు
గదమ్ముపల్లికలుపల్లెటవండగనేలవాంటికెన్॥

టీక॥ నేరువమాలికెంబుగురుచెత్తిలెన్నగదప్పు॥ సమాపమందున్న యూమ్రురునాపల్లవమునవాస్తమునకనుకవయ్యైనదిగదప్పు॥ మామిడిచిగురాకునిచేతులకునాటెరాకెతత్తుపద్ధనితాత్పర్యము॥ పద్మకాంతారమరాళ॥ పద్మకాంతార॥ కమలవనమం

దవి॥ మరాళి॥ అహంసవాంనసమునమ్మినదింతెగదప్పు॥ చిత్తమునువిశ్వసించి॥ యున్నదిగాని యుతరముకాదుగదప్పు॥ మానసమునగామానసపరస్ప॥ దాని యుందు విహారించెడి హంస యునితాత్పర్యము॥ కంతుబలాన్వీరుపమ్మెనబల్లు॥ మన్మధునిగుఱ్ఱమైనశుకము॥ మిగులాంతగులాయుమెరుంగునప్పు॥ మిక్కిలితగుఱ్ఱమైనశుకము॥ మిగులాంతగులాయుమెరుంగునప్పు॥ తగులాయుము॥ తగినయుపంలాత్తువముతెలిసియున్నదిగదప్పు॥ తగులాయుము॥ తగినయుపంటిగుఱ్ఱపుశాలయెరుగునుమన్మధునిగుఱ్ఱమునిబల్లమునెప్పినంమునగుఱ్ఱము॥ గుఱ్ఱపుశాలయెరుగులదక్కమెననితాత్పర్యము॥ నెపైరుగదప్పుమల్లికలుపల్లెపుప్పులునెపంటుగదప్పు॥ నెపైరనగానిశయ్యయునితాత్పర్యము॥ వెంబుట్టిపల్లెటమందగనెలవాంటికెన్॥ నిసావ్ధినముకైనబిగురాకుముదనైనవాటికెవిలలవాంటికెన్॥ నిసావ్ధినముకైనబిగురాకుముదనైనవాటికెవిపింపవలసినదమనితాత్పర్యము॥ మల్లికలలగాంత్యనాశూన్యములనుటె॥

ఉ॥ ॥దారుణఖంగిదెబ్బునితాపదవజ్వల
మెప్పువంటికెంతరవముద్గతాంతదశనేత
మవల్లివమాంచెనందగుంగ్రరవేసాదరస్ప
రణాగాంబినగంనిడుమాలుగన్నెలారజ
నింగుబ్రొష్మనకశాంనిధిరాకవంల్లడిల్లదిన్॥

టీక॥ దారుణఖంగిదెబ్బు॥ భయంకరతిగానలతెచయించెటి॥ ఇవతాపదవజ్వాలమెప్పువంటి॥ ఇవ॥ సూర్యునివల్లనైన॥ తాప॥ వేడిమయొక్కటి॥ దవజ్వాలన॥ దావాగ్నియొక్క॥ ఉప్పమంటి॥ వెడిమిదాంకెవేకంతిరవమద్గ॥ సింహముమంటినదుముగలిగినయూనాచెవి॥ తాంతదశనేతమవల్లివమాంచెనందగుస్॥ నేతమవల్లి॥ నెదెవాముసెటిలిగ॥ తాంతదశ॥ వాదముతు॥ వమాంచెనందగుస్॥ ద్రకించెననవచ్చునుఅనగాసూంర్యరశ్మి దాకినదేవాముసెటిలతవాడెన

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౦౦

[illegible]

[illegible]

౧౦౧

[illegible]

౧౦౨

[illegible]

టీక॥ జలజాతనయన। ఆరాజకన్యామోహావేశవలన ఆవలపు యొక్క యుత
నయమయచేతను। మనమహావిచిగురుదానమప్పలేతవహామంటిచిగు
రుదానమప్పలేతవహామంటిచిగురుటాకులవరుపు। ఆనగా తరు
ణాప్పు పల్లవకేళిపమలు। మవాతనుశాస్త్రశయ్యగా దలచుచున్న
తా। విస్తారమైనయువంటి। ఆ తను। మన్మథుని యొక్క। శాస్త్రశయ్య
గాదలచు। బాణాలచేతమెత్తించిన పరుపుగా మనస్సులో
నెంచునని యర్థము। మన్మథబాణాలు చిగురుటాకులే గనుక। ఆ
ట్లుగా దలచెనని తాత్పర్యము। వర్గాంతి। ఆరాజకన్నియ। కడ
ఘ్రాణవిరులకంటె। పాదనిపువ్వులతో మెత్తించినపరుపు। ఆఘ్రా
తకంటె వాస్తరణాంబుగా। ఆఘ్రాత। ఆ। విష్ణుపువల్లనంబిన్న।
ఘ్రాత। ప్రియంబినమన్మథసంబంధమైనపువంటి। పుష్పారవిందేన కదు
ఘవింపనపువంటిదిన్న। కంటె। శాస్త్రరణాంబుగా। వమంత్రతో మెత్తిం
చినపరుపుగా। గనింపుచు। వెక్కువైట్లునని యర్థము। ఆఘ్రాత।
పుట్టినటువంటి। కంటుకే। పుంతనుగలిగినపువంటి। ఆస్తరణావము। శ
య్యయని తాత్పర్యము। ఆనగా విరులశయ్యయైనందునను
యున్నది దనిభావము। సింహామది। ఆరాజపుత్రి। వలపు మంచు
మప్పుతవిమంబు। పరిమళిస్తుండే యగ్నిశిఖలు తాపత్తిం
చినపరుపు। కుంకుమపువ్వుగా జాఘరా। ఆంగజవాగ్నిశిఖ
గా విచారించు। ఆంగజ। మన్మథుని యొక్క। అగ్నిశిఖగా। వం
ద్విబాధలగా విమర్శచేసునని యర్థము। అగ్నిశిఖమనగా
కుంకుమపువ్వని తాత్పర్యము। యోషాలలామ। శ్రేష్ఠురా
లైన యారాజపుత్రి శరము శప్పుపల్లు సెజ్జ। శరము శుద్ధా
నమైనటువంటి। శప్పుపల్లు। కర్పూరఖండములతో మెత్తిం
చినపువంటి। సెజ్జ। పరుపు। కామశరము గానగుచు। మన్మథబా
ణముగా వదిచెందునని యర్థము। శరమనగా। నిట్లు। కర్పూర

పునిక్కైనని తాత్పర్యము। వింతవెరాష్టి। ఆరాజపుత్రి। మంచిపదమతి
పన్నీరుశ్రేష్ఠమైనవిహారాంబు। ముకరకేతువిషముగా। మన్మథసంబంధ
మైనగరళముగా। బుద్ధిమావించు। మనస్సులో తలచును। విషమన
గానిట్లు। పన్నీరు మన్ననిక్కైగనకనట్లుగానే తలచెనని తాత్పర్యము। ల
లన। ఆరాజకన్నియ। తావిపుష్పములు। పరిమళముగల పుష్పరజము నల।
శంబరాంతకుపరాగమని వితర్కించు। శంబరాంతకు। మన్మథుని యొక్క
పరాగమని। ధూళియని। ఆనగా నిప్పుపొడియని। వితర్కించు। తల
చును। పరాగమనగా పుప్పొడియని తాత్పర్యము। ఆనగా నారాజ
పుత్రికి ఏవిధవితైనయాప్తులు దేహాంతాపమును విరిగాట్లు ఉకైకి
తలద్రవ్యములైన చిగురుటాకులు మొదలైనవిపరచివాటియం
దారాజపుత్రిని పవళింపచేస్తే మోహాతిరేకముచేత వాటిని మన్మథ
బాణాలు మొదలైనవిగా తలచెనని తాత్పర్యము॥

—౨౦౩ వ॥ ఇట్లు యమశ్రీవనస్నానాదావాంబునం
బొక్కపైరలుచున్నకన్నియనప్పుడుల్లనికేత
నంబునకు మరలిపోవుచుని పట్టి రంతకుంత
గాలమరిగినదెనుక్కనాడి పొంతంబునవి
—౨౦౪ దార్చినుంటు పంబునమంటి చిగుపుబోట్లుగు
తదీయసౌందర్యవిభోవిలాసంబువి
క్షించి మన్మథాతురుండై యుప్పొంగుచుండు
చుండెనేవాడని కిట్లనియె॥

టీక॥ ఇట్లు। ఈప్రకారము। యమశ్రీవనస్నానాదావాంబునన్।
యమశ్రీవతి దివ్యగుణామైనపువంటి। వెలావతీదావాంబునన్
వలపువల్లనైన। తాపముచేతను పైకిదుః ఖించిపైరలుచున్న।
పొర్లాడుచున్నటువంటి। వివర్తనోత్సుకుచున్నయనుటు। కన్నియన్।
ఆరాజపుత్రిని। ఆప్తులు। ఆచెలికత్తెలు। నికేతనంబున

[illegible]

[illegible]

మోహము తీరదని తాత్పర్యము॥

౧౦౭ క॥ అనిదాఘసుఖితంబులు గానేరవు లా
వనములు కంఠద్వయసంజ్ఞైన లావణ్య
రసంబైనవలాత్రి నప్పువె దలపుండుంతు
వలనన్॥

టీక॥ జీవనవలా చిన్నదానా లావణ్యరససంబున సౌందర్యరసము
కంఠద్వయసంజ్ఞ మెత్తవలపుంటివి యాత్రి నప్పువెదలపుండుటవలనన్
ఆ ద్వారము రాకపోయిన పంచవే తనను లావణ్యములు నాకన్న
లు ఆనిదాఘసుఖితంబులు గావు ఎండ దానిదుర్భరమైయున్న సుఖిం
పబడ్డవి గావు అనగా నీ సౌందర్యమును జూచి సంపూర్ణమై
మోహానివారణ కాదని తృప్తి లేదని తాత్పర్యము ఈ పద్య
మందు భాగరూపస్థ భాగరః అని॥

౧౦౮ క॥ పారవిలాసము గలిగిన న్నరసిచికాను
పరపతతనువు మువెత్తు పారవిశేషముగ
లనన్నరసమున గాంచినే యుత్తేనెరుఫువో॥

టీక॥ ఆ తనువు మన్మథుడు పారవిలాసము గల పారసం
బంధమైన విలాసముగల లీలగలిగినటువంటి చిన్న మోహా
ని యుద్దేనన్న ఆ కసి చూచి చేతనుపరపతబ్బినట్టు తనని
యర్థము అనగా మన్మథుని చేత సంపుటిత్రి విరోధి యతుడు
వంటి పారసంబంధమైన విలాసముని యందున్నప్పుడు తెన్నని
చిక్కినట్టు తనని తాత్పర్యము పారరత్నాలపేరులయుక్తవిలా
సముగలదిన్నని యర్థాంతరము ముక్తాపారవిలాసముగలద
న్న ముక్త విదువబద్దమువంటి ఆ పారవిలాసము ఆ హారుని
సంబంధమైన లీలగలిగినదన్నని యర్థము ఆ సమంతాత్ పారర

విలాసమితి సమాసః ముక్తాపారవిలాసము ముక్త విదువబద్ధ
మువంటి ఆ పారవిలాసము అన్నాది పారవిలాసమని యర్థాం
తరము ఆ టువంటిదన్న ఈ రసమున గాంచినే యుత్తేనెరు
ఫైకామబాధపెట్టుట యేచా తాత్పర్యము మన్మథుడు చిత్తసంబంధ
మైనగుణానము యందు గలిగినప్పుడు తెన్నని సన్నబాధింపదే చిత్తసం
బంధమైనగుణాముని నన్ను బాధిస్తున్నాడే వియని శబ్దశ్లేష
చేతవికారాధసంచవయున్న పారతమ్మము రత్నపారములనియ
ర్థాంతరముచే తవికారాధపరిపారము॥

౧౦౯ క॥ గాఢరుచిరుచిరంబున గాంధరుని యుధర
ము ధరసుచంబ్రైకాము ఛితముగానికా
నే లాభాపునభూచువారలకు నారూరుఁ॥

టీక॥ పాధరసుచపరవితములవంటి స్తనములు గలిగిన చిన్న
దానా నీ యుధరము నీకేమ్మావి గాఢరుచిరుచిరంబున గాం
ధముగా దిచ్చెల్లపుపానము యుక్తరుచిచివిపనే రుచిరంబు ప్ర
ధముగా దిచ్చెల్లపుగాంధము వెల్లంటే చుంబైకా
కాశమానమైన దని అనగా దుచెప్పుగాంధము వల్లంటే చుంబైకా
ముఛితముగానిచోఁ చించా చింతపండు చేతను పచ్చమువిష
ముఛితముగానిచోఁ మనము దిముబ్బి దింపబడదైపోతే
గాను ఆ ముఛితముగానిచోఁ మనమదిముబ్బిదింపబడదైపోతే
పలాభాపునభూచువారలకు నారూరుఁ దగ్గరనుండి తనను నే
వారికి యేమిటికి నారుటని ఖ్లానింపుమని కొంబత్తి కందుమూరు
వాళ్ళు చింతపులుసు కలిసినది కానిని యధరాష్టము కేవలము
పెల్లపురుచియేకాదని నారూరుటె సుపారతుకల్పనచేసినవా
ప్పినాడు మరిన్నతిఫలమిళ్లి యుత్తేపులుసు గుణాముఫలిష్టు టుప్రసిద్ధ
ము గనుక నను యూయర్థము గల్గితము అనగా నీ యుధరము చూచినాను
నారూరుచున్నదని బాలపత్న్యాను దారాబుకన్నము గలిగ్గిపట్టుటె యునిము

ఖ్యాతాత్పర్యము॥

౧౮౦ క॥ ఇన్నియు మఱి చెప్పనేటికి పన్నగమరుగాఁడి
వాఁడి పాడితనొరాఁ గన్నియు వన్నియు మెఱ
యఁగఁ గన్నరి కపు ప్రాణము గరుణింపఁగదే॥

టీక॥ ఓరాకన్నియ। ఓరాఁజపదుపాఁ। ఇన్నియు మఱి చెప్పనేటికి। ఇన్నియుఁ
బేలపల్కులు। పన్నగమరుగాఁడి। పన్నగుఁడనెడి తండ్రి యుఁ బట్టుపుత్రుఁడై
తను। వాఁడిగాఁడి తనగాఁరవమున దన్నైతినా। వన్నియు మెఱయఁగ। శ్రీ
గాఁరము ప్రకాశింపఁగాఁ। కన్నరి కపు ప్రాణము గరుణింపఁగదే।
కనా ప్రాణము సంగము వలనె తరిపెమునాం యందుఁ దయచె యుము
అనగాఁ నీవు వినాఁ వర తాత్పర్యము సమర్థతకెము నవు తనతోఁ
సంబోగించుమని బ్రాహ్మణుఁడుపలికెనని తాత్పర్యము। కన్నరి
కమనగాఁ అనార్తవకనా ప్రాణసంగము వము॥

౧౮౧ క॥ అనిదీనానను డై మోఁక్షిన శరములతోఁ
దృప్తియుఁ బొదియ్యను చుందను బ్రాహ్మణు
ధరాసురుఁ గనుగొని రాఁజు నవ్వి కన్నెరా
నిచ్చెలివెనె॥

టీక॥ అనిదీననుఁడై। కలుషకారముపలుకుచున్న వల్లదైన్యముగనుం
దినముగముగల వాఁడై। మోఁక్షిన శరములతోఁ। ధరించుచేతులు
జోఁడించినవాఁడై। ప్రియముచెఁప్పను చున్న। ఇష్టము నుత్సాహిఁ
చుమని। అనగానాఁ యిష్టము సఫలముచెయుమని తాత్పర్యము।
అట్టిపలుకులు చున్న తను బ్రాహ్మణుఁ ధరాసురుఁ గనుగొని తన్నే
ఱుకుంచూఁ నుండె బ్రాహ్మణుని జూచి। రాఁజు కన్నెకన్నెరాఁ
మనిచ్చె వలెనె। అప్పుడు వనమాఁనియునెరాఁజపదులువరాఁచెను॥

౧౮౨ క॥ గురుఁ డనగఁ తంత్రయుఁడు సం। హారణాసుని

శిష్యుఁడాలన్నై నప్పుడు గూఁడుఁ దురమేరదప్పి రా
మాఁతురఁ బుద్ధిం గూర్చెనె యు దురనాచార్యుని॥

టీక॥ అఘసంహారణాసుని। అఘ। పాపముల సంహారణాయ। పోనట్టి। ప
నా। పద్దాణములుగలిగిన యాఁబ్రాహ్మణుఁడు। గురుఁడనగ తంత్రి।
విద్యాప్రదాతైన వాఁడుచున మఱి। శిష్యుఁడాలైనప్పుడు గూఁడుఁ తుర।
నెమనంతే వాఁసిని దివ్యైనం దువనే నుకు మాఁర్తనె। నాఁటోఁతునె। కాఁబట్టి
నెవు తంత్రి వినే నుకు మాఁర్తనై యుందగాఁనాఁ యందు। మేరదప్పి।
నా యమాఁర్గము నతిక్రమించి। కాఁమాఁతురఁ బుద్ధిం గూర్చెనె యు
దురు। పున్నదపిరతుదైనన్న బిలషింపవచ్చునాఁ। కొవమాఁర్తనై ననన్న

కైరారాదని తాత్పర్యము॥

౧౮౩ మ॥ నరకద్వారకవాఁటిక్కెరియవమాఁనవృ
త్తిమాఁలంబు దుఃఖ బాఁపధ్వనముప్రాణా
లౌకికగమనమ్మున్ బస్తులఁ తత్రిసాంగరమంధాం
దిః జనాఁపవాఁదమున తమకైంత్వతుంబుసంసార
సంహారసాఁఖ్యంబుఁ వము కైదుగాఁదెపరదాఁ
మాఁసంగమె వాఁర్వరికెనె॥

పరస్త్రీసంగమమెటువంటిదంటేనని యన్నాయుము॥

టీక॥ నరకద్వారకవాఁటిదేఁది। నరక। నిరయము యొక్క। ద్వారకవాఁటి।
వాఁకిటితలుపు। మఱికిపెక్కగించెటిదిన్ని। అనగాఁ నరకము యొక్క
తలుపు దీసి నరకమందు ప్రవేశింపఁజేసెటిదని తాత్పర్యము। నరక
మనగాఁ పాఁపాఁత్ములదండించే స్థలము। అవమాఁన వృత్తిమాఁలం
బు। అవమాఁన। మాఁనభంగము యొక్క। వృత్తి। ప్రొందుటకు। మాఁ
లము। కాఁరణమైనట్టువంటిదిన్ని। అనగాఁ మాఁనవాఁనముచేసె
టిదని తాత్పర్యము। దుః ఖరుజాఁపథ్యము। దుః ఖ। వ్యాధియు
నేటి। రుజా। రోఁగమునకు। అపథ్యము। ప్రతికూలమైనటువం

[illegible]

[illegible]

చెరుపఁదనవృత్తిని యెఱింగి వర్తింపవలెం దని తాత్పర్యము॥

వ॥ అని యనేకప్రకారంబుల బోధింపుచున్న

యున్నలవేళ నిరాత్మజ్ఞానుం డిట్లనియె॥

తే॥ అని యీప్రకారము బహువిధముల బుద్ధి చెప్పుచున్న యారా

జపుత్రుతోఁ బండుకనెబ్రాజ్ఞానాముఁడు పల్కుచున్నాఁడు॥

౧౭౬ ఆ॥ నవమాటలాడనేర్తుఁ గుఱుచలఁ జెప్పు

మెనవిరాళిశిష్యురాలి గవయురాడు మిత్రుని

కల్పనేర్చినఁ బలువలుపనులు చెప్పు మెనఁడే॥

తే॥ నీవమాటలాడనేర్తువౌ రాజపుత్రు నీవేపలుకుటకుసమర్థు

రాలవా గుఱుచలఁజెప్పుమెను విరాళి విరమాయును విద్యార్థి

దాంత రమ్ము మిత్రుమెరక్తైవచింపుము సును శిష్యురాలి గవయురాడు

తన దగ్గిర చదివిన చిన్నదాన్నిమాండరందా అనిరెం ముఖ్య

గారి కల్పనేర్చినపలువలు రెండరుల నర్మింప శక్తుండనఁబంటి

పలుగాంచె బ్రహ్మదేవుఁడు నేరాఁడు చెప్పుమెనఁడే తనకుమాత్ర సృష్టి

పొందించెదం అనఁగా బ్రహ్మదేవుఁడు తనకుమాత్రమైన సరస్వ

తిని పొందినాఁడని తాత్పర్యము కొంతశబ్దద్వాంగవతమండుపు(సి)

ద్ధము॥

౧౭౭ క॥ మురవైరి వారిజం(ద్రు)డు గురుధైర్యుమం(డు)

మ(డ్డి)స్తు మునివినుతబుధు బృరికాంతముని

విబుధుబుధుం గురిగసురావాసమైలగా౦

చుటవినవే॥

తే॥ మురవైరి వారిచంద్రుఁడు సుధాంశుఁడు మన్మథుని యొక్క యుప

(దు)వము నకుఁ బరుఁగత్తినమాత్ర గురుధైర్యముం(డు) మడ్డిస్తు మునిగు

రు బ్రహ్మపుత్రి యొక్కప్రాప్యకార్యమైనతారను (బి)మడ

84

(ప్రి)యతమమైన తనమూర్తి రూపుమెనిత్రో మోహించెనని వినుతబుధు వి

నుత శాస్త్రమయమైన యుబద్ధ బుధు విద్వాంసులుగలిగిన బృహ

తిపావు మన్నపరికాంతముని విబుధపరికాంత తనకు తనమస్తరింపబు

ద్ధపుమంతి మునిబుషీశ్వరులున్న విబుధిదేవతలు గలిగినవాని

కన్ను బుధు అమ్మంతిరా యమునకు రిగమలనాటను గునచుమం

తి గంధరగమనము గలిగిన యాచిన్నదాన్ని మాయలగాంచుట

వినవే మన్మథతంత్రమువల్ల అనగా రతిచేసుటచేతనని తాత్ప

ర్యము రెండు చుట వినవే నమటనాలింపవే దాని అనగా చంద్రుడు

గురుభార్యయైన తారనుమెండి అయుమయందు బుధున్ని కన్న

ననితాత్పర్యము॥

౧౭౮ క॥ గాంతము తాలనన మాలన్ (రా)తెంరాదరి

దరిపక్షాలంగాలాతితమును సర్పకసూచిన

యాంతనికెం(ద్రు) నవనీమయుమ్మోంజుపుమం॥

తే॥ గాంతముతాలన్నము గాంతము గాంతము కనెమున్నశ్వరుని యుం

డు రెండులన్న అన్నిగలిగినఘవంతి ఆమాలన్ అమాలమ్మదేవిని

శాతెరాం దరిపదరి నీభార్యయైన శ్రీదేవిని విడిచి పక్షాలన్

శాతెరాం దరిపదరి నిఖ బాంకార్యయైన ఆశ్రీదేవిని విడిచి పక్షాలన్

అట్టి మండు రెండు లాతితమును సర్పక అలసమయాన్ని యుకవరాది

నయాంతని కెం(ద్రు)నవసు సంపూగమనము చేసినటువంటి పురుషో

త్తమునకు మమయుమ్మోంజపుమా ఎమి తప్పుమాయనుపల్కుమా

అనగా పూర్ణమండుకం(ద్రు)డు గాంతము భార్యయైన యుమా

లన్ దేవిని పట్టిరమించినాడు అతనికేమి కాదనవద్దనని తాత్పర్యము

ము॥

౧౭౯ ఆ॥ ఇట్టివట్టిసుద్దులేటికినని యుంగసంగలాస్యమై

నజాంబువెరవ తెరవమరసి మాం దబరతెం చున

త్మజు పొంపమునవీన నరకవేపాంపము నసు॥

టీక॥ ఇష్టవస్తు నష్టమైతే ఇతువంటి వస్తుభవాంతు ఏందు కునే యంగసం
గలాంత్యమైన ఖాలు। నీ శరీరము తాకే। మాత్రము ఫలమైనా ఆపరక్షి
ష్టము। తెరవ। చెబిన్నదానా। మిరసి విరాంద బరతం చు। ఇంచు కొంపు
వస్త్రు షువంటి। అత్యగ్ర పాపమున కు। మిక్కిలి కూర్రమైన దుష్కృత
ము నకు న్ను। నరక కూపము న కు। నిరయ మందుంది దావిని(
రవ। వ్యయపడను। అనగా నీ శరీరము నా శరీరము తోంతాకినా
రాయిమ। దిని కై న పాపము న కు న్న నరక బాధ కు న్న నేను వ్య యు
పదనని చార్చి వ్రాసాడు రాజకవిన్మైతే లాపల్లు లు యని తాత్ప
ర్యము॥

౨౦ చ॥ కరపటలీవృతాపలుకుగాదని వేదనిసర్గమా
ర్గమునదిగదవేనిమేని యుడీయాసమురంగిలతాం
గి పర్ణావము లేవిదిచె దనీవు చూడనలవే వది
పాపములానదినిలా రవిదిదలగాంకవే కలిబి
వేచదిదెయన్నదిచూంచి కైవస్నన॥

టీక॥ కరపటలీవృ నాపలుకు। గాదని। చెరాజపుత్రి కరకునాంమాంటి
నీవు చె యుగూడదని। వేదనిసర్గమార్గమందది గదవేని। వేద।స్మృ
తులయందు। నిసర్గ। స్వభావమైన। మార్గమందు। తూర్పువయుం
దు। అదిగదవేని। పుష్పించితమైనట్టి యునా। అనగా వేదమా
ర్గముపరస్త్రీసంగమము చేయగూడదని యుండుటవల్ల। అట్టి
వేదమార్గమంగడిగినట్టి యుతే। మేని యడీయా సమురంగి।శరీ
రమందలి। యీరాంచవిడిచి। లతాంగి। మెనుమమువలె వృదులశ
రీరము గల। చెబిన్నదానా। పర్ణావము లేవిడిచెదనీవు చూడలే
నీవు చూరస్త్రీ నుంచిగానేనా యునువులవిడుతు నుకు। అలవేవ
డిపాపములానదినిలా। అనాతోసంగమము చేసినందున
సంభవించిన దుష్కృతములానున్న। ఇట్లున్నానే ను వృతి మొంది

నందువసంభవించిన పాపములానున్న। విడిదలగాంకవే కలిబివేచె
డిదె యన్నది। పల్లవపు కిలివదలిపరకము క్రిలి(స్త్రీ) మపట్టు చున్న। చె ష్టదియే
పాపమా దాన్ని। చూంచి కైవస్న న। వెళ్ళ గానాలారించు కు వస్త్రని చార్చి
వ్రాసాడు పల్లగానే। అనగా వేదమార్గము నువిచారించినా తోరా
పాందవట్టుల యుతే నను చక్షు(వు) వ్రాసాంత్యాగయి గట్టి తును। అసం
గమము వల్లనైన పాపములా యా(వు) వ్రాసాంత్యపాపములా రయ
దిమిక్కిలి చెక్క దిరచూంచుకైరా। అని చార్చి వ్రాసాడు పల్లగానే వనితా
తాత్పర్యము॥

౨౧ శా॥ ఆఘోరారాత్రులు విసులంబు దివనావారపు
ష్టిరాపత్తిని। రూత్యఘంబు యునమాంటు దుష్కరితం
బు తధర్మ(కి) యూశ్వాఘంతమాంస్త్రు కునంగ
వచ్చు తుది(డి) క్షంచూంని యా(వు) వ్రాసాంత్యా
ఘంబమిటు దాంయునాకైక యుపాంయంగాక్షి
యూసతకున॥

టీక॥ ఆఘోరారాత్రులు। విసులంబు దిన। ఆదారునావైన వట్టులచె పులప
తనము గాంగానే। ఆవారపుష్టి। ఆవారయే దివిచుకుంబి। అనగా
నావారకారమువేసి। రాపత్తి। రాజుకవిన్యకి। రూత్యఘంబు యునమా
టు। రటి చార్చి వ్రాసాడు నిపల్లు వృక్షమైనదికొందు। ధర్మకర్మ(కి) యుశ్వా
ఘతాన్ను కృతకార్య(కి) యుయుచెను టుచే తను। తుష్కదు రితం
బుతా। స్వల్పము నైన పాపములను। మాన్చు కు నంగవచ్చు। పాపా
ముతా। తుష్కైరావచ్చును। తుదిడి। క్షంచూంని। చెప్పినాంపెరిన టువంటి ఈ
(వు) వ్రాసాంత్యాఘంబు। ఆచార్చి వ్రాసాడు చెచ్చె పాంతకము। ప
మిటుదాం యు। దినిచే తపోరపున। నాంకెక యుపాం యంచెక్షియా
సతకున। ఆపనికి నాంకేమి యుక్తి। అనగానే మినే ర్పును। అనిరా
చకన్యక యును కుంచు న్నదని తాత్పర్యము॥

—౨౨ క॥ కులగోత్రశీలములకున్ వెలియైనం దగు వ
పౌత్రవిప్రపుత్రునిల విశ్వాసాతిశయమునా రక్షిం
గలదానవె యెంతవింతకలుషము గలదో॥

టీక॥ కులగోత్రము శీలములకున్ కులగోత్ర అన్వయగోత్రములకు
న్ను శీలములకున్ ఆచారములకున్ను వెలియైనందగున్ బహిష్కరిం
పదగినదాని చెప్పునగాని మవపౌత్ర విప్రపుత్రునిల విశ్వాసాతిశయమునా రక్షిం
గలదానవె మపౌత్ర అతిశయరక్షైనటువంటి విప్ర బ్రాహ్మణు
ని యొక్క పుత్రునిల అనుపాయుపుల యొక్క విశ్వాసాతిశయ
ముచే రక్షింగలదానవె నీనుపవింపగలనా అనగా యీ
బ్రాహ్మణుని పుత్రునియొక్క పులకునె రక్షింగలనా యెరా రవ
లేనని తాత్పర్యము ఇంతవింతకలుషము గలదో యీ బ్రాహ్మణ
త్వ వింతకలుషము గలదా అనగా నాపులాని వెలియైన దా
న్నైనా యొప్పుదు యీ బ్రాహ్మణుని చాపు రక్షరవలేనని తాత్ప
ర్యము॥

—౨౩ క॥ అనుచితకార్యము లేమో నని చరించియు యు
త్నము ప్పనత్తము జనులారు ని విప్రు నాపు
ద్ర స్త్ర తన్ననెప్పుడు సంతరింపు దురు మేలగుటన్॥

టీక॥ ఉత్తమమనుజులు సత్పురుషులు అనుచితకార్యము లేమోనని
రించియు యుత్నము ప్పన్ ఆదర్మముపూర్వకముగానే యొరాని
పను లెమైనా చేసినానా ఆర్తుని ఏకారికిని తగాదితుట్టైనవా
న్నిన్ని విప్రున్ బ్రాహ్మణుని నిన్ని అప్పు మ తు న్నిన్ని త్రస్తు
త్మనిన్ని పద్దవాన్నిన్ని ప్పుడు సంతరింపుదురు వల్లప
తివి సంరక్షణాచే తురు మేలగుటన్ అట్లాకర్పించుటచే శుభ
మైనందువల్లను కాబట్టి యీ బ్రాహ్మణునిన్ని చావకుండా
మనో రక్షము దీన్ని చూతవించుటచే మేలని తాత్పర్యము॥

—౨౪ ఆ॥ కావుననెందు పాయములుగల్గఫ్రష్టాసు
రరక్షణాం బుమేమైవిలశి ల్లునె మి తెరగైనను వం
చిదియుంచు బుద్ధి లేక దావనచేశి యొప్పులున
బలైదరాసు రకెందు కాలలానివదికైసుదిం
తుసకరాంజలి యుంపకె యుండువిలత్రరిన్॥

టీక॥ కావుననెందు పాయములు గల్గు పునను మరిపేరి యుక్తులుకే పు ధరా
సురరక్షణాం బు బ్రాహ్మణునిసంతరించుటచే మేమైవిలసిల్లు చుం
పైయొప్పునుపమి తెరగైననువం చిదియుంచు ఇందువల్లయే నా
శుభమెనని బుద్ధిలేక దావనచేసి మదియుండు దలచినదై అ
లుపచూపై అరాజపుత్రు బ్రాహ్మణునిగా పొప్పెను ధరాసు
ర శ్రేష్ఠుబ్రాహ్మణుడా రెండుకాలలానివదికైసుదిం తుంయా
ము ద్వారముల దగాన దగ్గరికి వత్తును సకరాంజలి యుంపకెరయుం
డువిలత్రరిన్ మార్గమందు కదలక యుక్కడనే నివసింపుము అని మ
లైనను అనగా బ్రాహ్మణ రక్షణాకుంట వీరియుపాయములేదనిను
నప్పు లేదల రెండు కాలములకునే దగ్గరికి వత్తునని బ్రాహ్మణు
ని తో రాజపుత్రు పైననితాత్పర్యము॥

—౨౫ వ॥ అని యతండు విశ్వసించునందు లకుకొన్నిశపథం
బులు చలికి యక్షలికినగరికరుగుచు నపరాహ్న
గతుండగు గగనమున రాలాకించి శరంబులు
కొంజాగ్రంబు నంగీయకు విపియుల్లునేయు॥

టీక॥ అని యతడు విశ్వసించునందులకు కొన్ని శపథంబులు పలికి ఆరా
జపుత్రు యిట్లాచెప్పి అబ్రాహ్మణుడు నమ్ముడానకు కొన్ని ప్రమా
ణములు చేసి ఆక్షలికినగరికరుగుచు ఆ రాజపుత్రు యంతఃపుర

[illegible]

౨౯ [illegible]

[illegible]

౩౦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

౩౧ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

లుచెరియ్యలనిన్ని చిగిరించినవారి మిధిలెల్లనిన్ని ప్రద్యాంగము లను
లనిన్ని బ్రాంతిచే తపలు కుచుండగా స్తగిరివారాదికైంధలైనని తా
త్పర్యము॥

౨౫౭ మ॥ తనచిత్తంబునబద్ధినంబులు మందంబారునో
కేశివెం జనత్తై కాన్ప(బ) ఘోషపీఢమునపాంపన్నే
ర్పునిం కెల్లగా తనుబ్రాయంగలవాడనంచు
న్పగుపాతఫ్ తనెతాంచెనారియునసవిలించెసరీ
జవాంధవుడ(బ) తన్మగాన్మమిన్పతంత్రాలుమునే॥

టీక॥ తనచిత్తంబున సూర్యుడు తనమనస్సు నందు తలుస్తున్నాడనిదా
నము ప్రద్యనంబులుపొందన ప్రద్యన్స్త్రీ చేమద్యాపవాన్నముగతిచే
సుతుమన్నవారురికే కెశివెం జన మద్యపాపము ఐ యుభాగపులుకు
న్నప్పైకాన్న(బ) ఘోషపీఢమునపాంపన్ అధికారం డుపనులవల్లసంభ
వించిన యుత్పత్తిపాతకములన్నైన భాంధయాన్పకెనవులుకున్నానే
కైన నాదివానము సమర్థవానుమను ఇంకెల్లగా తనుబ్రాయం
గలవాడన ఇనికతిగా యింనాదివానము నుపోషించుకెనా
గలవాడను అంచు ఇట్లు యునుకుంచున్న న్పగుపాతఫ్ తి
న్పగు శరి యుండు పాతపడకెరకైన ప్రీతి సంతోషయుచే
తను ప్రతించెనా యున ప్రప్ప నా యున్నట్లుగా నే అవగా చరిలో
డుయుకుదానున ప్రప్పనా యున్నట్లుగా నే సరి జవాంధవు
డు సూర్యుడు (ప) తన్మగాన్మమి న్పతంత్రాలు ముని (ప) తన్మగాన్మ
మి భూతప్రపదమునిత్కెంధయుక్త వేరాలుము నేశిఖరముసువిం
చె ప్రాంచెను ప్రద్యనే యునగా ప్రద్యలత వారునా యునగా పద
మతిదివస్త (ప) దోషమునగా నా యింవాలము ప్రద్యలత యుండు

పగలుపొందుటు యున్న పదమతి దివస్తనా యింవాలము ప్రవేశించుటు
యున్న (ప) ఘోషపీఢమునపాంచుటు యున్న సూర్యునమునపా
జమై యుండగా శస్త్రైషణే తప్పద్యని యున్నప్పుడు ప్రద్యనే జాతిస్త్రీ
యున్నవారునా యున్నప్పుడు మద్యము న్న (ప) ఘోషమున్నప్పుడు
ఉత్పత్తిపాతకము న్నగలగజెసి యుటువంటి పాతకముమన్నంది
నయాదివానము సంపాదివేనని సూర్యుడు కెంధచరిలోదా
కపోవుచున్నది మా యున్నట్లుగా న స్తగిరి శృంగముసచేరనని తా
త్పర్యము ఇక్కడమున్న (అత్రి) త్రైలంవారమేనా॥

౨౫౮ తే॥ అపరపర్వత శిఖరసింహాసనమున కెంతద
రళుంద గ్రహరాజు గృహంతు దిగిసమ యురమ
మ జ్ఞనంబాధసాగరంబు దండమంచినమంచమ
పందమునగ॥

టీక॥ అపరపర్వత శిఖరసింహాసనమున అపరపర్వత ప్రదమతి కెంద
యుక్త శిఖర శృంగమనే సింహాసనమున గత్తి యుండు గ్రహ
రాజు సూర్యుడు గృహంతు దిగి అస్తంగతుడై చారిలో కెం
రాజు సూర్యుడు యుండె నుప్పట్లు సతో సమయురమ
తపదవుంద కెంచె మునపు యుండెను ప్రట్లునంతో సమయురము
కాలమునలో లక్ష్మీదేవి మజ్జనంబాధ సాన్నమునచేసె కెరకు సాగ
రంబు దండమున చిన ప్రప్పె ముసముద్రపుదరి యుండు పెట్టినటువం
టి మంచమ పందమునగ అగ్ని శిఖపు ముద్దము వెరా యున్నట్లుగా
నే పర్వత శిఖరమందు సూర్యుడు కెంత్తసెపుండెనని యుర్థము
స్త్రీలు స్నానముచె యున్నపోయ్యేటప్పుడు స్నానముచె శిరప్పపు
లుధరించే కెంపుపదరి యుండు కుంకుమ పెట్టి యుండు టుసమానము
సూర్యుడు స్నకుంకుమ ముద్దవలెనె యుట్లుగా ను ంటుటువల్లసమా
నధర్మము చెప్పినాడు సూర్యుడు గ్రహరాజు గను కెరాజు శ

[illegible]

౧౩౩ చ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౩౪ సీ॥ [illegible]

౧౩౫ తే॥ [illegible]

[illegible]

టీ॥ [illegible]

నవవస్త్రాని లంపఖ్యాతైవయలులనాంశ॥ అంతాంశము నాలేవా
నవయుక్తై యుచుండగాను॥ సంధరలు॥ పుదము తెరాపా
డుపన్నతువంటి యమగులు॥ పల్లవపల్లవభదనశంకెపల్లవ
ఇందుకు చెప్పుయుక్తి॥ పల్లవభదన॥ చిగురుటాకులనెటి॥
కసంశయముచేతను॥ రక్తముకిత్తవరము నొంప॥ ఉరకేయు
రక్తెముండము బాంచగాను॥ నిక్షరపృద్ధశారద్వాలయములు॥ నిక్ష
రముదివాలెనివిగతకెవ(వృ)ద్ధ॥ బలముచేత పృద్ధివొందినయువ
తి॥ శారద్వాలములు॥ పెద్దపులులు॥ పుంజాకృత(త్రి)వర్గచుక్తి॥
జాకృతి॥ కుపృగాచేయబడ్డతువంటి (త్రి)వర్గముక్తి॥ వరాంసమనే
మదిచేతను॥ నెల్లచప్పురించ॥ వరాంటి మరాంటి నివదనగువాలు
పంతుతగలకుండా చెలింపజయగాను॥ (శృత్రు)నాపచార్ధమును
వని జీవావలేవానముచేయదవము॥ (వ్రె)తాళవల్లావము॥ వి
ననాంటుపాంటులాష్టులు॥ కానన॥ వనముల యందు॥ అటుకుం
చరిస్తుండెటి (పో)టులాష్టులు॥ (స్త్రీ)లు॥ గైరికధ(బు)వ॥ విచివెత్తగ్ర
రిక(బు)వ॥ పర్వతధాతువుల యొక్క॥ రసమనెటి॥ విచివెత్త॥
శంకచేతను॥ పొంవిండ్లచాంపదిపుర॥ తుచములయందుపు
సుమనువుపు(పు) యత్నపడగానున్నా॥ అవుడు॥ అనమయము
డు॥ దివసాంతాంవసంధ్యాపురిచి॥ దివసాంతనా॥ నాంయం
కాలమందలి॥ సంధ్యాపురిచి॥ సంధ్యారాగము॥ (వు)త్యగవని
ధరంబునవుడమతి కొండయందు॥ చా(రి)కుదంచావన్నపించెను॥
అనగా సంధ్యారాగరక్తమయిత్తుగా వ్యాపించిదాన్ని
చూచిచిలుకలు దుండపండ్లనుకుశలు (మ్రిం)గగా నున్నా॥ సిం
హాములు చూచినెత్తురనె ధ్రాంతిచేతచాయలునాంకగాంతి
న్నాంపమును॥ అందుకుచెప్పుయుక్తి॥ చిగురుటాకులనె భ్రాం

తిచేత వర్ణముగాతెండములు ఖాపగా సున్నా॥ (వృ)యులు
పుష్పగాచేసినవమాంసమనే యుక్తిచేతనెరాళ్లుచప్పరింపగా
నున్నా॥ అరణ్యమందు సంచరించే స్త్రీలు చూచి గైరికధాతు
వులనె శంకచేత తమతమవములయందు పూసుకొనుటకుయ
త్నపడగానున్నా॥ సంధ్యారాగము పడమటి కొండయందు వ్యాపిం
చెనని తాత్పర్యము॥ ఇత్యర్థశ్రాంతిమదలంకారము॥

౧౩౬ తే॥ చరమదశగన్నవానరనాథుడలచి॥ తమ్ము
లారమోదమరివంతదలకుచుండెవస్త్రముపజా
త్రమయ్యెరాగాంప్తిమదరేవెయుదలవాశ్చి
త్యవెత్త్వముల్లైదయతెంచె॥

టీక॥ చరమదశగన్న॥ వృత్తమొందినసువంటి యని యర్ధము॥ అస్తమయ
మైనటువంటి యని యర్ధాంతరము॥ వానరనాథుడలచి॥ దినవా
ధుడైనసూర్యుడనె(వు)పువుచుచు॥ తలచి యని యర్ధము॥ కూర్య
న్ని తలచి యని యర్ధాంతరము॥ ఆమోదమరి॥ సంతోషవి
నమ్మై యని యర్ధము॥ వాసనావిశిష్టమ్మై యని యర్ధాంతరము॥
వంతదలకుచుండె॥ విచారపడుచూనుండగా॥ అస్త్రము॥ పస్త్రి
మపర్వతము॥ అపజాత్రమయ్యె॥ దగ్గరిజాన్ని తిర్మ యున్నాయ
ని యర్ధము॥ సమీపపర్వతమ్మై యున్న యని యర్ధాంతరము॥ రా
గాప్తిమదలే॥ అనురాగముననుండెదని యర్ధము॥ రక్తిమవ
రాండెదని యర్ధాంతరము॥ సూర్యుడస్తంగతుడౌటమునన్ను
నదలంచి పక్షములు విచారపడుచూనుండగా సమీపమందుం
డె యస్తమానపర్వతము సంధ్యారాగరక్తమవాంచెననొక్కు
చుండగా శిఖ్యెషచేత యుకేత(బు)చుపుప్యతి చొందుటదలచి
యుతని తమ్ములు విచారపడుచుండగా పడమటికొండయనెటి

మరియొక బ్రాహ్మణు తాను క్షేత్రములము దగ్గరివారకై యున్నతాను
విచారము పడకేనను రాగము ను పొందవని కృపని (అది యున్నదం
టే (మొదల పొందు తత్వకృత్వమత్తి దయవారదే (మొదటు మహ్నే
ష్టుల యుక్తపని యటువంటి దేవాగాం (అనగా మ ష్టులను కాల)
రప్తత్వము(త్త) సిద్ధముగను వే (ఇక్షేత పక్షపాండుచని పరతే చిన్న
వాడు సంతోషించిన తాత్పర్యము (పొందు తుల్యలనగా రక్ష
ష్టులు (ఇక్షేత పొందు తత్వమనగా (పతమ ఆ కొండ (గమలపా
యుసంధ్యారాగరక్తమను పొందవని తాత్పర్యము॥

౧౨౨ తే॥ సదివబల్లోని దివసావసానవేళ (చటువ
దివరువవస్ప్రదేశముల చెరి కన్నులరమెాంక్షి
విస్పష్టగతులు విచారరవాసవదూబము
నప్రపంచాచరించె॥

టీక॥ సదివబల్లోని (సదివబలు స్పష్టమైన చిత్రవర్ణములయొకెం
మున్న (పత్రుల యొకెం మున్నని (దంతవిచిత్రాంత బాంధిప్రబాంధి
ల్లోని (పమూవాము (దివసావసానవేళ (సా యుంకాలము
దు (చటువదియు (చల్లగా నుండి (వసప్రదేశముల ఘోరి (బలస్థ
లముల యుందు మున్న (వనస్థలముల యుందు మున్న ప్రవేశించి (
కన్నుల రమెాంక్షి (నేత్రములు సగము మూసుకుని (విస్ప
ష్టగతులు విచార (స్వచ్ఛము లైనపద్ధతుల చేతను (అరవవా
బాముస (పత్రిధ్వనుల నెటి (మిషచేతనం (బ్రపంచాచరించె (
దుంతాల వృత్తి జాసను (అనగా సాయంకాలమందు పక్షు
లు గూళ్లలో చేరి ధ్వనులు చేసుటు (సమాజముగను కనబడె

యర్ధముమ (సదివబల్లోని యనే శబ్దమందు (చిత్రవర్ణములు
నిన్న పత్రుల నిన్నశేషగలు గుమచే తను చిత్రవర్ణములు వనప్ర
దేశముల యుందు జారి జపము చేసి రని చెప్పుటు (అనగా పక్షు
లు గూళ్లలో చేరి ధ్వనులు చేసిన దని కవి తాత్పర్యము॥

౧౨౪ క॥ తాపుల కొండనెత్తము దగ్గి చెంగలవ (చెంవల
చల్లని నీరు మొప్ప దాగి (పరిగు న్నపద్మ పేర్పుల
దుమారము కేవి (తరుణాపల్లవపరంపరదర్పు
వికసితపుసవజాలకేసరాసుపుల నంటి (గంధ
సంపదతో టిగముల చూర్ణాబి (చలిమిగా ననపు
రంపరలను త్రుటులు చూచి (తీవపంది శ్లలే దిరి
గి తిరిగి (యుంత చేత మారక (పగల్లు నల్లగ

౧౨౫ తే॥ వయు (త యాప్రమాపులప్రనే దతరుపాంగ
కల్లవల్లన బొసుదుంచె నతము జ్ఞపూరణాం
బిసా యుసమారణాంబు॥

ఈ పద్యమందు సాయంకాలమందు విహరించుటయు వర్ణ
నము॥

టీక॥ తను (చ్చూవారణాంబివచి యుంస మారణాంబు (మన్మథు
ని మంగళకరము గుజమా యన్నట్లుగా సాయంకాలమా
యుపు (అనగా మందమారుతము ను (మన్మథుని జ్ఞపతు
ముగా పర్లిస్తున్నారం దర్థము లున్నచెప్పుచున్నారు (తాపు
ల కొండ నెత్తము దగ్గి (తమనివాసస్థానము లైన పర్వతశిఖ
రముల వల్లనుంచి దిగి యునిగము పరాగ్రము (తాపులకుం
ద యునగా (మల యుపర్వతము యొక్క (శి ఖరము వల్లనుంచి దీ

గి యని వా యుపర్యాయము। ఎంగలవ్వేడు వలచిల్లనినిలి
చెప్పది నగి। వాల్లకములుగల లెూత్తైనని ళ్లుగలస్థలము
లంజవిశేతలో దిశవములో స్థానముచేసి। అట్టియతిం
యకాంక్షమను। పరిగున్నప ష్పకప్రఫుదుమారము చేరి
పరిగున్న। పుష్పములవంటి। పుష్పకప్రఫుదుమారము
చేరి। పుష్పకర్పూరపుధూళినిప్పైగరచిమ్మి। అట్టియతిం
యుదయర్థము। తరుణాపల్లవపరంపరదరణి। తరుణా
లెత్తైనలువంటి। పల్లవ। చిగురుటాకుల యొక్క। పరంపర।
సమూహమును। తరణి। రాణి యనిగజపర్యాయము
తరుణా। యెూవ్వనపురుషులైన। పల్లవ। విటకాండ్రయొ
క్క। పరంపర। సమూహమును। తరణి। ఖ యుపదేశించి యు
నివాయుపర్యాయము। అనగా వాయువుమన్మథాత్మ
పకమైనందున యెూవ్వనపురుషుల ఖ యుపదేశించి। యు
నితాత్పర్యము। వికసితపుష్పసమూహాలవేరేనాపుల
నంటి। వికసితప్రాప్తమైనాచింపబడ్డవంటి। పుష్పపిల్ల
లైనచున్న యొనగుల యొక్క। జాల। సమూహములుగలి
గినవంటి। వేరేనాపులను। అడుయునగులను। అంటి।
కూడుకొని యని గజపర్యాయము। వికసితపూయుబ
డ్డవంటి। పుష్పములయొక్క। జాలవ। సమూహా
ములందలి। రేనాపులను। పరాగమును। అంటి। కూడుకొని

యని వాయుపర్యాయము। గంధసంపదలెత్తిగములగొల్చి।
గంధసంపద। మదసంపత్తిచేతను। లెత్తిగములు। తుమ్మెదసమూ
హములను। గొల్చి। రక్షించి యని గజపర్యాయము। అనగా
పరిమళములు వాయువు ప్రసారణావల్లనే వ్యాపింపదము గనుక। అ
టువంటి పరిమళము వల్లను తుమ్మెదల రక్షించి యని తాత్ప
ర్యము। బలిమిగానవపరంపరులను ఆత్రుటలూచి। బలిమి। బల
మువేతను। కానన। వనముల యొక్క। పరంపరల। సమూహము
లను। ఆత్రుటలూచి। మిక్కిలిచలింపజేసి యని గజపర్యాయము।
బలిమిగా। బలాత్కారముగాను। నవ। చిగుళ్లయొక్క। పరంపరల।
సమూహములను। ఆత్రుటలూచి। చలింపజేసి యని వాయు
పర్యాయము। తీవ్రపందిళ్లలో తిరిగి। తిరిగి। లతాకాంత యు
మానముల యందు। సంచరించి। అట్టియతిం యుదయర్థ
ము। పంతపుదమారవేపగళ్లని ర్లుగవయుతి యర్యాపూఫుల
ప్రేనదితరపుసాగవే। అతపాలో కేమెూ తమాత్రముప్రవే
శింపవదివసనాగములందు చెక్కగప్పుచుండేసవారాకార
వృక్షములయొక్క। ఛాయలనుదర్శనవజరగవే। ని। అలోకా
దర్శనే దిగ్వాతావిత్వమకశి। పంతప్రకాశములోపల
చెరనియకనటు। అల్లనల్లనణువుదించె। తన్నతిన్నగావచ్చి౯
సాయంకాలమందుమందమారుతము వీచెదినటువేళయను
గయున్నమందగమనముగావచ్చెదిశనుశమన్మథుని యొక్క
చ్ఛద్రగజమో యనన్నత్తుగాసాయంకాలవాయువు తిన్నతిన్న

గావచ్చునని తాత్పర్యము॥

౧౪౦ చ॥ సరసుల సంగతిం గలుగుచక్కని తమ్ముల చేర
బోయి కన్నెరము గుడించు వెల్లుబి గురా
కుల దగ్గరి పత్రములనె వాకరత్నుకొరాకు
ముల గదిసి కల్లుపడుం బరిముక్తిభ్రాంతి సేస
రముల జెందికదుమెక బుక్కవ విడారవియోగ
వేదన॥

టీ॥ పద్యంబు దానికి చక్రవాకపక్షి వియోగవర్ణనము॥

టీక॥ ఉం కబుక్కవదారక ఏక ఆ దుచక్రవాకము వియోగవేదనఁ బ
తిని యొకవాడిన వ్యర్థవితనుసరసుల సంగతిం గలుగు చక్కని
తమ్ముల జేరబోయి కన్నెరము గడించుటకై లనుల యొందుండే
మంచిపద్యముల దగ్గరి కిపోయి నేత్రములు సగము మూసుకొని
సుమ సరసికజముల సంగతిగలిగిన సవాదరుల దగ్గరికిపోయి
కన్నులు మూసుకొనుమని ద్వనిఁ ఆ నగాచంద్రుని పల్లపద్యములు
ముకుళించె దిగను కప్రాలి దగ్గరికిపోయి తనకున్నది యుపస్తవ
ప్పివదని కన్నులు మూసెనని తాత్పర్యము వెల్లుబిగురా
కుల దగ్గరి పత్రములకె సల యుము వెరుపు గనుక బుక్కవపక్షి
యొక్క రెక్కలున్నయని రూపగనుక యిది యొక చక్రవాకము రెక్క
లువిదిలించినది యని భ్రాంతిచే తలానున్న రెక్కలు విదిల్చినను
వి శాకరత్నుషదొరాకు ముల గదిసి నిశాకరద్యుషత్ బుం
భ్రాంతశిలల యొక్క పుష్పములకు సమూరవాములను వేదిసి
చేరి కల్లుపడుదిడుము పడుసు ఆ నగారాశ్లయ్యా ప్రకా

రము గరగిపోతేనా యుస్థ యికనే మిచెప్పవలెనని పోషుపోతను
పరిముక్త భ్రాంతి సేసరముల జెందికదుమె పరిముక్త బిడ బద్ధ
షువంటి భ్రాంతి తెలిసి మొయి గరిగినషువంటి సేసరముల జెందికొం
బుల్లముల నూజ్జికిం దుమె మనస్సుల గానుకుపడుము ఆన
గా చక్రవాకే చంద్రోదయము వల్లతామప తవియోగవేద
నను జెందిపద్యములు మొదలైన వాళ్లను జెరి చంద్రోదయము వ
ల్లవాంతికిన్న దుఃఖ పోప్తి మెన్సుడుకి మనస్నా నవెనే యుప
షసంభవించెనా యుని దుఃఖసూచనలైనచేష్టలను చేసెనని తా
త్పర్యము॥

౧౪౧ తే॥ రఘుం కృతి వాహ్యమున వారిశిసన్నతాలి
యురారశింపగతన కన్నవారి లారిన తనవ
ధి కల్లాంతి మిత్రవిరాహారత్రి భిన్న తమ్మెంమా
రు యుపత్రనేత్రములు మోడ్చె॥

టీక॥ వారిశిసన్నతాళి వారిశి మిత్రవిన్న సన్నతాళి సన్నతసూత్ర
ముచె యుబద్ధషు వంటి ఆశిలెలికత్తె యుని యుర్థము ఆశి
తుమ్మెద యుని యుర్థాంతరము రఘుం కృతివాహ్యమున రఘుం
కారమునె మిథషచేతను ఆ రశింపం గలుబ్బగింపగా సున్నత
నకన్నవారి లారిన తమ్ముకాంచినయటువంటి దివా సంబంధుల
లారినని యుర్థము తనకన్న తమ్ముగన్నటువంటి వారి లారినని
అది దవమం దని యుర్థాంతరము ఆ నవధి కల్లాంతి ఆ నవధి ప్రాంత
మూనటువంటి కల్లాంతి వాడుటచేతను ఆ నగా శరీరలాప

నాచేతను మిత్రమావార్త్రి॥ భిన్నమిత్ర ప్రారబ్ధాని యందలి
మోహా భ్రాంతి తనే తన్నైన ఆర్త్రి యాంపచే తను॥ భిన్నమైపోవు
ద్ధపువంటి తమ్మి మొవరాలు పద్మనేత్ర పత్రనేత్రములు
మోక్షై పత్రరేఖలవంటి నేత్రములు॥ కన్నులను మోక్షై మా
సుమైన అనగా సూర్యాస్తమయమైన చంద్రోదయమైనం
దున పద్మములు ముకుళించుటను ఆజ్ఞామువను పరస్పు
యందు తమ్మెదలు ఝాంకారముచే యుక్తమైనట్టి పద్మము
ముకుళించెనని తాత్పర్యము॥

సీ॥ నిండారు కెమ్మోవి యమృతంబు నంబాడె కేశము
పుష్పాభివర్ణము తుఱుముకట్టె కేశుగన్నుల చంచరి
కాంచనము జెక్కు తనువల్లి పైఁ జందనము బూ
సె తులలేని తూడుజేతుల వార్త్రికలు దాల్చె
బులకించా మౌక్తికచ్ఛటలు బూనె మొగ్గపా
లిండ్లనుం బున హావభావంబు నించె నామోదసం
గీ॥ పదనతిశయిల్లె ప్రాంసుకంబులని బుపదంబులవ
రించె శృంగార మోహనమైన వైభవము గాంచె
కలువవిరి కంటి రాజులు రాక దలంచి బులి
ఏవొ వాసకసజ్జికా స్ఫురణ నప్పుడు॥

తా॥ ఆపద్యమందు కలువపువ్వు వికసించవనిచెప్పుచున్న ఆ కలు
వయందు వాసకసజ్జికాత్వమారోపణచేసి చెప్పుచున్నా
డు॥

టీక॥ నిండారు కమ్మోదని యమృతంబు నంబాడె సంఘ్రాణ్యమైన వాసనగల
పుష్పరసము నపొన్నవముచేసెను కేశము పుష్పాభివర్ణము తుఱుముగట్టె
వ్యాపించినపువు మోరజుష్పనంటి వెన్నెలకరధరించుకొనెనుకేశుగ
న్నుల తనదళములనంటి నేత్రములయందు చంచరీకాంజనము
జెక్కు తుమ్మెదలనంటి కాటుకజెట్టెను తనువల్లి పైనచందనము
బూసె తనువల్లి తగయైనదేహమందు పైనచందనము బూసె
సురుగనంటి గంధమువలదిమెనెను తులలేని తూడుచేతులకాం
టిలేని బిసములనంటి హస్తములయందు ఉత్త్రికలు దాల్చె ఆం
గరములు ధరించెను తరంగములధరించెనని తాత్పర్యము ఉత్త
రికలనగా తరంగములు ఉన్న అంగరములు ఉన్న బులకించా మౌక్తిక
చ్ఛటలు బూనె జలకణాలు దళంబుపులనంటి మౌక్తిక ముత్తి
యములయుక్తచ్ఛటలు వారపుష్పులమ్ము బూనె ధరించెను మొగ్గ
పాలిండ్లముకుములనంటి కుచములయందు సొంపైనసొగసు
గాను హావభావంబు పునించె పన్నరునందించెను హావభావంబు
ముంచునందింపజేసెనని తాత్పర్యము హావభావంబు వనగా పన్న
రున్నముంచు పన్న ఆమోదసంపదనతిశయిల్లె సంతోషాన్నా
గ్ర్యముచే తనతిశయించెను పరిమళసౌభాగ్యముచే తన
తిశయించెనని తాత్పర్యము ఆమోదమనగా పరిమళము
సుస్థిర సంతోషము ఉన్న ప్రాంసుకంబుల పాదమాపురముల చే
తను అంచలచే తననితాత్పర్యము నిబుపదంబులవరించె సొం
తియముమైన పాదములనలంకరించెను స్వీస్థానములనలంకరించె
నని తాత్పర్యము శృంగారమోహనమైన వైభవము గాంచె జె

గత్తును వలపించె దైవము వంటి సంపదను। భవము ను ద్రవింపించె నా
ఘువతమానావము నగా। అదక మందు మానావై భవము ను గాం
చెనని తాత్పర్యము। కలువవిరిబోడి। అత్తుల ప్రప్పు మోచెటి
స్త్రీ। రాజు రాకడ దలంచి। చంద్రుని యాగమనమును మనస్సునందుం
చి। శిక రాజు వస్తునాయని మనస్సులోఁ దలచియని తాత్పర్య
ము। ప్రోలిచె వాసకసజ్జికా స్ఫురణా నపుడు। అచంద్రోదయ
మును మందు వాసకసజ్జికానాయికవలెనే కలువయునేటిస్త్రీ
యొప్పియుండెను। అనగా వాసకసజ్జికా నాయికప్రకారమే
తవిని వె శిప్పువారున్ననన్నదివాము నన్నలంకరించుకు దర్శమును గ
నుక యుక్తదకలువయున్నదర్శమై నచంద్రుని రాకడ దలంచి।
యలంకరించుకొనెనని స్త్రీ ధర్మములు దినియందున్నవి యువము
లను నుపమానములు చెప్పినారు॥ శ్లో॥ ప్రియాగమనవేళా
యాం। మండయంతీ ముదాయుతా। శ్వేతాంతధామాన్త
సం। సాప్యాదా వాసకసజ్జికా। వాసకవకా నాయక యని॥

౨౪౪ క॥ పిన్నపెద్దరంకుగున్నలతలఁ తప్పులు దప్పఁ ద్రొబ్బు
లకెదిరిపన్నతల్లియిల్లుఁ। కదుపు కప్పుఁ రతిపిల్లుఁదుగ
నమురిలంబావరు దల కెదివిపన్నవయసుమందు
గడిసిన్నగాం(త్రు)యక్షరలను నుదయారప్రోరపు
సెమ్మదని దిఫూటకాఫు। కలవర్తవలకన్నగవ
లనా యనిని త్రో। గదలింపని దివిమ్మరాయపుయుసు।

౨౪౫ తే॥ (ప్ర)భకునానిసవుమున దినిపత్రో నేత్రు। రంజుకంబున
కెదివి-శుద్ధాంఘనంబు। నాఘనాఘనకెంశివా

న్నలివవాంచి। కటికె లేకటిఘగమెల్లగప్పునెలనివెం॥
ఈపద్యమందుఁ జేకటివర్ణనము॥ అదియెటువంటిదంటేను॥
టీక॥ పిన్నపెద్ద రంకుగున్నలతల। మదన శాస్త్రదముగలిగినవ్యభిచా
రిస్త్రీలయొక్క తప్పులు। అపరాధములను। తప్పదొబ్బుటను
దెదనిచెప్పుడానకు। నాది। ఆచీకటి। పన్నతల్లియిల్లు। మాతృ
గృహము। అనగా రంకుగున్నస్త్రీలు చీకటియందు యొక్క తప్పు
యున దితెలియదుగనుక రంకుపోయినప్పటికి పిన్నపెద్దలచనిపాం
డ్ల పరాధపరివారార్థముగా చెప్పుటను యాచీకటియదా
ర్థముచేసెటిదని తాత్పర్యము। కదుపు కప్పురతిపిల్లుదుగను
తమపుదరమునించుటలకుగాను। ముదిలంజవరదులకు। విట
కాంత్రుచేతనావ్యాపనము నమ్మించినముసలిజారస్త్రీలకు। ఇ
ది। ఆచీకటి। పిన్నవయసుమందు। యౌవ్వనములనుగొన్నటి
యౌషధము। అనగా చీకటియందు ముసలివాండ్లనువయ
సువాండ్లనుతెలియదుగనుక ముసలివాండ్లను స్నరం
కుతనమునదుత్తుబొక్కిడెటిదనితాత్పర్యము। విశేషార్థ
ము తెలిజారులు। అతరముచేతనీదుకనవ్వయినావిండ్ల
నపిలుతురనిభావము। గడినన్నగాంత్రు యక్షరలకు। ఖ్య
కుల యొక్క। అనగా వన్నమువేసుకొంగలయొక్కను। అవత్సరం
వమురెనకెంత్రముమలకు। ఉదయారప్పురుపుసెమ్మదనిదిఫూ
టకాఫు। అన్నలిత్రవ్యమును యాత్తునాభినముచే యుదా
నిటెచీకటి బామినపత్తది। అనగా పుత్రజపు। కన్నగాండ్లకన్న
ము వేసి యువన్నలను పన్నసరవమున్నదోయుకపోవదానకుయు

చేకతి పాతమైనదని తాత్పర్యము. కలవర్తకుల చేన్నగపలనా
యనిన ద్రు(భాగస్థింతమైనవనాకృలయొక్క నేత్రముల యొక్క
వివర్ణమన్నటు వంటి సుప్తిని చేదలింపనిది నిమ్నవా యప్రయము.
వాగుట్టుట చే చేకతి ఖంబరరసము వంటి దని యర్థము. (అన
గా బాగస్థింతమైనవర్తకుల యొక్క దూబుక వెంతారని
వరయమునే తెల్లవారినదనుకాయుకొనుచుండెను. చేతి దీ
చేకతి (యని తాత్పర్యము (ప్ర)వకుపాపినకువదని పత్రనే
త్రరంబువంబునకు (కొంతవాని నిమ్నవారియనుమవంటి కుమది
నె(కలువతిగ యొక్క పత్రా(కమలనేత్ర(నేత్ర)కన్నలయొక్క
రంబు వంబునకు (ప్ర)కాశింపజేసుటకు (ఇది)లాల చేకతి (విశు
ద్ధాంబునంబునాం (పరిశుద్ధమైనకాంతులకమువూ (అన్నట్టు
గానే అనగా చేకతి కలువ పువ్వులవికసింపజేసెతి దని తా
త్పర్యము (ఘనాఘనకాలమే యాత్మనివవాంఛి (ఘనాఘ
న(పరా)కాలమే ఘమమయొక్క (కాలిమ (న్నె)ల్పము యొక్క
అన్నతివవాంఛి (వా)నత్పము నప్పంది (కాతి చేకతి ఖంగమ
ల్లగప్పుకునియుగాఢమైనయంధకారము (ప్ర)పంచము నిం
డావరింపేచెను॥

టీ॥ చేతలు సంధ్యార్ద్ర పోష్ట్రవవచః చేరిమనం
బుటము వెత్తువనఁగుమ్మలనగ (కాలవాం
త్రి) పదంధకారదానవవ(బలి(రా) యుకరాత్రి
చేపెలగింబులనగ (తాండవ(ప్ర)మిఖమూర్ధ

— ౧౪౬

ఖుడుసంఖువిప్పటం(ఖునవిదిర్భవకమ్మపుష్పోలనగ (మ్మె)రవ
సింధుసంపర్కశర్కరజేవ(ము మలానర్ఘి)దవంగమూర్తులనగ

— ౧౪౭

తే॥ వమలశర్కాంశగోష్ఠానికొంయమానఖిటి
లపరిపక్వ ఫలగుచ్ఛవమలనగన ఖిలబవ
లాలవనోత్సవంపాచరించు (తావరసమైరి
కులదారతారకవము లు॥

ఈపద్యమందు నక్షత్రవర్ణనము(నక్షత్రములు యెట్లా వ్యాపించెనం
టే॥

తీ॥ చేతలు సంధ్యార్ద్ర పోష్ట్రవవచః చేరిమన (చేతలు (వంటుబూనుండే(
సంధ్యార్ద్ర(సంధ్యారాగ మనే బావులచే తడు(పోష్ట్రవడిన
తప్పమైనటువంటి (వచః చేరిమన (అ)కాశమనే యొనుగు
యొక్కదేవాపుంజు(పు)టముచే త్తువనఁగుమ్మలనగ(పు)టుమ
రించనటువంటి (ఖులుమృదము చేవా యున్నట్టుగానున్న
కాలవూం(త్రి)పదుఁ(సము యమనే పంత్రపేత్తు (అంధకా
రదానవబలి(రా) యుకు(చేకతి యనే రా(క్షసుని యొక్క (య
పవారమువేశక్కైరాల్చిచేపెలగింబులనగ (చల్లినలాబుగింబు
లా యున్నట్టుగానున్న (ఖమూర్ధ ఖుడు(సాంబ శిఖుడు(
తాండవ(ప్ర)మనర్తన(ప్ర)మనమందు (అంబువిప్పటంబునవిది
ర్భవ (దాశవితనెగబుల్లినటువంటి కమ్మపుష్పోలనలగ (పరిమ
శమతూకూడిన పుష్పముచేవా యున్నట్టుగానున్న (మ్మె)
రవసింధుసంపర్కశర్కర (మ్మె)రవమే రుసంబంధమైనటువంటిన్ని
సింధు(నదియైనయూకాశగంగతోం దను(సంపర్కసవాల

మోగముగని గినప్పు వంటి (అనగా కలిసినప్పు వంటి) శర్కర(ప్రా
లుకవము చేతను (దేవమునులు (నిర్జరులు (ఫలక్రియలింగము రార్తు
లనగా (చేసినప్పు వంటి శివాక్యతులె మొరా యున్నట్లుగా నున్న
అనగా పాలుకొలింగములల వెనున్నవి యుండు (వేముల గర్భాం
తగొలాస్తనలో యమునబుటి లపరిపక్వఫలగు ఖుష్బుకము నగ
కముల గర్భాంతర (మ) న్నం తమనెటి గొలాస్తనలో యమునబ్రా
హ్మపండిపి యుండు (జటిల జట లుగట్టినటు వంటి (పరిపక్వ (పం
డినటు వంటి (ఫలగు ఖుష్బుకములనగ (బాల) హ్మపండ్లు గుత్తులే మొ
యున్నట్లుగా నున్న (తామరసవైరికుల దారతారకములు (తా
మరసవైరి (కములవిరోధియైన చంద్రుని యొక్క (కుల దార (కు
లస్త్రీ) లైన (తారకములు (నక్షత్రములు (అఖిల ఖనలారిచె
మోక్షపంపాచరించె (సర్పఖుసుల కుకేన్నలపండు గజ్జెసను
అనగా చూచె ఖుసులకుసంధ్యాకాలమనే యగ్నిబాపులు దా
కి (యూకాశమనే యమున శరీరము మీద పుట్టిన బొబ్బలేమో
యున్నట్లుగానున్న (కాలమనే మంత్రగాడు చిక్కటి యున్నర
త్నమని తెరచు బిచ్చిపేలగింజలు లాగా యున్నట్లుగా నున్న (యూ
క్పరుడు తాండవము చేసన్నా పుష్పాంజలిచే చల్లిన పుష్పాలె
మొ యున్నట్లుగా నున్న (ఆకాశగంగ యుండు యిసుక మట్టితో
(ట్రి) వపము నులుజేసిన లింగములా రత్నులె మొ యున్నట్లుగా నున్న (బ్ర
హ్మాండమనే దబ్బ (తృ) పండిపి యుండు గుత్తులుగా నున్న దబ్బ (తృ) పండ్లెమొ
యున్నట్లుగా నున్న (సర్పఖుసుల కుకేన్నలపండుగగా చుక్కలు

దయించెనని తాత్పర్యము॥

టీక ఉ॥ స్నానవిరక్తి కాలగతిచే గని మిత్రుడు చారమ
(తి) యూరా దొమాపాతు కాలగన్గని ప్రమాదవిధిం
దమజ్జాకనిగురు కుల (వి) పాశశాంకుకెల్లనకేదా
యనిఫూనిన శత్రు దిక్షగన్నాపాని మోవముని
న్నదనమో యనవేందిమదూచెనయొక్కతె॥

టీక॥ ఉపద్నామందుచంద్రు (డు) దయముకంటె తులు తత్పార్ల్వతెల్లగా
వదవముయొక్కవర్ణనము॥

టీక॥ మిత్రుడు స్నానాతుడని యర్థము (సూర్యుడని యర్థాంతరము (స్ని
హావిరక్తి (నేస్తమందలి వైరాగ్యము సు (శని (చూచి (చారమ (తి)
యూ (మోపాతు కాలగన్గని (చారమ (తి) య యనగా పరగా
(తి) యు (ప్పుతి కొందుటు జూచి యని యర్థము (చారమ (తి) యయ
నగా (నష్టాచలమందు (ప్రు) వె శంభుటు (పడమటి దిక్కునకొందినా
డని యర్థాంతరము (ప్రమాదవిధిని (సంతాపము చేతను (తను
జాకని గురుడు (వి) పాశశాంకుడు (విదాన్యపు) దాతయుగు (ప్పు) హాస్ప
తికి (వతని భార్యాసంసర్గరూపమగు నపకారము చేసినయూ
చంద్రుడు తన్నపాందవమన్నను (అనగా దాపుకవన్నెనసులు (యెల్ల
నకదూయని (ఇకనెట్లాగి రెయమోన రెయని (ఫూనినటువా
చినటు వంటి (శత్రు) దిక్షగన్నాపాని (తూర్పుదిక్కనే టిలాకము
సు (వలపించే (స్త్రీ) యొక్క (మోముచిన్నదనమోయని (మొగము
చిన్నబోవుటయమో యున్నట్లుగా (పొందిమదూచెనయొక్క
తెను (ఆసమయమందు తూర్పుతెల్లనాయెను (అనగా గురుద్రో
హియైన చంద్రుడు (కాలగతిచే తమిత్రుడు చరమదశచెంద

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

యితరేవె దురాగామ॥ పూర్ణకళాసమంచదహాము(సమ
గ్ర)ములను వర్తలమువాకైన చంద్రుడు॥ వదలి(అ కొశమందు
నిలిచి(నిలువబడెను॥ అనగా త్రముమగా క్షేంచపము కొంచపు
కనుపడుచున్న చంద్రుడు దయించెనని తాత్పర్యము॥

సీ॥ అదిసుధాకరబింబమా కాదుమదిగాను॥
వెన్నవెలుపుటన్నవత్తిగాని॥ యిదిచంద్రమంత
లంగా కాదు [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
కదళినించిన వెన్నకరుడుగాని॥

గీ॥ యిది శనిశామిత్రమా కాదు మదవి యుక్త॥
యుమపు రత్నశిలావలయంబుగాని॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ అదిసుధాకరబింబమా॥ అదిచంద్రమండలమా॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
యెను॥

సీ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

బింతియర్క ప్రలుప తైలమ్ముల దాడి బరచె తెలిన్ని

తే॥ త్రాసమున నొందిన ద్యుతి భ్రంశనమున సమాప
కుమారాంతరంబుల గూడె తెలిన్ని యిరులు త
స్కరుల నప్పుడె మజ్జ ప్పు రాజు బరచ త్రపా
రణాసంరంభ ఘూచి॥

ఈ పద్యమందు చంద్రోదయము కాగానె చీకట్లు పారిపోయె న
ని చెప్పుట॥

టీ॥ ఇనకరాంకురములకై దయానిస్సార్థకిరణముల యొక్క మెుల
కలను సంధి యన్నటువంటి మాత్రనిత్రైన దశాదల చెట్ల యొక్క చా
యల యందు డొంకి నివిచె గున్నకెన్ని చీకట్లు యెుదిగి నివెనుము మధ్య
రస ప్రస్నిగ్ధ మార్గి కచ్ఛత్ర స్థాగవుల లోపు మధురస తెనె త్రావము
చేత ప్రస్నిగ్ధ మనెలారమైనటువంటి మార్గి కచ్ఛత్ర తెనె పెరలను
స్థార్ద్రిపొందినటువంటి ఆవుల లోపు పర్వతముల లోనున్న గవు
లలోకి కెుందగు నాలలోనున్న అదగి గాన్ని కెన్ని చీకట్లు దా
గెను కలనైన విచుగరుంగని స్వప్నమందైనా శత్రువుల కెూడి
ఖ్యర్నమై పోయినటువంటి పోటు పరికరా పొందిచె బంట్ల యొక్క
చూరకత్తుల మాటు ఝుళ్ళు తెన్ని కటారుల యొక్క చాటు నకె
న్ని చీకట్లు దాగెను అనగా కత్తులనలుపు గను కచీకట్లు దా
గెననితాత్పర్యము చేసె తవదితమ్ము నవెదు బంతి యర్క
హాస్తము చేత సంచారము విటకారాంట్లు సంగినప్పుటి తెన్ని గు
ట్టిగాయి యన్నవెదని తెుంకు చూ పుండి ప్రలుప మెుమ్ముల దాడి బ
రచె కాన్ని రంపు చెది యుల యుపద్రవమున తెుకెన్ని చీకట్లు పారి

పోయెను అనగా పాంథ్లస తత్వము చేసి వందున పాపముల పని
తాత్పర్యము త్రాసమున నొందిన ద్యుతిపి యమున జెుంది ప్రద్యుతి భ్రం
శనమున దూవతప్పుటచే తను కూప కుమారాంతరంబుల
చేదు దుస్థావుల లోకి కూడె కెన్ని కెంతచీకట్లు పడెను పరచ త్రా
పారణా సంరంభ ప్రరశత్రువుని యెుక్క చత్ర రాష్ట్రము యెుక్క
పారణా గ్రహించుట యందు సంరంభ అదుష్కృత్యైనప్పు వంటి
రాజుగారు బెత్ర ఘుఘుము చూచి కనుగొని అని యర్థము పరశ
త్రు రూపమైన చత్ర చత్రపాకపత్రుల యెుక్క పారణా మందు
న దుష్కృత్యైనప్పు వంటి రాజు జూచి చంద్రుడైనగను గునిన్ని ఇరు
లు చీకట్లు తస్కరులను కెుంగలె పాయన్నట్లు గా అప్పుడె ము
ఖ్యప్పు అచంద్రోదయ కాలమందు చెట్లనీడల కెన్ని కెుంద లోని
కెన్ని గవుల లోకి కెన్ని చూరకత్తుల లోకి కెన్ని రంపు వాండ్లదెబ్బ
లు కెన్ని చె దస్తావుల లో కెన్ని దాగెనని తాత్పర్యము ఈ చెప్పి
న స్థలములు చంద్రుడుదయించి నప్పటికెన్ని చీకటి గలిగినవియ్యె
వందున చెప్పినారని తాత్పర్యము॥

సీ॥ ప్రాయము వెనవాలు చావింట్లవెల యారంభు ప్రద
ప్రచులక్రమాలబడి కృశింప నెప్రకెగినరంపు టెల
దిగె బార్ణము లు వింతకై గివిలెకవెతల ముంద కెదిపో
నితరనాట కప్పుటారఖంగాయ క్రెళ్ళకగూంథకెూ
గిరము వెత్తతదుకెదూరపరము ఛ్చుచెుదుపులు
మరి తెుంగ ప్రనిచుక్కవార్లైనపస్తు మెురలు

తే॥ గంటవెటల దిరుగాదుకరకుటెదుకు ముయాపెరజిల్లై

యించి ప్రవిష్టుండై చంద్రకాంతులను ముక్తాలగ్రుచ్ఛి యాకాశ
వేతగ్రాలుకొన్న తారాకులతో మాటిమాటికి తెప్పదుస్తున్న ఆ
నవివేకమున్న చకోరములు పానముచేసు నట్టి చంచుసూత్రి
టిరుచ్చిస్త్రి యొకానొక ముక్తాలనగా పక్షులు దూలరాముక్తము ఖాదు
లకున్న నాముకుల అదిముట్టి యనిన్న అత్యాలానగదాద్రవిగుంటల
లవంట్లకుపానముచేసి అసుమరు ఛ్చరనాకుచూటు బాల
కి అసుమరుత ప్రానావా యాఫలముక్త చరనా కుసంచరిం
చుటకు చూటుబాలకిస్తలముకేకినల బూచుకొన్న కొన్న
చకోరములు భూమితల్పు చెప్పించునట్టి క్షత్రనేలభూచుక
నగావమనము నమ్ప రజ్జ్ఞ పముగానేవమనము చేసనను
కదుపి శ్వదరుడుల్ప దుప్రమామటజిక్కి కదుపి శ్వదరు మి
త్రిలిలజ్జ యపుచుండి టుపంటి టుల్పదుప్పదామలుజిక్కి ప్ర
ధమసంగవముముక్త సందబ్లుగి అనందముచుండులా
దుకొన్న సంతోషముచేత కొన్న చకోరములు గంతులు
ప్రయుచుండుము నిరకంప్ప మోవితేని యలతోనదిరవ్వి
నవష్యమైన యుధరముధ్వనులతో కూడానవిపిచియవలి
ఖ్యాతిజ్ఞాకర్వివప్రగానే సంతసించుకొన్న కొన్నచకో
రములు సంతోషపడునట్టి లములదాగితలచూపమో
టి తల్లడించు గుంటలల లోనవృశ్చమై శరస్సువేత్తి యగు
పరచనువరచి పరిమోగవేదనచే తపరితపిస్తుండేటువంటి
అరికమౌలి ఛత్రపాకస మూపామువాదపృథ్విభంచి యు
మిసి గంధూషముజేసి అవగానిష్టవనముజేసి యనిటు

103

చయులుపట్టించి స్థానము వెళ్లగుట్టి ప్రేరముత్సాహరుకైన్న కొ
న్న చకోరములు సంతోషముచేత పరుగు పెత్తుచుండు నం
అరికమౌలి యన్నప్పుడు శత్రుసమూహము నన్ని యర్థము
ప్రకారము చకోరపక్షులు చంద్రకిరణములను సంతోషపూరి
తము పైపానముచేసెనని తాత్పర్యము॥

D.2686c

మఱి ఆసమయంబున॥

సీ॥ కట్టినజిలుగు నీర్కావిదోవతిపింజ యూపార్శ్వ
లంచిమ్మె యతిశయిల్ల ధావళోత్తరీయవస్త్రములో
నశుభ్రశుభ్రాంబువై బ్రహ్మసూత్రములుమెరయ
కనకవరుల్లాంధ్రికలుకపోలాలవలసీమచెప్పిదా
లుచిప్పరుచెట్ల నామోదరసపుష్పినఖిద్రుమపా
లతలము నగోపించదనము గాలిల॥

తే॥ నవలుతళుకుల నలంబున నమరుచుల్లసిల్లకేచుకెరలు
పువరులతో చెలిమెజెయు దమజగజంపుతో
పుచిప్పదముదనర వైదికవాత్సవ్యాకృతినుండు
వన్నె మెరసె॥

టీక॥ కట్టినజిలుగు నీర్కావిదోవతిపింజలను ధరించుకున్నవన్న
మైనకెంపులుగలమీయవస్త్రముయొక్క కుచ్చెలు ఆపార్శ్వములందిమ్మ
మరములచరర్కింతముస్నచుంగులుజారినది ఆయతిశయిల్ల
ప్రకాశింపగానున్న ధావళోత్తరీయవస్త్రములోనదోంత
పరిశుద్ధమైనటువంటి ఆ ఉత్తరీయవస్త్రములోనపైనధరించు
కున్నచెట్టులోపలను శుభ్రశుభ్రాంబువై తెల్లతెల్లనగా బ్రహ్మ
సూత్రములుమెరయ ప్రకాశింపుచుండగానున్న

14 108

కనకవీరుద్రుంధికలు। కనక। సువర్ణవికారమున్నైన వీరుద్రుంధికలు।పి
ద్దపోగులు। కపోలాపాలసీమ। కపోలంగండస్థలములకు। ఆపా
ల। పొందునైన కర్ణములు చెక్కిళ్ళసీమ। ఆంతన్యపుండము పట్టునిడా
లు। బిపురుపట్టు। వారితకాంతినిచే యుచుండగా నున్న। అనగా
చెక్కులు బంగారుపోగులు ప్రకాశింపగా ననితాత్పర్యము॥
ఆవెూదరసప్తి। పరిమళాతిశయమువలె తమ। అప్పుడు ప్పై
జెవపట్టైయైన। అనగా దట్టమైనపొలతలమునగెూపించదన
ము। గ్రామలనుసటుగా పించదనము ప్రకాశింపగానున్న। అవ
కుతటుఖలనంబున। అపుతటముప్పులిగుంటుయుండవిరి
లవంబున। సంచరించుచుటచేతను। అమరుడిప్పుచండేటువంటి
చిక్కిసికగంధగావేయుచుడ్డిరిఖలామౌలలపుపిరులతో
చెలివుసేయు। చుక్కైమైనపుప్పులతో నున్నవాముచే యుచుంటి
గానున్న। అనగా పుష్పములచే తచుట్టచుడ్డిరిఖము తపిరనా
డుచుండగా ననితాత్పర్యము। నదము భుగబుంపు తొాపుబిప్పు
డవుదవరక్తేవ యుండునిండారిన యట్టుబాయుడుప్పుటియు
ప్పుయుండగానున్న। వైదికబాలప్పన్నమునునిండువన్నెమరసి।
రాజకేవ్యోకమగురుమైనయుూపమ్మయపరుడగునావిప్రుడు
నిండారినసుగమసేసుకున్నవాడైపైపద్యముతోానర్థసమాప్తి॥

౨౭. ఉ॥ ఈత్రముక్తం గపరంపరాకలితమైన వెన్నెకరతిత్తి
మేఖలావల్లినికికె। యాకులక్షింబి యులబిలం
బదగుబరిని। యునివిపివెలుపడిబాలప్పన్నమం
దుక్కరుండు॥

టీక। ప్రముక్తం గపరంపరాకలితమైన। ప్రముక్తంగ। వక్షస్థలపలకుల
యొక్క। పరంపరా। సమూహముతోడను। కలితమైన। కరాడుమా
ద్దవుంటి। వన్నెకర తిత్తి। ప్రకాశించుచున్న సంచి। మేఖలావ
ల్లినికికె। వెలులతాత్రితిలోదీపించెను। అ తలక్షింబి। తాంబూవి
పర్ణములు। అనగా తమలపాకులు సమముగా మడిచిపెట్టుచె
ని। అ లబ్బలంబ ధగుబరిని। గ్రామములో సక్తగాగినది యని
తెలిసి। అనుకివెలుపడి। ఇళ్లావెళ్లి। బాలప్పన్నమందుండుకుండు।
అపాలుతుంటుతిరిగాని। పంచెతప్పలమునకుపోయెనని తాత్ప
ర్యము। అనగా వర్షములుమలుపేసినసంచి వెలులలో చెప్పునని
అమలుమడిచితపట్టుమని రాత్రి యుండుగ్రామాచే
షము న్నసట్టనాగినబ్రపొంవులుతెలిసి బాలప్పన్నమునుండుటరిగా
పోయెనని తాత్పర్యము॥

౨౮. ఆ॥ అప్పుడధిబుద్ధి చాపధరుడై మరుదేశ్రుధి వెంట
నంటిరా। బెప్పునజాలి మాలి యనుశూరు
డుపారుడు వచ్చువేళ కెయుద్ధిపులకంపురామికి
నమౌవిధి యంచు దివాముద్ధారులంగప్పగ
మోమునిలిపి సనకంపితపారుతరాధరా
ప్పై॥

టీక। అప్పుడు। ఆసమయమందు। అధిబుద్ధి చాపధరుడై। అధిబుద్ధి।
పమ్మపట్టినటువంటి। చాప। ధనుస్సు। ధరుడై వహించినవా
డై। మరుదుడు। మన్మధుడు। పశ్రుధి వెంటనంటిరా। వెంబడించి
[illegible]
[illegible]

[illegible]

౨౬౩ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౬౪ [illegible]

[illegible]

రాజాతలం దక్షిణాపథగాచేరి రాకపోయెను గదా యనియ
నుకొనెను। రాదను (ఇక పోదరా వేరదని యెనుకొను నుస్సీమం
తిను లుస్త్రీలు। నిర్భరాన్నిద లయె। చేసుకొనినదని ర్గ యుమయ తనివాండ్లు
అను। అని యును కొను నద(పాద్దైవము పెట్టి దృష్టి పోయెనని తలయు
చున్న। అయోదిపు దాకరలా త్రిప్పుము నావమా యెనని శిరకంప
ము జేసి కొనుము। అనగా విరహావేదన పొందినను లు॥

౨౬౬ కలుష బుద్ధి యైన నగరి చారు యుద్ధము గదలు తలారుల
కు వెరచి ప్రొద్దున నద్భుదవతికి నెలదాడులు।
పొందవి కెనన్ని దుర చెరా యెప్పుడు నిపలుకున్॥

టీ॥ కలుష బుద్ధి యైన। అనఘము ఖవముగా గాని। నగరిచారు యుద్ధగదలు తలా
రులకు। దివానాములత్తు తిరుగుచుండే యూరకులకు। వెరచి ప్రొ
ద్దుపడి ప్రొద్దురు। తిరిగి వెనక కుపోయి యుండుముగనే నద్భుదవతి
కినె లు। అరాచకన్ను యుకనే నెటవె। దాండులు పొందవి కెనన్ని దుర
చెరాయెప్పుడు నిపలుకున్। ధాత్రుజనులు చుట్టు కుంటె వచ్చులం
దుకు గూఢకేసుప్పి చెందినను పోయు నిపలుంపుము॥

౨౬౭ వల్లు ఇట్లు పోవు వనలంబున దేవాంబు విదావాంప
వ యుద్దు కొవ్వి గిరావేనుండు చలి తవియాంగి పోల్చ
నుండ గుచు పంచవాణుండలంచి॥

టీ॥ ఇట్లు పోవు వనలంబున। అటు ప్రకారముచల పువల్లనైన తాపవమో
తమ దేవాంబు విదావాంప। తరము తపింపగా। అయుద్దుకొవ్వి
గిరావేనుండు। అపర్వాన ను దు। చలి తవియాంగి పోల్చనుండగు

చు। అతని తదవంపచే యబడ్డకు వంతా। విరహాగ్ని। దహాసి నస్త్రీపు
రుషులంటెయుక్త ప్రాణ సుంతగుచు। అసుఖులుగలిగినవంతి। అన
గా నతనాసి నస్త్రీ పురుషుల పాప్రాణములు తల్లడిపెత్తె కు వంతి।
పంచబాణుండలంచి। మన్మథుండు స్మరించుకొనిరి యెపోవు
కుచున్నారు॥

౨౬౮ మ॥ ద్విజరాజుం దలదాల్చు మేటి యతని దృష్టి ప్ర
ఫాలాగ్నులన్ (రజమై పోయినదని నిన్నది తిరసమా
రామారలా కేవల ద్విజరాజులైన నేమి జో యు
సు ప్రశాంతంగాంత మత్తాప యు కవ్వజ ముల్
గూర్చు కనారి నారి నను గూర్చుండెదర్చుప్ప నాన్॥

చ గురు॥

టీ॥ ఓయి మన్మథుడా। ద్విజరాజుందలదాల్చు మెన్నలని। బ్రాహ్మణా
త్తము నిశిరస్సు నందుండు ధరించు। కెన్నవాని యెక్కుడ్ద దృష్టిపుష్పా
లాగ్నులన్। దృష్టి। కంటి చూపువల్ల ప్రఫాలాగ్ని తప్తినవ పెత్తి।
అగ్నులన్। వితిపాముత్రముల చేతను। రజమై పోయినదని నిన్న గ్రహ్న
ముగానెనలు వంతి యుని యద్ధము। ద్విజరాజు నగాచంద్రుడు।
అతని తలయందు ధరించువాండు సాంబశివుడు। అతని కంటి మం
టచే తనస్స్మై పోయినని నిన్నని తా త్ప ర్యము।। నీతిరస వారారా।
నాన్ని యుముసకె తమ్మెన వాడా। అనగా నతికెని వాడా। మారా
ఓ మన్మథుడా। రాకేవల ద్విజరాజులైన నేమి జో యు సు ప్రశాంతిన్
తల వత్తి బాప్రత్తు సౌత్తమయ త్వనన తకరపించిన మాత్రము న
నే కేమి యుపశమనము గా వించుచును నే కేమి కీర్తి యొదర్చునంతె

[illegible] దివిజరాజును [illegible]
[illegible] దివిజరాజు
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

౧౬౯ [illegible]

[illegible]

[illegible]

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

౧౭౦ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౧౭౧ [illegible]

గారవనగరతి తవ్రవధకేదు॥

టీక॥ ఆనివిధరణీసురవరుఁడు। ఆనిశ। ఆరాత్రియందు। ధరణీసురునకు
బ్రాహ్మణునికి। దానిచ్చి నవాతుపట్టు। దలంచి। తానుబిళ్ళి
నవాంక్ష్యము సుస్థిరించి। తదియు తెచ్చినయుపాలవిత్తాంధిగా
స్థితిగాక। తదియు। ఆరాజుసంబంధమైన। తెచ్చినయు। పట్టెనాము
యొక్క ప్రాలరత్నకుప్పైన। తలారుల యొక్క వీధి। చూరాత్తి। ఆ
ధీన। వశ్యమైనధనమంతి। ఆస్థితిగాక। ఆకారము గలదిగా కుండా
ఆనగరవారాపారంభ్యకు తానుకనుపడక। నగరత త్వరవధకేదు
దివానాయములానుంచి యతిశీఘ్రముగాను యులువెళ్ళిపచ్చెను॥

౧౭౨ క॥ జాలధరమాలికలాపవి। తులుకార్పురుగనగ
యమవిధుంతుదవాలాపాలకాచమెచకద్యు
తి। గలనీలాంబరము ముసుముగాగైకొనుచున్॥

టీక॥ జలధరమాలికలాపవి। తులుకార్పురుగనగ। ఆరాచకద్యుమె
ఘపఙ్క్తులలోనున్న। వర్షాగంధకాలపు మెరుపేమేయన్న
ట్లుగా। తులకరిమెరుపనుటు। యమవిధుంతుదవాలాపాలకా
చమెచకద్యుతిగలనీలాంబరము। కాలుని యొక్కనున్న। విధుం
తుదరాహువు యొక్కనున్న। వాలాపాతల। కాలకూటము
యొక్కనున్న। కాంభ। గాఢుకాయి యొక్కనున్న। మెచకద్యుతి
గలనల్లనైన కాంతివంటి। కాంతిగల। నీలాంబరము। నల్లటివస్త్ర
ముసు। ముసుకుగాగైకొనుచున్। ఆవనంతనము గాధరించివచ్చి
యులువెళ్ళిపచ్చినదానియొనిలాంత్వరన్నియు॥

౧౭౩ క॥ పరివృత్తకంఠరుద్ముడి శ। లరయుచు నడలడవుడు

గనకుడెంచి ధరాసురనిద్రచారాయొడయని। కర
సంజ్ఞం దెలిపె మేలుకనివాడంతన్॥

టీక॥ పరివృత్తకంఠమ్ము। పరివృత్త। సమస్తదిక్కులు। త్రిప్పుబడ్డమంతికం
ఠమ్ము। గళముగలది యైుది। శలరయుచు। దిక్కులు చూస్తున్నాడ
తడబడంగనకుడెంచి। నడుపుతుత్రపడుచుంటగావచ్చి। ధరాసుర
బ్రాహ్మణుడా। నిద్రచారాయొడయని। నిదురించుచున్న
వాయని। కరసంజ్ఞం దెలిపె। చేసన్నచేత నా బ్రాహ్మణుని।
తనరాకడతెలియచేసెను। మేలుకనివాడంతన్। ఆ బ్రాహ్మణు
డునిద్రలేచియు తరువాతను॥

వ॥ ఆదితన్వి యాదితుండై మేల్కొంచి। సంరమవని
చేతప్రేరేపింప బద్ధవాండై యారాంచకన్నెమాద
కైరాపవము చేసిపలుకుచున్నాడు॥

౧౭౪ శా॥ ఆమాన్విని దిటకేగుడెంతు వనినీకాశించి యుశాస్త్ర
టుకన్ను యున్నం జాలకనిద్రగాచియు పుడివేరా
కరాత్రి తిమయ్యాడుజాలయున్నాలవజామ
బుట్టు తడవాలు నవ్వచ్చి విచ్చి యునీసయాన్
టంచికజాయుకానితినసుహృద్నార్ధిసైవౌ
యొడన్॥

టీక॥ ఆమాన్విని దిటకేగుడెంతు వనినీకాశించి। ఆవాదనిపెల్లిదిక్కు
దిక్కివచ్చి దవనినీకాశించి। నీను కకుపాంఛపట్టి। నీకై మోరికితరా
కాదుమెనిగ్నచెప్పిటకన్నుయున్నం జాలకనిద్రగాచియు పుడివేమో
కూర్చి తిన్నిగ్నకదినేత్రములనము నకృకసుప్తి జెందకుండానేను

పెట్టి సమయము మందేమో కొంచము కన్నము రాసు కొంతిని। మూడు డ్డా
ల యెన్నొన్నాల వడా యము దొమ్మొ। యాయమత్రో యుము వెళ్లి పోయెను।
నాయుగా యాయము యుప్రవేశించెను। తరువాయి న్నప్పు విప్పి యు।
నీవు చను డంబ్బి శానా సపాయను। శీఘ్రముగా నింటికి పోవుము।
నీస యాన్నయంచికే డాలు కొసితిని। నీ సరస ము లితః పరము పరాన్న
ము లు। వేసరితిని। అనుష్టానార్థి నైపోయెదను। స్నాన సంధ్యాదికర్మ
ములు చేయగలవాడనై యుంటి నె వెళ్లె దనని చెప్పెను। అని చెప్పెను॥

౧౨౫ చ॥ కడు వడి రెండు డ్డా ములరు కంగరి కంఠ్ఠ నా పాద
లంబు। నీ కడ కరుడింపు రాని పని గల్గిన నాటి వెతంత్ర
గాశిల గ్రాముడి బిన పొత్రకర్మము లేమో వచ్చెను
టి విసూనవ్వంతంబు నే వెడుక యుపోయెరా కపదు
గోగురి విప్రరాత్రివాసమ॥

టీక॥ కడు వడి రెండు డ్డాములరు గంబరి కంఠ్ఠనా పాదలంబు। నీ కడ కేరుడిం
తు। మిక్కిలి శీఘ్రముగా యామద్వయము వెళ్లగానే వచ్చి నీ కడ వింగ
నని ముత్తను। రాని పని గల్గిన నాటి వెతంత్ర గాశిల గ్రాముడి బిన।
పొత్రకర్మము న చూడు డనంటి వి। అట్లనే నురా కపోతినా।
అప్పుడు వెవారసౌనా సి లోశ నాథు నడవ న ముంపిన దుష్టవ్రతము నమో
దు నని చెప్పితివి। సూనవ్వంతంబు నేవెడుక యుపోయెను। సత్యవ్ర
నీవు తప్పులేని యున్నారా కవెదిగో గురి విప్ర రాత్రి వాసము లా।
నీవు వచ్చునవి దినా గుర్తు। అట్టమే యి యుండు వృథా శోషము లా
కర్షింపకుము। అనగా నవ రాత్రి యుండు। వట్టి శోషము లు విను।
నా తూని న్నవి ధము లు సత్యము తెసి మూంతు తప్పు రాకపోతిని
రాచకన్య తూచా అని చెప్పెను॥

౧౨౬ క॥ కేడు సరసము లకు పొద్దె। కడిది దు రంతె రా పగూ
వాగతు లకు పొద్దె కడిది యు కేసెల ఫు సెసితె। కేడి
డ్డాము నవచ్చి బాలల్పు కొల లకు బుద్దిః॥

టీక॥ కేడు సరసము లకు పొద్దె కడిది। మిక్కిలి శృంగారయుక్తములైన లాపము
లు చేయుడా నకు। కాలము కడమున్నది। దురంతా యు గతా వాగతు
లకు। పొద్దెకడిది। అతిశయమైన రాకపోకల నాడి బంధువిశేషము
లు చేయుడా నకు కాలము కడమున్నది। బకెసెల ఫుసెసి తే। కేడి డా
ము నవచ్చి బాలల్పు కొల లకు బుద్ధిః। పట్లాగ్గెనా పోయి నేపము
ము నవచ్చి బాలల్పు కాలలకు బుద్ధి। పట్టణ నాలుగు చతుర్థయామము నిక్క
త ప్పించుకొందామని మది లోదలచి చతుర్థయామము నిక్క
డి వెదలు చెసితివని చెప్పెను॥

౧౨౭ క॥ మొదవ పెరతుల గోవాపు వెరాతన్నై ప్రు లలపెత్త
తరువు పొద్దు లెదె। యురసితె డ్డూనా కె యుప
వాస కర్మంబు। చరుచుమెన గదినచే తనే మి॥

టీక॥ మొదవ పెరతుల గోవాపు వెరాతన్నై ప్రు లలపెత్త తరువు పొద్దు వేద।
లు మ్మవ లెవే సురతసురతక్రీడలయందు బుద్ధి వే సిన యా రాత్రి
తర రోదివ వేనే నటాసెమె లగుల నవి హస్తారము గా కాలము వేదు। బేర
సె తె డ్డూనా కె యుప వాసకర్మంబుచె రుచు వానగదినచే తనేమి।
అప వాసవ్రత ముంది దారు వా సైకొంవవేపా నము జేసి నిరశన
వ్రత ప్రె యమువర్థపరచు మన్నట్టుగానే నమో ముంచె యుసంగ
వముము చెసి నా వ్రతము చెరచు ముంటి దినివల్ల నేమి ఫలమెమి।
కాబట్టి పొద్దు ప్రుష్టని చెప్పెను అని చెప్పెను॥

౧౨౮ క॥ అని చందకెగి నల్లి ప్పు నతి ధరా సురుడు

చెంతఁజేపడిననిధిఁ దమునిశౌలుదన్నిచనుగతిఁ
ఘనఝషఘనంబాసి యుప్పుకొదయుపాయమె॥

టీక॥ అనిచెంతఁగినట్లుచ్చెనటి ధరాసురుడు॥ ఆమూఢుండైన బ్రాహ్మణుడు
నిధిప్రకారముగాచకనన్నవిడాదకైరాపవయుచేసె॥ చెంతఁజేపడిననిధి
న్నునిశౌలదన్నిచనుతి॥ దగ్గరకెనుపట్టదధనరాశినిపొదాత్రముచేత
తాచిత్తాంటి॥ యువతలపోయునట్టుగానే॥ ఘనఝషఘనందాసి॥ అ
రాచకవన్నకేనువదిచి॥ అప్పకొదయుపాయమె॥ వెత్తివాడైచని
పోయెను॥

౧౭౯ క॥ చదవదనకుమనసువచ్చినపని యదిగాకునిశితరు
గచ్చట్లుకచనుగా॥ కని యూరకుండినట్లుండినరా
ధిపకన్నుతనదండదములొసన॥

టీక॥ చదవ॥ బ్రాహ్మణుడుపోగానే॥ తనకు॥ రాజపుత్త్రుడైనతనకు॥
మనసువచ్చినపని యదిగాకునిశితరుగచ్చట్లుకచనుగాకని॥ తనకు
పొంతమైనకార్యముకాకపోయినందునే॥ మరలవచ్చునట్లుచేయ
క యూబ్రాహ్మణుడుపోనుగాకయని॥ ఊరకుండె॥ యూష్మం
భూతురాలా యును॥ అట్లుండి॥ అప్రకారమూరకేనే యుండి॥
నరాధిపకన్న॥ అరాచపుత్త్రి॥ తనదండదములొసన॥ తనయు
క్రమనస్సులోయెమోనుకుంచున్నది॥

౧౮౦ క॥ సరిపడ్డుననే తెంచితి॥ నరుణ్పాదయుసముయు
మెట్టులరెుప్పదురంతప్పరమా యూంధుడుగావున
నరకెవిప్రుడుతురకయుయామంచినియెన॥

టీక॥ సరిప॥ డ్డుననెతెంచితిని॥ రెండుజాములరాత్రివేసముగావచ్చితి

ని॥ అరుణ్పాదయుసమయుమెట్టులయెప్పు॥ తూరుపుతెల్లవారెటి
కాలమెలాగునామెను॥ స్మరమా యూంధుడుగావున॥ మన్మధు
నిమోహముచేత॥ గుప్తివాడై యున్నాడుగనుక॥ అరకటెవెలకటా
విప్రుండుతురకయుయామంచినియెన॥ బ్రాహ్మణుడు నా
లుగుజాములని యునియెను॥ అనగానేపరెండుజాములకేవచ్చి
నాను॥ అయునప్పటికే బ్రాహ్మణుడుకామాంధుడై యున్నాడు
గనుకనందువల్ల యుదినాలుగుజాములని యున్నాడనిరాజు
పుత్త్రి మనస్సునతలచెనని తాత్పర్యము॥

౧౮౧ క॥ కామాంధునిపశక్యతి॥ నాయుమునే విన్నదాన
నకదావెరగెలామందునిమాటలకనె॥ యూము
దప్పులగుప్పమందపోసయుదాళ్ళైన॥

టీక॥ కామాంధునిపశక్యతినాయుమునేవిన్నదానకదా॥ మన్మధమో
హాతుడైనపురుషుడేమాకనుమ్రాలేడ॥ నేమాటలుయుండునే నాక
క్రించియున్నానేకదా॥ వెరగెలామందునిమాటలకని॥ మందుడనేబ్రా
హ్మణునిపలుకులకాత్పర్యమెందుకని॥ అయుదప్పులగుప్పమందపో
సయుదాళ్ళైన॥ అరాజపుత్త్రితనలోనపువ్వుకొనెను॥

౧౮౨ క॥ నానిరచకాంత్రనిబిచవాముమానునకెట్లనియున
ట్లుమవిూనురుదన్ని॥ న్నినస్థుడైనపెప్పలనానెల
తుకయుమిసనెనకపిపలికెన॥

టీక॥ నానిరచకాంత్రనిబిచవాముమానునకెట్లనియు॥ అనిచవాముమానుడనే
మైరాతి॥ అత్రుకచుడనే మొసలికివృత్తాంతముచెప్పుటెవరకుతిరిగి॥ అ
మొసలిబవాముమానునితొనేను॥ అట్లుమవిూనురుదన్నినస్థు

త్రైనపిమ్మట। ఆప్రకారమాగా బ్రహ్మానుడు। మరియొకశ్లోకముఁబ్ర
వేసించినతరువాత। ఆనెలతుకేయమిసెననవపిపలికెను। ఆరాజ
పుత్రులయొక్క చెవిలోనే యిట్లు గగానే తరిగి బిహామా
నుడుచెప్పెను॥

౧౮౩ క॥ మహాసురదత్తుకిగినసమ్మహాకారత్వంబులెందు
సుమాలితివనిదుష్పరాయుమునవగయమునని
జిత్రాపాఠులనసుండినవతత్తిరంపగనంతనే॥

టీక॥ మహాసురదత్తుకిగిన। బ్రహ్మానుడు। ప్రకారములో యినతర్వాత
త। ఆమ్మహాకారత్వంబు। స్త్రీలలోవెన్నెష్టురాజైనయారాజ
పుత్రులెనుదసుమాలితనని। బిప్పవిరుపించుకుంటినని। దుష్పరా
రయుమునవగయమునని। ఆతనిగముచేతనుపన్నుచేతచేతనున్న
నజిత్రాపాఠులనసుండినవతత్తిరంపగనంతనే। తనయుంటినైన
దానను యున్నదనుకుండగానే। అంతలోనే॥

౧౮౪ అనవనిసమృద్ధినేనికదవంబునెనంబరముప్పరాజ
లతోమునమునవేనతానసురిమనవదగంకులు
రాలెవారిలెతాతచినుకులుతూపుటెదరు
లసెనకురిసెనకుజిడివానసూనవఖూరనమర
విదివషధ్రశపహాస్రవిభ్రాకవృతిబరవూలకటులతో॥

టీక॥ వనదసమృద్ధి। వనవమేఘములయొక్కసమృద్ధి। అతిశయము
చేతను। నవివరదవంబునెనంబరముప్ప। నల్లచాయచేసేమంతూ
డేమంతయుట్లా। నల్లగానుండను। ఆటువలెనెయూకాశ
మొప్పియుండెను। చెంపలతమినమినవేనెమరుప్పలతళతళ
మనిమెరవగానూ। తాననురివెనా। వెంటనేమేఘముగర్జించెను।

వదగంకులురాలె। పెరెల్పపలములుపడినవాశెలెతులతోచినుకులు
ముందరివర్షబిందువులురాలెను। తూపుటెదరులసెను। ప్రకా
శాతమువిసరెను। కురిసెను। జిడివానసూనవఖూరనప్రతాంపి
లేకవర్షముఘోరనేటట్లువర్షించెను। పురవిడివషధ్రశసవా
స్రవిభ్రాకవృతిబరవూలకటులతో। పురవిడివషతోపాంబులపునియు
ప్రగశసవాస్రవేయుకంరములయొక్క। విభ్రాకవృతి। కాంతి। రూప
ముగా। పరవూలకటులతో। అంధకారముగమ్మెను। పాంబులపునియు
కంరములుపుగనుక। ఆటువంటికంరములుపెయున్నంటియు
కాంతియేకిరవించెయట్లానుండును। ఆట్లుగానేచికట్లు
గమ్మెనని తాత్పర్యము॥

౧౮౫ క॥ ఇదిరాయిరప్పవల్లం। బిదిమిట్టిదిమారుమఱు
విపామిదిగా। మిదియనివవరింపగవెట్టిదమ్మె
ప్పసమనక్కటిదెచీకటిలోనే॥

టీక॥ ఇదిరాయిరప్పవల్లం। బిదిమిట్టిదిమారుమఱు విపామిదిగా।
మిదియనివవరింపగవెట్టిదమ్మెయుప్పసము। ఇదిశిలయిదిరప్పయి
దిగుంతయిదిమిట్టయిదిచెట్టుయిదిగుట్టయిదిసర్పముయిదిలో
మామనియేర్పరచదానకువశినమ్మెయున్నయువంటి। ఆక్కటిదెచీక
టిలోనే। ఆగాఢమైనచీకటియందు॥

౧౮౬ చ॥ సుజదితిలుంటితొలెవయునుచునోచెరమెప్పు
నచెూయిపరియిరప్పదతిధృష్టదవ్వతిసరిదుపాం
తదురంతవనాంతరంబునన। బిజిములుదెవయుం
దగివిభంగములైనురులుంధుకాలముంచుదివిన

కంచుకంబు తలదుట్టి నర్తితనె తత్తదంకగన॥

టీక॥ ఒకదివసమొంటితోడ్తో నయము చన్నెరిఁగి చెప్పునదనే యిట్లా యె

ఆరాజపుత్త్రి యట్టివంటి చీకటి యందు కలకేశ్రుజస్రకుని యొకి

తమ గృహమున నుపేక్షించి దారిగదా యని తానకమరి యొక

దారి వనుచని చనె॥ అప్పటి॥ ఆరాజపుత్త్రి వృషదత్తసరిదుపాం

తదురంతవనాంతరంబు నంబడి వృషదత్తసరిత్ వృషదత్తయ

నెడి యేరుళ్ల॥ ఆ పాంత సమీపమందలి దురంత॥ అతిరక్తమైన

టువంటి వనాంతరంబు నంబడి॥ అరణ్యమధ్యభాగమందు ప్రవే

శించి పులుదీవలుం దగిలి చిక్కంగ మునిగి పొంతకములులతలున్న

అంటిచినగినమై కురులున్ని వెంట్రుకలున్న దుకూలములనె కట్టుకొన్న

క్షౌమవస్త్రములున్న బెండిగినకంచుకంబులు తానుపెట్టుకున్న రవికెయు

న్నుప తలదుట్టిన పగిలినదిపోగా నెత్తినెత్తిన దరలు తత్ తత్ కంపగన

యముచే తద్విధముకంపింపగా మన్న॥

౨౮౭ క॥ హారములు హారలెమ్మందకే దూరముచుమారు

లయు నలువ దూరు చెరుంపింఖారుబుసనెంతె

వెలవెలఁబారుచు రాజన్యకన్నబరబి యులంతన॥

టీక॥ హారములు హారలె మొందకే దూరుచు స్ఫుమనివారణా ముగాచే

పోదలుచు చెప్పుచున్న నారల మనలువ దూరుచు వదనమున

నెప్పెత్తెత్తు పట్టుగా బ్రవర్తదెప్పన్ని దూషిస్తున్న తెంపింపారుచు

మరదలాశ్రస్తమెపడుచున్న పంతే వెలవెలబారుచు నిండా

మొగముతెలతెలబారిపోవుచున్న రాజకన్యక ఆరాజపుత్త్రిపర

చియలంతనె తెంతదూరముపోయి యలపటచే తన॥

౨౮౮ ॥ ॥అయుగాగ్రలవి నెంక్కమోటభయదంష్ట్రేతో

చురత్నోరవటుపొబ్బ యంచిమనసుభ్రమక్రైకుమ

లకరాగ్గ్రాతంబు నంబట్టె యురెవ్వయా

పరానభూతవ్యాకుప్పతిక్కే మోవా తువంచు

నిర్విచారాయుత్తంబుగునాత్మవోతెరువులే

కచుప్పులు తానున్న దన॥

టీక॥ అయుగాగ్రలవి అకరినమైన అరణ్యమందు పెక్కుమోటభయ

దంష్ట్రేమోచు పెకస్థలమందు నీతికరమైకనుపడుచుండే రత్నోవటు

చాప్పు యుగ్ర వస్త్ర రత్నస్నన్నము ట్టిపెట్టు రెండు పెనుగుచ్ఛికైపక

శవము నుముట్టి కైమోరులకరాగ్ర్తాతంబు నంబట్టి ప్పుడుమైన తనచే

తనాపినుగనుతానె చాబి అవెవ్వయా మానభూతవ్యాకుప్పి

అవాపాయామని నవశోకృతకిమోవో తువంచుగ అమునిషి

చెప్పులకునిమిత్తమె పోవనిచారా యుత్తంబుగునాత్మ పరి

సన్నుప్తమైన తనమనస్సులోప్రతెరువులేక చెప్పులు తానున్న

దన్నపామెల్లుడుపుమోవతక్కైతామున్న అక్కడనే యున్నసము

యమందు॥

౨౮౯ క॥ ఆపటమున త్రింశద్వత్సర్షవధిగాసున్న ఘోరాసు

రాసురుడువిశాలావరపుత్త్రికిమోతసంగ్రామన

సాక్ష్యాత్తరించి ప్రవిరెంగ్రతిన॥

టీక॥ ఆపటమున ఆ మట్టిపెట్టుమాదత్రింశద్వత్సర్షవధిగాసున్న

ముప్పదియేండ్లనుంచి యున్నటువంటి ఘోరాసురాసురుడు బ్రహ్మ

రక్షస్సు విశాలావరపుత్త్రికి విశాలపురాధీశుడైన రాజా

జూమె మాత్రకు। విరాతసంభావనస్తోత్రంబు పవిత్రంబైతిన్।
బవాను మానముచేసి ప్రాపించెను కమల్ తీర్పుమ తొడజెప్పెను॥

౨౯౦ కం॥ మనుజులు మిట్టాడని యాఘనగమనంబున
నిశ్చితకాలము సంఘటించిన రుచక్రతిని కృతి తమ
మద్భావసంచరించెదవు నిశ్శంకన్॥

టీక॥ మనుజులు మిట్టాడని యాఘనగమనంబున మానవులు సంచరిం
పని యాకాశమార్గమ్మునందు నిశ్చితకాలమున సగము రాత్రి
యందు చక్రనరుచక్రతినెకృతి తమమద్భావసంచరించెదవు। ని
శ్శంకన్। తమమద్భావ చిన్నదానా। వల్లి తప్పించిన నావమునకు దగ్గరయుం
టిగాను యిసుముచే కతరుగుచున్నావేమి యని వృత్తాంతము సూరా
చేకేన్నది తిరిగి అడుగుచున్నాడు॥

౨౯౧ తే॥ ముంచుకన్నంటి మంచున మోము దప్పి పాదియు
న్నది దీర్ఘనిశ్వాసనవాత తల్లడిల్లెడున ధరోష్ఠ
పల్లవంబు నింతపలవంతకేమిలనవివరింపవే॥

టీక॥ ముంచుకన్నంటి మంచున నిండారు బిందువులు వెల్లికన్నులయందు గ్రుచ్చిన
యుమంటినే తెప్పలు విరిసిన మోము దప్పి పాదియున్న
దియు మోగమునేకముల మృదువెల్లనమై యుయున్నది। దీర్ఘనిశ్వాస
నవాత। దీర్ఘనిశ్వాస పెద్దనిట్టూర్పు పాయువు యొక్కనివాత।
తాకుటచే తనుఅధరోష్ఠపల్లవంబునకు వెన్నెవియునేచిగురు
టాకు। తల్లడిల్లెడు వణికెడుచున్నది। నింతపలవంతకేమిలన వివర
నిన। ఇలాగంటి మనోవిచారమెందుకు నివవరించెప్పుమని
యడిగగానే రాజపుత్రి చెప్పుచున్నది॥

౨౯౨ కం॥ అనుమానింపక తను భృత్యనువిసరవసారసప్ర
దానవిధానసవినదుల్లుకంబు వదనంబునన్ త్రిప్పుచ
లానకెందుము ఖియుల్లనియెన్॥

టీక॥ అనుమానింపక సందేహింపకను తను భృత్యను విసరవసార
సప్రదానవిధానసవినదుల్లుకంబు। తను భృత్య పెద్దనాలు
యొక్క తను శరీరముల యొక్క విసరసముహామందలి వ
పాదమ్మ్యస్యదస్సు యొక్క రస ప్రదమును ప్రదానవిధాన ఇ
చ్చుట యనెవిధి చేతను అనగానణ్ణి లప్తముచేసుటచేతను
సవినత వెలుస్తూ పుండే ఉల్లుకంబు కైరవి వదనంబున త్రి
ప్పుచు మొగమందు త్రిప్పునాయుజ్జ యుచున్నయుమంటి ప్రలానకెలి
ప్రపుత్ర రక్షక స్సునకు అందుముఖి యుల్లనియెన్ అరాజపు
త్రిలాగనిపల్కెను॥

౨౯౩ కం॥ వినయువిశాలవిశాలావనిపాలునిపుత్రి
దైవవశమున నన్నుజ్జనని జనకుల జ్ఞానకులవి
సుతుల ప్రత్తెదసియరాటు విశేస తిన్నైతిన్॥

టీక॥ వినయువిశాల వినతిచేతగుప్పదైన యరా పుత్ర రక్షకసుదారా
విశాలావనిపాలునిపుత్రి విశాల యనెపట్టణముపాలిం
చేరాజు యొక్క కైమారత్రసు దైవవశమున నియతి వ్రతము
చేతను జనకులవినుతుల జనకుల వరసముహాము
చేతను వినుతుల స్తోత్రముచే యుబద్ధము వంటి అస్న
జ్జనని జనకుల నాతల్లిదండ్రుల యొక్క ప్రొత్తెదమాసిపోం
దువిడిచి అలువిశేసతిన్నైతిన్ అరణ్యమందు సంచరించేటి దానన్నైతిన్॥

౨౬౪ ॥ ఉపనీతశ్శత్రుభిర్యో భూపతి ర్దినవాసరే వాపితు
వక్తా తమః ప్రాణః ప్రసన్నమపి దెబ్బ తప్పు చప
లాత్మ త్వా త్కృతా లోకము తా మెన (ఫ్రం) లిపా
ముత్ర ప్ర త్యక్షము జగంభీరంబు నెరా కవ్వర
యూన్నిం బూరుగనుండె జిల్లుమను తద్వా
పానతే వేయుదనే॥

టీక॥ ఉపనీతశ్శత్రుభి రుటు రుటు బెట్టులు నేను గృహము నకలహ యేవిధ మెట్లా
నుః ఎప దినవాడె వాపితు ఎట్టూరా మము దలవ్పి ప తి తుక్కె యు
న్నవాడె వడు వక్తా తమః ప్రాణః ప్రసన్నము దెబ్బ నప్పు వక్తా
తమః ప్రాణము లందరి చేకటి యుక్తప్రాణః ప్రసన్నము దె
బ్బు (ఇప్పు) డి కేతని తలి యుదే స్తూతి ఖండి టి నైలన్నవాడు న్నా ఆనగా
వేశకరకాం తి వక్తా కాలమందలి చేకటి యున్నది స్తెయెంత నల్ల
గా నుండు నో ఆ టువంటి నల్పుగలిగి నదని తాత్పర్యము చే
పలాత్మ త్వాత్కృత యు చపలా మెరుపుల కు ప్రత్యక్షయు శత్రు
వుత్తైనటు వంటి వి ఆ లోకము తాని యూపు లున్నా ఆనయూపు
లు మెరుపుల నుమించనవని తాత్పర్యము మనుశకరము ఆ
ద్ధం లిపాము ఆ కాశము మప్పం డినటు వంటి ది ఆనగా నే శరీ
రమాకాశపర్వంత ముప్పు డనైన దని తాత్పర్యము ఆత్ర ప్ర
త్యక్షము జగంభీరంబు ఆ (తో) న యుంకరమైనటు వంటి ప్ర
త్యక్షము లని యొక్కప్రము జగంభీరంబు వదనము వలెనే మిక్కిలి
లోతైనటు వంటిది నోరు నీ వదన మువా ఆనగా నే నోరు
ప్రత్యక్షము జముపలెనే ప్రన్నదని తాత్పర్యము ఆ యూప్

ఓ సామి నిండు బూరుగనుండె జిల్లుమను నీ పాదము గెంటినే నా పావ్ల
దయు జిల్లుమని కంపమెత్తుచున్నది తద్వా నా నతే వేయుదనే
కొంచెట్టె యుదార్థము గానే వేవమరా చెప్పుము ఆనిరాజ పుత్ర యు
డు గానే యూ (బ) వ్యాత్ర త్రాను డు చెప్పుచున్నాడు॥

౨౬౫ ము॥ ఆతకత్స్వం తసమర్ప పన్నవార్యదయుంక్తై ఏప్ప
నంగాంబి త (శ్రు) తి సంపన్న డ (బ) వ్యాత్రాత్రను డని
యెవ్వాగాపురంబుండు డునే మతి చేతిల్లమని ప్రము
ఖ్యాలితడమ్మానే వునే కారి యూఖ్యా తి జు బ్బా యు
మనొాజు చానా పాతి నన్ను పమాతు లింకే టి విని॥

టీక॥ అతడు ఆ (బ) వ్యాత్రక ప్పు ఆత్స్వం తసమర్పు సన్నవార్య దయుం
క్తై ప క్తై ఆ త్స్వం తసమాస కలజులు కుమిక్కైలిస ప్రశమైనటు
వంటి న్నా ప్రసన్న సాధమైనటు వంటి వార్య దయుంకై చిత్తము
గలవాడై ప క్తై ఆ రాజు పుత్రు తొరా చెప్పుము ఆంగాంబి త (శ్రు) తి
సంపన్నడ ఆంగ శిక్షా వ్యాకరణ ఛందస్సులనే ఆ ఆంబి
తం చెప్పు చున్న వంటి (శ్రు) తి వేదములచే తను సంపన్నడు
వృద్ధుడైనటు వంటి (బ) వ్యాత్రాత్రను డు పొరుటును రుడు
ఇప్పొవ్వాగాపురంబుండు డు నే నక్షదని వాసుడై యుండుడు
ను మతి చేతిల్లమనే వునే మనస్సు నప్పు యుపడవద్దు ఖ్యాలితడమ్మా
నే వునే ఇత డునే వుచు పుచ ప్పునగురు వుచిన్నశానాం పెరరి నిన్న
యూచింబి నవాత్తై ఉఖ్యా తిజు బ్బా యు ఊచెప్పుత్రం శవునొా
జు చానా పాతి మనొాజుము ప్రకు నే యొక్క చానా పాతి శర

ములు తగులుటచే తమ నొప్పిగాఁ జచ్చి పడినాఁడు। మా తండ్రి కేశి
కేశిరాజేమి పలుకులున్నవని (బ్ర)హ్మరాక్షసుఁడా రాజపు(త్త్రు)తో
చెప్పెను॥

౨౬౬ క॥ గురుజన శిష్యావళి తరుణీమణిగవయ
దుష్కృతంబని మదిలోఁ దలఁపక తెలియఁగనియ్యా
ఘుశ నరపశువులమెలుపుంచునా యందైనన్॥

టీక॥ గురుజన శిష్యావళి తరుణీమణి। నేనాచారవ్యవహారము। కలిగి
న్నభ్రాతృగారలు। అనఁగా నంతేవాసిని। శిష్యుఁడు దుష్కృతంబని
దిన్నపొందితే పాతకమని। మదిలోఁ దలఁపక యెఱుంగని మనస్సు
లో విచారశాస్త్రజ్ఞానము లేని యట్టివంటి। ఈ నరపశువుల
నిట్టివంటి మనుష్యులు కన్నమెుత్తిన పసరములను। మెలుపొందు
నాయందైనన్। శుభము కలుగదు నాచే కూరునా। చే కూరదు।
అనఁగా నేను గురుపత్నియు శిష్యురాలు। దిన్నపొందితే పాప
ము వచ్చునది యని మనస్సునకుఁ దెలియని యిట్టివంటి నరరూ
పమైన పశువుల నెమెలుపుంచునా కేడపొందుగాక యని
తాత్పర్యము॥

౨౬౭ క॥ సూరిశ్రేష్ఠునకు వరాచారగరిష్ఠునకునెపు
సదివిపోయె। ఘోరనిశాచరవేషంబై రూ
పు నసగి గెడననెరుఁగింతు చెవి॥

టీక॥ సూరిశ్రేష్ఠునకు। విద్వాంసులలో గొప్పవాఁడవైనట్టివంటి
నీ। వరాచారగరిష్ఠునకు। శ్రేష్ఠమైన సత్ప్రవృత్తసంపన్నుఁడవైన
ట్టివంటి నీకు। సదివిపోయె। బ్రహ్మరాక్షసుఁడైన వాఁడా। ఈ

ఘోరనిశాచరవేషంబు। ఉగ్రమయిన కేరమైన రాక్షసరూపము। ఈ
రూపు నసగి గెడననెరిఁగింతు చెవి। ఏవిధము నసంభవించెనని
యడుగుతావా యొంటి దానా చెప్పుదును వినుమని రాజపు
త్త్రుతో బ్రహ్మరాక్షసుఁడు చెప్పుచున్నాఁడు॥

౨౬౮ సీ॥ మెుదలగౌశాంబి నుండుదు మేదశాస్త్రజ్ఞ
చతురుండనై పేరు చండశర్మ। గుల కాంత శాంత
యన్నైలు వతమ్ముడు మాలతీఘట కాంతుడత
డొకకన్నె బెండ్లి। గాచాపుట యయి కైపాడిగమ
లకువేసము। చనిబోని యుటపాని నవుసరించి।
యతిశష్యునిల్లుపో యితిపోవననుబెండ్లి।
పెట్టగా దలచియా నిష్టలంత్రి॥

౨౬౯ తే॥ కడిసియల్లుని కులగో(త్త్ర)గారవములు। వేడు
ట యనా వివేకంబు విడుపోవ। నవగుణాం
బులపై (త్రా)పు పయూడా త్మతంశి। వనినవమ్మా
టలతడుసత్నములక్షిసి॥

టీక॥ మెుదలకౌశాంబి నుండుదును। మెుదలకౌశాంబి యనేపట్టణా
మందు నివసించుచున్నే వేదశాస్త్రజ్ఞచతురుండనై। వేద(ప్ర)ఖ్యుడు
పుల యందు। యుగళ్ఖు నేర్పుపూర్వకము। శాస్త్ర(ప్ర)వీరర
గాతక్షమా మా। సవేదాంత(ప్ర)ము ఖ్య(శ్రు)తముల యందు। అ
ర్థతత్త్వ యముల యందు। చతురుండనైన నిపుణుఁడనైనవాఁడ
నా। పేరు చండశర్మ। చండశర్మ యనే నామము గలవాఁడను।
కుల కాంత శాంత। నా భార్యపేరు శాంత। అన్నైలు వ తమ్ముడు

[illegible]

౨౦౦ [illegible]

B.620

[illegible]

౨౦౧ [illegible]

[illegible]

౨౦౨ [illegible]

ధనివలనే యిరువురలము నెఱ్ఱి చింతలు చెందితిమి॥

టీక॥ ఈ యుగ్రఘంటి మిటువాయిను ఘోరమైనపాపము జేసిన ల్లఁ దెలిగిపోవునా॥ అయో॥ అకటా॥ హా॥ ప్రదీపపరితాపశి ఖిని॥ హా॥ తాతా॥ చిత్తమునకు ప్రదీప॥ విరోధియైనటువంటి॥ పరి తాపశిఖిని॥ పరితాపమనే యగ్నిచే తను॥ కాయము వ్రేగడు నని॥ శరీరము కాలుచున్నదే యని॥ వలనే యిరువురలము నెఱ్ఱి చింతలు చెందితిమి॥ కుదివోస్తము జెక్కైలు బట్టుకొని వగపు సనపడు చుండగానే॥

౧౦౩ చ॥ అగణిత ధర్మకర్మరతుఁ డట్టిపిమున్నరుదెంచి
యున్నవాఁ డగుట మదుగ్రకృత్యము పుడారసి
ముద్గలనాముఁడెత్తి కుండగలకననన్ను జూచి
కుటిలాత్మక శత్రుసేవమాదరున్న వేప
గనాధుర్కనాగాని మనుజుండని యూర
కపల్లెరాఁపునే॥

టీక॥ అగణిత ధర్మకర్మరతుఁడు॥ అగణితమైనట్టి పుడూడనటు వంటి॥ ధర్మకర్మరతుఁడు॥ సుకృతకార్యములయందు॥ ఆసక్తి గలిగినటువంటి॥ అట్టిపిమున్నరుదెంచి యున్నవాఁడగుట॥ అ క్కడికి ముందుగానే వచ్చి యున్నవాఁడైనందువల్ల మదుగ్రకృ త్యమువుడారసి॥ మత॥ నాయొక్క॥ ఉగ్ర॥ భయంకరమైనటు వంటి॥ కృత్యము॥ పని॥ అప్పుడు॥ ఆసమయమందు॥ ఆరసి॥ చూచినవాఁడై॥ అవగానే నుచేసినపాపపు కార్యమును చూ చి॥ యని తాత్పర్యము॥ ముద్గలనాముఁడెత్తికుండు॥ ముద్గ

యిడనే తర్ధనే వకుడు॥ అగలకననన్ను జూచి॥ చెంపకనన్నగను గెని॥ కుటిలాత్మకే యువత్రబుద్ధిగలవాఁడా॥ కశత్రుసేవమాదరుని॥ ష్ఠారవ్వకుంతవర్మ్యశ్రైనటువంటినిన్ను॥ మమాసుఘనాధుర్కనా(శ్రీ)ష్ట గునామములచేతనుష్పుచుండెడు మాలఘుటికాలంకు నివ్వు॥ కానిము నుజుఁడని॥ కులపావనుఁడు॥ దుష్టుడని॥ ఊరకపల్లెరాఁపునే॥ ప్రర్ధ ముగాఁ చెప్పితే నాపాపము పోఁపునా॥ పోదని యూఁత్రైక్షిత డునాఁ తూఁపవైను॥

౧౦౪ ఆ॥ వేయుగొంకె పెండ్లిఁజే యుడురుత్తమ॥ బ్లానల
తిప్ర యూనముకనెనాంజ్రి॥ చనలినె తనిజ్ఞుమను
వులుచెరిచిన॥ విసపవిత్తుచెప్పవినముగాని॥

టీక॥ ఆత్తవంశజులు॥ సత్పురుషులు॥ అతిప్ర యూనముకనెనాంజ్రి॥ వి క్లిలికష్టములనకుసహించుకొని॥ వేయుగొంకె పెండ్లిఁజే యుడురు॥ అస త్తనవాఁప్రముక్తైనా॥ యూడివివాహముగావింతురు॥ చనలినె తన॥ చెడుకార్యములచేత॥ జిల్లుమనువులుచెరిచిన॥ శత్రుకారము పెండ్లి పైత్తనాలు పనిచెరిచినటువంటి॥ విసపవిత్తుచెప్పవినముగాని॥ విష బీజమైనపురుషుని వచింపనాకక్షింపవేదుగాని॥ సత్పురుషులు బ ద్ధమాడియైనా పెండ్లిచేతురని తాత్పర్యము॥

౧౦౫ క॥ మోఘముగాకనే కుతలమోంచి యొనర్చినయు
ల్లి యుద్ధరం॥ తాఘముననేడుపిల్లికులమై చరణాం
బులచాత్రి కుసజ్ఞనశ్లాఘననమోంత్రిఘరాము
షురబ్బ్రన్నముపిటన్లావికావనాంత్రి శాఖాఘనవ్
త్రపత్రివయుగా(తా)యునిశాంచరవేషమురవుదగ్॥

టీక॥ నీవు తలవోచి యీము నర్పినదేహబట్టి చేసినటువంటి ఇద్దరం
తాపము౹ ఈయంతయు వేనిపాతకము౹ వేరాఘుము గాక
ప్రవర్తమైనది గాకనే దుపిల్లి కెంచి యైచరణాంబులగారు కనే
దుమారాక్షలయును౹ జంపినపాతకము మైకాళ్ళ వెనగను నుప
సజ్జన శ్లాఘనయోగ్యమౌ మీసు రజ్జన్నము వీప్పుని సజ్జ
నసత్పురుషులకు౹ శ్లాఘనయోగ్య౹ కీర్తింపతగినటువంటి
పూమిసు రజ్జన్నము వీప్పుని౹ బాల్ర వ్యాఘ్రాపుట్టి తవిదిబిపెట్టి
కానసాల్రు శాఘూఘనప్రవర్తవర్తివయి౹ కానన౹ అరణ్యమందు
అల్రుశాఖామెన కెమ్మలచేతను ఘన౹ దట్టమైనటువంటి ప్రవ
మువాకరుపామందు౹ వర్తివయి౹ నివసించుచున్నవాడవై౹ నిశాచ
రవేషమైన దేహరాక్షసాకారము దురునప్పుగా౹ గాలు ఇప్పు
కాశించుమా౹ అనగా యీదుష్ప్రతము౹ ప్రవర్తమైనది గాక
పిల్లి నిజంపిన పాపము తూసమైనది యైనకాళ్ళ ఖుల్పుకు
ను ను౹ కాబట్టి బాల్రు వ్యాఘ్రా ఖున్నము విదిబి రాక్షస ఖున్నము ధ
రించి౹ యు దవిలోనె నువ్వు మందు వర్తింప మని త్రైర్తి ను దాగాల్రు
వ్యాఘ్రాము నితోచెప్పినని తాత్పర్యము॥

౩౦౧ కం॥ పంకరకత్తై కెంగలమై దేవని కైదిపోలు
నంచు నిశ్చింతన వృత్తిముగ్గలు దుశాపముని
ప్రివేశా౹ కళాప్పుధారాంకి తేనత్రపంకఖుక
నైచరణాంబులవాల్రి యాదయాలంకృతచిత్త
మాకుఖ కళానిధి మొందు నాదుర్గకావవే॥

టీక॥ పంకరకత్తై కెంగలమై దేవము౹ వత్రకాష్ఠము నకగ్నివాటాత్రమే
మందునీ కిదిపోలు నంచు౹ నీ కే(గు) వ్యాఘ్రాత్రుసఖ్యము సరియైన
దేవని౹ నిశ్చింతన వృత్తి౹ నిష్పందిపావముగాను౹ ముగ్గలు దుశాపము
నప్పిన౹ వముగ్గలు దన వెత్తైర్తి కుడని ష్పత్రు దవాక్యమిచ్చి వరకు౹ శాప
మనగా౹ తిట్టు౹ శాకర్ణప్పుధారాంకి తేనత్ర పంకఖుదనై౹ శూ
క౹ దు॥ ఖముచే తన్నైనటువంటి౹ ప్పుధారా౹ కన్నీళ్ళధారల
చేతనూ౹ అంకిత౹ చిహ్నగాంచేయు౹ ఖుషపంటిరేత్రు పంకఖు ద
నై౹ నయనకమలములు యుగలవాడవై౹ అనగా కన్నీళ్ళచేత్తు పుని
యున తాత్పర్యము౹ చరణాంబులవాల్రి౹ అముగ్గలు నికాళ్ళ
మీద పడి౹ కృపదయాలంకృతచిత్త౹ కృపచేత౹ భూషింపబ
డ్డ వాదప ముగలవాడా౹ ఖుఖ కళానిధి౹ ఖువిద్యాంబులలో
చంద్రునివంటి వాడా౹ ఖుగునాదుర్గ౹ ఖుముగునా క్షారయుద్ధ
నవముగ్గలు దా౹ కావవే౹ నన్నురక్షింపుము౹ అనివేడుకొనె॥

౩౦౨ చ॥ అమనుమరందిగా నపరివాసపురస్సరధా
షలాందనే౹ వనిజని యింతెచరణాపంకరుహాం
ఖులుసొల్రిగామడింగనలు వవించి యిచ్చెను
రగానిప్రమోజనమాచరింపని య్యానప
వదివ్యవృష్టి కెంకయుద్ధము భూదుము నెర్పు
నెరము॥

టీక॥ అమనుమరందిగా౹ అముగాలఫుటికాంకుడు౹ నావ్రు యుమ్మ
వచావము దినము౹ పరివాసపురస్సరధాషలాందనేపని జని

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS

[illegible]

[illegible]

టీక॥ అల్లినవంతె (వాన్ని) పెంచినవసనూవిచారమువే తనువమాల
ఘటకెూలకుడు॥ నేనావమరిదిరమ్మైనపూలఘటకెూంకుడు॥ ఘూ
మినిలింపటబె యిచారిత్వ్యాసమెూ॥ వెన్నకెూయల్లవేవ్వల్లఘన్న
వ్వ్వదయస్థలుకై (వెన్నకే) పెంక్లిమెూతుకైన॥ యెూపదుచునల్లి
నైన॥ ఆయల్లన (విరవామనేటి (భల్లబానామవుచే తన॥ ఘన్న
పగిలినహువంటి॥ వ్వ్వదయస్తలుకై (మనస్సు) గలవాతై॥ తనువు
జ్ఞగించి॥ శరీరముచాలించి (మల్లెల్లినమై॥ ధ్యవించు జయసె
సు॥ తునామల్లెల్లి టేనేరాజునమజయసెనుకనే పేరుగలవా
త్రైయుత్పత్తి యెూను (ఆలవిప్ర కన్య॥ అచార్యవ్యాసమెూనికె
మార్త్ర (సుకీర్తి) కెూ॥ (సుకీర్తి) యనేరాజునకు॥ అత్తల్లిసరా
జునెత్రి॥ ఆత్మల్ల (వివెనించిన ఘవంటి (సెరాజు (పధ్యములవం
టినెత్రి (కన్నలుగలిగినటువంటి (పుత్రికమ్మె) మెువార్తయ్యె
పైదము॥ జన్నించును॥

ఆ॥ అయలనాగ దైవగతి నెక్కనిశంగతి దప్పి
నేతరుఛాయకువచ్చు నాసరసి జచ్ఛదనేత్ర
సునావసుంధరానాయకసూతికెంతగులా
నరప్పువసంశయమిదియంతలోవాయు
మవాసురాసురత (గ)వ్వ్యాపదంబుఘజిం
తుపిమ్మటన్॥

టీక॥ అయలనాగ (సుకీర్తికి బుట్టినచిన్నది- దైవగతిన్ (విధివశముచేతను) అర్ధనిశన్ (నిశీధ
కాలమందు) గతిదప్పి (మార్గముదప్పి) - నేతరుచ్ఛాయకు వచ్చు (నీవుండే చెట్టుక్రిందికి వచ్చు
నును- ఆసరసిజచ్ఛదనేత్రకు (ఆసుకీర్తికె మార్తెకున్న) ఆవసుంధరానాయ

కసూతికిన్ (ఆరాజపుత్రికి దైవయెూగమువలన) తగులానరప్పు
వము (సంశయమెది (సందేహముమానివు) యిద్దరికిసంఘటన కాయ
ము॥ అంతలోవాయుమవాసురాసురత (అట్లా సంఘటనవే
సినవరాత్రములవి (గ)వ్వ్యారాత్రసతత్వముని వారణామ్మైవిఫలను॥
(గ)వ్వ్యాపదంబు ఘజింతుపిమ్మటన్॥ అనంతరము (గ)వ్వ్యాసరాయ
జ్ఞాదము నుపొందుదువు॥

మ॥ అనిశాపావధి జెప్పిముగ్గలు దుపెరయెంబోక
యెనాలోనెన ల్త్రాని(గు)ఘ్నంగులిశంబువెందెగదు
మెూరతచాదగస్వాక్షితానన ముంబుంబురు
వెంట్రుకతఘయదకర్ష ద్వంద్వముంగల్గిమెదినికెం
(త్రై) మగ(గ)వ్వ్యారాత్రసుదశైతి జుంచరకాలకా॥

టీక॥ అనిశాపావధి జెప్పిముగ్గలు దుపెరయెంబోకయెన్ (శాప) కారము
శాపాంతము యెట్టి (మార్గము) వల్ల యామున్గలు దుచనియెను॥ అ
లోనన్ (అంతలోనేను) పె ల్త్రాని(గు) ఘ్నన్ (రక్త) మంగుకన్నలున్న (తె
లిశంబుమూదెగదు మెూరత (వ్రణ) యిద్ధముమువిరారినటువంటి
దంష్ట్రములున్న (చాదగస్వా) క్షితాననము (చాదగ్ర(త్రై)రప్పి
గ్నవలనే॥ నెఝూకావేస్తు (చాదచారెదవానల యిత్తమరమ॥ (స్వా
క్షిత (ప్ర) కాశింపబడ్డవంటి॥ ఆననము॥ (ముగము) న్న॥ బుంబురు
వెంట్రుకలు॥ చిత్తు కేశములున్న (భయదకర్ష ద్వంద్వము న్గల్గి (భూ
రమ్మైనరెండుచెవులున్న (గలిగినవాడై (మెదినికిన్ (వే) సుగ (భూ

మికి ఘోరమౌనట్లుగా వ్యాఘ్రారాక్షసుడనై తన జంబుకరూపము
బిరాజపుత్రి చిత్రవర్మ నిశాచరుడనై తినని యా వ్యాఘ్రా
క్షసుడు రాజకన్యతో చెప్పెను॥

౩౨౩ వ॥ అట్లు రివాసు పరవపూరవిగి రావణాంశుడనై సకల
పత్రాణాశత్రుణాంబున గాత్రుంశర్వాంబు ప్రవర్తిల్లి
నివ్వాలు విలుపినాత్రుయుంచి యుండి తినిప్పటికి
ముప్పది సంవత్సరంబులు గడచెనమ్ముద్గలుండు
జెప్పినట్లు నామరది జ యుసేనుండై పుట్టైన విప్రు

౩౨౪ కన్యకె పునఃపునఃవిహ్వలరసాధకుమారునకుంబ
రినా యుంబుసేసి యాసురంబునని వ్వేషంబున
నయుంచు దనను టు యు నలకుమొగంబున రా
జసోకన్య భూసురాసురునకెల్లనిచ్చెను॥

లోక॥ అట్లు రివాసు పరవపూర్వగిరావణాంశుడనై ప్రవారము వ్యా
ఘ్రారాక్షసుడనై సకల పత్రాణాశత్రుణాంబున సర్వజంతుభక్షణ చేత
ను క్షాత్రుంశర్వాంబు ప్రవర్తిల్ల దరహాసపూర్వకంబుగ నుండెనొకవ్య
ఇవ్వాలు విలుపినాత్రు యుంచి యుండి తి మత్తిచెట్టు నాధార
ము చేసుకొని యుండిన ఇప్పటికి ముప్పది సంవత్సరంబులు గడ
చెను ఇరవు త్రింశద్వర్షంబులతృప్తి మించెను ఆ ముద్గలుండు
చెప్పినట్లు ఆ ముద్గలుడనే త్వక్షిత దుర్వచంబున ప్రవారము నాము
రిది జ యసేనుండై పుట్టై నాధారభూతమ్ముద్ధైన మూలఘటకుం
తుడు జయసేనుడనే రాజకుమారుడై జనించెను ఆ విప్రు కన్యక

పునఃపునఃఆ మూలఘటకుండు నిదె యుపిత్తనన్ను చిత్రవర్మ యని కొ
మార్తె పునఃపునఃవిహ్వలరసాధకుమారునకుం బరినా యుంబుసేసి
నిన్ను తీసుకొని పోయి యా జయసేనుడనే రాజకుమారునకు పెండ్లి
యొనర్చి ఆసురంబు గుని వ్వేషంబున యుంచె దరారాక్షససంబంధమైన
యా యాకారము నుపేక్షించి కొత్తు కంధుని ఆసులయు ఆనియా
ప్రకారము వ్యాఘ్రారాక్షసుడు చెప్పగా నా రాజకన్యక ఆసు
కీర్తిమ విపాలపుత్రి అలకుమొగంబున సంతోషయుక్తమైన
మోముతో తను భూసురాసురునకెల్లనియె ఆ వ్యాఘ్రారాక్షసు
నితో నిలాగున పలికెను॥

౩౨౫ క॥ ఇచ్చెపుటనా నిమిత్తము యిచ్చిన విప్రుసుత
పన్నత్వమునే దప్పుపదముని పురికెంబుచ్చి జ
గ దివ్యముత కీర్తి యు గడుందగదే॥

టీక॥ ఇచ్చెప్పుటనా నిమిత్తముచ్చినవా విప్రున్నకర్త నా మొకర్తై మ్మతిబుం
దినచిత్రవర్మ యని సుప్రసన్నత్వమునే దప్పుపదముని ఆచిత్ర
వర్మ యని ప్రసాదము గలుగునట్లుగా బిలికెంచి పురికెంబుచ్చి
ఆ యునపట్టణాముననుతరుగపంపించి జగదివ్యముత కీర్తి పొగడుం
దగదే జగత్ లోకమునే తవిమతె సూత్రము చే యుబద్ధము
వంటి కీర్తి యంశస్సుచే తను పొగడుందగదే సూత్రము గనుము
ని రాజపుత్రి వ్యాఘ్రారాక్షసునితో బలికెను॥

౩౨౬ క॥ భూసురవరాతాన్యభుమపాత్రపమునకువె
రతునవనపదంబుల బడిగా ధ్రాసత్వింబాత్రక్షించిన
నాసురకులశత్రువుదుదయాంఘ్రిము ఖుండై॥

టీక॥ ఘోసురవాతాన్నఘుమహా తాపసమునకు। ఘోసురవాతాన్ని
ఘు। చాతుర్వర్ణావధంబైన మహాపాతకము। వల్లనైన బ్రాహ్మహ
త్యయైన పాతకమనుటం। మహాతాపసమునకు। అత్యంతకష్టో
త్కవేరతమనని। భయపడుదుననిప్రదంబులపడి। రాజపుత్రి
యా బ్రాహ్మణాత్ముని శాఖ్లమాదపతిత తమ్ము గా ధ్యాపత్రిం
చాత్రిక్లింబినరామక్కిలి యుక్తచేత వేడుకొనగా। ఆ సురలపాత్ర
వడు। ఆ బ్రాహ్మణాత్ముడు దయాభిముఖుండై కరుణాగ
లవాడై। ఆనగాదయగలవాడై యనితాత్పర్యము॥

ఉ॥ ఆ విరిదీగెబోడి కృపకప్పుతమంది భవన్ని
యోగమే। లావృథమాప్తవింపకబలాయ
బలాయమని విప్రుడొంచుకొన్నాను విష్ణునిగీ
మగునపుడుదత్తర్థము నెంబు కల్పి సంజీవి
తుజ్ఞాసమందిరము జొచ్చి భజించె సుమా
కి కెళ్లనున॥

టీక॥ ఆ విరిదీగెబోడి కృపతో। ఆ రాజపుత్రి యొక్కదయచేత।
అప్పుతమంది। ఆ పుర్రైపడి। భవన్నియోగము। నీ ప్రేరేపిం
చుట। ప్రలావృధమాప్తవింపక। బలాయబలాయని। అబ
లా। ఓ చన్నదానా। బలా। హౌకాబు। ప్తవింపక। ప్రలావృధ
యౌత్రప్రయోజనకారిగాకే। యేటికి వ్యర్థముగు ముని ప్రేరప
నాప్తవింపుమని తాత్పర్యము। విప్రుడొంచుకొన్నాను విష్ణుదేగి
ఆ చప్పుపడియున్న చాతుర్వర్ణముని బ్రాహ్మణాత్ముడు తేసు
కొనిపోయి। ప్రమగునాశవమును। ఆసుప్తదత్తర్థము నెం

కొరళ్ళి। ఆ మహాబ్రాహ్మణులను ప్రదక్షిణ్ముడు మంటిదిగొయక్కకలి
క్షమునకు। ఆ దత్తపండు పురళ్ళి। లు కిత మిచ్చి। ఆ నగాపొల్లించి
సంజీవితుజ్ఞాస। గృతిశించి। మందిరము జొచ్చి। ఆ చాతుర్వర్ణముని
తెరుగాయనయంతఃస్థల ప్రవేశపెట్టి। భజించి। ఆ రాజపుత్రి
యుక్తస్థలము నకుపచ్చి। హాపరాకికెళ్లనున। ఆ రాజపుత్రితో
బ్రాహ్మణాత్ముడు యీలాగనిపల్కెను॥

క॥ చనిపోయినవారు ఖల్లులు మనుగడగని మోసా
వసించెమందిరమునన్ తనమదర్పొమ్మగు
శించినకేసు గవేతొనిలు పురాజుకేడనిము

టీక॥ చనిపోయినవారు ఖల్లులు। బ్రాహ్మణన్నినావృత్తియుండిన్నీగురు
ప్తమమగడకనియొస। బ్రతికెను। వసించెమందిరమునన్। ఇల్లుప్ర
వేశించెను। తనమదర్పొ। ఓ చిన్నదానా। ముగుశించినకేసుగ
వేతొనిలుపురాజుకేడనిముజ్ఞారత్న। రెండు నేత్రములుమా
సుకొని యుండుము। నిన్ను జయసినడనె రాజు దగ్గర ప్రవేశింపచె
త్తుదనుము। అని బ్రాహ్మణాత్ముడు చెప్పెను॥

క॥ వలదువిలంబము నన్నుప్రతిపాదకమున గోడకేమొకప్పు
గంటే తొనలిచిన బ్రాహ్మణాత్ముడు నిక్కరపేగ
దురాధుర్య మత్త్వైప్పుల తుకినప్పుడత్తు జైనిపో
యుమనొరాజుపురతొటున్నై బాంబులనగరొపక
న్నానిచినదముమకొలచనసాధ్వవిధికిన్॥

టీక॥ వలదువిలంబము। ఆలస్యముచేయవలదని బ్రాహ్మణాత్ముడు

డుపల్లగానే యారాజపుత్రు(ప్రు)తపాత్వ్రములాడక(బ)దులుపూ
టుచెప్పకపోవుట్టుగంటితోనివిలిచిన(కే)నన్నులుపయోగసుకొనినిలువగా
నే(బ్ర)హ్మరాక్షసుడు(ఆ)ర్ధసుపరవఫూరవ్వగిరావిరాసుడునిర్ధ్వర
పిగధురాధురణాముద్దై(ని)ర్ధ్వర(అ)తిశయంబైనటువంటిపెదధురా।
త్వరాహారముచేతను(దు)ర్ణామద్దై(రు)శయద్దైనవాద్దై(అ)నగాన
తిత్వరము(ప్ర)వాంబినవాడాయెనని తాత్పర్యము(పు)లతుడైన
పుడైత్తుకొనిపోయి(అ)చిన్నదానాన్నసమయమందు(గు)వాంచు
కొనియొకరిగిపమోఖప్రవశాటు(మా)నసవేగముగలపాడాటుచే
తమూపాటులనగరూపకంఠనిబిడ(ము)మరౌంచనపాధుపేదిపెళ్ళ।
పాటులనగర(పా)టులపురముయొక్క(ఉ)పకంఠ(స)మీపమందలి।
నిబిడ(ద)ట్టమైనటువంటి(ద్రు)మ(వృ)క్షములుగలిగినటువంటి(కౌ)ం
చనసాధ(సు)వర్ణమయమైన(రాజ)గృహములయొక్క(విధి)పెళ్
(శ్రే)ణియందు(ఆ)రాజపుత్రునెత్తుకొనిపోయిపురసమీపమం
దు(ని)లిచెనని తాత్పర్యము॥

వ(ఆ)సమయంబున(ఆ)(బ్ర)హ్మరాక్షసుడాచిన్నదా
నెత్తుకొనిపోయినిల్చినతరుణామందు॥

౨౦ శా॥ గుండుతవీటన్నిపర్వాంతరకుటీకూటా
ద్విపంధుతపరాస్తంధుతఖూడనవ(ప్ర)చ(ప్ర)ములుము
న్నొట్లాడనిచ్ఛారతిన(త్రి)ంచుతవీరాదులుసాపతేప
తులకైరాగిశల్లాడదీప్తులదిశతప్పంచుతసూడి

(త్రి)శృంగీశృంగిమొరసెగ(గా)యంస్తుకస్తటిపా(త్రి)త
ము॥

ఇక్కడనుంచిసూరోదయవర్ణనము॥

టీక॥(ప)రాస్తంధుత(డొ)ంగలు(గు)ంధుతవీటన్నిగా(హం)దులువిడిచి(ప)ర్వతాం
తరకుటీకూటాద్విపంధుత(ప)ర్వతా(గ్ర)యుపల్లెలయొక్క(అ)ంత
ర(మ)ధ్య(ప్ర)దేశములయందలి(కు)టీ(గు)డిసెలయొక్క(కూ)ట(స)మూ
హముయొక్క(అ)ధ్వపంధుత(సం)దుగోపలను(చూ)డవేర్తింపగా
నున్న(అ)నగాతెల్లవారఝామునకాగానే(దొ)ంగలుదొంగచుకొనేవచ
ముచాలించిసందుగొందులువెళ్లి(త)మతమనివాసములకుచే
రుదురనితాత్పర్యము(అ)వ(ప్ర)చ(ప్ర)ములుముష్టిట్లాడ(అ)వ(ప్ర)
వంకరలేనటువంటి(చ)క్రములు(ఖ)క్షపప్ర(క్షు)లు(ము)ష్టిట్లాడ(స)ం
తోషముగామాట్లాడుకొనగానున్న(అ)నగాతెల్లవారగానే
చ(క్ర)వాకదంపతులుసంతోషించుననితాత్పర్యము(ఇ)చ్ఛార
తిన(ఇ)ష్టమైనసంభోగముచేతను(త్రి)ందుతవీరాదులునాయకులు
పరతులచేతనూర్ధ్వదష్టకౌగలిచుండెడిటీ(స)తీపతుల(స్త్రీ)పురు
షులయొక్క(కై)రాగిశల్లాడ(ఆ)లింగనములువిడివోగానున్న(అ)న
గాతెల్లవారసమయమున కాగానే(దం)పతులురతచాలించుటయ
నితాత్పర్యము(దీ)ప్తులదిశ(ప్ర)కాంతులు(దిశ)తప్పంచుతగూడ(దీ)
పులయందు(ప్ర)వేశింపగానున్న(ఇ)ట్లానపుచుండగా(పు)ంస్తుకస్త
టిపా(త్రి)తము(పు)ంస్తుకస్తటికోడిపుంజులయొక్క(పా)(త్రి)తము(
సమూహము(త్రి)శృంగీశృంగిమొరసె(ము)రాడువిధములుగా

మెంట్రాశము॥ అనగా సదాత్తా సదాత్తపరితప్తాంతర్ప్రకముగా
మెూళ్లుగూసెనని తాత్పర్యము॥

శ్రీ॥ చ॥ అతికృతి కన్యనందినము రాశి విరాజనంత
భోగసంస్థిత ప్రతివారము నొప్పదలచి శిష్యులు
చినాన్విజమత జయప్రొదొన్నతులు దురం
తశాస్త్రకలనం ప్రతివాదుల నోర్వసర్వ
తోగతమతి కుండునిప్పు కవి కౌశిక దీక్షితు
డాంత్రప్రతికన్॥
ఉపద్రవంబు వేగుచుక్కయైఢెచెవనని చెప్పుచున్నాడు॥

టీక॥ అతికృతి కన్యనందినము రాశి॥ మైత్రిప్రబంధమనెడుచునందు
చున్నలు వంటి॥ నవము రాశి॥ రాజ్య శ్రీ విష్ణువని కవీశ్వరపర్యాయ
మైనయర్థము॥ అతికృతి॥ మిక్కిలి కుశలుడైనట్టు వంటి వన్య॥ కన్యనం
దిన॥ లక్ష్మీదేవి భార్గవి గను కన్యకనందినము రాశి యని శుత్రు
పర్యాయమైనయర్థము॥ అటువంటి ముంరాశి॥ విరాజదనంత॥
భోగసంస్థితే॥ విరాజత్ ప్రకాశిస్తున్నటువంటి అనంత॥ అపా
రమైనటువంటి॥ భోగసంస్థితే॥ వైభవముగలుగుటచేతను ప్ర
తివారము నొప్పదల॥ నిత్యము సంతోషము గలిగి యుండగా
నని యర్థము॥ విరాజత్ ప్రకాశిస్తున్నటువంటి అనంత శేష
నాగయొక్క॥ భోగ॥ శరీరమందు॥ సంస్థితే॥ పొంది యుండుటచేత
ను॥ నిత్యమున్న॥ సంతోషయుక్తుడై యుండగానని యర్థాంతర
ము॥ పునాన్విజమత॥ ధనన్యమైనటువంటి విన్న॥ జయప్రొదొన్నతు

లు॥ జయప్రొదొన్నత॥ నిత్యపారంపర్యము॥ అన్నతులు॥ శోభన్నత్వము
గలిగినటువంటి॥ శిష్యులు॥ విద్యార్థులు॥ శాస్త్రకలనస్తుత ప్రసంగ
ములచేతను ప్రతివాదులనోర్వ॥ తమతో ప్రసంగించెడి విద్యార్థి
సులము జయింపగాదని కవీశ్వరపర్యాయము॥ జయప్రొయల యం
దు॥ నౌన్నత్యము గలిగినటువంటి విన్న॥ శిష్యులైనటువంటి॥ పునాన్విజ
దుః॥ సౌన్నత్యము గలిగినటువంటి విన్న॥ శిష్యులైనటువంటి॥ పునాన్విజ
సుతారాత్రుసులు॥ దురంతశాస్త్రకలన॥ దురంత॥ దురన్తాంతమైన శా
స్త్ర॥ శస్త్రసమూహము యొక్క అయుధసమూహము యొక్కనులు
కలన॥ అభ్యసముచేతను ప్రతివాదులనోర్వ॥ శత్రువులైనదేవత॥
లను జయింపగావని శుత్రుపర్యాయము॥ సర్వతోగతమతికుండు॥
సర్వతోగత॥ అంతటా వ్యాపించినటువంటి॥ మతి॥ కుండు॥ బుద్ధిగలి
గినటువంటి॥ కవి॥ కృతికర్త॥ అనగా కవిశ్వరుడున్న॥ శుత్రుడు
న్న॥ కౌశికదీక్షితు॥ డాంత్రప్రతికన్॥ కౌశికదీక్షి॥ తూర్పుదిశయనె
టి॥ కే.ఘ.వ॥ పట్టణాయమందు॥ అంత్రప్రతికన్ శ్రీ.మైనటువంటి॥
నిప్పుల॥ అండదనవాడా॥ యనని కవిపర్యాయము॥ తూర్పుదిక్కు
ననిప్పు నని శుత్రుపర్యాయము॥ అనగా తెల్లవారజాముననూ
ర్పున వేగుచుక్క పొడిచెనని తాత్పర్యము॥

శ్రీ॥ చ॥ వరవసులక్ష్మిసల్లసిలు వారని వెన్నెమిగారంత
యూవిభావరుసకుసంజనిప్పులతరుగంచుడల
క్ష్మీవారింపనెట్టిపోనెరుపులకు మిసత్వము
గునె యనిపెలవులనొప్పువిప్పనాపరిగళితమ్మ
తేనెవెలవచారెనశాంతనిశాంతదీపముల॥

ఈపద్యమందు తెల్లవారజామున దీపములు తెల్లవా
రెనని చెప్పుచున్నాడు॥

టీక॥ వరవసులక్ష్మీ నుల్లసిలువానికి వర(శ్రే)ష్ఠమైనయువంటి వసులక్ష్మీ ధన
సంపదచేతను ఉల్లసిలువానికి సంతోషపడుచుండువానికి వసు
లక్ష్మియు నగాంకెరకాసంపదయు నిష్ఠావమును ఈ విఖ్యాతరుతను
ఈసాంఖ్యనము సంజనిష్ఠు సంధ్యాకాలమందు నాకేసగి తి లగం
బడి లక్ష్మీవారింప పుఠించి మళ్లీ సంపదను పుష్పమైనదానను
ఏమిగురంత ఏమి తత్వవపడినది అనగాజ్ఞాగ్నీవంతుడైనవాని
కి ఏమితత్వవ యిచ్చినను వృత్తరుగచి యిమళ్లీ తీసుకొనువలెనా
అని యగ్నిహోత్రుడనుకొనెనన్నట్టు ఉండువేళలయందు సూ
ర్యుడుతనకిరణాలలగ్ని యొందుంచుటతిరిగితెల్లవారజాము
నతీసుకొనుటవె దప్పనిధ్యమని తాత్పర్యము ప్రష్టిచెయౌనేరు
ఫలము వృక్షతత్వముగునే యని ప్రక్షతన్నైనాంతిరిగియిచ్చి నెప
ప్పుకున్న వస్తువును నిజమని నమ్మవచ్చునా అని వెళ్ళలనయొ
వవిన్నాను అగ్నిహోత్రుడు తెలతెలవారెనేమో యున్నట్టు
గాని శాంతని శాంతదీపములని శాంతగృహములయం
దుండెడి శాంతవ్రఖ్యాతకాలమందలి దీపములు దివ్వె
లు పరిగళ్ళుచున్నటి పరిగళ్ళి తెబహారి వారిబడ్డుచువంటి దివ్య
తనకాంతిచేతను వెలవెలవారి తెల్లవారెను అనగా సూ
ర్యుడగ్నిహోత్రునకిచ్చిన కాంతితిరిగి తీసుకొనుచుండెను
గ్నిహోత్రుడు వెలవెలపోయెనేమో యున్నట్టుగా తెల్ల

వారజామున దీపములు తెల్లబడెనని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ క్షేమకరీ చైత్యాని తత్పథి సత్ప్రపా గోధ్వరంబులై
ఖగస్వనములు దత్త్వా వాన్యవనవాటికలన్
వినవే యన్యదేశే మనదభ్యత్తమః శ్వ
రటి కంపిత దిగివ్వెలు పస్పు రన్నఖ్యావనిరుహా
సంత్రస్త రత్నసుమవర్గము చాటుప్పనఖ్యాతకపర్వలున్॥

టీక॥ క్షేమకరీ శ్రావ్యత పథి చైత్యాని తత్పథి సత్ప్రపా గోధ్వరంబులై
చైత్యాని అరణ్యవృక్షయందు నిత్యప్రతిదినము వృద్ధిశయనిష్ఠు
న్నయువంటి పథిక సాధుజనులకు ప్రతిగోధ్వరంబులై మేలుకొను
వణ సంతతమై ఖగస్వనములు పక్షులయొక్క ధ్వనులు అవి దత్త్వా
వాన్యవనవాటికల అదియు విస్తారములైనయువంటి వాన్యా
వనవాటికలన్ అరణ్యమైటికానన సమూహములయందు విన
నయ్యుత్రుతమా యనుచు వినవచ్చునను అయ్యెదన్ అస
మయము మందుసున మదభ్యత్తమః శ్వరటి కంపితదిగివ్వెలు పస్పు
రన్నఖ్యావనిరుహా సంత్రస్తరత్నసుమవర్గము చాటుప్పనఖ్యాన
మేఘమనెటి మదిదానవునికి మదోదారణ మిత్యమకః
ఖ్యాతి భక్షించినయువంటి తమః శ్వరటి పోకటి యనెయునగ
చేతను కంపిత చలింపచేయబడ్డయువంటి దిగివ్వెలు పదిక్కు
లనే శాఖలచేతను స్పురత్ప్రకాశిస్తున్నయువంటి నఖ్యా
వనిరుహా అకాశమనె వృక్షమువల్లనుంచిన్న సంత్రస్త
ఖారుచున్నయువంటి తెసుమవర్గము చాటుప్పన(పు)ష్పసమూ

వాము వలెనే (బారెచుక్కలున్ను (నక్షత్రములు గళితములై
యెను (అనగా తెల్లవారు జాము నప్పటి వేళ తలు విరసనా
యెను (చుక్కలు బారెననిన్ని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ధారాధరస్య ఉదయ వియుక్తమరబంధము
న తారాలతాంతములు రాలె (కొండసీతముస
మారశవాంధ కారైనా (మదవిలేపనరేఖమస
లిపియె (చత్రవాకస్తనస్థాత్య నివారఘుర్ణాం
బువల్లతల్లి మైయదంగె (మధుపకజ్జలభాస
మానకైరవలాంఛనములని ద్రావిడములపెట్టె

ప్రతి॥ మలయనిల యసుగంధసంబంధమందపవని
శ్వాసవిచికత్సారుదిరి (సంప్రభాతవే
ళారమ్యసౌమ్యగమ్య (గంగసంద్రమాయా
మయామవతిరే॥

ఈపద్యమందు రాత్రి యనేస్త్రీయొక్క యలంకారము మాసె
ననిచెప్పుచున్నారు॥

టీక॥ ధారాధరస్య ఉదయవియుక్తమరబంధములన (ధారాధర
మేఘములయొక్కస్య య (అప్పుతమైనప్పు వంటి (అదయ (అ
త్పత్తి గలిగినప్పు వంటి (వియత్ (ఆకాశమనేటి (చికురబంధ
ము నే కొప్పు యందు (తారాలతాంతములు రాలె (తారా
నక్షత్రములనేటి (లతాంతములు (పుష్పములు (రాలె (జా

రిపోయె నూ (కొండసీతముస (మారశవాంధకారైనా మదవిలేప
నరేఖ (కొండసీ (భూమి సౌమాంతర మనేటి (శరీరమందు (సమా
రొమా (పగచాత్రినప్పు వంటి (అంధకారము (చీకటి యనేటి (ప్రణా
మదవిలేపనరేఖ (కస్తూరి లేపనము (మసలిపోయె నూ (మాసిపో
యెను (చక్రవాకస్తనస్థాత్య నివారఘుర్ణాంబువల్లి (చక్రవా
కపక్షుల నేటి (స్తన (కుచములయందు (స్థాత్య (అన్నవి
వంటి (నివారణ (వలంచనేటి (ఘుర్ణాంబువల్లి (చెమట (అప్పుతమైన
మైయదంగె (కనుపడకపోయెను (మధుపకజ్జలభాసమానకైర
వలాంఛనములు (మధుపతుమ్మెదలనేటి (కజ్జల (కాటుకచేత
నభ్రాసమాన (ప్రకాశిస్తున్నప్పు వంటి (కైరవ (కలువపువ్వుల
నేటి (లాంఛనములు (నేత్రములయందు (నిద్రావములు (సుషుప్తి
ప్రాపనములు (నయనములు ముచ్చె (తెగిపోగెను (అనగా కలువలనెని
త్రములయందునిద్రాపవశంబు అయితేశయమాయెనని తా
త్పర్యము॥ మలయనిల యసుగంధసంబంధమందపవన
నిశ్వాసవిచికత్స (మలయ (పశ్చిమ పర్వతమే (నిలయ (నివా
సముగాగలిగిన యివంటిదిన్ని (సుగంధసంబంధ (పరిమళము
తోకూడుకున్నయివంటి (మందపవన (మందరపాయువు
లనేటి (నిశ్వాసవిచికత్స (నిట్టూర్పుల యొక్క (వరుస్లగా
రుదిరి (ప్రజ్ఞలుదీరెను (సంప్రభాతవేళారమ్యసౌమ్య
గమ్యగంగసంద్రమాయామవతిరే (సంప్రభాత (ప్రొద్దు
నటువంటి (వేళా (కాలమందే శకలచేత (రమ్య (మనోహర

శైవతము వంటిదన్న। సాధన్యాసమా మదేవతా కళ్యాణము వంటిది।సమ్య
క్రమమైనదన్న। అంగ।శరీరమందు।సంగ।కేశాదుల వన్నము వంటిది। శ్రీమ
ఆయాసము యొక్క। ఆయామ। విస్తారము గలిగినట్టిది వంటిది। యా
మవతికి। రాత్రికి। యామవతి యనెడి స్త్రీవాచకము చేత। సుకేశి స్త్రీ
యనిన్న। ఆస్త్రీకి। మెప్పు యందు దరిమిన పృష్ఠయి కావలె యనిన్న।వే
సన్నాకిలె వనము మాసె ననిన్న।పాలిండ్ల పెచ్చు టారిపో యున దనిన్న
కన్నుల యందు నిద్రాప్రవేశించె ననిన్న।నిట్టూర్పు వాయువులు వి
స్తరించె ననిన్న।రత్నాంతవర్ణ నగాద్భుతవర్ణము జెప్పుటు।అనగా
తెల్లవారగానే యాకాశమందు చుక్కలు కావె ననిన్న।చీకటి
మాసె ననిన్న।మంచు కనుపడకపో యెననిన్న।కలువలు ముకుళిం
చె ననిన్న।ప్రభాత వాయువులు విసరె ననిన్న।ప్రకృతమని తా
త్పర్యము॥

౩౧ చ॥ తగదు సుమా స్త్రీకె చిగదన్న దచికలుకా
గి వింతలం బగుదని యడ్డగింప దమ్మునవా
రములు నంచరంబు దిగి చినసెమ్ములుం దవ
దవతి తిలకంబులచే తవేము వంమదు సపర్య
గైకొను మో మాన్యులుగారి కేగునాప్రదీపము॥

టీక॥ తగదు సుమా స్త్రీకే।మన్న దర్పిత యందు।దిగదన్న దచికలు।వి
డచిన పట్టులున్న।వేగిలింతలకు।పి। యులతెరానాలింగనము
చేయువేళ।పగగుని యడ్డగింపగ।శత్రు త్తవము బారాని యరిగ
ట్టైరా గావే।తె మమ్ముని నవారులు।తెసి వేసిన ముత్యాలసరులున్న

ఘరంబుల దిగి విడసెమ్ములు రాకకాలమందు రుధ్రుచే తత్తి
నయరాభరణాములు మున్న దవతి తిలకంబులచే తస్త్రీలచే తమ
వేసము కలుగుదగ వర్గైకొనని యా తెల్లవారకమయమందు తెరి
గిపూజగునటు తులు తత్తైనియు బ్రద్ధవాంఛని తిరిగియెట్లాగ్రా
వాంఛితంతో గ్రవాంపవచ్చునే పరితువ చెప్పుచున్నారు మహా
మాన్యులుగారి కేగునాప్రదీపము తగునాప్రదీపము తగునా
ములచేత నప్రదీపము తప్రవేశించెను వారు మహామాన్యులుగా
కలాశమందు పూజ్యులుగారాం కాబట్టి గ్రవాంపబడ్డవి
యనితాత్పర్యము గునామమనగా తంతువులు వస్త్రములు
మొదలైన వితంతువులచే తప్రవేశించె టవనితాత్పర్యము అ
నగా పురుషులకు లాపూడా స్త్రీలు రతిచేసెటప్పుడు భరలుపా
రములు సెమ్ములున్న ప్రకారమని తెల్లవారగానే తిరిగి గ్రా
వాంఛిరన చెప్పుటు॥

౩౨ ॥ కవిసి కర్పుంగిలింపన వకాశము జాలకపుత్త్ర
జాబిల్లి జివికెదువారు వాస్తవముల జీవిత
నాధుల ప్రబ్బిపట్టె నగవరని మోవుని యరగన్న
దువారును చ్యుల్లలంబ రాధ్యపడు నరింపబెక
వగనాల్పడు వారునన్నైకి జివ్వనుత॥

టీక॥ జివ్వనుత స్త్రీలు।కవిసి కర్పుంగిలింపన వకాశము।జాలకప్రయు
లతో। తెల్లవారంగనే మొచేసెకు మనుటు। తెల్లవారవచ్చినందు
వల్ల పుష్టిలకలా జివికెదువారు।మనస్సులో పడ్డబడెవారు కుం
దరున్న। వాస్తవముల తమచేతుల మ।జీవితనాధుల ప్రబ్బిపట్టి

127
17 72

పెద్దనాయకులను గట్టిగా యాలింగనముచేసుకొని దేగవరని
వెంబడులాని యురగన్నిదువారనట్రి యులయొక్క నెంచమె
రుపుగల యుదరాష్టములు పానముచేసుకొన్నట్టి మొలువున్నవే
న్నలు సగము మాసే వారు కొంచరున్న యురగలచెప్పలను
పరాక్రమమునరింపలేక త్రరస్త తింతజాలక వెగవాల్పు దువారు
నుసైకి విధ్పవపదువారు కొంచరున్న యూడు నారమైకి తెల్లవా
రవల్ప వంచువతమిక రకే కొంచరుస్త్రులుండరని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ఉన్నాంతపమరిచికత గొని యునోరనాజూతని
దల్పరాచవస్త్రితయనంబులుద్ద్యులయుద్ధృదా
స్తేషప్పు కుఘ్నేచవస్త్రనాళ్ళె కుచవములు తక్షిగంచే
నకరావ్యమె కృతాత త్రాంతకొంతాను
ష్ఠాదరవముతా జుపాసుష్ఠుమజనాన్నాకన్నికారం
తంబునకా॥

టీక॥ ఉన్నాంతపమరిచికత ఉన్నాన్న అనేకములైనట్టి వంటి దేవదివ్వె
లయొక్క మరిచికత కొంతులను కొని యునోరనా గౌవాంచి
నేమోయుక్కులుగా భూతవేచింపగా నూని దల్పరాచిన
స్త్రీయనంబులు నిదల్ప సుష్టుప్తిలేపరాచిన విషయు విస్తారవ్
స్త్రీన యునంబులు ఆనగా రతిక్రీడలచేత నిద్రలేనటువంటి స్త్రీన యనం
బులు వనితలయొక్క కన్నులున్నవి యుద్ధృదా స్తేషప్పు కుఘ్నే
చవస్త్రనాళ్ళె కుచములు ఉపయురెనాయకులయొక్క వద్ద
గట్టెయైన ఆస్తేషము ఆలింగనముచేత యుప్పుకుఘ్నే చవచామైలి
తగిన టువంటిమినాళ్ళె కుచములు యుక్తములు లవంటి నేత్ర

ములుగల స్త్రీలయొక్క గుబ్బచన్నులున్నవి గంకని కరావ్యమె కృ
తాత త్రాంతకొంతనుష్ఠాదరవముతా దిక్కాదంత ప్పతములయు
క్త అంకచి వన్నలయొక్క నకరస వంగావావముచేత నుఆమ్యే
కృత ఆనుమదిము ప్పడిగాచేయబడ్డ పుపేంచిన్ని ఆతాంతమి
క్లిపొందబడ్డపు వంటిది కొంతా స్త్రీలయొక్క అనుష్ఠ చల్లనైన
టు వంటి ఆధరములకై వెన్నావులున్నవి నిశాంతంబునకా తెల్ల
వారుసమయమందు జుపాసుష్ఠుమ జుపాదాసనప్పువ్వులయు
క్కసుష్ఠుముకొంతవంటి కొంతచేతను చిన్నాకని ప్పకొంచె
నుఅనగా తెల్లవారుసమయమందు నిద్రగాచినందువల్ల మెట్ట
నైన స్త్రీలయొక్క కన్నులున్నవి యులు గట్టిగానాలింగనముచేస్తె
కొంచియుట్టనైన స్త్రీల గుబ్బలున్నవి యులు తమకై వన్నావులు
నెక్కైన చెరాపునే తరికిరెండువరాట్లు మాదువాట్లు నుక్కైతే ఆ
రాట్లుగలిగియుట్టనైనవి దిచల్లారిచల్లనైన స్త్రీలకై వన్నావులు
న్న యూవమాదుస్నదిషములకొంతులను యువిద్రవాంచిన
వేమోయుక్కులుగా దాంపానపువ్వవలెయుట్టిగా నుండెనని
తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ మతులవద్ధ్యమరసూలస్నిదువద్ధేతాజా
తసంగారమకొంత్రలవారిలచనుషంపుసూచక
గతుతశాలాఖరక్షిపికొలకిచకతైతపోవ
క్షస్తనస్తచకవముకై వారముతవాంసవతకల

యింపైనపుష్పాతవిష్టరుచివర్ణత్తరత్నపుర
తాంబూలములతో॥

టీక॥ అపః ప్రసూచకగతుతో। అపః (పౌర)తః కాలమును ప్రసూ
చకగతుతో। తెలియచేయుచుండెను। నాలాంకురద్వీపికాంకశిక
తో। నాలాం। గృహములయందలి। జరతో। కాంతినశిస్తుండెను।
ద్వీపికాంకశికతో। దీపజ్వాలలు। నైత్యద్యుదస్తనస్తబకముక్త్రాహా
రములతో। నైత్య। చల్లదనము నుపొందినదియుండెను। ద్యుధః। గల్గినమైన
స్తనస్తబక। గుచ్ఛములవంటి స్త్రీలచన్నులయందున్నదియుండెను।
ముక్తాహారములతో। ముత్యాలపేరులున్న। వాసనతకలయింపు
లైదు। పుష్పాతలు। పరిమళిస్తుండెను। గంధకస్తూరిపూతము
లున్న। ఇష్టరుచివర్ణత్తరత్నపురతాంబూలములతో। ఇష్ట। పొంతమై
నదియుండెను। రుచి। వర్ణత। పాకిస్తుండెను। కర్పూరతాంబూ
లములతో। కప్పురపు పాగాలు వేసి చేసినవియులు। ఆవగాతాం
బూలములు। ఆవాలుగున్న। ముఖసౌరభ్యము ఖరసూర్యసన్నిధి
చేతరాజాంతసంగ్రమకాంతులవారిం చె। తులనా। సమాన
మైనదియుండెను। పరమస। అనురాగరసములచేత ముఖ్య్లసతో।
ప్రకాశిస్తుండెనుయుండెను। మిథున స్త్రీపురుషులయొక్క చేతా
బాలసంగ్రము। మన్మథయుద్ధమందలి। ఆవగారతి కేళియం
దలి। కాంతులతో కోరికెలమి। వారించె। నివర్తింపజేసెడు। ఆవ
గాగృహముల యందుకాంతి దప్పినదీపములున్న। నైత్యవు
సువాసించినము క్తాహారములున్న స్త్రీపురుషులలం కరించిన

పరిమళగంధములున్న కర్పూరతాంబూలములు రుచితప్పిన్ని
యివి స్త్రీపురుషులకు రతాన్నిసత్తైనితప్పించెనని భావము। అను
రకాలమందు రతివిహారము దోషావహముగనక సుషః కాల
మైనసంగతిపైనచెప్పినభావములవల్లతెలిశరతాన్నిరసంత్తైనివ
దిలిరనిభావము॥

౨౨౦ సి॥ ప్రమహార్ణిమజ్జనజాతిలలాంఛనంబులు సంధ్యాత
సుంకుమస్థాననములు। బాగరారుణాంతలేచన
సరోజంబులు। కాంతచుంబనముక్తక ళ్ళలములు
కరచాపేటు నిరస్తకరిచపలి త్తుంబులు లబినపదిగలం
కృతాధరములు। స్ఫురితవత్తకేదారాకర నాచ్ఛద్మ
శంఖుల। సూనని దాలుముద్రితాననములు।

౨౨౮ తే॥ గాఢపరిరంభసంగ్రమకల్లమ్మిదచలు। గురుపయో
ధరధరవారకవలమనాలు। కేలితతాంబూల
రసరక్తగల్లతలము। లమరగుమరాంద్రపుష్పవిచి
రహారణ్యమున॥

టీక॥ ప్రమహార్ణిమజ్జనజాతిలాలకంబులు। ప్రమహార్ణః స్వేదోదకమం
దుని మజ్జనతడిసినదియుండెను। నసుకనే। జాతిలు। జడలుగాన్నైన
దియుండెను। అలకంబులు। ముంగురులున్న। సంధ్యాతకుంకుమస్థా
ననములు। సంధ్యాతపొగచెట్టుబడ్డదియుండెను। కుంకుమస్థానము
లు। బాష్పరారుణాసినస్థలములున్న। బాగరారుణాంతలో
చనసరోజంబులు। బాగర। నిద్రపోకపోవుటచేతను। అరుణాం
త। సంజాంతరక్తవర్ణముగలిగినదియుండెను। లోచనసరోజంబు

[illegible]

[illegible]

33 [illegible]

[illegible]

కూడుకున్నట్టువంటి। బాహ్యా। లక్ష్మీతో చేసిన। శారాంగవనం
బట్టేరాయి। యోమా యన్నట్టుగానే। చిసినపెం తుంటు। సూ
ర్యుడు। వెల్లుచిదిచెటి। తూర్పునకేసుచెడిను। బాల్య తప్పు యోదేశాం
గారకరాశినాగ। బాల్యతప్పు శివవిస్తుంటితి। పురోదేశ। శా
నాశక్రమము యొక్క యుగ్గ్రాగమందు। వేత్తులనాన పట్టే సమయ
మందుంచుచబట్టి యుపంటి। అంగారకరాశినాగ। నిప్పులుపప్పుయె
మొయన్నట్టుగా। సంధ్యాకాల। సంధ్యకాంతులు। మొదలనేమ
దలము। తంత్రమందు। పుకాంశమే మునగాహోయాన్నిదయు
మాయెననితాత్పర్యము॥

౧౨౩ కిం ప్రసవితదుష్కైత్రఘుస్ఫురాసప్సంఘులు। పా
ల్లకాప్రియనాలపల్లవములు। తమికిందనప్రవ
ర్ధితదావశిఖలు। షః। పవనఘుగవేరభోగఫల
కమనాలు। వారిపురంధ్రమసుంధ్రారంభులు
పునవెలుకృరిహిల్లుట్టిటారక్తిమములు। దంభో
శిఖండితాదయపత్రరుధిరంబు। వైరావహాం
గసింధూరరజము।

౧౨౪ తే॥ లక్ష్మీప్రవృత్తి పమోదవృత్తామినివి। యోగదవథు
వన్నిథాతిఖిమోన్నదురమనా। నవపాల్లవతల్ప
ముతనాజెలంగె। నంగరంబునవపుడుచాలా
తపములు॥

ఈపద్యమందు వేతయొందలపత్రిస్తుదిన్నాడు। పంకవెతువంటి
వంటి॥

కిం। ప్రసవితదుష్కైత్రఘుస్ఫురాసప్సంఘులు। ప్రసవితప్రస్ఫుటము
బద్ధమువంటి। దున్న। అకాశమనేటి। ప్రత్యేత్ర। భూమియందున్నటు
వంటి। ఘుస్ఫురాపసప్సంఘులు। కుంకుమపుష్పములు। పాల్లకాప్రి
యహాలపల్లవములు। పాల్లవ। కలువలకు। అప్రియ। అవిహత
మైనటువంటి। సూర్యుడనేటి। సాలవృక్షముయొక్క। పల్లవము
లు। చిగురుటాకులు। తిమికిందన। ప్రవర్ధితదావశిఖలు। తిమి
ర। చీకటి యనేటి। ఇంధన। కట్టెలయందు। ప్రవర్ధిత। వృద్ధిపొం
దబడ్డటువంటి। దావ। కారుచిచ్చుయొక్క। శిఖలు। మంటలు। అ
షః। పవనఘుగవేరభోగఫలకమనాలు। అషః। పశ్చిమ। తః। కా
లమనేటి। పవనఘుకా। సర్పముయొక్క। వరమ్రోష్టమైనటువంటి।
భోగఫలక। ఫలకవంటిపగడయందున్నటువంటి। మనాలు।
రత్నములు। వారిపురంధ్రిమసుంధ్రారంభులు। వారిదేవం
ధునయొక్క పురంధ్రి। భామివెయ్యనశచిదేవియొక్క। కుసుంధ్రాం
భరంబులు। కుసుంబాయగలవస్త్రములు। పునవెలుకృతి
వెలుట్టిటారక్తిమములు। పునవెస్ట్రమ్మైనటువంటి। వెలుగే।
తూర్పుదిక్కనేటి। పతివెలుట్టి। యోగినివారనియొక్క। బులా
ఱదలయొక్క। రక్తిమములు। ప అటికెంతులు। దంభోశిఖం
డితాదయపత్రరుధిరంబులు। దంభోశి। వజ్రాయుధము
చేత। ఖండిత। నరకబడ్డటువంటి। ఉదయ। పూర్వపరవత
ముయొక్క। పత్ర। రెక్కలవల్ల। స్రవించినటువంటి। రుధిరంబులు।

నేత్రరుచులు। ఐరావణాంగసింధూరరజ్జువులు। ఐరావణా। ఐరా
వతమనే యేనుగుయొక్క। అంగ। శరీరమందు పూసినటువంటి।
సిందూరరజ్జువులు। చెందిరముయొక్క ప్రాగములు। స్త్రైమంతి
కరజ్జువనుట। అత్యు వృత్తి ప్రమోక్షదానిమనే వయోగదవ
ధువన్నిధాతి ఖిన్నాదురమణానవన్నివాల్లికతల్పముతో। అత్యు
వృత్తి। నేత్ర వాన్నిపారమునకు ప్రమోదసంతోషమును। కేవలో।
చ్ఛేనటువంటి। యామిని। రాత్రి తోడనువియోగ। ప్రతరా
యుటయనేటి। దవధు। కార్శ్యుచేత నైన। వన్నిధ। బాధపడుచుం
డేటువంటివి। అతి ఖిన్న। మిక్కిలి ఖిన్నలాయినటువంటి। అధు
రమణా। చందురునియొక్క। నవన్ని। నరాతనమైనటువంటి। ఫాల్లక
పలువల తోరచించినటువంటి। తల్పములోనాశయున్నవేమో
యున్నట్లుగా। అపుడు। ఆకాలమందు। బాలాతపములు। లే
తయెండలు। అంబరంబునను। ఆకాశమందు। లెలందలు। ప్రియుం
డైనా। అవగాంనారకాశమనే భరామియందు మువిచినకుంకుమపు
వ్వులేమో యున్నట్లుగానున్న। సూర్యుడనే వృక్ష। మందు బుట్టి
నచిగురుటాకులేమో యున్నట్లుగానున్న। చీకటి యనే కొట్టెల
యందు ప్రజ్వలిస్తున్న యగ్నియొక్క మంటలేమో యున్నట్లుగా
నున్న। ఆషః కాలమనే సర్పముయొక్క పడగయందలి మాణా
లేమో యున్నట్లుగానున్న। ఇంద్రభార్యయైన శచీదేవి యొక్క
కుసుంబావస్త్రములేమో యున్నట్లుగానున్న। తూర్పుదిక్కనే

యొంగిశవరునియొక్క ఖాదులకాంతులేమో యున్నట్లుగానున్న।
వజ్ర యుధముచేత చేదింపబడ్డపటువంటి తూర్పుకొండయొక్క
కొక్కెలవల్ల స్రవించిన నెత్తురులేమో యున్నట్లుగానున్న। ఐరా
వతగజముయొక్క శరీరమందు తగులుకొన్న సిందూరరజ్జువులేమో
యున్నట్లుగానున్న। చంద్రుని వియామినియనే స్త్రీతో కూడనువి
యోగమునకుగా తదీవరహతాపనివారణార్థమై చంద్రుని నే
యుక్త కలువపువ్వులు తోయొనర్చి వశయున్నవేమో యున్నట్లు
గాలేతయెండలాకాశమందు ప్రకాశించెనని తాత్పర్యము॥

౨౩౮ ఉ॥ ఆశ్వములబ్ధిమాంబునిధికేగిన చందగపా
రతన్నయమా ఖవ్యులనెన్నకుంచితముగాసున
కించిన ప్రేక్ష రత్నలా గ్రపుగపాల్పు పక్షరవిర
శ్మ్యలపద్మినివేగుపాటునుగ్రమ్మరలె క్షేపట్టెనగా
వకసించెసమాస్యపత్రముతో॥

టీ॥ పద్మిని। ఆమరతిగ్మప్పులపశ్చిమాంబునిధికేగిన దుర్సూరుడు
ఉపదమతెనమదారనేకగ్రంకపారయొప్పుటపుడు। తగవారలా
ప్పునట్లుగా। తన్నయమాఖంబులనెన్న। అసూర్యకిరణములనుచే
క్షెపెట్టి। కుంచితముగానువరించిన। ముడుచుకున్నటువంటి। ప్రే
అంగుళములచేతను। రత్నలాగ్రప్పుగ। అనురాగముచిత్తము
లాగలుగగానున్న। లాగారత్నమగలుగగానున్న। పెంపు
పక్షరవిరశ్మ్యలపొల్పు। తూర్పుయందు పృద్ధి। మిక్కిలి పృద్ధిగొం
డుచూనుండే రవిసూర్యునియొక్క రశ్మ్యల। కిరణములనుచే

గుహాంతు సంప్రవృత్తవైకృత్యే నగాత్తెల్లవారగానె పద్మిని మరలనె
గ్నికెబెట్టినే మోలయున్నట్లుగా (సమాప్తపత్రములకు కమలములు
వికసించెనప్పుడు నవారయునట్లు అనగా సూర్యకిరణములున్నవెయ్యి
కమలములయొక్క రేకులున్నవి యుర్వ్యసూర్యహస్తంగముత్తైతే
కమలములు ముకుళించుటయున్న అదియుస్తు వికసించుటయు
న్న ప్రసిద్ధముగను కసూర్యహస్తమంచె కాలమందు పద్మినిత
నవియొకరకులనె ప్రక్షెతను సూర్యకిరణములవె యుర్వంచిని
వెక్కిరిత్తిము తుచుకునిత కిగి సూర్యుడుదయించినప్పుడు తుము
తుచుకున్నతనప్రక్షత్రములుగా విచ్చుదిస్తున్నత త్తికిరణము
లవె యుర్వంచిని వెక్కిరిత్తినే మో యున్నట్లుగా కమలములు విక
సించెనని తాత్పర్యము॥ని॥ సమాప్తపత్రం కమలమిత్యమరః॥

౩౩౧ ఆ॥ గాసిలిరాజు మన్నవలుగాంచినేను ముకుజా
కనంచు కమల్నిసనస్థంగి కైరవిణీమోదక్షుబతి
ప్రతమోరంవి పద్మిని వాసరశ్రీదివోయోగవన
నవిన్యాసముద్ధితధూమరాజులెనాసరసి
జగర్భసదనంబులు వాసి నటించె భృంగములు॥

టీక॥ గాసిలి ప్రమొంది రాజు మన్నవలుగాంచి నేను ముకుజాం ప్ర
నివల్లగుస్తుమొందినటువంటి నెమప్రభువల్ల మన్నవలుం
దినటువంటి నెనని ధ్వని ఆ రుజూకనంచు అన్యోన్యపురుషు
నిగనుగు నననికమల్నిసనస్థంగినేత్రములు ముకుళించు
కొన్నట్లుగానెప ప్రత్రతమోరంవిహాద్విరుయుట్లాతనవయుగ
నియుదబాసినప్పుడు నన్యపురుషునిజూచి కెకన్న

లమూసుకెనుమో యుటువలెనే లని సతిసాద్వీపతత్ర
తె తన్యమరక్షకెకైరవిణీమోదక్షు కమముదలతముకళించెనప
ద్మిని వాసరశ్రీదివోయోగవనవవిన్యాసముబుద్ధితధూమరా
జులెనా ప్రద్మినీ తామరసలతకు వాసరశ్రీతతతూర్య
ము సూర్యునివల్ల జనించిన యోగపదమోయుటనేటి
వనవన్యా దావాగ్ని యందు సముద్ధితెప్పట్టుబట్టుష్షమంటి
ధూమప్రగలయొక్కరాజులెనా ప్రత్యేకమో యున్నట్లుగా
ష్పంగములతో తెప్పెదయు సరసిజగర్భసదనంబులువాసిసర
సిజ ప్రద్మములయొక్క గర్భ మదన్ప ప్రదేశములనేటి సదనంబు
లువాసి గృహములు విడిచి వెళ్లించె సంచరించెను అనగా సూ
రొద్దెదయము కాగానె కలువలు ముకుళించెను పద్మములయం
దురాత్రి చిక్కుబడ్డ తుమ్మెదలు సూర్యుడుదయించినప్పుడె పద్మ
ములు వికసింపగానె తన్మధ్యములు విడిచి బయలువెళ్లి సంచరిం
చెనని తాత్పర్యము॥

౩౩౨ తే॥ ఇట్లు సూర్యోదయంబైన నెకతము నర్థవస్తా
ప్రసుతద్ధరాపాలు గదిసి ఫూర్వవృత్తాంతమంత
యుప్పుసగజెప్పి యుష్మము ఖిఝూపి పెంట్లి గవ్వను
చునిష్ఠ॥

టీక॥ ఇట్లు సూర్యోదయంబైన కపికొంతరము గానుదాంవిర్థవింప
గానే ప కతముక పికొంతవుండు వస్త్రా ప్రసుతద్ధరా
పాలు గదిసి ఆ కపి సుపర్వ ఫూర్వ శీరావృక్షుడా జయనెను
తనే రాజు దగ్గరకి పోయి ఫూర్వవృత్తాంతమంతయు పా

పగజెప్పి తెలివిజన్మమందలిన [illegible] యోవత్తు తెలియు
ది. ఆజ్ఞము విజ్ఞాపింపజేసి గవ్వను చునవ్వె. ఆరాజకన్నియ
వగుపరచి విచారము జేసుకొంటున్నా నొయసగెను॥

౨౩౮ క॥ ఆరామామణి [illegible] । యారాము [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

౨౪౦ [illegible]

[illegible]

౨౪౧ సీ॥ ఘనులార మనమున కర్తృత్వ శోకసంబంధిగాదె సుకీ
ర్తి విఖ్యాతమూర్తి దైవయోగమున నాతని పుత్రి
కాంచనప్రతిమానగాత్రి చేపట్టె యమునను మన
జయసేనుమామ యనఁ గాఫ్యార్ణ శీతాంశుముఖి
కాంక్షించె యవలయు లాలన విశాలానాథు
డిచటికి వచ్చిన చుట్టంబు వరుసగాదె

౨౪౨ తే॥ యతులనయమార్గరతుల దండాధిపతుల దనిచి
రప్పింతమా యిప్పుడే మమాంబు నతడు వచ్చెంచు
గాక వన్నన ఖిలమిత్రులు చెతమా కార్యమెలనకిం
పమెప్పునని॥

టీక॥ ఘనులార శ్రేష్ఠులైన యో బంధులారా విఖ్యాతమూర్తి విఖ్యా
తప్రసిద్ధమైనటువంటి మూర్తి శరీరము గలిగినటువంటి
సుకీర్తి సుకీర్తి యనెడు రాజు మనమున కర్తృత్వసంబంధిగాదె మన
కు నెత్తురు గలిసినవి యన్నం దగు దాదైవయోగమున విధి
వశమున తనయొక్క తన పుత్రి యా సుకీర్తి మేనమామ కాంచనప్ర
తిమానగాత్రి కాంచన బంగారు బొమ్మ తనప్రతిమాన
సమానమైనటువంటి గాత్రి శరీరము గలిగిన సుకీర్తి మామా
ని చేపట్టె యమునను మనకు చెప్పినట్టు జయసేను మామ
నకాఫ్యార్ణ శీతాంశుముఖి సముద్ర చంద్రబింబము వంటి మొ
ము గలిగిన యా చిన్నదాన్ని పెండ్లి యవలయు వివాహము
చెప్పవలెను లాలన యమునే తనయొక్క విశాలానాథుడు

విశాలాపురాధిపుండైన సుకీర్తి యిచటికి వచ్చిన యిచ్చటికి వచ్చిన
యితె చుట్టంబు వరుసగాదె బంధువుని రీతిగాదా యరవమునందు
ప్పురియందు యతులనయమార్గరతులయి తులప్రమాణమువె
మువంటి యమార్గ నీతి తత్త్వమందు రతులయి సత్తులైన దండా
ధిపతుల మంత్రులకును నెచి యింపించి రప్పింతుమా యీ
మ్మిట్టుచేతామా యిప్పుడే మమాంబు తిమ్మెమాతృత్వంబు
తడు వచ్చెంచుగాక వన్న సుకీర్తి వచ్చుచూ చుగాక యనిమిత్ర
ల్లుడు చెప్పగానే యఖిలమిత్రులు సమస్తమైనవారు తులు వన్న యని
తమా కార్యము నరింపనెప్పునని యిట్లు యాపనిచేసుట యో
గ్యమే యని వచ్చునని పల్కిరి॥

౨౪౩ కం॥ నావిని మల్లిల్లుడు వేరలా వచ్చి తనే తితంత్రు
లన్నంత్రుల సంభావించి పసుచుట యునపాపిన
నమతులరిగి వినయపాటు వమమదు॥

టీక॥ నావిని మల్లిల్లుడు యాప్రవారము బంధుజనులు చెప్పగా
నే మల్లిల్లుడు వించి యేరలా వచ్చి తనే తితంత్రులను వేరలా వెలాస
ము చేత తనవచ్చి తచూ తబద్ధు వంటి నీతి తంత్రులను యశస్త్రు
వికారముతైనటువంటి యనగా రాజునీతి నితెలిసినవారను వలువం
త్రుల ప్రధానులను సంభావించి పసుచుట యును బాపువానము
చేసి పంపించగానే యా పావన మతులరిగి యాపవిత్రమనస్సులైన ప్ర
ధానులు పోయి వినయపాటు వమ మరనీవినీతి పటు తవమొప్పియుం
డగా యనగా వినయపూర్వకముగా వని తాత్పర్యము॥

౩౮౪ సీ॥ ఉరోవిశాల విరహాగ్నిరుద్ధప్రాకరపింఛములమున
ఘనగ్లానదీనాస్యమున మరియు తలునిండారితివెల్వ
దినశోకరసంబు తీరునవెడిచేన్నీరుమురుగ॥
మెరుగులొద్దుపుబిల్లమారిదిగెంపులతెరు(క్రి)యు
కేప్రాలమునకెంగెలుమరయు నతమరుఝ్ఝల
మోనలతఘంగినశ్వాసధారచెం(ద్రి)కేమొంవితల్లడిల్లి॥

౩౮౫ తే॥ తనయునిలోనబెదుగదాధరి(త్రి)చూపువా
ఱుచుండువా(త్రి)క్కించుసూయగవునశరవు
పాంచితనలోనదానపలుమునుఖపతిగా
చి(ప్ర)నామిల్లిపం(త్రి)వరుడు॥

టీక॥ ఉరోవిశాలవిరహాగ్నిరుద్ధప్రాకరపింఛమున ఉరోవిశా
లవిరహమనే ఘోరాగ్నితో దహించబడిన ఉరోగమునుచేతను
ఘోరు నయపక్షపు వంటి ప్రాకరపింఛమున చం(ద్ర)మండలమో
యున్నట్టు వెలిసె ఘనగ్లానదీనాస్యమున ఘన అధికముగా
మ్లాన మరియు దీనముగానున్నటువంటి వ్యావిదనద
నులు దీనవెలవెలబారుచుండినటువంటి ఆస్యము మరియు
తమొప్పియుండగా పెతలునిండారి వెల్వడిన శోకరసం
బు తీరునశోకరసం తానిండుకొని బయటవెళ్లనట్టువంటి
దుఃఖరసమువవెన్నవెడిచేన్నీరు మురుగ అనిష్టమైన తా(త్రి)
(పు)వమింపగా మన్న మెరుగులొద్దుపుబిల్లమారిదిగెంపు లె
తెర(క్రి)యు మమపు చేత(ప్ర)కాశింపుచున్న వర్తులాదర్శము

స్త్రైనమున్నలోనవాంతరత్న్యంవనకేవలెనె కేవలములమునకెంగెలుమ
రయు చేస్త్రైలునె(త్రి)నచెయుష్ప్రకాశింపగానున్న అతిమరుద్ధ
లమోనలతఘంగి అతిమరుత్ పెద్దగాలిచే తను చలమోన
కంపిస్తుండెటిటులుకంటి లతఘంగి తీగవలెనే నిశ్వాసధారనిట్టూ
ర్పులచేతనుచెం(ద్రి)కేమొంవితల్లడిల్లి పొరిపెదవితపిస్తుండగా
నున్న తనయునిలోనబెదుగదాధరి(త్రి) భూధరి(త్రి) భూమి
తనయు నాకుమారుడె నలోనబెదుగదా నయుండునవసింపలేదు
కాదా అనగాభూమియందుబెదుగదాయనితాత్పర్యము
చూపువారుచు పెభూమినియుండున్నట్టుయితెనపుపరు
చువా యని పొక్కించుసూయగవునవెడునున్నసుగసు
ప్పుగాను అనగానలోననున్నట్టుయితెచూపించుమనిభూమి
నిపెడునున్నట్టుగా తగశరము పాంచి అక్రమగునట్టితలపం
చుకొని తనలోదానపలుమును తనమనస్సులోదానిపాట్ల
ను తెంచుచున్నది వంటి మనుఖపతిగాంచి అనుకేత్రరాజునా
ఛాయునమం(త్రు)లఖూంచి (ప్ర)నామిల్లి మమహస్కారములెసి మం
(త్రి)వరులు అమాటత్న్యాయుపలుమచున్నారు అనగానుకేత్ర
తనకుమారుకెనుపడికపోయుండునకు దుఃఖాక్రాంతుడై
దనత్వావునుమపాంచినమ్ముఖముగలవాడై కన్నులవెంబడినీళ్ల
(ప్ర)వింపగాచెక్కిలిచేయపెట్టుకుని నిట్టూర్పులువిడుచుచున్న
తలనెలమువంచుమనితనలోదానెవాంతులాడుచున్నదిమా
టి సుకేత్రరాజునుమంత్రులునిదగ్గరనుంచిపోయినమం(త్రి)

లు జూచి నమస్కారముచేసి పల్కెపొవుచున్నారని తాత్ప
ర్యము॥ ఈ పద్యమందు చంతాకెల్లాంతి భావమును వర్ణించినా
రు॥

౩౪౯ క॥ నతమైన వినయవిచారితాన్నతమైన లుచుకుయు
వదనన లవమున తరంగిత దృష్టిచంచరీక ప్రతి
తులు నటియింప ధరణీపాలకుడని యెంచెన్॥

టీక॥ నతమైన (వినమ్రమైన) వినయవిచారితాన్నతమైన (వినయవిచారతి
నితచెప్పుట యందు। ఉన్నతమైన (ఆతిశయమైన) లుచుకుయు
ఆ మంత్రులను లవగానే వదనన లవమున (ఆ సుకీర్తి ముఖ
కమలమందు) తరంగిత దృష్టి చంచరీకప్రతతులు నటియిం
ప। తరంగిత (సంజాత తరంగములుగాను న్నలు వంటి దృష్టి
చూపులనెడి। చంచరీక (తుమ్మెదల యొక్క) ప్రతతులు (సమూ
హములు) నటియింప (సంచరింపగా) ఆనగా పద్మమందు
తుమ్మెదలు నటించెడి దర్శ్యము గను కీరాజు యొక్కపద్మము
వంటి ముఖమందు తుమ్మెదల వంటి చూపులు నటింపగాన
ని తాత్పర్యము॥ ధరణీపాలకుడని యెంచెన్। ఆ సుకీర్తిరా
జు మంత్రులతో పలుకుచున్నాడు॥

౩౫౦ క॥ ఆ సుదెంచితి రెవ్వరు మీరు దారెంజ పురా
నినపక్షి కతటాంతః స్ఫురదంబువిభూతులైయు
న్నరనాథుం జూచి దండనాథ వతంసుల్॥

టీక॥ ఆ సుదెంచితి రెవ్వరు। మీరు దారెంజ పురాన (మీరు వచ్చి)తి
రి యెవ్వరో। మీరు ఎక్కడనుంచి వచ్చినవారో। ఆ ప్రశ్నము మె

రయుగా పలుకుమంచని రాజు పల్కగానే మంత్రులు చెప్పుచున్నా
రు॥ ఆ శకతటాంతః స్ఫురదంబువిభూతులై (ఆ శికతట ప్రాలక్ష్యా
గము యొక్క ఆంత (మధ్యప్రదేశమందు) స్ఫురత్ (ప్రకాశిస్తూ
న్న) అంబువిభూతులై (వేయిలిగలిగినవారై) ఆన్నరనాథుం జూ
చి (ఆ సుకీర్తిరాజునుగను గాని) దండనాథవతంసుల్ (మంత్రి
శ్రేష్టులు) పలుకుచున్నారు॥

౩౫౧ ఉ॥ క్షీతినాథోత్తమనే డునేమరిదివమ్మెల్లింబు
ప్పుత్రరవప్రభూతి మాలింపుత దీయభాషితము
లస్తే యప్రతబాల్యవిశ్వానప్రతుభుస్తైర్యవలం
సు యోగమున నిగారాలము నచెప్పెద మెం
ది తరశ్రైనానిశై జాకచేరమపుని వి(క్రి)ం
చి పొరలాడగున్॥

టీక॥ క్షీతినాథోత్తమ (ఓ మహారాజశ్రేష్ఠుడా) నేడు నేమరిదివమ్మెల్లిం
లుంబు ప్రుత్ర రవప్రభూతిమి (నీ సాగలకుడైన మమ్మెల్లి) ఈనేరాజు నే
డు పంపించగానే తెంచితిమి। ఆవింపు తదీయభాషితములు।
ఆ రాజు యొక్క మాటలు వినుము। అస్తే యప్రతబాల్యవిశ్వాన
ప్రతుభుస్థైర్యవలం సు యోగమున అస్తే యప్రత (దొంగతన
ము చేయకపోవుటనెడు వ్రతముగా కలిగినటువంటి) ఆ నగాం
తస్సర వృత్తి లేనటువంటి యమ తు బాల్యవిశ్వాన ప్రభుస్థైర్యవలం
సు (విశ్వానార్హమైన) సంశ్రేష్ఠుని యొక్క యోగమున ప్రాంతము

వెతను. నీగారాముని చూచి వినిప్రమాప్పదమైన తెమమాత్ర(బుం
డితరత్నసాణిసింహాసనమరియు వస్త్రాభరణములు
మయ్యనపించెను. అనగా వరాయిల్లప్రవేశించెననుట. నిక్షిప్తంబి
పరాదగునట్టి పుట్టాచివిడవచ్చును.

౨౪౬ శ్లో. అని దేవశర్మా విజ్ఞపముననంపంబంపె విప్రమో
ప్తేతప్తశానినతో సంబంధిపురంబున వేరుడం
డనిన భూవిభుడు సుముఖుండై.

టీక. అని దేవశర్మ విజ్ఞాపమున నంపంబంపె అని ఉత్తరార్థముపూ
ర్వార్థైనతమతో విజ్ఞాపననేసుటకై మనుపంపించెను. విప్రమో
పేతవిప్రముపరాత్రము. తోడను ఆపేతవేరుడున్నవారా
ద్యాపతాకినతో. నైశ్వర్యముతో కూడానున్న సంబంధిపురం
బున వేరుండెం డనిన సంబంధివియ్యంకుడైనవట్టిల్లు నియొక్కపురం
బునకుపట్నమునకు. అరుడెండనినయోండియునిమంత్రులు వలుక
గానే భూవిభుడు సుముఖుండై. ఆసుకీర్తిరాజు సంతోషవా
ర్తవినిప్రసన్నముఖుడైనవాడై.

౨౪౭ వ. అమ్మంత్రులకుం బసధనంబిచ్చి యంతఃపురం
బునకరిగి యుంతికినంతయుం దెలిపి విన్నయదిమా
ద్భుగాసభారుణ్డై చతురంగబలంబులుతో
లువవచ్చి సుకీర్తిమహావైభవాలంబునను
పాటలీపుత్రోపకంఠంబునకరిగినప్పుడు.

టీక. అమ్మంత్రులకున్ అదండనాయకులకు పసధనంబిచ్చి. అనగా

పదార్థమునొసగి. అంతఃపురంబునకరిగి. రాణివాసములోనుండి
యుంటికిని యంతయుందెలిపి తనభార్యకుం తెలిపెను. తెలి
యజెప్పి విన్నయదిప్పుద్భుగా. ఆమంత్రులతో నాసారూప
త్రుప్పితినుండి సభారుణ్డై తనపండ్లాముతోగూడ నున్నవా
డై. అనగా భార్యాసమేతుడై యున్నట్టు చతురంగబలంబులతో
లువవచ్చి. రథగజతురంగపదాతులనెడు సేనలుచెల్లింపగానే తా
ను. సుకీర్తి. సుకీర్తిరాజు మహావైభవాలంబునను. పోగులురెండు
ధామములువెళ్ళవేళను పాటలీపుత్రోపకంఠంబునకరిగినప్పుడు
పాటలీపురసమీపమునకువచ్చి శిరాసమయమందు.

౨౪౮ ఉ. ఇట్టంకని దేవశర్మావతనయుంటికివచ్చినచంద్రసే
నుడప్పుడుశషసమ్మదంబున్నదయభారుడై యెదు
రేగితెంచి పల్కెంకి వినన్నయప్పుచరణాబ్జములం
బడితారంతతారంతిమత్తుంకభిరాగపూగవేత
ధామనకవిధికిదప్పుతప్పునే.

టీక. ఇంకని దేవతక్షణముగా నిప్రభావముచేతను దేవతనయింటికివచ్చిన
చంద్రసేనుడు తనయత్తమామయైన సుకీర్తిరాజు సపరివారము
మునకురాగానే చంద్రసేనుడైన అల్లుడు. అప్పుడుశషసమ్మదా
న్విదయభారుడై. అప్పుడుశషమిన్నంటినయుమంతి సమ్మదాన్వి
దయసంతోషాభివృద్ధిచేతను భారుడై ప్రకాశించినవాడై.
ఎదురేగితెంచి. ఎదురుగాపోయి. అప్పుడు మామరాజునివాస
స్థానమునకువెళ్ళియినమనుటి పల్కెంకి వినన్న యప్పుచరణాబ్జము

లంబజిహ్వప్లక్షియందుగాఢస్నేహముతొడ్డుప్పు॥యొక్కకాంక్షమీ
దవ్రాలిఅనగాతనయక్కడుననుహ్రారముజేసి॥కొంతకొంతిమత్స్యం
కజురాంగపూంగకృతధాంమకవిధికిదెచ్చితెచ్చినన్॥కొంతపునా
హారమైనటువంటిన్ని॥కొంతిమత॥దున్నతిగలిగినటువంటిన్ని॥పంకజ
రాంగప్రద్యరాంగమనాలయొక్కపూంగసమాహామచేతను॥
కృత॥యుచుక్షుపుంటి॥ధాంమక॥గృహాముల యొక్కప్రవిధికి౹శ్రీ౹ని
కితెచ్చి॥పిలుచుకొని వచ్చి॥తెచ్చినన్॥ఆట్లాపిలుచుకొనిరా
గానే॥అనగాముచ్చిల్లుడుచాంవమ్మైనసుకీర్తినిన్నియుతనిభార్య
మున్న॥పద్యరాంగముకాస్థగితమైనతము అటంతః పురముననునచి
లుచుకొనివచ్చినని తాంత్పర్యము॥

౧౩౨ ఉ॥ ముందరకేగి యుష్ణ్యనమోంపానివాంవాని
చూంచెను చ్చివంతందలచుట్టుకేండువలదట్టము
గాంబ్లవహాంచునశృపాంకిందువిలితే తరస్త్ననశరీ
రములందిగుపాంరజ్జయుచున్॥వందనమాచ
రించివిరివాంతరతాంమెయుగమత్తకేడ్చినన్॥

టీక॥ ముందరకేగి యుష్ణ్యనమోంపాని॥సుకీర్తిమహాత్త్యమైన॥భువ
నమోహాని తల్లిదండ్రులయొక్కయెదటికిపోయి॥హాంహాంనిచూం
చెనుచ్చి॥నడివచ్చెనసంతోషముచేతనుప్పొంగి॥వంతన్॥మనోవి
చారముచేతను॥తలచుట్టుకేండువల॥విశాలమునైనందునశ
రఃపరివృతమైనవెత్రములనెకలవలయందు॥దట్టముగాంబ్లవ
హాంచునశృపాంకిన్॥తరుచుగాంప్రవిస్తుండెడివన్నీరునూతులితే

తరస్తనశరీరములన్॥తులితే తరస్సమానమైనటువంటి॥స్తన॥మ
చములయందున్న॥శరీరములన్నిదేహామందున్న॥దిగుపాంరజ్జయు
చున్॥కన్నులదగ్గరనుంచిచన్నులవాండుగాంపాదములనుతొడ్డుకొప్ర
వహాంపజ్జయుచున్న॥వందనమాచరించి॥తల్లిదండ్రులకునమస్కా
రముజేసి॥విరివాంతరతాంమెయుగమత్తకేడ్చినన్॥పుష్పములవంటికేమ్మా
వితలాంగాశమాంముప్పైకైత్తకేతలవంచుకొనిభువనమోహాని
కాదనముసేయగానే॥

౧౩౩ సీ॥ కడుపులోపలెత్తికలచినట్లుగుటయు॥ప్రకీర్తి
కూంకిమిపట్టిపట్టియొత్తి॥శరముకంబునబెట్టి॥
చెడుపుపుష్పనరకతీ॥నోంకివెలనట్టుపెల్లుకులు
నస్త్రుధాంరలనతితాంతదశగన్నతమవల్లి
దకపుచురగక్షదధాంవనలెలధాంషణాంబులనం
తపనియెయ్యనెట్లుండెవిధికృతంబనుచునుకృవిభుండు॥

౧౩౪ తే॥ కూండుమెండుకచందానకుస్తరించి॥యూర్తిహా
కించివలినటుయాంళిపాంటుపాంటులాధరవద
నదర్పణాముగడిగి॥యయుచితకెంంజనిపితి
గూంర్చుండెనంత॥

టీక॥ కడుపులోపలెత్తికలచినట్లుగుటయు॥సుకీర్తితనయుదర
మందు॥హాస్తమునుంచికలియుచుట్టినట్టుయున్న॥వరునకు॥భృత్తి
విశాంవసముచేతను॥కూంకిమిపట్టిపట్టియొత్తిస్నేహాముచే
తను॥మహాత్త్యనుచేపట్టుకొని॥ముద్దుకూంతురునిచేతులతివి
చియొత్తుకొని॥యునుటు॥శరముకంబునబెట్టి॥మహాత్త్యయు

139

[illegible]

[illegible]

ప్రణామార్హంబులు। అంగదవిభులు గలిగినటువంటి దిక్కు। అఖర్వల
రంగవల్లీమతల్లికంబులు। అఖర్వలత (విస్తరింపబడ్డ) వంటి। రంగ
వల్లీమతల్లికంబులు (ప్రశస్తమైన ముగ్గులు) గలిగినటువంటి దిక్కు।
ఆరాధితనవగ్రహంబులు। ఆరాధిత (పూజింపబడ్డ) వంటి।
నవగ్రహంబులు (సూర్యచంద్రాంగారకబుధగురుశుక్రశని
రాహుకేతువులు) గలిగినటువంటి దిక్కు। అఖండవాద్యమాన
నానాతూర్యంబులునై। అఖండ। అధికముగాను। వాద్యమాన।
వాయింపబడ్డవంటి। నానా। అనేకవిధములైనటువంటి।
తూర్యంబులునై (వాద్యవిశేషములు) గలిగినటువంటిదై। అపూర్వ
మహోత్సవంబు। అమహోత్సవము (ప్రవర్తిల్లె) నాసమయం
బున। నిదివచనాంతరమందు॥

శ్లో॥ ఉ॥ బంగరుపీటవెట్టి దడివంబడి రాజతనూ
రి దాని విరాజితంగది యుంచి తూర్యనినదంబు
ల రోదసిఘూర్ణిలంగ త్రివింగడుపాటుబా
డి నరవెం(ట్రు)కలంగుమరాసువాసినుల్
వెంగటనక్షతంబులిడి చేదియమందలయుం
టి రాధృతిన్॥

టీక॥ బంగరుపీటవెట్టి (పసిడిగద్దె యుంచి) దడివంచి డి। అపీటమీ
దనాలుకుదిక్కులకెనటుగలుగునట్లుగా వస్త్రముపరచి। రా
జుకుమారిదానిమీదం గది యుంచి (ధాత్రిపుత్రిని) యూద
డివములైన మహోత్సహింవవెట్టి। తూర్యనినదంబులరోదసిఘూ

ర్ణిలంగ (వాద్యవిశేషములచేత (భూమ్యాకాశాంతరములు మారుమ్రో
యుగా) త్రివింగ (విలాసముతో) తమహాకై వాడుపాటుబాడి నరవెం(ట్రు)
కలంగుమరాసువాసినుల్ (ముత్తైదువలు) అంగళగీతాదిపఠనముజే
సి (పలితత్కేశములచే తెనుప్పుచుండే ముత్తైదువలు (అనగా వృ
ద్ధసువాసులని తాత్పర్యము) అటువంటి ముత్తైదువలు (వెం
గటనక్షతంబులిడి (సమీపమందుండి శిరస్సున వారిదీ(వె)నత్తే
లత్తులంబు యుంచి) చేదియమందలయుంటిరాధృతిన్॥ అతిప్రీ
తిచేతను రాజపుత్రికి నమస్కరించిరి॥ అనగా పలిక్కేసువా
సినులక్షతలు శిరంబుననుంచి పాటలు పాడుచు నమస్కరించు
చుండిరి॥

కం॥ కుసుమతైలపుతి నలరారుకెమరావివెనలకు
రులు కెరాకెనదాంతస్వముధూళి మొగ్గమద
(ఘు)మరిసమరిలిన యునపర్వములగుచున్॥

టీక॥ కుసుమతైలపుతి (కుసుమతైల (సంపంగినూనె) చేతను బ్బు) తి। తి
దుప్పులచేతను। అలరారుకెమరాలికె। ఆరాజపుత్రికె। అలర
కురులు। (వెంట్రుకలు) వ్రేలాడ్పి యుండెను (పట్టినంతనే) కెరాకెనదాంత
స్వముధూళి మొగ్గమద (ఘు)మరిసమరిలిన యునపర్వము
లగుచున్। కెరాకెనదాంత (పద్మదామరల యొక్క) అంతః (మధ్య
ప్ర)దేశమందలి కుసుమధూళి (పరాగము) మొగ్గ (మునగాగి
నటువంటి। మద (గర్వించినటువంటి (ఘు)మరి। అతుముదు
తుమ్మెదలతోడను (సమరిలి (సదృశమైనవిధముచేతను) వ
యునపర్వములగుచున్ (కేశ్యలపందుగలై యుండున్న। అవ

గాపద్మములయొక్క పుప్పొడి యందు మున్గిన తుమ్మెదలవలెనే
వెన్నెలపండుగగా నా రాజపుత్రుల వెంట్రుకలు నూనెచేత
తడిపబడి యూరి తిన యొప్పియుండెనని తాత్పర్యము॥

౩౬౧ తే॥ ఘుమఘుమలు మెను తావి శిరము కప్పురము తోడ
వలపు దివ్వని ఘుమఘుమ్మ నాద్రవంబు తోడ దాను
దుగా మేళవించిన చందనంబు నాతమెండు కక
లకంతినలు గుబెట్టె॥

టీ॥ ఘుమఘుమలు మెను తావి ఘుమఘుమను పరిమళము గవిగినటువం
టి శిరము కప్పురము తోడ ఖ్యాతమైన కస్తూరము తోగూ
డాను మున్న వలపు దివ్వని ఘుమఘుమ్మ నాద్రవంబు తోడ పాపస
వలదని కుంకుమరసము తోగూడాను మున్ను పొందుగా మేళ
వించిన యుక్తముగా మిశ్రము చేసినటువంటి చందనంబు
శ్రీగంధము నాతెలి యా రాజపుత్రికి ఖండుకకల కంతినలు
గుబెట్టె మరియొక స్త్రీ యుదర్శనము చేసెను॥

౩౬౨ ఉ॥ అబ్జలజాక్షి విస్తుసుమహాన్నతి మజ్జనశాల
బాలికతా మజ్జనశాల జొచ్చి మణిమంజులపీ
ఠము బెట్టి దువ్వి పైగుజ్జవినీరుజల్లి మెరుగుటాకై
నవిప్పి విదిక్చిరి చిక్కె చంచజ్జఘనాంగ పెట్టె ఘ
నసారయుతామలకంబు నేర్పునన్॥

టీ॥ బాలికతా కన్నెకలు అబ్జలజాక్షి యా రాజపుత్రిని విస్తుస
మహాన్నతి మజ్జనశాల విస్తుపరిమళద్రవ్యములచేత నుసు
సుమహాతిశ్రేష్ఠమైనటువంటి స్నానమంటపమైనటువం
టి జనన్నరులచేత శాలయోగ్యమైనటువంటి మజ్జనశా

లజొచ్చి స్నానగృహమందు ప్రవేశపెట్టి మణిమంజులపీఠము బెట్టి
మణిరత్నములచే తను మంజులములై పూసుకున్నటువంటి పీఠము
పెట్టి గద్దియ యందుంచి దానిమీద కూర్చుండబెట్టి దువ్వి తల
వెంట్రుకలు దువ్వినతోడ బక్షపరచి పైగుజ్జగినీరుజల్లి పిండి
మైనప్పుడే లతసము శిరస్సు పైన చల్లకరించి మెరుగుటాకైనవిప్పి
మెరయుగా వెంట్రుకలు ముడివిడిచి విదిక్చిరి విదిలించిరి చిక్క
చంచజ్జఘనాంగ చంచలమైపోవుచున్న జఘనము కటిప్రదే
శాంగము గల అంగన యువతులు గల స్త్రీ అనగా మరియొక
స్త్రీ యనుట ఘనసారయుతామలకంబు ఘనసార కర్పూ
రముతోడను యుతమై కూడుకున్నటువంటి ఆమలకంబు
ఉసిరికాయలు నేర్పునను నేర్పుతోను పెట్టె శిరస్సున యుం
చెను॥

౩౬౩ ఉ॥ తోరపుబాహు వాపసి తితెట్టులనెత్తినప
ట్టెమం పుపన్నీరపరంజితంబు గలనించి పునాపా
రకత్రుకాంతి బంగారు వసంతమూడక రకంకనా
రుఝంకృతులుల్లసిల్లపొలారతి నాక్చినెక్కనవలా
జులకంబులకంబు కంతికిన్॥

టీ॥ తోరపుబాహు వాపసి తితెట్టులనెత్తిన గుప్పమైన బంగారుగం
గాళములంటు తోడినటువంటి పన్నీరుమంపు పన్నీరు పరిమళపా
మాంబువు అనగా కుసుమవాసనా వాసితజలము అపరంజి
తంబు గలనించి బంగారు తంబుగలనే చెంబులతో ముంచి ము
నోపారకత్రుకాంతి మనోహారమనోజ్ఞమైనటువంటి

ర్తృశాంతిఁ జేయు మయూలకుచిఁ గింగారు ముఖంతమా ఱిపసిడి
తాకలిపిన నీళ్లు చల్లుకెన్నట్లుండగా నగాయింగారు చ్ఛాయ
లం తటపాన్నిపింపగా నసుటెకర కంకణా ఝుంకృతులు యుల్లసిల్ల
కరకంకణా స్వేతకడి యమముల యొక్క ఝుంకృతులు ఝుంకార
ధ్వనులు ఉల్లసిల్ల ప్రకాశింపగా ఖేక్షనవలా ఖెకస్త్రీ అలకం
బు కంఠికి ఆ రాజపుత్రికి జలకంబు స్నానము పేర్లాంగ తనా
క్రైవిలాసముగా చేయించెను ఆ నగా స్నానకాలమందు కంచు
కవిమానముగానుండుటచే తనుక తృశాంతి సమర్థ్యాయువ
వెపాన్నిపించె నని తాత్పర్యము॥

౧౬౪ సీ॥ ఖలుగుపావదమాదచి కులధికవస్తుతమిళంబాళి
యొక్కతిమవమాంబాళి గత్తె తడి యరాత్మినెరులేరు
పడదువివ యొక్కమవుద్దు కవికెపాల్లంటికెల్లంటినైపె
నియుపుటద్దము మాలనివిపి యొంచుకవధరాతి
లకంబు తిలకంబు దిద్దెను దులెనరిబుట్టెను వదిట్టెనె
కపాడితనమూడి వేమచయుల్ వెరగంద గంధములద

౧౬౫ తే॥ నెంకశుకాలాపమారవల్లికయుమ్మ నెలమెకవిలాసిని
మణులకంచుకము దుడి గెనెంకలతాతని విపిట్టెకె
యూరకంబు నెంకతటిన్నత్రయుడియుచాని
కెకసుసువ్వు॥

టీక॥ చికురధిక్కృతమిళందాళి చికురవెంట్రుకలచే తద్ధిక్కృత తిరస్కరిం
పబడ్డ షువంటిమిళింద తుమ్మెదల యొక్కయాళి సమూహము
గలిగిన తుమంటి బెక్కతివ బెక్కస్త్రీ ఖలుగుపావదమాదల్లా

ఆ రాజపుత్రికెవన్నెగా గరవిమాదను మాంబాళి గత్తెపట్టి పట్టిపెట్టి
కెగత్తెనుకెవము దుద్దకవికెపాల్లంటి మకరి యొక్కస్త్రీ తడి యరాత్మి ఆ
రాజపుత్రికె వెంట్రుకలు ద్రువము పొతెనె కనుకెరుపడదు వివాదం
ట్రుకవెంట్రుకవెకుపెకయుచ్చు టెట్టుగా కంకతికనేతను నట్టె కెల్లంటివై
చె మెకవిమాదశి ఖముడివెసను ఖెంటు కవధరా తిలకంబు మకరి యొక
స్త్రీ నియుపుటద్దము మాలనివిపి పురుష ప్రమాణాదర్శము రాజ
పుత్రి ముందరనిలువబెట్టె ఆ నగాపెద్దద్దము దలుమంచి తిలకంబుది
ద్దెనుదులెము ఖమందు కస్తూరి బొట్టు దిద్దెమ నెరిబుట్టెను వదిట్టె
యొరాగ్నిము గానె కస్త్రీ నెరపాడితనమూడి చాతుర్యము మహిం
చికెనుచయుల్ వెరగంద చూంచెచయుపలాన్యర్వమందగా గంధ
ములదు శ్రీగంధము లేపనము జెసను ఖెకశుకాలాపమకరి యొ
కస్త్రీ పరవల్లికయుపై చెంతమందుము తాన్నిలపెకుమొదలైనవి
వెసను ఖెవవిలాసిని మకరి యొకస్త్రీ మణులకంచుకము దుడిగె
త్నములు చెక్కెనరవికె పెట్టెను ఖెకలతాతని వమకరి యొకస్త్రీ పెట్టె
కెయూరకంబు భుజకీర్తులు దెను ఖెకతటిన్నెత్రి మకరి యొకస్త్రీ
ఇడి యొచాలికెకసు సువ్వు ఆ రాజపుత్రికె చూపణము లుచెట్టెను॥

౧౬౬ క॥ ఆ క్షరికోపనిషద్గాములు లక్షణానలంకరించి
రాలాధరకస్త్రీ గ్రుంకులచూడారత్నము నక్షర
గై జెశరాప్పులగుమారంతన॥

టీక॥ ఆ క్షరికోపనిషద్గామినులు కరికోపరి ఆడుయొమగుతూడను ఖ్యాతి
సమానమైన నుమంటి గామినులు గమనము గలిగిన యూంచెలికత్తెలు

ఆభరణావలంకరించిరి॥ ఆప్రకారము రాజపుత్రికి శృంగారమైన
ప్రిశి॥ అలా॥ ఆసమయమందే ధరణీభుక్కులచూడ తారతమ్యముగ ధ
రణీభుజరాజులయొక్క కులవంశమునను చూడ తారతమ్యముగ శి
రోంభూషణామైనజ యొసెను దని॥ అప్పులగువారువారి తమైనజ
ము॥ అక్షరమైజనిరి॥ అజ యొసెను తున్నవారాతనలంకరించిరి॥ అ
టుతరావితను॥

౩౬౭ మ॥ కదియింబోరొమ్పతంగు దస్తకుధరాగ్రేబ్రో
నౌసతేత్రాంచముతో మొదలెన్నిక్షరమార్గపలు
లమున నెభూరిభూపలభూపలల నిమొదలెంభూప్రి
విరూపనేత్రములనె వ్యాపించెసి దిప్పుటలో
వదలెంభూపిప్పుర ధాంగదంపతులువిలప్పించెనే
మరుందత్రశిని॥

టీక॥ పతంగు డు సూర్యకన్యదూపత్నియని ధ్వని॥ అస్తకుధరాగ్రేబ్రో
న్నౌపస్థుము పరవతము విరాదిరె। వదియింబోరొమ్పచరగని యు
మునతేత్రాంచముతో సతోనేత్రములవెంటక్రొంచముతో
రెంగులు। నిక్షరమార్గపల్వలమునను। నిర్ఘరమార్గ ఆకాంశ
వునె టిపల్వలముననే పందియు యందుపుదిలెన। సంచరించెను।
భూరి భూపల భూప్వలలనే। భూరి మైలిన్నభూపలతో పుందు చుం
డే భూప్వలలనే। మంటలచె తను దిప్పటలో దివ్వెల మూవాము
లు భూప్వి రూపనేత్రములు। భూప్రివిభాంగరూపమైనటు
వంటి ఆ పనేత్రములనె ఆంగతివిధుల యందుపు వ్యాపించెసి సుగ
సులుగావించి వెలదలెనే చెరించె ను। రథాంగదంపతులు చక్రవా

కములనుల॥ వదలెంభూపిప్పుర దంపతులువిలప్పించెనె ము
రుందత్రశిని। మన్మథుడాసమయమందు। ధనుస్సు పుష్పబాణము ఆదగా
సూర్యాస్తమయమైన నేత్రములు దయించెనని తాత్పర్య
ము॥

౩౬౮ సీ॥ సూరలవెలుగుపంజుల శరరన్ప్పస్త్ర భూష
మణిస్ఫూర్తి మోగ్రదిక్ష యొక్తై వారము ఖరమా
ర్గనావిలోచనక్రైరవములనానవశశివాడుదే
ర్పివిమలబంధు సూర్యాంతవిధుకాంతము లుకలా
క్షి బోధ్వికృన్నవిరవిరగతుగు చుందుక్రొత్త ధృష్టికర
నా సంగతమధురాలోవాంసిబలరూపనిరజాకరముచిలువ॥

౩౬౯ తే॥ కలువవలి కాడుపుక్షవుగుంప్పు విమసించు। గతినలం
కృతసూమఖప్పంద మొక్కి ప్రత్మివానిసన్నసాము
ఖతూరన్పపతులితారాదముభబునాశరవము
లున్ని భూపసుతుదు॥

అపద్నివుంచు రాజపుత్రికారిగివచ్చి టుచెప్పుచున్నాడు॥

టీక॥ శకిరన్పస్త భూషామణిస్ఫూర్తి। శశిరతనదివాంమందునప్
స్త। ఆంచపక్షటువంటి। భూషా। అభరణములయందువెక్క
పక్షటువంటి। మణిస్ఫూర్తి। రత్నకాంతి। సూరలవెలుగుపం
జులు। పార్శ్వములయందు। జవలింపుచున్నదివిటీలను। యోగ్రది
క్ష యొక్తైయుగానవన్న। ఆనవశశితనము ఖచంద్రుడు।
క్తైవారము ఖరమార్గనావిలోచనక్రైరవములను। క్తైవార।
సేత్రోత్రపాతములచేతను। మఖరవేలు యుచుండే। మార్గనా

యాచకుల యొక్క విలాపవచనములనే శరవములనే కలువలను
వాడుదెవ్వు వర్జ్యాలతని వారింపగా మన్నా కటాక్షము [illegible]
తనకదతంతి యూర్పులనే వన్నెలచే విమలబంధుసాన్వంతవిధు
కాంతములు విమల స్వచ్ఛములైనటువంటి బంధు చుట్టములు
యొక్క స్వాంత చిత్తములనెడి విధుకాంతములు చంద్రకాం
తమణములు విరవిరగరగు చుండ విరవిరమని నెల్లగా ద్రవింప
చుండగా మన్నా కృతవృష్టికరణా సంగతపధూటి వాంఛితలు
కృతవే యుపక్షములంటి వృష్టికరణానేత్రాంబు యుమయులతూలి
సంగత కేరాడు మన్నము వంటి వధూటి వాంఛితల
కటుల మాల్ల దువాంసలనము ఉరూపనరజూకకము కూపల
నలూకవలి యనెటి వెరజూకకము తెలనూపి లువాల్లవు
త్రనా ముఖ యుచుండగా ల్లవగాంతనదవాసాందరన్యము
స్త్రీల మోవాంపజ యగావని తాల్పరన్యముకయువలికా
డుబం డుద్ధు డవ్యదవుగుల్ల విపనిం చుగతి ల్లిదధుపరవత
మందున్నట్టు గానె ల్లలంపొతసామఖ్యసంధమున్ని ల్లలంకృత
ప్రసాధనములే యుపక్షము వంటి సామఖ్యమను యొక్క
స్కంధము విస్తమాపుమైనారూపాంచి పటుపాని పన్నుకా
మఖితూరన్యపటిలితూరత్పటువా తప్పెట యున్నని
వన్నునా తుడు మన్నా వముఖ యుదత్రైవముంటి తూరన్య
చతురివిధవాదన్యవిశేషముల యొక్క పటిలితూర సమూ
హామతూహూడాలమన్న ముఖఖునాశకములున్న ముఖఖున
విదవిత్తమూహామయొక్క ల్లి శరవములున్న దివెవచన

146

ము టుప్పుంగగా మన్నా భూపనుతుశకరాజుకుమారుడై జయ
సేనుడు॥

౧౨౦ మ॥ తారన్యూరవాణమంతగునారాయణా మకరణి
నేనుందునెన్నిజ యోసేవుందు నర్తకీనర్తకగా యనేగా
యనవరాగధ్వతాగధ చిత్రవస్త్రాలి చిత్రవస్త్రానా
టన్యగానస్తవనాశరావవిశేషంబులానందసంధా
యకంబులుగా సన్నదయమానలచనాలిరచన
మరచిరావిచరాకవచిత రాజుపరార్థంబునేగుచుండెన్॥

టీక॥ తారన్యూరవాణమంతగునారాయణామకరణిక గురుతవాహా
నారూఢమైన శ్రమహావిష్ణువువలెనే ఏమందునెక్కి గజారోహణా
ము జేసినవాడై యయసనుందు రాజువుతుడు నర్తకీ నాట్య
ము జేసేస్త్రీల యొక్క గున్న నర్తక తాండవము జేసే పురుషుల యొ
క్క గున్నగా యనేసంగీతము జేసేస్త్రీల యొక్క గున్నగా య
కగానము జేసే పురుషుల యొక్క గున్న మాగధులై వారము జే
సేస్త్రీల యొక్క గున్న మాగధులై వారము జేసే పురుషుల యొ
క్క గున్న ల్లవగావంశావళిని పొగడేవారనుట చిత్రవస్త్రాలి
విప్రస్త్రీల యొక్క గున్న చిత్రవస్త్రా భూసురుల యొక్క గున్న
నాట్యల్ల టులున్న గానసంగీతము న్న స్తవన స్తోత్రము
లున్న ల్లశరావవిశేషంబులు ల్లదికదివెవలున్న ల్లనినర్తకీ
శబ్దనాట్య శబ్దములు మొదలుగా శ్రవణాలంకారములు ల్లటు
వంటి ధ్వనులు ల్లనందసంధాయకంబులుగా సంతోషమును
చేయుచుండగా సన్నదయమానలచనాలిరచనములచిరా

విచిత్రకవచితరాజమార్గంబున నేగుచుండ । [illegible] ఆ పట్టణ
మందలి ప్రమదలా [illegible] శుకపంక్తి కాంతిగలస్త్రీల యొక్క
లాంఛన । నేత్రముల యొక్క । మరి [illegible] కాంతుల యొక్క [illegible]
రంగములచేతను । కవచిత [illegible] యగు నట్టి
రాజమార్గంబున [illegible] వీధియందు [illegible]
[illegible] స్త్రీల నేత్రకాంతి పరం
పరలచేత వ్యాపింపబడ్డ [illegible] వీధియందనుట॥

౧౨౭ ఆ । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] రాజు [illegible]

టీక॥ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

౧౨౮ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

టీక॥ [illegible]
[illegible]

౧౨౯ [illegible]
[illegible]

టీక॥ ఫలింగిన కేవ్నతోను (అతిశయించిన కోపముతోను (జిగురువోడుచు
విడువకుండాను (మహరుచిట్టుచున్న (మంచమునిగ్గనేక (వెంకటేశమా
దినుంచి (త్రెంచి దిగని యుక (చన్నుంగ (తలంచు పుత్రునిగనెంచు నాస్త్ర
నము నెరాంటగరచుకుని (యున్నట్టి వారుని భూచి (అక్కతు (కేటుకటా
విడునాకు గాత సంగతివమయ్యెనే తమ చు (తతబిన్న వాడు నాకుమి
కలిఘుంటాటకవరామనని పలుకుచున్న (శయ్యపయింబెరలించి
తెరిచిపతకవిరాదికాని చిన్నవానిని పుత్తించి (యూవలివెరాజ్జేసి
కలకంతి యోర్తు (మరియొకస్త్రీ (స్వపసింహాము నెంత యుబ్బా
చునవిడుకళ (రాజుశ్రేష్టుడైన ఖయుషేసునివిమక్తిలిచరాచితికిరాతూ
హాలముచేతను (ప్రవ్రస్ఫటింపతెంచెను॥

౩౨౪ ఆ॥ కేలగవించిపట్టి రతికెంచిరుచి కేలుసెయు వల్లభుం
జూలుపైతాలునిటనిలుపుస్తై చుమునెంచు కతాళు
మాము వేశనిశానవంబసుచు (విద్యశనాదియు
కోల్బు గౌరవార్తాలసమర్థయోర్తు కథియుం
జునిచరాచకు మారవన్యధుజ॥

టీక॥ కేలగవించిపట్టి (చెయుబిగియపట్టుకుని (రతికెంచిరుచి కేలుసెయు
సంగమముచే యడానము (తొందరపడుచుండెటటువంటి (వల్లభుడ
వెనిమిటెని (బాలుపైతాలు (బాలుచాలు (నిలనిలుపు (ఆగు
ఆగుము (స్త్రై చుముకెంచుకొ (కొంచెమునేపు యోర్పు కొను (తాళు
మామము (వేశనిశానవంబసుచు (ప్పుడు (ప్ర) దెరాషనాలవుం
దే (రతిచే యడమాయని (విడివదనాది (వంగనిచేత విడిపించుకొను
నిట్టు కొజుగౌరవార్తాలసమర్థయోర్తు (అకొల్భు (పొందిన్నట్టియు

కు (గౌరవ (స్వారాతిశయము వల్లనైన ఆర్తు (పీడ యొంది నదిగనదే కనే (అ
లప వెందమ్మైనటువంటి (మద్యనిదుముగలిగినటువంటి (స్త్రీ (మరియు
కతకు మారవన్యధుజ (రాజుమదనుడైన ఖయుసేనుని (వెడియుంజని
చూచె (దగ్గరకెవోయి కనుగొనెను॥

౩౨౫ చ॥ అరవిరివాగు తమ్మరసమంటిన కన్నుల చిల్లపోటు
త్రొక్కురజు మటు తసనుతమొన పులకట్టులు చిక్కులుగొన్న
పోరముల త విరిసిన కొప్పుని శ్వాసనవిచికయుం దరమిగ
నెరాత్తు రామరుగితనే లనవి ధమువంచి దిమొవ్వనివ
వివ్రాంగనతో॥

టీక॥ అరవిరివాగు (సగము విరిసించిన పుష్పము యొక్కసౌంపు గలిగినటువం
టి తమ్మరసమంటి వె (తన కన్నులు (ప్రి) యుడుచుంబనము కోస్తృ (ప్రి
యుని తాంబూలరసము పట్టినటువంటి (కన్నులచిల్లపోటు (నేత్ర
ములయొక్క దీనభావము కన్న (త్రొక్కు) రజు మటు తొరత్రెసినందువ
ల్లదివాడుం పాపాదించిన స్వేల్పస్వేదములు కన్న (సనుతము నపు
చెక్కులు (ప్రి) యుని యొక్కము నిపంటి నొక్కులు గలిగిన కపోలము
లున్న (విరిసినకొప్పు (వీడిపోయిన కేశబంధము కన్న (నిశ్వాసనవి
చిక యుళ్ (నిట్టూర్పు వాయువులున్న (తగ (అటువంటి రతిచిహ్నా
ములకమ్మై యుండగా (వెనె రాత్తురా (మరియొకస్త్రీ (ప్రపు)ముగా
రాగానే (మరుగికనే లనవిధమువంచి దిమొవ్వనివివ్రాంగనతో
అస్త్రీని బూచి (యింకచూతెందు కను యొరుపారముగావచ్చుటు
మేవదనిమరికొందరుస్త్రీలు హాసించిరి (అవగాస్త్రీ యుంగముల
యుందురతిచిహ్నలు చూచినవివ్రాదనితాత్పర్యము॥

౩౨౬ ఆ॥ మించి బుద్ధియందు మిక్కుటమైన నమిత్త్రము నత్త్రములా
ది యోధ వీరాశించి పనిందు దెబ్బను జేకొని పట్టి
నవ్వెన్నొనాధు వస్త్రాంచలమించుకేని విశనాదికేని
వ్వచిన ద్ధ్వైకొంచు శంకింపకనే గుదించె మొకకేసరిమ
ద్వాదు మారు బూడదగనీ॥

టీక॥ మించి బుద్ధియందు మిక్కుటమైన నమిత్త్రము (శత్రువు) తానమగ యుద్ధము (యుం)దే
టి మొనకు నత్త్రములాది యోధ వీరులు తెలుగ కూడ బూదవారి
యోధుల పెంచి మగని పరాక్రమను వీని (ప)నిందు దెబ్బను జేకొని
నప్పేమ తనకు దెబ్బను జేకొని పట్టు నవ్వెన్నొనాధు వస్త్రాంచల
మించుకేని విశనాదికే పదరించి గ్రుచ్చించి వెలుపలికి మగని యొక్క
కట్టుకొంచు కొంచెమైనా వదలక వివ్వచిన ద్ధ్వైకొంచు శత్రువు
గా కొంచుతూ కూడా మగన్నిన్నిగుంజుకొంచున్న కేకేసరిమ
ద్వాదశి యొక్క శత్రువు మారు బూడదగనీ రాజపుత్రుడైన దాయని
మని వెత్తి మొనకు శంకింపకనే గుదించి సిగ్గుపడకవచ్చునా॥

౩౨౭ ఆ॥ కేలు పట్టి ల్లువేశ్య గతి కెం(పు) తి కూరాల తనుం
దఖం(ద్ర)ఖంచాలితమైన చవన్నగవమ ద్ధ్వైవ యుపైద
యుదప్పదుత్తరుత్త వేలివి విరాజిరాదగను
విం చుయు శంపల(గు)మ్మరింప మందాల సవృత్తి
మెక్క ఖవరాల రుదించె కుమారు బూడదగనీ॥

టీక॥ కేలు పట్టి ల్లువేశ్య వెప్పగావేసిన ఖడ్గ(ఆ)వగా కేలు ఖడ్గ(గ)తి కెం(పు)
తి కూరాల తనుందే నద కకష్టము వచ్చుచుండగా నున్న చం(ద్ర)ఖంచా
లితమైన చం(ద్రు)కరూప్యరము చేత (ఖం)చాలితమైన (త)దప వక్షము

వంటి చవన్నగవస్త్రవద్ధ్వైయము మద్ధ్వైము పైద యుదప్పు వడువు
పైకరునానవదలగా నున్న (ఆ)వగాస్త్ర వఝారము సూత్త్రమ్మవైన
వద్ధ్వైప్రదేశమును చలింపఖే యుంగావనితాత్పర్యము ముత్తరూ
త(త్త)వళుయు వేలివిమరాజిరాదగనీ పెలిసెలగసు నులు వెళ్లె
టుత్ప్పు చలింపగానున్నకేను మించులు నే(త్ర)ముల యొక్కత్తళ్ళు
శంపల(గు)మ్మరింపవేము రుపులను కలగజే యుగానున్న మందాల
సవృత్తి మిక్కిలి తిన్నమైన నకకచేతను ఖిక్కఖవరాయము కలియు
కస్త్రి కుమారు బూడదగనీ రాజపు(త్రు)డగు ఖయ్యేసము నిగను
సునే మొనకును (ఆ)రుదించె (వ)చ్చునా॥

౩౨౮ ఆ॥ వయాలకు దాత్త్రి సందను దిమూతులు నాకేడు
గండి దానవవ్వా శకునుద్ధ చెట్టి యుదివడి యమిచ్చె
దుగాని చరాచదనీ గోలల తనంఫ్తెపెంట్ల కైదుపుం
దలవాకిట నంచు వెళ్ళ నిజాలని చక్రధరి యొక
చం(ద్రు)ని ఖ్యానవచ్చువెధికేనీ॥

టీక॥ వయాలకు దాత్త్రి రవాస్వస్త్రలములకు పిలుచుకొనిపోయి (సం)
దను దిమూతులు నాకేడి (సం)కుచిత స్థలములయందు పుండు
లయందు యొకరి దగ్గరవారి తో మంచి మాటలాడే యుపాటి
గండి దాని సమర్థరాలి వియొకతెను (ఆ)వ్వా శకును దృష్టిచెట్టి (ఆ)
పూటకుపని గడవదానకును గని దగ్గరనుంచి (ఆ)దివడి యమి
చ్చెదుగాని (ఆ)పూటకు వెడితాంబూలము మడిచి యిచ్చుగాని
తలవాకిటను (మ)న యింటి (ప్ర)వారి ద్వారమందుండి (గో)లల

సంపెంగిమొదలగుకర్పూరయుతములగలిగినవివాహమునకాంచుటయు
రాజపుత్రుని। చూచెదన। కనుగానమ। అంచు। అనివశ్లోకనిజాల
నిక్షత్రస్త్రీ(ల)ఇట్లు వెడలెనయని మంగళతోరణములు బాయింపువెప్పు
మెనిశశిచంద్రుని ఘనవరమరి యొకస్త్రీ వచ్చె విధికినమార్గము
లారికిమాడ్త వెలంచెనని॥

౩౭ మ॥ ఇట్లు పురస్త్రీరత్నంబులు నిజసందృష్టిమహా
రహారంబుల నలంకరింపనేగి వచ్చు సుకేశ్రీమందిరద్వా
రంబున వారణావతరణాంబు నరించి నారిజనాళ్ళి
తనరాజనంబు వెక్కెంపుచు। వక్షోత్తరంబులుగ
డచి చని ముందర నతవము నక్షత్రాభిరామంబై పువ్వులసమ
యమున శుభ్రవస్త్రసమాచీనంబై యువజనవాంఛంబు

౩౮ నుపల్లవకుసుమఫలవిలసితంబై వసంతసమయంబు
ను ప్రసిద్ధవర్ణగౌరవంబై సంగీతంబు నునాట్యశా
స్త్రంబులందనరి చరితంబు ను। సర్వతోరణావిహా
రంబున శుభందగి జయశీలుకంఠాలంకృతంబై నాకలో
కంబు నువివిధవితానవితానంబై కురుక్షేత్రంబు ను
ప్రతిష్ఠితపదివము శివాంత్రంబై మధువనంబు నను
కరించు వివాహమంటపంబు దాయెంబోయి॥

టీక॥ ఇట్లు పురస్త్రీరత్నంబులు॥ ఆప్రకారముగా పట్టణముల యందు
న్న స్త్రీజనశ్రేష్ఠములు। నిజనయనదృష్టిమహాసారహారంబులన
లంకరింపన్। నిజ। స్వకీయమైన। నయన। నేత్రముల యొక్క దృష్టి।
చూపు యనెడి మహాహారముల యొక్క హారంబుల।

కాంతులచేత నలంకరింపన్। పూజింపగా నున్న। ఏగి వచ్చి।
రాజు యొక్క కుమారుడు పట్టణమంతయు తిరిగి వచ్చెను। సుకేశ్రీమందిరద్వా
రంబున। సుకేశ్రీరాజు యింటి వాకిటి ముందర। వారణావతరణాంబు
నరించి। ఏనుగును దిగి। నారిజనాళ్ళి తనరాజనంబు వెక్కెంపుచు।
నారీజనస్త్రీసమూహములచేత నర్పితమైన వారిజనము ఆరతి
నిరాజనంబు। నివాళులు। ఒక్కెంపుచు చూచుచున్న। వక్షోత్తరం
బులు గడచి। మెట్లసాలలు దాటి। చని। పోయి। ముందర। అత
డాగమంచు। అతి నక్షత్రాభిరామంబై। అతి మిక్కిలి। నక్షత్రములు। తన
ములచేతను। అభిరామంబై। మనోహరమైనటువంటిదై। పువ్వులసమ
యమున। పూర్ణిమ గనుక నీ యక్షయులు అనుభవించుకొనుచు
వంటి। వివాహమంటపంబని యర్థము। పువ్వులసమయము। అతవయుక్త।
నిష్పంగునైన వారిచేత నభిరామమైనదిగను। శుభ్రవస్త్రసమా
చీనంబై। శుభ్రవస్త్ర। వివాహమునకు కావలెనైన యోగ్యవస్తువులచేత
సమాచీనంబై। యోగ్యమైనది యై। యువజనవాంఛంబు। యు
వప్రదేశమునున్న। యువజనవాంఛమున్న। శుభ్రవస్త్రములచేత।
యోగ్యమైనదిగను। పల్లవకుసుమఫలవిలసితంబై। పల్లవ। చి
గురుటాకులచేతనున్న। కుసుమ। పుష్పములచేతనున్న। ఫల। పం
డ్లచేతనున్న। విలసితంబై। ప్రకాశించబడ్డది। వసంతసమయం
బు। పుష్పసమయకాలమునున్న। వసంతకాలమున్న। పల్లవ
కుసుమఫలవిలసితమైనదిగను। వె॥ వసంతపుష్పసమయమై। ప్రసి
ద్ధరీతిగను। అ॥ ప్రసిద్ధవర్ణగౌరవంబై। ప్రసిద్ధ। ప్రశస్తమైనటువం

టి॥ వర్ణప్రాప్త్యాదులచేతను గౌరవంబై యున్నతమైనదై సంగీతంబును
గానవిద్యనున్న సంగీతము ప్రసిద్ధమైన సరిగమాదివర్ణములచేతను గౌ
రవమైనదిగనుకను నానాటిప్రకారంబులం దనరి నర్తనవ్యాపారములచేత
నొప్పి భరతంబును భరతవిద్యనైన భరతము నానాటివయులచేత నొప్పిన
దైనదిగనుకను సర్వతోరణావిహారంబున నుండగి సర్వసమస్తములై
టువంటి తోరణాలంకారార్హమగు ద్వారములయందు కట్టిన రత్నము
పాతచూతపల్లవాదులయొక్క విహారంబై సంచలనములు కలదై యు
న్నవి లు శారు దన్ని శారు సర్వతః అంతటాను మ్మరణా విహారం
బై యుద్ధసంచారము గలవాడుగనుక రంభాలంకృతంబై రంభా అరి
టి స్తంభములచేతను అలంకృతంబై భూషింపబడ్డదై అలంకరింపబ
డినదగుట నానాకలాపంబును స్వర్గలోకము నున్న స్వర్గలోకము
రంభాది వేశ్యలచేతను అలంకరింపబడ్డదిగనుకను వివిధవితాన వితాన
బై వివిధ బహుప్రకారములైనటువంటి వితానములు కట్టు యొక్క
వితానంబై సమానాము గలదియై పురుక్షేత్రంబును పాండవా
దులు యుద్ధము చేసిన పుణ్యస్థలము నున్న కురుక్షేత్రము వివిధ
బహుప్రకారములైన వితానయజ్ఞములయొక్క వితానసమూ
హము గలదిగనుకను ప్రతిష్ఠితదధిముఖపాత్రంబై ప్రతిష్ఠిత అంచ
బడ్డటువంటి దధిముఖ పెరుగు మొదలైన వస్తువులయొక్క పాత్రంబై
భాజనము గలదియై మధువనంబును సుగ్రీవుని మధువనము నైతేను
మన్న మధువనము దధిముఖుడు మొదలైన వానరులకు పాత్రంబై వి
లచి యుండదానవకు వాలాభ్యమైనదిగనుకను నటువంటివాటిని అనుకరించు
విహారావాసంబు పంచబాణుడు యుంచూయుసరి పోలినటువంటి పెండ్లి పవిత్ర
పట్టిరి వెడ యుసేను దరిగి॥

౫౮౧ ఆ॥ మోహనవిలసంతమైనట్టి యుగద్దియదిబ్బ
నన్నెహాత్మభామిపాలతను సంభవుండె
కైన నంతరంబది నానావాలనీతి సంచితగృహార్హుడు
సంగసుకీర్తిభూసురవ్యాప్తివ్యాప్తి మందసంపువారి
వానావనమున బృధుపర్ణమునెయ్యదలు॥

టీక॥ అంతట ఆటుతర్వాతను మోహనవిలసిత విభ్రమవిలాసము
గాను ఖ్యాతము ద్దియు ఖ్యాతగద్దియదిబ్బ నొప్పెటువంటిదిగాను
వెలుతున్న పాతమకైవిశేషముచేతను భూమిపాలతనుసంభవు
డైనట్టి రాజకుమారుడైనట్టి యుసేనుడా పట్టణమున కైలోకర్హుండై
ను అనంతరంబు అటుతర్వాతను ఆదినానావాలనీతి సంచితగృ
హార్హుడు అదినానావాలదరి లరికృత వెమ్మండు నట్లుగా నానీతి
న్యాయముచేతను సంచితసంపాదింపబడ్డటువంటి గృహార్హుడు
గృహమాలకరణముగలిగినటువంటి సుకీర్తి సుకీర్తియనే రాజు
భూసురవ్యాప్తి భూసురు బ్రాహ్మణులయొక్క వ్యాప్తి
తి మంత్రోక్తులచేతను మందసంపువారి వానావను సువర్ణమయ
మైనకంచము నున్న బృధుపర్ణము పెరుగుపండు చెల్లము నున్న దధిమధు
ఘృతమిశ్రితద్రవ్యము అయ్యదల అసమయమందు ఖిసంగ బు
యుసేన వదిచ్చెను॥

౫౮౨ కల॥ దానవశాత్రవుగాబు యుసేనుని గారాబుచూ
తుసిరిగామదినమ్మాన పతిదలపోసి యుద్ధాని
యుతం ధారచూచాసె తన యున్నది యుస॥

టీక॥ దానవశాత్రవుగాబు యుసేనుని బు యుసేనుని హాస్యాదివిష్ణువునుగా

మన్నాగారాజుకూతుసిరిగా(ప్రు)వాహ్నదవంగుకైవసాత్త్రమైన
ఘువెనమోవానినిలక్ష్మీదేవిగామన్నామదినవశ్యానవపతిదలపోసి।
మనస్సుయందానుక్త్రితలంచినపార్థై।సనయునవినయముతో
కూడుకున్నఖవంటి।తనయుం।కైవసాత్రైన।యుధానియుతే।య
ధాశాస్త్రముగాను।ధారబోసె।అప్పేతలునదకేముతోగూ
డాయుక్తినపాదాయునం॥

౧౮౩ క॥ లగ్నంబుగదిసెగగనవ।లగ్నందెవ్వనినబుధులు
లవితగతిన్నన్నగ్నలుకుచభరకేంచి(ద్న)గ్నలు
నగుచెలుయుసెంపుల్తోతానికదకేన॥

టీక॥ బుధులు।విద్వాంసులు।లగ్నంబుగదిసె।ము।హూర్తముసమీపించె
నుగగనవలగ్నన।గగన।అకాశమువంటి।వలగ్నన।మధ్యప్రదేశము
గలిగినరాజపుత్రిని।తెవ్వనినబలుచుకైనిరమ్మనిచెప్పగా।వేలవి
తగతిన।విలాసమైనగతికేచెతను।ముద్దగ్నలు।ముత్యంతయొప
పుండు।మగ్నలు।మయనిగినలువంటి।కుచభరకేంచిద్నగ్నలు।కు
చభర।పాలిండ్లయొక్కభారముచెతను।కెంచిత్।కొంచెముగానుు
భగ్నలునగు।వంగినలువంటి।చెలులు।స్త్రీలు।సెంపుల్తోతానికే
దకేన।వాగుగావేలయునలువంటివారై॥

౧౮౪ క॥ తుదగుప్పుమెరయుగవిసెన।గదియుంచినవంరు
నవింటెగతినతిశయులందుదకైపుమెరయునింతి
కెముదితలుచితాంబరముదముసగిఁచెవేడ్కన్॥

టీక॥ తుదగుప్పుమెరయు।కదముకైనలుమెరయుగా।కైపుయుగా
వింటికైన।గవిసెనగదియుంచిన।తుదుగుతుదగినపువంటి।మ

రునివింటిగతి।మన్మధునిధనుస్సువలెనే।అతిశయులన్।ప వన్నవ
గాగా।తుదకైపుమెరయునింతికి।అరాజపుత్రికి।శిరస్సువలకె
శపాశముమెరయుగా।ముదితలుస్త్రీలు।చితాంబరమునన్।
వన్నెవస్త్రముచేతను।ముసుగిడిచెవేడ్కన్।కౌతూహలముచేత
నవకుంఠముచెసిరి॥

౧౮౫ క॥ నదిపింపగముడుగులపై।నుడురాజనిభాస్య
యుడుగులెప్పంగడునయ్యేడుగులుకార్యము
లగునటుముడుగులపైమెరయుకైలమానగనేడ్కన్॥

టీక॥ నదిపింపగముడుగులపైన్।బలునవస్త్రములమీదపోదనాడ్గుము
వేయుస్సరాగా।ఉడురాజనిభాస్యనట్ట।తార।ధిపతియైన।చంద్రు
నివంటిముఖముగల్గినయా।రాజపుత్రియొక్క।అడుగులాప్పం
గడుపాదములుమిక్కిలియొప్పైయుండగానుపెండుకేంతే।అయ్యే
డుగులు।కార్యములగునటు।అరాజపుత్రిపాదములుతాచె
కపునటు।అట్లా।అయినప్పుడు।ముడుగులపైమెరయుకైలమా
నగనేడ్కన్।ముడుగులపైనదిమద్ర్యేదములవీదనుమెరయు
కైలమానగనేడ్కన్।ప్రకాశింపకేయుండుకువిడుచుచుబెంరయ
నేమెరుసును।తాబెళ్లుముడుగులయుండుదిసెవాజముగ
నుకు।అయుమపొందా(త్ర)ములున్నకార్యములవంటివిగనుకే
ముడుగులమీద(ప్ర)కాశించెనని।తాత్పర్యము।అనగావివా
హావేదికమీదికివచ్చుటప్పుడుపెండ్లికూతురిపాదములుభూ
ప్పుర్వెకుండాచలువవస్త్రములమీదనడుపించుచువచ్చిరనటు॥

౨౮౯ ఉ॥ మోహవశంబుగాని తెలిముత్తెపు సొమ్ముల
తోడ కమ్మపూదీవలవంటి బోంట్లు నవదివ్య
లతోడ వెలచెప్పరక్షరి త్రివరపుత్రు జేరనక్షరి
కృతరోహిణీరోహిణిం బ్రమోదావహ
చుక్కలు కృత్తుని యుతహరిణాంకుని జెప్పుచా
ర్పునన॥

టీక॥ మోహవశంబుగాని మోహశీతుండు మశక్యము గానటువంటి తెలిము
త్తెపు సొమ్ములతోడ తెల్లటిముత్తెపు సరములు మొదలైన
యాభరణములతోడ కమ్మపూదీవలవంటి బోం
ట్లు వాసనపువ్వులు గలిగిన తీగెలవంటి స్త్రీలు నవదివ్యలతో
క్రొత్తదివ్యలతోకూడానున్న అక్షరకృతరోహిణీ అ
క్షరకృత రూపముచేత తిరస్కరింపబడ్డటువంటి రోహిణి
చంద్రుని భార్యయైన రోహిణిదేవి గలిగినటువంటి అ
రాజపుత్రుని అక్షరత్రివరపుత్రుజేరరాజకుమారుడైన
యారాజు యొసెన నిదగ్గరికి తెచ్చిరి పిలుచుకొనివచ్చిరి యెట్ల
నంటే అకృత్తుని యుతహరిణాంకునివంటి చుక్కలు నక్ష
త్రములు ప్రమోదావహ సంతోషముసు పొందినటువంటి
రోహిణీరోహిణీ నక్షత్రము మృగశిరాంకుని జెప్పు
చాటునన్ చంద్రుని పొందించినట్లు అనగా నక్షత్రములు
రోహిణీదేవిని చంద్రునిదగ్గర జేర్చినట్లుగానే ఆ వికొత్తరా
రాజపుత్రుని రాజకుమారుని దగ్గరికి పిలుచుకొనివచ్చిరి

రనితాత్పర్యము॥

౨౯౦ ఉ॥ అవారిరసోత్థితైలుపతిహస్తము నంటితికే
లుతజ్జుగనేత్రద్వానికేలసుల్లసిలనూతన
హాతవికశంకరసాంకురవ్రాతమతోడ
రాజుతనయోత్తమహస్తము నమ్మహాసివ
రారాహారకంబు నందికేగురుంబుసమంత్ర
శంకరసాంకమున్॥

టీక॥ అవారిరసోత్థితైలు అరాజపుత్రయొక్క హస్తము పతిహస్త
మునకు పెనిమిటికరమందున్న పతికేలు పెనిమిటిహస్తము తక్షు
గనేత్రద్వానికేల అభార్యయొక్కహస్తమందున్న ఉల్లసిలప్ర
కాశింపగానున్న నూతనహాతవికశంకరసాంకురవ్రాతహా
ముతోడ నూతనక్రొత్తగానుదయించినటువంటి సా
త్వికభావములకు నూతన స్వేదము పుట్టుకయుంచినటువం
టి స్తంభాదినష్టవస్తులయందుకదయుపస్థాపవైన శంక
రా అదకబిందువులయొక్క అంకురములకలయొక్క ప్రావ
హముతోడ సమూహముతోకూడానున్న హాతవికా
వస్థ శ్లో॥ స్తంభః ప్రలయరోమాంచాస్స్వేదోవైవర్ణ్య
వేపథూ అశ్రువైస్వర్యమిత్యష్టౌ సాత్వికాః పరికీర్తి
తాః॥ అని రాజుతనయోత్తమహస్తము నన్ రాజుతనయు
ప్రపుత్రుడైన యొసెనయొక్క ఉత్తమహస్తమున్
కుదిచేతి యందున్న మహావరాహారకంబునన్ అరాజు

పుత్రుని యొక్క యెదుట వాస్తవముండున్నగు కండు ఆచార్యుడు।
సమంత్రకతంతకశంకవములో సమంత్రక మంత్రపూర్వకముగా
ను కంకణా రక్షాబంధన రూపమువైన అంకములో చిన్నవు
లను ఇవి ఆంచెను। అనగా వధూవరులకు వరిరించెతిలాన్ను
రించి యెట్టించి యుక్తరీతుల కాచారన్ని కంకణాము
లు గట్టెనని తాత్పర్యము॥

౫౮౮ ఉ॥ అంతట చిత్రభాగ్యవనితాంతరితం బరిత
చ్ఛురద్ధరాకాంతపటావకుంఠవృతకామినిగ
న్గొనరామి వస్త్రసంవృతవిలాసలక్ష్మిగనుక్కైవ
డి గర్ధము పట్టి యొత్తి ధీమంతుడు రాజనందను
డు మంగళసూత్రము గట్టె నింతికెన్॥

టీక॥ అంతట॥ అతఁ డ్వీతను। చిత్రభాగ్యవనితాంతరితన్। చిత్ర।
అనేకవిధమైనను। భాగ్యపొందినటువంటి యువనితాతరమందు।
అంతరితన్। ఆచ్ఛాదింపబడ్డటువంటిన్ని। పరితచ్ఛురద్ధరాకాం
తపటావకుంఠవృతకామినిన్। పరితః। అంతటానున్న। చరత్
సంచరిస్తుండేటి। ధరాకాంత। రాజు మెరకైన। పటావకుంఠ। పరదా
వస్త్రముచేతను। వృత। ఆచ్ఛాదింపబడ్డటువంటి కామినిన్। ఆరా
జపుత్రుని కేన్గొనరామి। చూడగూడదనే పొంపుచేతను। వస్త్ర
సంవృతా విలాసలక్ష్మి। వస్త్ర। ఆరాజపుత్రిక యు ఖముందు। సం
వృతపొందబడ్డటువంటి। విలాసలక్ష్మియొగసనేసరిని। కేవుకై

వడి। చూచుటకు వేళను గర్ధము పట్టి యెత్తి। రాజపుత్రుని యొక్క
చుబుకమును వయస్సుఖే సిద్ధివంతుడు। బుద్ధిమంతుడైనటువంటి
రాజనందనుడు। జయసేనుడు। మంగళసూత్రము గట్టెనింతికెన్।
ఆ ఘనవనమోహిని కన్యకకన్యా మండు తాళిబొట్టు బంధించెను।
అనగా చుట్టున్నటువంటి రాజులు కెరకుపరదా గట్టియుండ
గా నా పరదాచాటునను ఉండే రాజకన్యకయొక్క గడ్డము పట్టియె
త్తి గళమందు తాళిబొట్టు జయసేనుడు గట్టెనని తాత్పర్యము॥

౫౮౯ చ॥ అపుడు వధూకరాన్నమిత యైతలిముత్తెపు
శాసపాత్రల్ ధరాధిపసుతు న్సాదరలీల మదవత్తమన్ని
నించె విభుండు నమ్మదద్విపనిభయానమోళిను
డివెండలచాల్ల విభాతకెంపులప్లపరిమితప్రి
యాప్తి యకరాంబుజ శిరాన్కినమనుప్పెనంతయున్॥

టీక॥ అపుడు ఆసమయమందు। వధూకరాన్నమితయై। వధూస్త్రీ
ల యొక్క కరముల చేతను। అన్నమితయై ప్రేరేపింపబడ్డదై। మదవ
త్తమన్ని। ఆ ఘనవనమోహిని। తలిముత్తెపుశాసప్రాల్ తెల్ల
టి ముత్యాల తలబాల్లు। ధరాధిపసుతున్ సాదరలీల। రాజపు
త్రుని యొక్క। శిరస్సు యందు। నించె నించినదాయెను। విభుండు।
ఆ జయసేనుడు। అమ్మదద్విపనిభయానమోళి। మదగంధయు
క్తమైనటువంటి। ద్విప। నిభ। యానతుమగ యొక్క। యానగమన
ము వంటి। గమనముగలిగినటువంటి। యూ రాజపుత్రి యొక్క।

మాళీశిరస్సు యందుంచిరి పెండ్లివారలు। ఆ రాజపుత్రి శిర
స్సున శేషతండులములు పతి యుంచెను। ఆ పెండ్లి వారలు।
జాంతికెంపులట్లు చెక్కైన శోణరత్నములవలెనే। ఆ పతిమి
తప్పి యాపె యకరాంబుజశోణిమ సొంపునంత యున్న। ఆ
పతిమిత విస్తారమైన తెలుపంటి ప్రియ ధార్మ్యమయుతెన్నుమున్న।
ప్రియపతి యొక్క తెన్నుమున్న। కరాంబుజ ప్రభృతుల వంటి వాస్తవు
లయొక్క శోణిమము రక్తవర్ణము చేతను బెప్పునంత యున్నమి
క్కిలి యుపరి యుండెను। ఆ నగాంతల వారలు ముత్యములు తెల్లటి
వైనప్పటికెన్ని యూవధూవరులయొక్క కెందామరలవంటి వాస్తు
ములయొక్క సంపర్కము చేతను। యూముత్యములు జాంతి
కెంపులవలెనే యుండెనని తాత్పర్యము॥

౨౮౦ చలువరిముత్యాలపుట్టికెలసందునబట్టినపట్టు
పుట్టుపుండెరతెరలంపజూపెసుదతింబతివల్ల
భుజించెనింతియయ్యరువురచూపులంగ
లసియెసబరస్పరమర్శలస్త్రమ్ములశరముల
నిబ్బెవెన్నడుమసారసవారిడుసమ్మోహాతిశ్మ॥

టీక॥ సరిగసముగా నుంచబడ్డటువంటి ముత్యాలబుట్టికెలసందు
లపట్టిన ఆ శేషబియ్యములుంచిన చిన్నగంపలనడుమవేసిన
టువంటి పట్టుపుట్టుపుండెర కైరోశయయువని కతెరలింప। తి
య్యగానే చూచెసుదతింబతాపెనిమిటి ధార్మమ్ము కమగువెనుట

వల్లభుజూచెనింతి పెనిమిటిని ధార్మమ్ము కమగువెను। ఆ యిర్వురువు
రచూపులంగలసి। ఆ యిద్దరి పత్న్యానములలోకెలుసు వెనిసార
సవాణానుడు। మన్మథుడు। సమ్మోహాబిష్యా। ఆ భయపాత్రములు
యందున్నబాణాలు యోగముచేసెటి వాత్రై నెప్పునె వెన్నడుము। ఇద్ద
రిపందువనలువబడె। శరముల। బాణములచేతను। పరస్పరమర్శ
లక్ష్మ్యముల తో పరస్పరం। ఆ మోహానస్యపైనపతిపత్నుల యొక్క। మర్శ।
ఆ యుస్థానముల నెటి లక్ష్మ్యముల తో। గురులను। పెసె। తాకే వేసిన
వాడాయెను। ఆ వగావధూవరులపెద్దరికెన్ని మన్మథుడు బాణా
ప్రయోగము చేసి పెంపారె మోహముకలగ జేసెనని తాత్పర్యము॥

౨౮౧ కం॥ విడువనితగులిరువురికెవ్వడుపువనముకరణి
ముఖయుమహస్త్రాంచలములతో విడదేరువల్తులలో
ముడిపెట్టెరిపంచశరుడుముడివెట్టంగన్॥

టీక॥ విడువనితగులు। పదవాయనిసంబంధము। ఇరువురకును। వధూ
వరులపెద్దరికి। ఇవ్వడుపువనముకరణి। కొంగుకొంగు ముడివేయనియ
న్నట్లు వలెనే। ఆ భయువస్త్రాంచలములతో। ఆ భయు। ఇద్దరియు
క్క। వస్త్రాంచలములతో। కొంగుకొనలచెరలగులను। విడిదెరువల్తు
తులతోడ బ్రాహ్మణోత్తములు శాస్త్రోక్తవారి ధాన్య తండులములతోకూ
డా। ముడివెట్టిరి। గ్రంథిబంధించిరి। బ్రహ్మము ళ్లు వేసిరనుట। పం
చశరుడు। మన్మథుడు। ముడివెట్టంగన్। ఇద్దరికి తగులాయిము
చేయగానేనని యర్థము॥

౩౯ ఉ॥ అంబరదంశితాఖిలసమగ్రమహాస్త్రుటవే
దిక్ప్రాంతరాదుంబరపీఠినుండి రివధూవరులయ్యె
ల నాగ యగ్నిహోత్రంబు నేర్పె వెలాజులు ధ
రావరసూనుడు సంభృతానురాగంబున నెమ్మెచ్చె
ప్ప దనకౌగిలి త్రెంత మొగంబు వెల్లిగన్॥

టీక॥ వధూవరులు। సతీపతులు। అంబరదంశితాఖిలసమగ్రమహాస్త్రు టవేదిక్ప్రాంతరాదుంబరపీఠినుండి। అంబర। వస్త్రములచేతను। దంశిత। పరవబద్ధములైనట్టి। అఖిల। సమస్తమైనటువంటి। సమగ్ర। కాంతచేతసంపూర్ణములైనటువంటి। మహా। రత్నములచేతను। స్పుటి। విస్తృతమైనటువంటి। వేదికా। పెండ్లియరుగు యొక్క। అంతరాము ద్విప్రదేశమందలి। ఉదుంబరపీఠివేడిచేత చేయబడినపీటయందు। ఉండిరి। ఆసనమైరి। కూర్చుండిరనుట। ఆ యొక్క లనాగ। ఆ రాజకన్యక। అగ్నిహోత్రంబు నే। యజ్ఞేశ్వరుని యందు। లాజులు। వరిపేలాలు। ప్రేల్పె। హోమముచేసెను। ధరావరసూనుడు। ఆ జయసేనుడు। వివాహపు ఆసంతోషమే మనివ్వ ల్లమునసంభృతానురాగంబున। సంభృత। గ్రహింపబడ్డట్టి। అను రాగంబున। ప్రేమచేతను। తనకౌగిలి త్రెంత మొగంబు వెల్లిగన్। తనకౌగిలింగవమచే సుకౌరాపవెనని యుకారదగాసు రాజపుత్రి లాజలు హోమముచేసెను॥

౪౦ క॥ ఆ గామిప్రనార్కహోమాద్యాగంబనాచరితుకు

నెదరుచుదురకౌనెనితదంచాగురుకుచనగనయశే
ఖాగురుడదుగాదిసన్మానకలుపంట్టించెన్॥

టీక॥ ఆ గామిప్రనార్కయశనోమాద్యాగంబనాచుటుకు। ఆ గామి। వచ్చుచు న్నట్టి టుటువంటి। ప్రనార్యశనోమాద్యాగంబు। ప్రేమచేత తేచ్చేసితకలహామ సమ్మిల యరలుకనుటు। ఆ నాచుటుకు। నివారించేటం దుకైరకవే। పదరుచురకౌనెనితదంచులకు। రాజు పుత్రవధానము చేసె ననిఆనగాసందుకమైనట్టి జెనని। ఆ గురుకుచనగ। ఆ రాజపుత్రి వాసింపగా। నయశేఖాగురుడు। నయశేఖాని తియందు। గురుడు। బృహస్పతియైనజయసేనుడు। ఆ దుగాది। ఆ రాజపుత్రి యొక్క। పాదముపట్టుకొని। సన్మానకలుమట్టించెన్। సత్పదములు। దుష్కంచనుసన్మానకల్లు। దుష్కంచనటు॥

౪౧ సీ॥ ఆలోకమొనరించి రసురపుష్పరపదధ్యానసంపా
దినాత్మ్రావపాదిన దుర్వరుచుపులతానేర్పించిరు
రుకుచ। శ్రీ। జితావరోర్వపస్పృహార్ది। గళితదే
లాంచల। గ్రంథుమైనమొక్కిరి। యలులవేలుపులకపెద్ద
లకుచత్రి। సర్వసుధాశనాశిరావదపూతా
త్మ। తములుమస్తకములదాల్చిరి॥

౪౨ తే॥ రాజుకన్యకయంతఃపురమునమండపెండ్లిచవికెమ
నెతెంచెపెండ్లికైదుకు। విప్రులకుబంధుజనులకువిదే
వారికెమ్మయనరనాథుడెప్పితంబుసగిరంతె॥

టీక॥ ఆ దంపతులు। ఆసురఘుస్వర(ప్ర)దధ్వానసంపాది। ఆసుతఘుస్వర।
శ్రీమహావిష్ణువుయొక్క।పదధ్వాన।పాదములయందలి।మనస్సు
నిల్పి చింతించదమును।సంపాది। ఆక్షిప్తుండేత్రిశ్రోత్రానపాది।
ధ్రువుని। ఆలోకేమొనరించిరి।చూచిరి। అరుణుచర్య్రుఖితా
పారర్థ్య। అరుణు।గొప్పలైనటువంటి।కుచర్య్రు।చన్నులసంపదచేత
నూఖితా।ఖయింపబడ్డటువంటి। అపారర్థ్య।పర్వితమునశిగినటు
వంటి।వశిష్టచార్య్రు। అరుంధతిదేవిని।పతివ్రతులతో
సహసంఖ్యలను।కశ్యపాదులతోగూడానున్న।పట్టించి
రి।చూచిరి।గశితచేలాంచలగ్రంధులై।గశిత।జారబడ్డటు
వంటి।చేలాంచల।వస్త్రపుకొనలయొక్క।గ్రంధులై।ముళ్లుగల
వారలై। ఆ నగాదంపతులు(బ)ప్తముష్లువిడుచుకొన్నవా
రై।ఇలుబేలుపులకు।ఇంటిదేవుళ్లకున్న।పద్దలకు।గొప్పవా
రలైనపెద్దలకు న్న।చత్తి।విశ్వాసముచేతను।మొక్కిరినమ
స్కరించిరి। ఆ రేపు ధ్వానవాశరావదప్రాంతాప్తులము।
ఆ రేపుధ్వా।శన।బ్రాహ్మణులయొక్క। ఆశీర్వాదదీవెనల
చేతను।పూతప్రవిత్రులైనటువంటి। అప్తులము।మంత్రో
క్తులను।వారిదావుక్తలందులములనుట।మస్తకములదాల్చు
ళ్ళుకొనిరి।శిరస్సులధరించిరి।రాజువనవాసియులత్రపురము
నకుండి। ఆ రాజపుత్రినగళ్లానివసించినదాయెను।పెండ్లి
చవిపకొనెతంచొపెండ్లికొడుకువరుడైనబుయోపసుదువిపావా

మంటపమునకువచ్చెను।విప్రులకు।బ్రాహ్మణులకున్న।బంధుజ
నులకు।చుట్టాలకున్న।విదిపారిరి।కవిశ్వరగాయకులుమొ
దలైనవారికి। ఆ ఘ్రయనరనాథులు।పెండ్లికొడుకు తండ్రియైన
మల్లులుడు।పెండ్లికూతురితండ్రియైనయుక్తిరి। ఆ యిద్దరురా
జులున్న।తెప్పితంబునసగిరంతి।కేరారికలప్రకారముబవాసు
మానములిచ్చిరి। ఆయుతరావత॥

౭౯॥ చలనిరుపమశోభనాప్తులునించినపల్లకము
లధరించిసుస్వరముగబూనిరమొన్నదమువర్గ
ములలరి యింపుచుంధరామరులువావా
కరింపగరి మంబునమాదవనాదువర్తిపెంచర
మనసువ్వాన్నొనాళ్లమయిపౌరులైనయుమ్మరు
నాటిపెకువరు॥

టీక॥ నిరుపమశోభనాప్తులు।నిరుపమ।సమానముపేనటువంటిని
శోభనశుభకరములైనటువంటిన్ని। ఆప్తులు।మంత్రోక్తు
లు।నించినానిండించినటువంటి।పల్లకములు।తల్పులు।ధరించి
హస్తములబట్టుకొని।సుస్వరమునబూని।ఆపస్వరముపేకుం
డా।మంచిస్వరములుగలుగునట్లుగా।పన్నదముక్షుగదదగినటు
వంటి।వర్గములంగి రియింపుచు।పనసలుచెప్పుచున్న।ధరా
మరులు।బ్రాహ్మణులు।వావాకరింప।బ్రాహ్మణములు
చేయగా।గరిమంబున।గొప్పగాను।మాధవనాదువర్తిపెంచ
వివాహానంతరదివసముగడచెనుపరమసువాన్వాన్నొళ్ల

మయు। పరమ। మిక్కిలి విన్న। సంపన్నుల। వంచి మనస్సుగలిగిన పెద్దలను।
మనోజ్ఞమయు। మనోహరమైనదై। వీల్తుకెన। ప్రదస్సు। అప్సరసా
టివేమువన్। అమరుసటిదినము తెల్లవారు జామునను ॥

౫౭ మ॥ నరలంగూర్పున సెప్పు తోపనపు మిన్నల్ టీరు
నెవెన్నమయు తోంగతి మెన్మగ పహాని ఫ్రూలు ది
రుగంగారంతువ్వై తోర్వ్యముల్ మొరయంగా
గడు మెప్పెనాకవలి యాలాపింటి కేవీటివత్
సరసాప్తిం జదివించి రాప్పులగు రాజు సన్నీల్ గురు
ల్వైరగన్ ॥

టీక॥ నరలంగూర్పున సెప్పు తోన। నకిసినవెంట్రుకలచేతఁ జుట్టబడిన బం
ధము తోడఁగూడిన సన్న। పసపు। మిన్నల్ టీరునెవెన్నమయు తోం
పారి కట్రు భాయదరుచుండెను గము తోం సన్న। గతి మెన్మగ
హాని విలులు దిరుగంగా। గతి మెన్। గుప్పతనముచేతను। నాంగ
పహాని। ప్రేలు దిరుగంగా। నిండు మింపబడి పుత్త్రే దుష్ట దివాలె
త్తు కొనిపెండ్లి యురుగు చుక్కప్రదక్షిణము చే యంగా। రం
తువ్వై తోర్వ్యముల్ మొరయంగా। వాద్యవిశేషములు మిక్కిలి।
మ్రోయుచుండగా సన్న। కడు మెప్పెనాకవలి। నాగవల్లి మిక్కిలి యుసు
కియుండెను। ఆలాపింటలాల। ఆప్పులగు రాజు సన్నీల్ వాడు
వైపట్టాభిషిక్తులైన పార్థివులు। గురుల్వైరగన్। ప్రమాణముకం
టెనతిశయము వెంటఁబట్టు గాను। సాటి కేవీటివత్। వస్త్రములను
మాపావములు। సరసాప్తిం జదివించి రి। రసవింతము గుస్సు

గాను। బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులు దఫ్రాతరవేక ము గావధూవరులను దీ
వ్విరని తాత్పర్యము ॥

౫౮ చ॥ అతికృతమైన్నవోపకృతమై వింతమైతన
రారు ధారుణీపతుల తులతుల్యుడు సంబురముగా
సి గృహంబునకేగి రంతరుత్సుకతి పరిపంథి రాజ
సమవర్తి సుకీర్తి తనరాజు కెచ్చి నరార్కతగున రత్న
పేటికలతో టికలంబు దివేలప్రేల్చి దీన్ ॥

టీక॥ వింతమైతనరారునోన్నవింత మైయొప్పుచున్నయువంటి ధారుణీ
పతులు। రాజులు। అతికృతమై। మిక్కిలి కుశలమైనవారలైన
పోపకృతమై। నృప। సుకీర్తి। వంట్రులచేతను। అపకృతమై।
అపకారముచేయుబడ్డవారై। అనగా హస్తవాహనభూషణా
దులచేత। పూజితులై యున్నట్టు। అతులప్రసన్న। మిక్కిలి కంతోషిత
ను। పురము కాసి। అపట్టణము విడిచి। గృహంబునకేగి। తమత
మయుండ్లకు చేరుచు। అంత। అటుతరువాత। రుత్సుకతి పరిపంథిరా
జసమవర్తి। యుద్ధ రూపముచేతను। ప్రతిపరిపంథి రాజు। ప్రతి
శత్రువులకు యముడైనటువంటి। సుకీర్తి।
సుకీర్తిరాజు। అర్హతగున రత్నపేటికలను। అర్హతమైన బం
డబడ్డటువంటి। గుణార్హతగునముల నెటి। రత్న। మణులకు।
టికలను। పెట్టెనటువంటి కేటికలను। విశేషలను। పదివేలు। ఆయ
లక్షణము ను। ప్రేల్చి దీన్। మిక్కిలి విన్న। తనరాజు కిచ్చెను ఏమార్తిల్లె

నఘువనవిహారావనికై యరణ్యావెంబసగను॥

౯౯ క॥ ధ్రాంక్షీఘ్రాంక్షీఘృతితవరాంక్షీఘ్రాంక్షీపృదార్త్రరవు
దక్షుగతితాటంకవతీపతిపటుపేటీకోటీశతంబు
చిక్కకునిచ్చున్॥

టీ॥ ధ్రాంక్షీఘ్రాంక్షీఘృతితవరాంక్షీఘ్రాంక్షీపృదార్త్రరవుడు ధ్రాంక్షీ ముత్తు
డివేసుటచేతను ఘ్రాంక్షీ అనుగుణ్రములచేతను ఘృతిత సంపాదింప
బడ్డటువంటి వరాంక్షీ వరాటదేశమందలి రాజస్త్రీలయొక్కానున్న
ఘ్రాంక్షీ ఘ్రాటదేశమందలి రాజస్త్రీలయొక్కానున్న పృథ్వినపుచన్నం
దైనటువంటి అర్త్రరవుడు దుఃఖధ్వనిగలిగినటువంటి అనగా చ
తురంగబలముతోకూడా శత్రురాజులపట్టణాలు ముట్టడివేసి
యాశత్రువుల భంపివారి భార్యలకు దుఃఖమును సంపాదించిన
వాడనితాత్పర్యము॥ అక్షుగతపాటంకవతీపతి భూమియొక్కసతి
కర్తమైనటువంటి యాసుకీర్తిరాజు పటుపేటీకోటీశతంబు వ
స్త్రములచేతపూరితములైనటువంటి పెట్టెలయొక్కకోటీ
శతంబు అనేకకోట్లు చిక్కకునిచ్చున్ కెమవార్తమైనఘువనవిహా
రానికెసగినవాడాయెను॥

౧౦౦ శా॥ సారజ్ఞాఢ్యవ్యాళితవిశ్వఘ్నాఖనమువసంతాపము
తోవిస్తృతాంచోరుడాలగకరంకవ్యాదివిహారణాంబు
తోసారకర్పూరకస్తూరికాంకవగంధసారఘుసృ
ణాసేవ్యాద్యమంబుతోనిచ్చుసుభూరత్నంబునక్కడుపా
రములొసమ్మల్రాజులిత్తెంబునన్॥

టీక॥ సారజ్ఞాఢ్యవ్యాళితవిశ్వఘ్నాఖనమువసంతాపముతో సారజ్ఞాధ్యపరి
మళమునుచేతను అవ్యాళిత వారింపబడ్డటువంటి విశ్వ సమస్తమైన
టువంటి భూఖన భూమిలోనమనుష్యులయొక్క మనస్సంతాపము
తోవ్యాధయమందలిపరితాపముగలిగినటువంటిన్ని అనగాపాప
నచేతను సర్వజనులయొక్కవ్యాధిరుతాపములుపోగొట్టినవ
నితాత్పర్యము॥ విస్తృతాంచోరుడాలగకరంకవ్యాదివిహారణాంబు
తో విస్తృత విస్తారముచేయబడ్డటువంటి అంచోరుడాలగప్రద్యా
గమనాలుచెక్కినటువంటి కరంక లతాంబురాలప్పుపటిశలచే తనువా
దివిహారణాంబుతోనేవిహారములుకలిగినటువంటిన్ని సారక
ర్పూరకస్తూరికాంకవగంధసారఘుసృణాసేవ్యాద్యమంబుతోనిచ్చు
సారఃస్థిరాంశమైనటువంటి కర్పూర కర్పూరముయొక్కానున్న
కస్తూరి మృగమదముయొక్కానున్న కాంకవ ఘృతముయొక్కాను
న్న గంధసార శ్రీగంధముయొక్కానున్న ఘుసృణా కుంకుమముయొ
క్కానున్న సేవ్యాద్యమంబుతో సమూహముతోకూడానున్న
సుభూరత్నంబు నక్కస్త్రీ శ్రేష్ఠమైన కెమవార్తమున కడుపారము
లొసమ్మల్ స్వప్నవాసరములయందు ధరించేటి యాభరణములు
రాజు సుకీర్తి తెంబునన్ ప్రకాశముగాను ఇచ్చెన్ కెసగినవా
డాయెను॥

౧౦౧ ఉ॥ అవాతగంధవాములనద్భుతపాషణాదంష్ట్రదూ
షణావాహ్నపాళిచక్షితదుర్విమనిపాపాపములంగలిభిన్న
మానసవర్యాపాములంగులీనమవామోజ్ఞులవాపాము
లంగలూరవిరావాలచిత్తఖల్లు డగునల్లునక్కెచ్చుసుకీర్తి

కీర్తి, కెన॥

టీక॥ అహితగంధవాహములు। అహితలచే పట్టుబడ్డటువంటి। గంధవాహము
లనా వాయువులు గలిగినటువంటి। అనగా వాయువేగమును బోలిం
చినదని తాత్పర్యము। అదుష్టపోషణదంభదూషణవ్యాప్తా
అశిక్షితదుర్మనస్కావాహములన్। అదుష్ట। అస్పర్శకరమైనటు
వంటి। పోషణ। పెంపకమును చేసెడివారలను। దంభ। వేషటు
ముగా గలిగినటువంటి। దూషణవ్యాప్తా। నిందా వాక్యములచే
తను। శిక్షిత। తరస్కరింపబడ్డటువంటి। దుర్మనస్కా। వాహములన్।
సూరాత్మశక్తులు గలిగినటువంటి। గతిభిన్నమానసవృత్తా
ములన్। గతి। తమ నడకలచేత మనస్సు భిన్నపడ్డటువంటి। మానస। చిత్త
ముల యొక్క। వృత్తాహములన్। సమాహాములు గలిగినటువంటి।
అనగా మనోవేగమును బోలించినటువంటివని తాత్పర్యము।
కులీనమహావేగాశ్వలవాహాములన్। కులీన। మంచి జాతియం
దు బుట్టుటవల్లనైన। మహా। గొప్పదైనవియుచే తను। అశ్వలు। వే
గము చుండే వాహాములన్। గుణ్యములనున్। కేశోరవరావాహిత
చిత్తవృత్తులు దగు। కేశోర। శరత్తురుతైనటువంటిన్ని। వీర। శూరులైన
టువంటి। అహిత। శత్రువుల యొక్క। చిత్త। హృదయములనగలు
దగు। చాణామైనటువంటి। అల్లినను పూనాతమైన బయసెను ని
కెడు సుకీర్తి। సుకీర్తి రాజు। కీర్తివెన్నీయశస్సుగలుగుటచే। ఇట్టి। బొనగి
నహాధాయము। అనగా సుకీర్తి రాజు తన యెల్లకైనబయసెను అని
కీర్తి మెకవుమంచి గుణాలనిచ్చి నహాధాయ యనని తాత్పర్యము॥

౮౦

మ॥ కటకస్థాత్మమతంగయూథమదధారాతంత్రితాంబు
ప్రారంభి యొక్కటనెక్కొనినాఫ్రతిత ప్రవృత్తముగా
శైలాగ్రాన్వితైంధ్రదిపప్పులంబిన్నదిశావశా(ప్రి)
యులచంచజ్జంగమగాత్రవర్ధిష్ణుటవసుపారత్తులనెప్పు
నల్లునికిభూకాంతుండుదాత్తప్రభావా॥

టీక॥ కటకస్థాత్మమతంగయూథమదధారాతంత్రితాంబు। కటక। కటకదేశమం
దున్న। ఉన్నటువంటి। మతంగయూథ। గజరాజుయొక్క
దారాతంత్రితాంబు। గరావితశయము। ప్రారంభి। పోగొట్టి। బెకుటన్।
బృహన్నదిగానె। అట్టునాఫ్రతి। అభూపతచేత। ప్రవృత్తముగా
శైలాన్న। అపరించినట్లుగా తీసుకొన్నటువంటి। శైలైంద్ర దిపపుటలన్।
వైంధ్ర। వింధ్యపర్వతమందు బుట్టినటువంటి। దిపప। పనసులయు
క్త। భిన్నతలన్। సమాహాములను। భిన్నదిశావశా(ప్రి)యుల। భిన్న।
మెట్టబడ్డటువంటి। దిశావశా(ప్రి)యుల। దిగ్గజములు గలిగినటు
వంటివిన్ని। జంగమగాత్రవర్ధిష్ణుటవసుపారత్తుల। జంగమ। సంచరిం
చుచున్నటువంటి। గాత్ర। పర్వతములనే। బుద్ధినిచేస్తునటువం
టి। వృద్ధిష్ణుటవసుపారత్తుల। శరకాన్నత్రిమములు గలిగినటువంటి।
యమునగులను। భూకాంతుండు। సుకీర్తి రాజు। ఉదాత్తప్ర
భావా। ఉదాత్త। అతిశయమైనటువంటి। ప్రభావా। ఇట్టివాడు తన
అల్లునికి। బాహుమతయుగు బయసెను నిచ్చె। ఇట్టివాడు ఒసగినవా
డాయెను॥

౮౧

క॥ అరదంబులకుబిలాపాత। దరదంబులకేతు

పవనదళితసభ్రాంతస్వరదంబులభరనతశి
ఖరదంబులనొప్పుభూమివిభుతల్లినిపేక॥

టీక॥ కుటిలావిహిత । దరదంబుల । కుటిల । (వక్రము) లైనటువంటి । అవిహిత । శత్రువులకు । ధర । భయము కు । దా । (ఇచ్చే) టువంటి । న్నాకేతుపవనద । ళితసభ్రాంతస్వరదంబుల । కేతు । తపు యుండు । కట్టుబడ్డటువం టి । ధ్వజముల యొక్క । పవన । వాయువుచేతను । దళిత । కొట్టబ డ్డటువంటి । నభః । ఆకాశము యొక్క । అంతః । మధ్యప్రదేశమం దు । శరదంబుల । మేఘములు గలిగినటువంటిన్ని । భరనతశిఖ రదంబులు । భర । భారముచేతను । నత । వంగబడ్డటువంటి । శిఖ రదంబులకు । శిఖరములు గలిగినటువంటి । అరదంబుల । రథముల ను । భూమివిభుడు । సుకేశిరాజు । అల్లుని పేక । భూమాతయగు ను । యోసేసు నిపే (ఇచ్చె) (ఇచ్చిన) వాడాయెను॥

౪౦౪ వ॥ దండి యరుంధరుగలవస్తువులిచ్చి భూవరాత
నాదరించి తానును పక్షుతుండై సుకేశియా దు
లిద్దనాలోచించి యప్పుడత్తమిత్రు లిప్పుడుం
డైయుల్లునియె॥

టీక॥ దండి యు । మరియు । పేరుగలవస్తువులిచ్చి (పుప్పితియైనప్పుడు) ధము లనల్లునకు పంగి । భూమాతనాదరించి (సుకేశిరాజుల్లుని మన్ననచేసినవాడై) తానుసుపక్షుతుండై (బహువరాన ముచేయ బడ్డవాడై) సుకేశి సుకేశిరాజు అడుగిద్దనాలోచించి । తమ మార్గము చూచి । అప్పుడు । అప్పుడు ఆయనమంతుడు । అత్తు మిత్రు॥

తాత్తుండై । ఆత్తు (అత్తు) । కెన్నిక్షీతనమిత్రుతమేరాడు తేలాబడ్డటు వంటి । అత్తుండై । కెన్నలుగలవాడై । ఇల్లునియు । ఇలాగనియె యోపల్కుచున్నాడు॥

౪౦౫ కలభాని యుంచిన యుంటి కేమి సభివయుంటివెత్తు
త్రైత్రసి కిరాసకిరాననబొండ్లు వేలు యమే
లనమును మాను సుమితుల మైన వరాశెంపులయక॥

టీక॥ ఖని యుంచిన యుంటి కే । (పెపుత్రు) కేపుట్టిన వృద్ధామున వసున్నా చు ట్టి నయుంటి కే (పు) వసించినమందిరము నవసున్న (త్రై) త్రక (త్ర) త్రసికిరా సూరాతనమాతనవరా సంపదలుగలుగునట్టుగా (సరిరాననమూ ర్తు । సరిరా భుస్తులు । మేలు మేలు । అయోగ్యవనిపుణడగాన సున్నా । ను సుమితుల మైన మాతవెంపుల యక (మను వంశమలైనవా రికష్టము చుట్టె ఉట్టుగానుమనువిరా । భావించుమా । అని సుకేశిరాజు కు మార్తెతో పలికెను॥

౪౦౬ చ॥ మలసి బుద్ధిని వసుబంధమనిపా మక్షిప్రదయిచ్చి
రుతత్యనత్యమామలతలగాకయుంధబలిమా
న్నరుకాంతలు పారికెన్నడుకగల శపువన్నె పాసు
లటుగావున పుట్టినచోటు మునిశ్చలాడదలిచిత
దంటిపై ఘర్కై పరతంత్రపుగమ్మునపుమారికామనీ॥

టీక॥ కాంతయు । కెంపదరుస్త్రీలు । మలసి బుద్ధిని వసుబంధమనినీమన॥ తనవసపెనిమిటికెపూర్వజన్మమందలి యప్పుసంబంధముచేత॥

పంచతంత్రము॥ ౪

హృదయేశ్వరుడు పెనిమిటి। ఆత్మ। తన్నెత్తినయుండగా।
ఆత్మజాపులతలగా వెయుండపతివ్రతాన్యతుం। తన శ్వశురు
శ్వరుల యుండుము గని వెదయు వెనుండరాబే తురు। వారికె। ఆతు
వంటిన్స్త్రీలకు వివ్వడుంగలు గవువన్నవారము లు। వన్నయుమ్మవా
సియుమన్న। సంభవింపవు। అనగా స్త్రీ త్రుప్తి తిష్ఠలను టు। ఆతుగావున
ఆట్లాగనుకప్పట్టిన చెరాయు బుద్ధిలోదలచి। వేవు బున్నించినస్థ
లము మనస్సులోనెంచు కుని। కుమారికా మణి। పుత్రి। తదష్టి
భర్తృపరతంత్రవుగవమ్ము। తత్। ఆ పెనిమిటి యొక్క। ఆజ్ఞ్యభర్తృ।
పాదములసేవించుట యందు పరతంత్రవుగవమ్ము। అధీనురాలవు
గమ్ము। అనిసుకీర్తి మహారాత్ర తూరా పలికెను॥

౪౦౨ చ॥ శ్వశురుతను తశ్శిలయొప్పెనసలతెరంబుతివంటెగురుం
డువేడుని నిశ్చితమది యుష్మనిషివేవిశిష్టగురుల్
తవిదండ్రులమ్మహామహులు సురస్నవిప్రులరి
మాన్త్రినపాపము వచ్చునా నయా శవుతము
దలంచి యుత్తమనుమామకుసేవయొనర్పు
మోరర్పునర్॥

టీక॥ శ్వశురుతనుత శిలయొప్పెనట్లే తాను యుబద్ధమువంటిన్ని నుత సూత్రము
ముచే యుబద్ధము వంటి। శిలయొప్పెనట్లే తిగవిగనటువంటి।
సతిచేన స్త్రీచే పతవంటిగురుండు వేడు। ముగనివంటి పరాభవ్యుతు
వేడు। నిశ్చితమది। అవిపలుకునిశ్చయము। ఆమ్మనిషి। విశిష్ట

లబ్ధనాశనము॥ సటీక॥ ౪

సుధైనయరాముగనికి। విశిష్టగురులు। విశిష్ట। విశేషింపబడ్డటువం
టి। గురులు। పూజ్యులు। తవిదండ్రులు। జననీజనకులే ననుఅమ్మ
హామహులు। అపెనిమిటి తవిదండ్రులైన యుత్తమహామహులు। ఆ
సురస్న। అస్సురని మనస్సు యందు। ఖేదపడ్డప్పటికి। విప్రులరి
మాన్త్రినపాపము వచ్చునా। బలిమ్రాన్ననిబుంపినంతపా
తకము। సంభవించునగను। కవుము తవు దలంచి। కవుచెప్పిన
దాంతముననెంచి। ఆత్మను మామకుసేవయొనర్పు। మోరర్పు
కనుసహాయముగలిగి శ్వశురుల శ్వశురుల కుశలమునకు
మహా। అనిసుకీర్తి మహారాత్ర తూరా చెప్పుచున్నాడు॥

౪౦౩ సీ॥ ఆత్మహాములచిత్తములకరవర్తులు మమ్మ। దివ్వనిద
వంబుగా దలపుమమ్మ। తూరాది మోండ్రి పుత్తులనగా
యునికమ్మ। వరుదులగనిమని తిరుగుమమ్మ। యును
గుబుట్టములపట్టునవెట్టిగా కమ్మ। వరువుశ్లోపెన
౪౦౪ తే॥ కైవశలకమ్మ। తూరాడుతూరా నైనసంగనుతెరాడకైన
నెంటిపాటునన్నాషింపుటుడుగుమమ్ము। పెమలుగు
నకమ్మ। భూరాసురాంగనలచే తత్రులచూపించు
మెనకజేవింపుమమ్మ॥

టీక॥ ఆత్మహాములచిత్తములకరవర్తులు మమ్ము। భర్త శ్వశురశ్వశురుల
యొక్క। మనస్సు సంతోషించునట్లు వర్తించుము। అనగా వారి
మనస్సు ప్రకారము నడుచుకొనుమనుట। దివ్వనిదైవంబుగా ది

162

లఘుపతనమన్నాపేరి మిత్రిని గనవల్పవిరూపంబుగా నున్నసనియుం
చనుచున్నా తాడికోడంత్రపుత్తున నాయనికన్నా పావలను
రుదులయొక్క కార్యనుసంగతపదివిప్రానీయకన్నా పురుదు
లగనిదుతిలిరుమమన్నా పేని మిత్రియొక్క తపస్సులను చూచి
యనాముకవగాములగుచున్నా అనుచుచుట్టములపట్టున
వెట్టిగాకన్నా నిండాదేవాసంబంధులైన బంధువుల విషయమై
వ్యగ్రతగానుండకమున్నా వరువుల్లె ప్రెక్కివరుల కన్నా సేవకు
లవిరాదవశ్యాసమువిడువకన్నా కాగానిచేతుల దగ్గరచరిం
పకమున్నా చెడుగుస్త్రీలతోసాంగత్యము చేయకమున్నా
ఉత్తమస్త్రీలపొందు దుంగకన్నా శ్రేష్ఠమైన స్త్రీలతో శసాం
గత్యము విడువకన్నా తాడుతోనైన కూడాబుట్టిన వానితో
నైనా నందసుతోదనైన కొమారునితోనైనా ఒంటిపాటున
భాషించుటదుగుమన్నా ఒంటరిగానున్న సమయములో
మాట్లాడుట చాలించుమన్నా పనులు గొనకన్నా భూసురాం
గనలచేత బాలవృద్ధాస్త్రీలచే తకార్యములు చేయించుకొన
కమన్నా ప్రేలఘూపించుమని నకజ్ఞావించుమన్నా తనవలచేత
చెడునదతలు గలది యని యంతులకు నిక్కషమున్ను యించుకొన
కబ్బుతుకమన్నా అనిసుశ్రీకి మెవరాత్రి కుంబుద్ధియుచెప్పెను॥

౪౧౦ ఉ॥ శ్రీవరవర్ణిని దమునశత్రునాదప్తులయిష్టదేవి
యుంచేవరచారలని పుచపదియవిభుండు నన్యుం
దపెర ఖిన్నసంభావితుడై ముపాశతను కపమా

రుద ఖరవాసుపరవాదర్శునా శావి సుత్రైకళ
త్రైధరు ఖంపతులూర్క్షితవేలగాంచు శ॥

టీక॥ శ్రీవరవర్ణినీ దమును శత్రునాదప్తులయిష్ట శ్రీవరవర్ణినీ లక్ష్మీకాం
తయున్నా దమును శాత్రువుల యొక్క శత్రునాశానవయవ్వే
టియుండు దప్తుల యిష్టసమర్థులైనట్టి విష్ణువున్నా ఉ
యొక్కకవలనే దేవియుండేవరచూరిపాళవలపరమేశ్వరు వెట్లా
యుపాన్నారాపారివలేనే నిపుచపదియు విభుండు నిపుపని
మిత్రిన్ని అఖండసౌఖ్య సంభావితుడై అఖండ సంపూర్ణ
మైనట్టి సౌఖ్యసుఖత్వముచేత నుసంభావితుడై
చపూరాకరింపబడ్డవారలై అఖరవాసుపరవాదర్శు అఖరవా
విస్తారమైనట్టి సుపరవా ముంచిగనుపులుగలచెరుకు
ధర్ముని ధనుస్సుగాగలిగినట్టి మన్మధుని అశావిను
త్రైకశక్తి ధరు ఆశాదిక్కులచేతను విముతసూత్రము చే
యబడ్డట్టిన్ని పదము ఖనిమైనట్టి శక్తి సబలా
యుదమును ధరువహించినట్టి కుమారస్వామిని
మపాలతను కుమారు మపాలతను విశాలమైన శరీరము గలిగి
నట్టి కుమారు పుత్రుని మన్మధకుమారులని గర్భిత
ము ఖంపతులు బారు సతీపతులు ఊర్క్షితవేలగాంచుక॥
అభివృద్ధిగా కనుక్కొంటి అనగా లక్ష్మీదేవినారాయణులు
న్నూ మన్మధుని యెట్లా కనిరో అటువలెను పార్వతీపర
మేశ్వరులు కుమారస్వామిని యెట్లా కనిరో అటువలె

మున్నూ మీరు దంపతులు లక్ష్మీనారాయణ పార్వతీపరమేశ్వ
రులవలెనే మన్మథకుమారసావములవంటి పుత్త్రులను కనుమ్మం
డీ యని తాత్పర్యము. అని యాప్రకారము సువేత్రి తన మేనమా
త్రమదీవించెను॥

౪౧౧ శా॥ తల్లీ నిన్నుదపాసి యొంటిగ మహాభాగ్యంబు నేనెట్లు సై
రింపన్ నాయుల్లం బారాట్టున పుత్త్రిన కని మనసయ్యో
దైవమిట్లొనర్చె నెల్లం బోయినవంతగుందవలసెన్
వియ్యంబు పేరుక్కింబి విదుర్గెల్లె ఖానిఖదేవానిం
జూలువబు తదన్ శీఘ్రకాలంబునన్॥

టీక॥ తల్లీ. ఓ అమ్మా యని మేనమామ్త్రను బిలుచుటు. నిన్నుదపాసి యొం
టికముమహాభాగ్యంబు నేనెట్లు సైరింప. నిన్నువిడిచి యొకముపాభాగ్యవే
లమైనానిలువదానకు. మువహాభాగ్యమనగా కొండుగతి యయు.
నాయుల్లంబారాట్టు. నామనస్సుపట్టి యుండునా. పుత్త్రివ
కనిమనయ్యోదైవమిట్లొనర్చె. ఓదేవుడు నాకు మేమారు నిలు
చుటకనాడు బిడ్డనైనను నిన్నగె మిట్ల వెల్లంబోయినవంత
గుందవలసెన్. ఇట్లు వెలవెల బోవవలసె మేమాడు: ఖర
పమైనవిచారపడవలసెను. వియ్యంబు పేరుక్కింబి. బాంధవ్య
ము చేసుకొనుగు కింబి. విదుర్గెల్లె ఖానిఖదేవా. విదుర్గెల్ల ఖా
మెరుపుతీగ తొందమునుసదృశమానమైనటువంటి దేవా
శరీరముగలిగిన యోపుత్రీ. ఇక్కడ నిబశబ్దము తోవిద్ధ
హాము కొందుగను సదృశశబ్దముపరసినాము. నింబిలు
వబు తర్వాత శీఘ్రకాలంబునన్. నిన్ను త్వరగా నేలతిరిగియా

హర్వనవయక్షె యుంతువని. అంతమక్కువవిచారపడకయుండు
మని మేమామ్త్రను సువేత్రి యూరడించెను॥

౪౧౨ వ॥ అని యూత్రిసువేత్రి తలవంచుకొనియెనంతత
దీయసఖీకాంతిమతిపుత్త్రీంగాగిలించుకొను
చు కన్నీరు కౌరతలంబునకునడిచి దశగుత్రి పట్టియె
ట్టికేలకుధైర్యంబు చిక్కంబట్టియట్లనియె॥

టీక॥ అని. ఈ ప్రకారము చెప్పి. అత్రి. అత్తమామ తనుసువేత్రి. సువేత్రి
రాజు. తలవంచుకొనియె. విన్నసవదముచేత శిరస్సు నమ్రముచేసు
కొనెను. అంత. అటు తర్వాత నమ. తదీయసఖీకాంతిమతి. ఆ సువే
త్రికార్యయైనకాంతిమతిదేవి. పుత్త్రీంగాగిలించుకొనుచు. కొను
మాత్రను నాలింగనముచేసుకొనుచున్న. కన్నీరు కౌరతలంబునందు
డిచి. దుఃఖముచేత స్రవిస్తుండిన అశ్రువులు హస్తముచేతనే
త్తుకొనిగద్గదికయై. పట్టికేలకుధైర్యంబు చిక్కంబట్టియట్లనియె
కాంతిసపటిదైవవశమునదిమనమువిడువక కుమామ్త్రతెరా
నీలాగనిపలికెను॥

౪౧౩ క॥ నాయనుజుడు మల్లుల్లుం. డీయలునాయలు
సుసేనుడీప యనసుండీయబలానీపనిమిటి.
పాయనముననె యుద్దురు గుణాగరుడియెన్॥

టీక॥ నాయనుజుడు మల్లుల్లుడు. నిమామమైనమల్లుల్లుడు నాతోడ
బుట్టినవాడు. ఈ యలునాయలు. ఈ పుహాము నాపుమామేను.
డీయబలా. ఓ చిన్నదానా. సుసేనుడు. మంచిసైన్యముగలిగినటు
వంటి ఈ సుసేనుడు. మల్లుల్లుని కుమారుడైనయీరాజుయసే

మదుఁడేపనిమిటినే ఖర్వు పొందయసమునె యున్నదొరగువారెల్ల
యుండ్రిటువంటి బాంధవ్యములు లేనిమ్నచ్చు పరమాన్యములే
ఘ్నతమలిపెప్పుగానె తొంగ్వమాయెను॥

౧౬౪ చ॥ ఇరువురమే నులారయగనె క్షతమందినినే మినే
కథందరలు దుగాదె మాయసువితానము నిన్ని
దె వర్తమాన మానసరమున బిల్వఁ బరిచె దవిశాల
మనెమ్మది నందుపోయి గ్రమ్మరిల దనంచు నంత్రి
తగు మాతు లక్కిసగౌరవంబునన్॥

టీక॥ ఇరువుర దంపతులమైన మే మిద్దరము మేనులారయగనె క్షతనం
దినెమి శరీరములతోనె స్థలమునని వసించినెమి నెకదనేనియ
ందె మాయసువితానము సూపొంగా సముదాయము నత
రలు దుగాదె నే యుండె సంచరింపవే యుదుమ నిన్నిదె వర్తమాన
మానసరమున బిల్వఁబంచె దవిశాలము నిన్న దిగి యానదినే
నెలలోనె మనవిశాలా నగరమున ను వెంటు బెట్టుకొని వచ్చి తుం
దువు తగినవారిని పంతును నెమ్మదినందు పోయి ఆరిగిన వు
నిశ్చలముగానందువు గ్రమ్మరిం యెదనంచు నే పోయిన
నా పని ఫలి తగు వరాతుల క్కి మా కృతయుక్తసాష
ణాముల తొంగి బుజ్జగించి సగౌరవంబున నా శపృభుసుతు
లతో కూడిన ట్టుగాను॥

౧౬౫ చ॥ వివిధాభరణంబులు చిత్రవస్త్రంబులు పరిమళపు
వు ఖంబులగు సద్వస్తువు లిచ్చి బంధుజనుల నియో
గంబున వదసి నతరంత యానాధిరూఢయగుచు
చతురంగసేనాపరివృతుం దగు సుక్షేత్రా లొనను

రవిపురంబునకరిగి సుఖంబుననుండెను॥

టీక॥ వివిధాభరణంబులు సకలమైన సొమ్ములున్ను చిత్రవస్త్రంబులు
వన్నె చీరలున్ను పరిమళపు వస్తుములగు కస్తూరి మొదలైనవా
సనద్రవ్యములున్ను సద్వస్తువు లిచ్చి మంచి పదార్థములనొస
గి బంధుజనుల నియోగంబున వదసి చుట్టాలచేత తనయా
రికె పోవుటకు సెలవు తీసుకొని చతురంత యానాధిరూఢయ
గుచు పల్లకిలో యెక్కినదై చతురంగసేనాపరివృతుఁడగు
రథతురంగఘటాది సైన్యములచేత పరివేష్టింపబడ్డటువంటి సు
క్షేత్రాలొనను మరల పెనిమిటి యైన సుక్షేత్ర తొంగరాదామ ఖ్గమని
పురంబునకరిగి సుఖంబుననుండెను తన పట్టణానకు పోయి యా
నంతమతి దేవి సంతోషముగానుండెను॥

౧౬౬ ఉ॥ అబ్బయసేను డంత కరమాదరణంబున
బ్రాహ్మణసుంబాఖుల దన్నికైల్మాగిచి
ఖ్యుండికమారకనుత్సవాంబిగ తాదుఖకొన్ని
త్నదానరవరాత్మజు వర్ణన జేసి పోయెనం
చైరాఖ్యపాలయుంబున కుపుష్పకేమొక్కెసురు
తా ఘజింపగన్॥

టీక॥ అబ్బయసేను డంత అబ్బయసేను డను తరావాతను కరమాద
రణంబున మిక్కిలి ప్రీతిచేతను బ్రాహ్మణసుంబాఖులద
న్ని అర్ఘ్యసుపర్వాగరావణము నిన పచితుల సంతుష్టిని జేసి కె
ల్మాగిచి చేతులు జోడించి ఖ్యుండికమారక మారికివచనం
దని బుయసేను డు చెప్పగానె అత్సవాంబి సంతోషమొ

తమప్పుంగిగా త్రిపురదైత్యుని దుర్గమ్మా రాత్మసుతుల్ర్పన
రవరాత్మ్యజు వర్ణన జేసి ల్ర జయసేనుని స్తోత్రము జేసి ల్రం
ఘోరాజు ఖవాల యంబునను ద్దుర్గమ్మాల కేవమున మునుసు తత్ర
జుంపగనే దేవతులు సేవింపగా పృథ్వి వేమస్త్రి ద్విమానము మాద
నారూపాంచి ప్రాయెన్ జనిన వాడాయెను॥

వ॥ ఆరాత్రి మజ్జనఘోరాజనాదికార్యంబు లాచరించి॥

టీక॥ జయసేనుడా రేయి యందు స్నానమూ వారవమొదలైన పనులు
చేసినవాడై॥

౪౧౨ సీ॥ చంద్రకళాపూర్ణ బిలుగు దువ్వలువ మెల్లత్తు
దంతపుకోళ్ల పట్టె మంచము రుగుబిళ్ళలు పట్టు
పరపు కర్పూరపు పల్కు సురటి త్రైలు వీవరులు కస్తూ
రికా యుప్ఫాఫు గట్టిన గంధపు ధూపదంబు మువెట్టి
కలపంబులు విరివాగాల ఘరశ్రీ పండుటాకులు
నాపవాలు పానకములు ను॥ ఖండశర్కర తెల్లపిండివంటు

౪౧౩ తే॥ సాజ్జ సరిపట్టు బకదార్ బూతి పారువములు
గుజరాతి కెంపు దీపములు బూతు చిత్రపట
ములు కుతినీరు చెంబు గలిగి తనరు సదనంబు
రాజనందను డీసెన్॥

టీక॥ చంద్రకళాపూర్ణ బిలుగు దువ్వలువ మెల్లత్తు పరశ్రీ ఫూల
కాంతిగల సన్నపు దుప్పటితో కప్పబడ్డ చందువ యున్న దం
తపు కోళ్ల పట్టె మంచము పను గలయుక్కరదముల తోర
చించిన కాళ్లు గల్గిన పాదకల్లిన ఖట్వీము న్న బిరుగుబిళ్ళలు
అర్ధచంద్రాకారముగు దిండ్లు న్న పట్టుపరుపు దుప్పటాలవు

తాప్తైలా కురాక్షిన మెత్త యున్న కర్పూరపు పల్కు కేరూపురపు ఖం
డము న్న సురటీ విసనకర్ర యున్న త్రైలు వీవరులు మంచి పువ్వులు
న్న కస్తూరికా యు ప్వగమదపినా యున్న పూవు గట్టిన గంధపు
ధూపదీపము లిస్తున్న బెత్తెప్రది యున్న పటవాసకము నంట కర్పూరం
బము ద్రవ్యనాదిద్రవ్యము న్న పెత్తె సంకూకుపెటికె యున్న కల
పంబు గంధము న్న విరివాగాల ఘరశ్రీ తాంబూలపు పండు
పులుంచె తప్ప యున్న పండుటాకులు నూపందిన తమలపాకులు
న్న నాపవాలు పానార్థముం విరాజిల్లనపాలు న్న పానకము ను
గుడోదకము న్న ఖండశర్కర మెతిమి పంచదార యున్న తెల్లపిం
డివంటు సాజ్జ సరిపట్టు బకదార్ ధావళ్యమైన పట్టుపరుతోరా
పట్టు యతకారముగా రచించిన పాఫురా యున్న బూతి పారువము
లు ఉత్తమ పారావతములు న్న గుజరాతి కెంపు దీపములు
బూతి యైన లోహాత రత్నదివ్వెలు న్న బూతు చిత్రపటము
లు స్త్రీపురుషవిహారములు పక్షిపక్షిగా వ్రాసి యున్న యా
లేఖ్యములు న్న కుతినీరు చెంబు పన్నీరుంచే పాత్ర యున్న
కలిగి ఇట్టి వంటి శైశిశాగృహాయోగ్యములైన వస్తువులు గ
లిగి తనరు సదనంబు ప్ప్తి యున్న ఇట్టి గృహము ను రా
జనందనుడు జూచ్చె కోపాలకుమారుడైన జయసేనుడు
ప్రవేశించెను॥

౪౧౪ సీ॥ మంచి కర్పూరము మేళవించిన పన్నీట సరసా
కి జనము మజ్జనము చేసి జిలుగు మాందాళి
కుచ్చెల పోసి కట్టి దేవాముని కుంకుమ రసంబు

పృథించి చిత్రవిచిత్రాకారకంచుకము గీలించి చెక్కి
పలుమైనముత్యాలువారములు వైచి మెలగసుగా
నందుట కస్తూరికరేఖయొనర్చి కెళికలను
దిద్దిచెక్కుల ఘటించి॥

ద్రుం తే॥ గోవజవాద్విపదనిబ్బుకూతమువిడి తనుసుమగర్భం
బుగా జారు జెప్పుచెట్టి చవులచేర్చు జ్ఞానమంత
సరిగా గూర్చి కన్యని హృష్టపుష్టసంతుష్టగా నొనర్చి॥

టీక॥ సరసాళిజనములు సరస రసజ్ఞులైన ఆళిజనములు సఖిసమూ
హములు ఆ రాజపుత్రికి మంచి కొప్పుము వెళిపించిన పిమ్మట మే
లిమికరట్నారములతో కూడా కలిపిన పుంటి పూవారంబుల
చేత నసమజ్జనము చేసి స్నానముచేయించి జిలుగుమారాదా
లికప్పెలపూసి పెట్టి సుగంధమైన మేనయొత్తునిపట్టుకుప్పెళ్ళ
పెట్టి కటిప్రదేశమందు ధరింపజేసి దేహమునకుంకుమరసం
బుప్పుశించి శిరమందు పుష్పాపంకము వేపనము జేసి
చిత్రవిచిత్రాకారకంచుకము గీలించి కాంతి చేతమెరయుచున్న
విశేషాదిగా చెక్కములైన ముత్యాల వారములు వైచి శ్రేష్ఠము
లైనరత్నములు గూర్చిన పేరులుమెడలా వేసి సొగసుగాను
దుట కస్తూరికరేఖయొనర్చి అందముఫాలభాగమందును
గనాగ్నితిలకము దిద్ది కళికలును దిద్దిచెక్కుల ఘటించి
ము ద్దిగుష్ప కపోలములయందు మకరికాపత్రములతో
మొగ్గలు వ్రాసి గోవజవాద్విపదనిబ్బుకూతమువి స్త్రీష
మైనహంసవనముతో మెరుగుచేసి పెళ్ళికలుకలిసి యుండే

టుట్టుగాదువెన్నతోజక్కపరచి కుసుమగర్భంబుగా జారు
జెప్పుచెట్టి లోగా పుష్పములు దురిమి యొకభాగమునకు గ
ళితముగు నట్టుకే శబంధము నిర్మించి చెవులచేర్చు జ్ఞానమంతప
రణి గూర్చి ముత్యాలపాపట బొట్టు పాపటయందు గీలించి
కన్యక ఆరాజపుత్రిని ఇట్లు విచిత్రవిధములుగా నలంకరించి
హృష్టపుష్టసంతుష్టగా నొనర్చి కోరినటుటంటి భూజనమా
హారములచే తత్ప్తియొందిన దాన్నిగా జేసి॥

ద్రుగ
ఉ॥ కూరిమిబుజ్జగించి యనగుంజెలువల్
తనుదీరసమ్మదాంకూరవిలేపాంబులంబుము
నకుంకునిచేదనపి కుపుపుంచూరంబు లేకసి
గ్గుతరుపుం దగముండరపూయిపిమ్మటుంగూర్ర
రవిహాసావేషము యికెమ్మజుమంజునవేకప్రమ్మరన్॥

టీక॥ ఆవగుంజెలువల్ ప్రియమైన చెలికత్తెలు కూరిమిబుజ్జగిం
చి ప్రేమచేత నంకుస్తరించి తనువుదీర తన్మోపనిమిత్తమొక్కస
మాపమున కనుతోగానే సమ్మదాంకూరము సంతోషము య
క్తముల కే సంతోషము బుట్టుగానే యనుటు అవాహ అర్ఘ్య
ర్ఘ్యము విలంబము నకుంబనిచేదన ఆలస్యముచే యకూడదు
శీఘ్రముగా పెనిమిటి దగ్గరకుపోవుననిచెప్పగా నన్ను ఫూవ
ఘ్రాతుముంచూరటు వేకసిగు తరువుందగా పెనిమిటిదగ్గరకుపోవ
వ్వపా వధ్వని లజ్జ నిర్బంధముచే యగానున్నవముందరనూయి
పుటాభాగమందు దానిప్పిమ్మటుంగూర్ర రవిహాసావేషము యి

వెనకతట్టు చేష్టమైన వెను పన్నులు చెప్పిట్టి వెన్నె ప్రసంగము మున్న సిగ్గు
న్నిండగా। కెను పన్న ఆ రాజపుత్రి। చనుట పైన మెట్టి దగ్గరికి వెపో
వుము। చనవె వస్త్రమ్ము రుసె చెప్పాలేక వెనకవెంట తిరుగును। ఈ ప్రకా
రము సర్వోపము మిప్పు పన్నని వయుందరికి వెలుపు తన్నుగాను న్నసిగ్గు
పోవద్దని వెనకకే త్వగా నున్న ఆ రాజపుత్రి చెప్పా వసు ద్యు
క్తమై చెప్పాలేక వెనక వెను వళ్ళ చుండెనని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ఆ॥ వనితని లిచిని లిచి వచ్చుట మంజీరము ంతన
ములు మానిమానె మెరయు లజ్జవిధువరా
దులావణ్యవతుల కుచ ప్రౌఢ నాథులతగులు
నాయరాదు॥

టీక॥ వనితని లిచిని లిచి వచ్చుట ఆ రాజపుత్రి కదకదని లుచుండి నిలు
చుండి వచ్చుచున్నందుచే తన మంజీర మందనములు మానిమా
నిమెరయు ఆ భరణమువైన తాలిగజ్జలు తాళి తాళి మోగ
యుచుండెను ఆ దిలనంతట లావణ్యవతుల కుచస్త్రీలకు లజ్జ
విధువరాదు। సిగ్గు నున్న దలగా దదు। ప్రౌఢనాథులతగులు
నాయరాదు। పైనమెట్టి తోబంటు యెడతెగకున్న గాదదు।
గను కనా రాజపుత్రి నిలిచి నిలిచి పైనమెట్టి దగ్గరికి వచ్చెనని తా
త్పర్యము॥

వ॥ ఇట్లు కేళిమందిరంబు చేరం జొచ్చి॥

టీక॥ ఇట్లు కేళిమందిరంబు చేరంజొచ్చి ఈ ప్రకారము చెలికత్తెలా రాజ
పుత్రిని పైనమెట్టి దగ్గరికి చేరబిలుచుకవచ్చి॥

శ్లో॥ ఆ॥ చెలులు బలిమి చేసి పిలిచిన తత్పులంబు చేర
రాక సిగ్గుచెల్లగా నగ ప్రేమ వన్నెదియయు నమో
మమకుంతా కజ్జా పట్టు తలుపుదండ గాను చు
నిలిచి యుండె॥

టీక॥ చెలులు బలిమి చేసి పిలిచిన చెలికత్తెలా యొమనబలవంతము
చరించి। యామంత్రి నాము జేసిన వప్పుడి వెన్ని తల్పంబు చేరరాక
పోనప్పు దగ్గరికి రాకుండా సిగ్గుచెల్లగునక లజ్జ వ్యాపించుకొనిన
గ ప్రేమ వన్నెదియయువం। మోమమకుంతా కజ్జాపట్టు కొంత కొంపు
న్నకుంత మొగము న్నకను పడగా। తలుపు దండగును చు నిలిచి
యుండె। కవాటము చాటు చేసుకొని రాజపుత్రి నిలుచుకొనని
యుండెను అప్పుడగా చెలికత్తెలు పిలుచుచున్నప్పుడి వెన్నిపోనప్పు
చేరరాక సిగ్గుచేత కొంచెము గాతలవంచుకొని యుండె కొం
తమొగము న్నకొత్తకొప్పు న్నకను పడిటట్టు తలుపు చాటున
నిలిచి యుండెనని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ కం॥ రతిభోగములంత మందస్మిత చంద్రికవదన
పరవశిత దృగ్తలం దతులగతి మెరయ తెబో
నివితునవు నవ పసూతి వెళ్ళని రీనే ర్పుల యెస॥

టీక॥ రతిభోగములు ఆ చెలికత్తెలు అంత అటు తరువాత మందస్మిత
చంద్రిక చిరునవ్వనెడి వెన్నెల వదన పరవశిత దృగ్తులందు మిక్కి
ములనెడి సంపూర్ణ చంద్రుల యందు అతులగతి మెరయ అస
మానముగా ప్రకాశించుచుండగా తే బోనివితునవు ప్ర

కాశయకుక్షత్రియనైనటువంటి నృపసభాంతరంబు రాజసుమారునికెల్ల
ల్లనరికిన తప్పులంరుకాలతమచాతురిమెరయగానలాగనిపవతెలి॥

శ్లో॥ కః పాపపూర్వవయసుదినేపాదములాన
మైత్రనదిపేరత్నాకరాదేపనిపాటలనేనియుతా
పాదుడుగానిగాసిగావింపకుమీ॥

టీక॥ ఓ యిరాజా పాపపూర్వవయసుది ఓ చిన్నదిపిన్నవ
యసుదినే పాదములానా మైత్రనది ఘచరణంబులలో
తిమిక్షైవివ్యదువైనది పేరత్నాకరాదేపనిపాటలనేనియుతా
పపనిపాటలయందైనాసరే ప్రయత్నపడికావేదుపని
పాటుచదువుసంధ్యయవిలాసవాతిక్షైవందునవేరయర్థ
మువల్ల యేదు కాపాడుడుగాని కొంచిట్టితిన్నగారథ
నాతేసుకెనివత్తువుగాని గాసిగావింపకుమీ ప్రమపె
ట్టకుము ఓ లాగువెలులారాజపుత్రునితోచెప్పియుం
కాచెప్పుచున్నారు॥

శ్లో॥ తే॥ పంతతమకంబుగలిగిననిగురుబొంతల్లు
చెరనెల్లరుమగవారుచీరుదనకేనదియార్థి
కరించియాయలరుబోణికిగదిసిపిలు
తువుగాని కెంకెదవుసుమ్ము॥

టీక॥ పంతతమకంబుగలిగిననిగురుబొందల్లు స్త్రీలు ప్రియునివివా
దనంతమోహాముగలిగియున్నప్పటికైన్ని చేరనెల్లరుమగ
వారుచీరుదనకేనపురుషులుపిలిచేమత్తుకుదగ్గరచేరరారు
ఆదియదార్థికరించి ఆ మాతుసత్యముచేసి ఓ యలరు

బోణికి ఓ చిన్నదాన్ని కదిసిపిలుతువుగాని కెంకెదవుసుమ్ము
చేరరమ్మని యావాహ్వానము జేతువుగాని జంకుపడవద్దు॥

శ్లో॥ ౨ కః అనఘుచుమగువలందరుపనినెపముననె
క్షైరుకరపరచినలజ్జావనతాస్యయగుచుం
సంగమమునసునమున సిగ్గుదివమరాకెత్తు॥

టీక॥ అని ఓ ప్రకారము పలికె ప్రగుచు వాసింపచున్న మగువలం
దరుచిపక్షిత్తలందరున్నపనినెపమున మెక్కరుకరపరచిన తేని
కార్యములగప్పించుకెని యొక్కరుక్కరజరిగిపోగానే ఆంగప
ఆ రాజపుత్రులజ్జావనతాస్యయగుచు లజ్జాసిగ్గుచే త
ముఖవనత వంచబడ్డటువంటి ఆస్యయగుచు మొగము
గలిగినదై మనసునవిపార్యదయమందు మమసిగ్గుదివి కెత్తె
నా యమ్మె తీగెయందు మా తనలజ్జాలతయందసులు మా
రాకెత్తె బిగురువేయగా ఆనగా నంతకంతకుసిగ్గుని
స్తరింపగానని తాత్పర్యము॥

శ్లో॥ ఆ॥ ఆ విభవములారుచుకవికసితమాత్తులలో
చనములవల్లిఖ్యం దవ్వులజూడచ్చత్రతను
నర్మి విభూచనజూడదంతలోకిబువ్విలువంచి
చానామరిచోసిరయంబునదానిశంఖునించి
ప్పనన్నాపియేసినలచిత్రజుడిర్థరసవ్వేసో
చిలొ॥

టీక॥ వికసితమాత్తులలోచన వికసితప్పాయబడ్డటువంటి ఆత్తుల
కలువలవంటి లోచన నేత్రములుగలిగిన యా రాజకన్యకల

ఆవివేకులూరుచున్నమిత్రైవిమనసుబుధులున్న చూచువల్లభుం
డవ్వలబూరుడు సర్వమరి యెుకదివ్యచూచుచున్నప్పుడుతాను
శత్రువగనుగానుము సర్వతను నర్మిలిబూచినబూడదు పిని
మిత్రుడుమానెతతన్నగనుగాన్నతానువిత్రింపదు అంతలో
ఇట్లాపున్నసమయములో అలచిత్రుడు ఆమన్మధుడు
పువ్వులువంచి పుష్పధనుస్సు నమ్ము పుష్పబాణిసి బాణాము రిబో
శరీరమునె నస్త్రబెట్టి రయంబున దూపి శ్రేష్ఠముగా సమీ
పమున కువస్తు సంబునింబి వ్యవనాపి తత్పాలున యుల్లోత్త
డువల్లబానావు విడిచి సర్వసాచి మోసవాస్య పసర్వముల
కూడావే యుగలవాక్యైల్ల యుద్ధర ఆరాజు కుమారకరాజు
కన్యకలము భయులమున్న పెనగురిబెట్టివేసినవాడాయు
ము॥

శ్లో॥
క॥ అత్తరి రాజకుమారకుడు త్తనతము
కమునననునవెూకృతులసరసాయత్త
విచేష్టలకన్య యుచిత్రముగరరించి సెజ్జ
చేరగదవ్వైన॥

టీక॥ ఆత్తరి ఆసమయమందు రాజకుమారుడు యీసను
బిత్తనతము కమునకు కదిసినప్పుడు చేతను అమనవెూకృతుల
ఉరటుపుమాటలచేతమన్న సరసాయత్తవిచేష్టలసర
సరసయుక్తములైన భాషణములచేత ఆయత్త అధీనము
లైనటువంటివిచేష్టల త్రియులచేతనూకన్య యూరాజపు

త్రమును కృపచిత్తముగరగించి వమనస్సు ద్రవింపజేసి సెజ్జ చేరగద
వ్వైన ప్రానప్పుడగ్గరికిరానివ్వరు॥

౪౨౦ సీ॥ మగువనేకంతనామమునులనర్ఘ్యమ్ములని పరికెం
చునెపమునశరముబట్టె నెత్తమ్మితాపులెనెడునెమ
గంబని మూర్ఛను మిషమునమదబ్బబెట్టె తేపనికె
నామాలికెదుద్దెసుమ్మని తడవులాగుచక్షునస్త్రన
ములంటె పిరుచుట్టుచిగుపునవెరుగదనడుమని
సడలించుగతిపోకముడివదల్పి

౪౨౧ తే॥ నాతినేరుపున్నారుమున్న నవసమాన మంతసైతి
నాకొంటుబాగాములరయుపలయు ననుము
పూర్కైతవంబున నధిపపుత్రుడంబుజానన పరి
రంభమాచరించె॥

టీక॥ మగువ కంరాజకన్యక నేకాంతనామమునులు నేచేలికడి యుముల
యందుచేకైన రత్నములు అనర్ఘ్యములని వెలలేనివని పరికెంచు
నెపమున పరిక్రింకొటి వాస్త్రజమునే తనుకరమునుబట్టె రాజుకే
బె యల్లవాంచెను నెత్తమ్మితాపులెనెడునెమెగంబనినెమున
ముపద్మముయెుక్కవాసననతశయింపచేస్తున్నదని మూర్ఛ
నుమిషమున ఆపొగ్రాణించుట యనెనెపము నేతను మ
దబ్బబెట్టె ముఖము చుంబనముచేసెను తేమబిచిన్నదానిని
కంఠమాలికెదుద్దెసుమ్మని నెమదలలోవేసుకున్నహారము
ఘనమైన యాభరణముగదా యని తడవులాగుచు నస్త్రన

శంకివాని విశేషమవస్తనములంటె గొప్పవైన పావిండ్లు పట్టుకె
నెనుపిరుచుట్టు చిగు పునబెరుగదీనదొమని పిరుచుట్టు చిగు
పునఫ్రాకము దీవెసి దాని పాదయూరక్కై చుట్టె చట్టు చుట్లయి
క్షదార్ఢ్యము చేతను యూకై నెనుపెరుగదని వృద్ధి నొందదని
సదలించుగతి కెంచెము వదలించునట్లుగా ఫ్రాకము దీవద
ప్పెనవిబంధమోత్రనాము జేసెను చేరము దీవదిచెననులు
నాతికి చిన్నదానరోమ్ము నివస్త్రము నారుమ్మునకు సవరా
నము యెన్నడీసె కాదా నావస్త్రము సరి యుపు నీకేదు
స్త్రాగాము లరయువల యున్న సరి యున్నది కాని దీప త్రింప
వలెను అనుమ వాక్కైతవంబు నను నట్టె దుక్షనెపవుచె
తను అధిప పుత్రుడు రాజకుమారుడు అంబుజానన ప
రరంభమాచరించె ఆరాజ కన్యకెను కౌగిలించు నెనెను
ఆనగాస్త్రులకు ప్రధమసమాగమమందు మనస్సు నొప్పము
గలిగినప్పటి కెన్ని పురుషులు రతిసూచితములైన కరగ్ర
హణాకుచాలింగనాది కృత్యములుచే యుపస్తెసిగ్గు చేత
చేయని యున్నకపోవుటసవాభావము గనుక రాజపుత్రు
డు రతిచేష్టలుగా తెవి యుబదవుండాను క్షక్షనెపవుగల్పి
చియుదిపరిత్రించినట్లుగా రతిచేష్టలు చేసెననితాత్పర్యము॥

౪౨ ఉ॥ వేడుకలం ధరింప పృథివివరుకౌగిలి మందు
సౌకెసి గ్గాడని చాదినన్నగు(ప్పి) యుండు
హాసించిన పిల్ల మారు మాటాడు మొగం

ఘనందలివియిచ్చు పదంచరి తాకదని వ్యాసనవ్విడి
యమిచ్చు కన్నల కువిందగు చుంగల కంఠి వేమరున్॥

టీక॥ వేడుకలం ధరింప సంతోషమలు యొలకవెత్త గా పృథివివరు కౌగిలి
మందు సౌకె రాజకుమారుని యొక్క యాలింగనమునే సుఖప్రాప్తి తగి
లి సిగ్గాడని చాడినన్ లజ్జ విడిచి విడు వనిప్పు మచేతను నగుప్పి యుం
డు హాసించిన తన పెనిమిటి నవ్వితె రాజపుత్రి తాను నవ్వహాసించు
నపి లవ్విప్పి యుడా హాసనము చేసి నట్టైతే మారు మాటాడు
మొగంబు నందలివి యిచ్చు పదంబు మందుతే లుప్పష్టము గునట్లుగా
ప్రత్యుత్తరమిచ్చును తరితాకదని వ్యాసనన్ ఇదిసమయము సగు
మనిప్పి యుడదుగగాను విడియమిచ్చు తాంబూలమొసగును
కన్నలకు విందగు చున్ గలకంఠి వేమరున్ ఆ రాజపుత్రి రాజకుమా
రుని కె నేత్రములపండుగగా కనుపడుచున్న మాటిమాటి కెన్ని
యుడిగిన వస్తువులనిచ్చు చుండెను॥

౪౩ ఆ॥ జీవనము క్షుత్తరాశ్రుతిజయగవష్టినగో
రత్తరుగానని యలాప్పి చుట్టిదన కెప్పినాగర
ఖండము రపరా జానిసగంబు పొగారికిచా
నరదంబులకందియుయున్నా లానదియుప్ప
వజ్రములలాదళు కెత్తు తుకుందనంబునన్॥

టీక॥ జీవనము క్షుత్తరాశ్రుతిజయగవప్పినగోరజీనువయునెపిట్ట
యొక్క తూపుటి తూడాసరిపోల్పదగినటువంటి తనగాటిచే
తనునఖముచేతనను తెరుగానని యలాప్పి వక్షగాత
ములపాకుల వెనక తట్టున రాయుదెసి సిరాబు క్షివిసాశనతి

సి రా। అనగా నరము। చుట్టి। మడుపుగా జేసి। తన కిచ్చిన నాగ
ర ఖండము। తనతో రాజపుత్రు డొసగిన తాంబూలపు మ
డుపు। అరవిరాజాని। రాజకుమారుడు। సంగంబు ఫ్రాగురికి।
మడుపులోని అర్ధము తానెరుచుకొనిన। చానరదంబులకంటి
యి యున్న। రాజకన్యకే యుక్తదంతములకు పుష్పచ్చు కొనే టట్లు
చేయగానే। అలోవది యొప్పు। అరదములకంటి దిట్టినస మ
యములో రదముల సందునను తాంబూల ఖండమే రతి
ననమురి యుండెనంటి। వ(జ్ర)ములలోదన్ను కొనెత్తు కుకుంటనం
బున నా పోరమున నాలలోనడుమున రయుచుండెను విమిబం
గారమున నోయున్నట్లుగా నుండెను। అనగా తాంబూల ఖండ
ము పండుటాకులతో చుట్టినదిగను కనున్న। దంతములు రవ
లవంటివిగను కనున్న। వ(జ్ర)ములనడిమి యుపరంజావలెనే యుం
డెననితాత్పర్యము॥

౧౫౪ ఆ॥ చారుతరవిహారమస్తకము సంధిలు విగ్గన స్ఫుట్టి
పట్టియా। నాతిసుధాధరంబు రదనంబున
నొక్కినతాళలేక ధీరాతిశయత్వమే దిచెంద
కార్చుచు గన్నరమూసి వల్లఘుంజితులకూ
చి రాజకుమారి సీత్కారనాంబున కించె పల్కురణ॥

టీ॥ చారుతరవిహారనేర్పు తిశయించునట్లు। మస్తకము। రాజపు
త్రి శిరస్సు। సంధిలు। విగ్గనస్ఫుట్టి పట్టి। రాజకుమారుడు తన
దండచేత గట్టిగా దూర్చిచేకొని అనాతిసుధాధరంబు। అ

రాజపుత్రుడొక్క యమృతము తోసమానమైన కెమ్మోవి। రద
నంబున నొక్కిన। తనపంటినొక్కు తమ్మచే యగానే। తాళలేక। అరా
జపుత్రి యోర్వలేక। ధీరాతిశయత్వమే ది। స్థైర్యము గానిలి
చి యుండుట విడిచి। మొమ్ములార్చుచు। భ్రూలతలు చలింపజేయు
చున్న। కన్నరమూసి। నేత్రమున్ద నిమిలనము జేసి। కన్నుసగము
మూసుకొని యనుట। వల్లఘుంజితులకూ చిత్రియున్న్యయా
వలగా తనవస్త్రములనావలకు పోజేసి। రాజకుము౯ి। చతురత
దనయగు రాజకన్యకే। సీత్కారనాంబున కించె పల్కురణ। మాటి
మాటికి సీత్కారముజేసెను॥

౧౫౫ ఆ॥ అంగజసాంపరాయము సమాప్తి వహించి
నవిక్ష రత్నపాలింగితచిత్తయై యుబలలే చికటిశ
వృదుపాంచరాంచలంబుంగదియించి పోవుచు
న్నిపుత్రకచాటున కేగు చో పుష్పుస్పంగ మహా
భ్రుకుట్టి నృపజ స్మృకిపై విలోకనాయతిశ॥

టీ॥ అంగజసాంపరాయము। సమాప్తి వహించిన। రతియుద్ధము తీరము। ప
న్నద యుద్ధము తుదముట్టజేయగానే। అనగా రతి జేయగానే
నితాత్పర్యము। విక్షక రత్నపాలింగితచిత్తయై। నిక్షరపట్టగూ
డనటువంటి రత్నపాలిస్తూ చేతను। అలింగిత। మూడుకొబడ్డటు
వంటి। చిత్తయై। మనస్సుగలిగినదై। అనగా మనస్సు యుందుమి
క్కిలిసిగ్గుగలిగినదై। అబలలేచి। అరాజపుత్రిక యెన్నిమార
నుంచి యుద్ధితయై। కటిన। మధ్యప్రదేశమందు। వృదుపాంచ

రాంచలంబుంగది యుంచి మృదులపత్త్రంబులు వంటి। అంచు రాంచ
లంబునఁ జిరతెంగున। వదియుంచి। బిగియుంచుకొని। పోవువున్న
పుత్త్రకచాలు వలె గుచ్చి। బంగారు కుచమున్న యుంతగా। దానిమ
రుగున వున్న యొయ్యారమున యుండు। నృపజున్న నవు। రాజపుత్త్రు
నవు। ఇష్టవిలాసినా యుతిన్। ఇష్ట। మనోహరమైనలు వంటి విలా
సనచూడ్కి యొక్క। ఆ యుత్తమ విస్తారవులచేతను। ఆ నగాచా
చుట్టు కింపుగా వున్నంత దుచేతను। పున స్తంగవు వాంఛ యుబ్బి। తరి
గి రతిచే యువతిని కౌంగిట జనించెను॥

శ్లో॥ వ॥ ఇత్థం చన్ద్రముఖ రూపవిలాసంబులం బొదవి సుఖం
చిరద్ధం పతులు వరి యుయువు॥

టీ॥ ఇత్థం చన్ద్రముఖ రూపవిలాసంబులఁ అప్రకారముతమ కిష్టమైన
ప్రకారములచేతను పొదవి సుఖించి రతి యొనరించి సంతో
షించి ఆ దంపతులు వరియించిరి। ఆ రాజకుమారరాజకన్య
కలు వెండియు సుఖతేష్టచేతను విహరిస్తున్నారు॥

శ్లో॥ సీ॥ సురభిపుష్పవేదోదయ నైశ్యా నారామున
వు రాజకన్యచిత్తంబుండు కలహంసగమనతప్ప
లదెప్పు కాహారతలములనొన్యచిత్తమును
తుండు కంఠీరవలగ్న గరగించె కృతవారిద్రిగు
వాలనద్వాత్రిశకుంజరుండు కలకంఠి కనురాగ
మెలయుంచె జపురజపురములనవ్వారిభుంజనుండు
శ్లో॥ తే॥ గారుడాశ్మస్పష్ట దా చన్ద్ర వేనక సౌధవాశిక
నావిత్కవి స్థలి తుండు రతుల బొదలించెన

లశరదాత్రజవదన నతిశయప్రీతి లలితకుమారా
కులదక॥

టీ॥ ఆ రాజకన్యచిత్తజుండు ఆ కుమారుడ్ని చిత్తజుల లావణ్యధనపుష్పశరత్వ
నజయించెను। ఆ రాముని వనౌ ఆ ద్యానవనప్రదేశమందు సు
రభిపుష్పవేదాదసురభి పరిమళిత స్తున్నటువంటి పుష్ప పుష్ప
ములయొక్క పరిమళము వంటి ఆమోదము యుపాసనగలిగినటు
వంటి యా రాజకన్యకను సుఖెంచి రతులచేతను శరీరమువను
గయజేసెను ఆ వగాకుసుమ ప్రకాశమువు ద్యానవనమందుగ
సుకన్నారతిని చేసెనని అన్యచిత్తమును తుండు ఆ రాజకుల
ష్ణకుమారుడై వజయించెను కాహారతలములఁ సరూవరత్రి
వులయందు కలహంసగమన ఆంచల యొక్క నడకలవంటి నడ
కగలిగినటువంటి యా రాజకన్యకను తెప్పలదొప్పు రతుల
చేతన తిశయంపజేసెను హాంసప్రకాశము సరస్సుల యందే
గను కన్నారతిగా చేసెనటు ధాత్రి శకుంజరుండు రాజకు
ష్ణుడై వజయించెను కృతవారిద్రిగు వాల తెంచి పొత్తి పర్వత
ములయొక్క గుహల యందు కంఠీరవ వలగ్న సింహాము యొక్క
నడుము వంటి నడుము గలిగిన యా రాజకన్యకను కరగించెర
తులచేతమను స్సును ద్రవింపజేసెను ఆ నగాసింహా ప్రకాశ
ము పర్వతగుహా యందే వనుటు। ఇక్కడ రాజపర్యాయము। వ
హావైషమ్యము। ఆ శత్రుసంహారకుడైనటువంటి జయసేన
డు జపురజపురములు గురుతాకుల పందిళ్ల యందు పల్ల
వతాయమానుల యందనుటు కలకంఠికి ఆ న్యోన్య మనురమై

నగరశోభావిలసిల్లిన యా రాజశేఖరనగరమున నాగవల్లులు ఇంటి
రథులచేత నాసక్తి పుట్టజేసెను. పికములు పల్లవములయందే
ప్రకాశించెను. ఆ పక్షి విరాజితుండు. దానవాసనాములచేత
ప్రకాశింపబడ్డది వంటి. జయసేనుడు. గారుడాశ్వ బ్ధులచే
కనకసౌధశాఖకలను. గారుడాశ్వ శ్రేష్ఠమైన పట్టులయుక్త.
శటా సమూహములచేత నభస్సు కప్పబడ్డది వంటి. కనకసౌ
ధ. బంగారుతో చేసె యున్నట్టి రాజగృహముల యొక్క శాఖలను
ప్రదేశములయందు ఆలకరదంష్ట్ర జవదనము. శరత్కాల చంద్రి
చంద్రుని వంటిది మువ్వగలిగిన యా రాజశేఖరనగర ఆతిశయ
ప్రీతిలతకల ఆతిశయ. విస్తారమైనది వంటి ప్రీతి ప్రేమయస్నే
హము వంటి. లతకతిగ. మారాకులు దగచి గుచ్ఛవసె లెస్సుగా ఆ
నగర ప్రీతి వృద్ధి నొందె లెస్సుగాననితాత్పర్యము. రథులచెంద
చే. సంభోగములచేత సంతుష్టిరాలినిగా చేసెను. ఆ నగా జ
యసేనుడా రాజశేఖరతో మూడారత విహారాలితస్థల
ములయందు క్రీడించి మనోహారముచేసెనని తాత్పర్యము.
ఇక్కడ ఆ రామసీమ యందు పుష్పములున్న. కాసారతలముల
యందు. హంసలున్న ఆద్రి గుహ యందు సింహములున్న. చిగురు
టాకుల యందు కలకంఠులున్న. సౌధముల యందు రాజశబ్దమా
త్రముచేత రాజులున్న. యందు విహరించుచు సహజముగ మక
ఆ యాశబ్దప్రమాన సంబంధము రాజశేఖరయందు. జెప్పి. త
త్ప్రదుచిత స్థలములయందు విహరించి జయసేనుడా రాజశేఖర్

కను సంతోషపెట్టెనని వేరొక గర్భితము క్షేమయర్థముల జెప్పుట॥

౪౩౮ క॥ మహాశారత్నంబున నపహారమునా సుతుండు
భోగమహాని యకశోపహాల నుండిరని యుల
చహనుమానుడు త్రికచుబాచి పలికె న్మరియున్॥

టీక॥ మహాశారత్నంబు నస్త్రీల లోకపల శ్రేష్ఠమైన యా రాజశేఖ
రయున్న ఆ పహారమునాసుతుండు. ఆ రాజకుమారుడైన జయ
సేనుడున్నాయుద్దరున్న. మహానియకశోపహావల నుండిరి. మహా
నియయుప్పుచున్న వంటి. కశోపహారలను. శోభలను నొందినవి
లాసములచేత. ఆండిరి. సు విస్తృతమార్గమైరి. ఆని యుల చహనుమా
నరడు త్రికచు బాచి పలికె న్మరియున్ ఆని యాచహనుమానుడనే
పేరుగలవాడైన కోతి రాజశేఖరకు వృత్తాంతము చెప్పె మొసలి
ని జూచి. తిరిగి యీ మాటపలుకుచున్నాడు॥

౪౪౦ క॥ మురిశెనవిశ్వధరిత్రీ. పరశేఖరవిడిచిపెట్టి వా
డైయుడవిస్మరణామయు మనినమందుడు. పురుడింప
గనెకుదోడుచో వడి త్రికచా॥

టీక॥ త్రికచా. యి త్రికచు దా. ముదిరినవే లతకైచినటు వంటి. విశ్వధ
రిత్రీ. పరశేఖరవిడిచి. రాజపుత్రిని విడిచిపెట్టి. వెత్తి వాడై పిచ్చివా
డై ఆ డవిస్మరణామయు మనినమందుడు ఆ రణ్యములో చచ్చితి
రిగి బతికెనమందుడనే చర్మహ్మానుడు పురుడింపగనెకుదోడుచో
వడి. ఆపమించడానకునే తుసరిమైనవాడు. కాడా యని కోతి త్రి
కచునితో చెలికెను॥

౪౪౧ ఆ॥ తన కుతప్పుయు మయాడెదనని ధారణ్యజెప్పినచేవ

దాని మాట నిజము చేసెనె యున్నదననేన నన్నని
ర్జింప జూచితి బెదుగని నన్ను విశ్వసింపనగునే॥

టీక॥ తన కుటిలవృత్తులు మూడిని ద్వారన్యైచెప్పినః తన కుమారాగము వచ్చిన
దని నే పెండ్లాము పల్కగానేః నే పుడా దానిమాట నిజము చేసిః నేవు నన్నా
ద్వారన్యులు కుసలత్వము నాకెందినెనె యున్నదననేన నన్ననిర్జింప జూచి
తివి నేనా తుడుగదా యని యెంచకనే నన్ను చంపెటందుకు ప్రయత్న
ము జేసితివి నెదుగః జెరిసె త్వరాదాః నిన్నువిశ్వసింపనగునేః నిన్న
నమ్మవచ్చునా యని పల్కెను॥

४४७ క॥ వేదమూయులపుత్త్రిళ్ళగు జెదుగుంగల్లాయి పా
పశేషంబున నేపడిన కతంబున కాపుంగుడు వెం
కటుడు రాజు బాధగుందడితామిటన్॥

టీక॥ వేదమూయులపుత్త్రిళ్ళగు ఆదిశేమానము లపుత్త్రిత్త్రి పూమ్మ్యవము
వంశ జెదుగుంగల్లాయిః దుర్జనరాజైన ద్వారన్యా పాపశేషంబునః
తాను జన్మాంతరమందు చేసిన దుష్కృత శేషము చేత జెపడినకతం
బునః తన పెద్ద్రిత్త్రి మ్మనందుచేతనుః కాపుంగుడు వెంకటుడు పూర్వ
మందు నశూద్రు డిన్నపాడుః రాజు బాధగుందడితాములుతన ప్రతమ
రని పిల్లతైన వృద్ధను పూర్వము బందతె దాంతుని చి పాను మాను
డు చెలిరెను॥

४४८ క॥ నానావనిజులచరకమనాంటలాపానవిభున
కని యెనడి యెట్లు ధరాదేవస్తుతి యూరదభవు॥
వావినియెడదవనివవల తనికి కుశిల్లని యెన్॥

టీక॥ నానావనిజులచరకమనాంతులు అనియాం ప్రకారము చెప్పగా వచు
డాలింటి॥ ఆ వానరవిభున కని యు॥ అ మర్కటరాజైన బలవను మా

మని తెలాపలికెను॥ ఆదియెట్లు॥ ఆ కథ యేప్రకారము॥ ధరాదేవస్తు
తధరాదివా(బా)ష్పాను లంకి తమున్ స్తుతసూత్ర్రమంతే యుద్దృ
ము వంటిజ॥ యొరాలిపాను మానుడాఉ కథజె ప్పుమా వని యెదననిన॥
ఈ వృత్తాంతము వచింప్పు మానా లింతి దనని(త్రి) కె చుదడుగగానె॥
ఆ లనికితడెల్లని యెన్ (శ్రీ) శబుని కె బపాను మానుడు చెప్పుచున్నా
డు॥

४४९ సీ॥ ఆరహాతల గభీరాపారజల లక్ష్మియు మానాక
రమన్నె సాలాంఛిరామ మాచత్ర మంతల పాన్యయా
మమతాసాధ మారము వృష్ణ్యశుద్ధ వివె(ర) న్నవారయ॥
మాపరగాపపవపశరసస్య రూర్ధన(ఖ)త్రమాపలిం
ద్దేమసమదృమకెరాటుమాదార్ఖ్య ధర్మకెరార్యా
రంధులరసాలబంధుపాలిత్రప్రవాశశైలాశుతరగ॥
४४९ తే॥ మాంచరపోలశు దానధారారాఘ్రనాగమారాఘ్రవస్త
నపదశతాంగాలి కయము(గు) వప్పెనైన నుగస్తు
తంపగడకంచెల్లూపదురు మాపుంబుకాంచిపురము॥

ఉపద్వీమందు కాంచిపురవర్ణనము॥

టీక॥ ఆరహాతలగభీరాపారజల లక్ష్మియు॥ ఆరహాతల నాగలో
కపర్యంతమున్నాగభీరలశత్తైనయువంతి ఆపారమంతమువె
నటువంటి జలసమృగలిగినలక్ష్మియు॥ ఆగడ్తగలిగి నరాపద్ముల
ము॥ ఆవగామస్తైలిలశత్తైనయగడ్తగలదియని తాత్పర్యము॥
ఆనాకరమన్నెసాలాభిరామమును॥ ఆనాకస్వర్గలోకపర్యంతము

రమ్యః। మనోహరమైనటువంటి। సాల। కోటలచేత॥ అభిరామ
ముగా శోభిల్లుచున్నటువంటిది॥ అనగా మిక్కిలి ప్రకాశమైన కోటగలదియ
ని తాత్పర్యము॥ ఆచంద్రమండలవ్యాపియైన మణిప్రాసాదము।
ఆచంద్రమండల। చావాన్నాంశుస్థానపర్యంతమువున్న। వ్యాపియైన
ప్రదమైనటువంటి। మణిప్రాసాదము। రత్నములచేతనైన రాజగృహము
లుగలిగినది॥ అనగా నవరత్నమయములైన ప్రాసాదములని తాత్పర్య
ము॥ అ(ద్రి)వృక్షసదృశవిశాలనవప్రాయము॥ అ(ద్రి)వృక్ష। తవదగ్గర
నుంచి। విశాలమైనగర్భపర్యంతమువున్న। శుద్ధనిర్మలమైనటువంటి।
విప్ర। బ్రాహ్మణులయొక్క॥ అనవాయము। వంశముగలిగినటు
వంటిది॥ అనగా (బ్రా)హ్మణులందు బుట్టినదియేదుగులు ఘనతవమట్టు
కు నా వంశమందు బుట్టినవారిలో వివిధుకోత్తమైనవేదు॥ అంద
రుపరిశుద్ధులవనిత తాత్పర్యము॥ అపౌర్ణాపవనశాస్త్రారూ
సత్ర(త్ర)ము॥ అపౌర్ణాపవనల్లసువాయుఫలున్నపర్యంత
మువున్న। శాస్త్ర। పరాత్రమవమందు॥ అరూక్ష। దక్షులైనటువంటి।
సత్ర(త్ర)ము(శ్లో)ష్ఠమైనవృ(త్తి)యులుగలిగినటువంటిది॥ అన
గా తమపౌర్ణాపములు। పోయివచ్చుతున్న। శాస్త్రసంపన్నులై
కానివృద్ధులైనప్పటికెన్ని। శాస్త్రము తగ్గనిరాజులతాత్పర్య
ము॥ అఫలోద్యమసముద్యమకెరాటవము। అఫలోద్యమ।
లాభోద్యోగపర్యంతమువున్న। సముద్యమశాస్త్రపారయు

క్తమైనటువంటి। కెరాటవము। పైశున్యములుగలిగినటువంటిది॥ అ
నగానెంతమట్టుకు ఫలోద్యమమో తావత్పర్యంతమువున్న। స
ముద్యమములేకానినడుమనే చాలించుకొనని వైశున్యలనితా
త్పర్యము॥ అదార్ఢ్యధర్మకారార్యారంభచరణాఖ్యంబు॥ అదా
ర్ఢ్య। తమకుశక్తిగలపర్యంతమువున్న। ధర్మకార్య। పుణ్యక
రములైనపనులను॥ ఆరంభ। ప్రయత్నపరుచేయుచున్నటువం
టి। చరణాఖ్యంబు। శరా(ద్రు)లుగలిగినది॥ అనగా తమకుశక్తి
గలమట్టుకున్న। దానధర్మముచేయుచున్నవారు శరాద్రుల
నితాత్పర్యము॥ అచత్రవాశశైలాశుతురగము॥ అచత్రవా
శశైల। లోకాలోకపర్వతపర్యంతమున్న॥ అశువేగము
గలిగిన। తురగము। గుఱ్ఱముగలిగినది॥ అంబరపౌంశుదాన
ధారాంధ్యనాగము॥ అంబర। ఆకాశపర్యంతమువున్న। పౌంశు
ఉన్నతమువైనటువంటిన్ని। దానధారా। మదోదకధారలచేత
ను॥ అథ్య। సమర్థమువైనటువంటి। నాగము। ఏనుగులుగలి
గినటువంటిది॥ అధ్రువస్థానపథశతాంగాతిశయము॥ అ
ధ్రువస్థాన। జైత్రానపాదిలోకపర్యంతమువున్న। పథ। దోవ
గలిగిన। శతాంగ। రథములయొక్క॥ అతిశయము॥ అధిక్య
ముగలిగినటువంటిది॥ భూపమరునాపురంబు। భూ। విశ్వంభ
రాదేవియొక్క। పత్రపాదములకు॥ ఆరుగాప్పయైనటువంటి।

సాపురంబు॥ అందె రమ్యమైనట్టు వంటి। కౌశాంబీపురంబు॥ కౌశాంబీ
పట్టణాము॥ అట్టువంటిపట్టణాముననూ(ప్ర)వశ్మకైనను(ప్ర)స్తుతిం
పరదరంబె(ప్ర)జాపతకైనమస్తుతింపడానవమశక్తివారాయన
చెప్పెను॥

౪౪౬ కం॥ అలకౌశాంబితమ్మెతనరినయులకౌశాంబివివార
భ(ద్రు)డనుపేరిమహాపాలకుడుకడుంధనలుదిక్కు
లవారగలిమిచెట్టుకెడుకెతడనగన్॥

టీక॥ అలకౌశాంబితమ్మె అలకేవసాక్వవె।సారవనగరివవెనే। అనగా
కుబేరునిపట్టమువలెనయనుటు। అంబితమ్మెచెప్పుచున్నదై।
తనరిన। యోగ్యమైనటువంటి। అలకౌశాంబి। అకౌశాంబిపట్ట
ణామందు॥ వివారభ(ద్రు)డనుపేరి। వివారభ(ద్రు)డనునామము
గలిగినటువంటి। మహాపాలకుడు। యోగ్యమైనకాపుకెడు
కు। నలుదిక్కులవారున్। నాలుగుదిశలయందుగలిగినప్రజ
లు। కలిమిచెట్టుకెడుకెతడనగన్। బంగారుకెంపు మొదలైనవి
హేమరువునకుకుమారుడిపాలికుడనిపొగడగా। అనగామి
క్కిలిభాగ్యవంతుడనగానని తాత్పర్యము। ఇటువంటి అల
కౌశాంబిపట్టణామందు కాపుగలిగియుండును॥

౪౪౭ సీ॥ అలగుంపులగురియులదుడ్లతేభూరిరాసు
సమములుమునివందవెడ్లకదుపు। లులువరంబులు

పారుపుల్లము వాకెటుపదికప్పుబండ్లింటికెడు
ప్పుడుగులు। తలపుదూలపుకెట్టములుసూ
గరాగాడి। ముప్పుముంగిలిరెండురప్పవాటు।
వినగారిడిగవేగుకంటిచిట్టలు। వరాళ్లతారు
లుసూరుపాతరలకెలులుచు।

౪౪౮ తే॥ కలుపుకలివెరుదండయుకమ్మతేగె। పాగడి
ముపూసనాన్యట్టెబవరిపడిగె। చుక్కచెట్టె
నబటిబాత్తెసువృమ్మగలిగె। కాపురముసే
యునవివారుకాపుకెడుడుకె॥

టీక॥ అలగుంపులు॥ గొఱ్ఱపులయెముక్తసమూహములున్న। అల।
ఆవులని। గురియులదుడ్లు। మేషములమందలున్న। అనగా
గుఱ్ఱదుడ్లు। లేబూరియెనుములు। మంచిపాలిచ్చేవేతగేదలు
న్న। తరిపియెనుములనుటు। మునిమందలు। దూడలగుంపు
లున్న। ఎడ్లకదుపు। కోడెదూడలున్న। అలువరంబు।
లిపారుపుల్లము। ధారనున్నవిధులలోనిళ్లుపారేభూ
ములున్న। వాకెటుపదికట్టుబండ్లు। ద్వారముముందరయును
పకట్లు। వేసినదశశకటములున్న। ఇంటికెచుట్టుముగులు।
గృహమునకునాలుగుపక్కలువంగులుచూసినప్రహరి
గోడలున్న। తలుపు। కవాటములున్న। దూలపుకెట్టు
ములు। గోడలమీదనడ్డముగావేసినపట్టెసూత్రాలదారుపు

లుగల కెంపుటిపము। అనగా గృహములనంతటి సొగసై గాలి గవాక్ష
తోరణములుగా కట్టినపశువులగాడిన్ని। పచ్చ। పట్టెయిల్లున్ను।
ముంగిట కెందురత్నపుమాకులు। వాకిటి ముందర కచ్చురి కెలతగిన శ్రీం
డుచెల్లున్ను। కలిమిగాడిగెలు। పిల్లలనయానే। అదుగుతున్నవు
లున్ను। పసురింటి బిడ్డలు। అయిదుగురింటి రాదుశశువు
లున్ను। మాళ్లతార్పులు। వరాలు వేసి దాచిపెట్టే పాత్రలు। న్ని
సౌరుపాతరలకెయ్యి। శతసంఖ్యగల పాతక్లయందు।
రూపాన్నమున్ను। పాతర యనగా భూమిలోని తుగాత్రవ్వి
ధాన్యము న్ను। పాతర యనగా భూమిలో తుగా త్రవ్వి
వల్లములో ధాన్యముంచెదిరే యుపు। పేరుగున్ను। వెలివేరు
దంతయము। మెడలో వేసుకొనే హారములలో శ్రేష్ఠమున్ను। కన్ను।
చెవికి ధరించే సొమ్ము। తాటంకమనుట। తేగె। వెండనధరించే
సొమ్ము। పాగడము। ఫాల। దండలలో కూర్చుట గలండ్లు।
ఫాసలలో శ్రేష్ఠము। నాస్యత్తి నామకమాపు లున్ను। కాలిమె
ట్లు యున్ను। చవిరపడిగె। చెవిసొమ్ములు। చుక్కలబొట్లు। పా
లక్షాంగము న ధరించుకొనేటి। సొమ్ము। అనగా పేర్లు గలిగి
నటువంటి। చిటిచుటి సొమ్ము గలిగి। కెంపుచ కెంపు పాంటి యా
స్థానాములు గలిగి। కాపురము నవ్వేటు కాపు కెండుకు
ఆ హాలికుని కెలవారుడు కొంచి పట్టిగా వుండు సంసా
రముసేయుచుండెనని॥

౪౪ క॥ హాని కెని చ్చావలి యనగా నొక యిల్లా
లుగల డుకమని యవయోనూనవు దంబు

సనదిబాంరానందలతాలవాలయ్మైపత్రిల్లున్॥

టీక॥ హానికె। అ కాపహాని కె। ఇచ్చావతి యనగా నొకయిల్లాలుగల
దు। ఇచ్చావతి యనే పేరుగలిగిన యొక భార్యగలదు। అది। ఆ
భార్య। కేవల యవయోనూనమదంబు। కేవల యిచ్చు
చున్నటువంటి। యౌవనా। యౌవనాధిక్యము వల్లను। అతి
శయించినటువంటి। మదంబున। గర్వముచేతను। బాంరానందల
తాలవాలమ్మై పత్రిల్లున్। బారపుస్త్రీ బారపురుషులయొక్క
ఆనందసంతోషమనేటి। లతా। తీగెకు। ఆలవాలమై। పాదు
మైనటువంటిదై। అనగా జారపురుషులకు సంతోషాతిప్ర
ద్ధ పెసటి। దనితాత్పర్యము। పత్రిల్లున్। అటువంటిదై సంచరించు
చు॥

౪౫ చ॥ తలనెుకకుంఠదిబ్బి విలత తస్తన ధారము నవ్వ
లగ్నమాకులతవిహంపకాపవలి గుబ్బి తపట్టుపగ
తజలాంశనివ్వలు వతిమన్మధాస్త్ర పటలనిశతా
స్త్రకటాక్షమాలికటాకులకులచర్పవేగవతి కిం
జనితత్త్రటి నీతలంబున న॥

టీక॥ తలనెుకకుంఠదిబ్బి। శిరస్సు యొందుకఫులు వును ధరించి।
విలత తస్తనధారమునన్। విలత। విస్తరింపబడ్డటువంటి। స్తన।
కుచములయొక్క। భారమువన్। బరువుచేతను। వలగ్నము।
నడుము। ఆకులతవహింప। వాన్కులతావమువు। బొందగా
కాపవలి గుబ్బిలతి। హాలికస్త్రీ। పట్టుపగట। మంచి మదాన్వహా

సమయమందు। బాలాశనని జిల్లదిల్లావనేయాసచేతను।
ఇట్టివియు పడిగ్రహమును విడిచిబయలుదేరి। మన్మథాస్త్రప
తులీనిశితాగ్రైకటాక్షప్రహారవికల। మన్మథాస్త్రపతులీ। మద
నబాణాసమువలెనే। నిశితములైయున్నటువంటివి। అక్షి। నేత్ర
ములయొక్క। కటాక్ష। కడకంటిచూపులయొక్క। ప్రహారవికల
పంజ్ఞాయు। కెలకులబరవి। ఇరుపార్శ్వములయందు ప్రకా
శింపగా। వేగవతికంజని। వేగవతియనే నదికి పోయి। తత్త్
టినతటంబున। ఆనదీతీరమందు పైపద్యములో వర్ణన
ంబడిత్రి॥

శ్లో॥ ఉ॥ కైరావలధూళిధూసరితకుంతలునాతప
తప్తరక్తదృక్తామరసుం గతేరపరిధానవిబద్ధ
కేరాసిపాదరక్షామిశదంఘ్రిపయుదివ్యపథ
సంసరణైకరచిత్తుగాథచింతామయుభూ
ధనధవిజనితశ్రమపీడితుగాంచెనుక్కనిన్॥

టీక॥ కైరావలధూళిధూసరితకుంతలున్। కైరావములు। పచ్చదువ్వైనటు
వంటివిన్ని। ధూళి। పరాగముచేతను। ధూసరిత। కెంపు
వన్నెలబడ్డటువంటి। కుంతలున్। వెండ్రుకలుగలిగినటువంటి
వాన్ని। ఆతపతప్తరక్తదృక్తామరసున్। ఆతప। ఎండచేత
ను। తప్త। తపింపబడ్డవిగనుకనే। రక్త। ఎఱ్ఱనైనటువంటి। దృ
క్తామరసున్। నేత్రకమలములుగలిగినటువంటివాన్ని। కేతరపరి
ధానవిబద్ధకేరాసిన్। ఇతర। వస్త్రపుదశమందలి। పరిధాన।

129

వస్త్రమందు। నిబద్ధ। కట్టబడ్డటువంటి। కేరాసి। చేతికత్తిగలిగినటువం
టివాన్ని। అనగా కత్తిమొలకట్టుకొనియున్నవాడని తాత్పర్యము
పాదరక్షామిశదంఘ్రి। పాదరక్షా। కాలిమెట్లచేత। ఆమిశత
కూడుకొన్నటువంటి। అంఘ్రి। పాదములుగలవాడున్నూ। దివ్
యపథము। మూర్గ। సంతోషమునకు। విపథము। పరాఙ్ముఖుడైనవా
డున్ను। సంసరణైకరచిత్తు। సంసరణ। సంసారమునకే। ఇతరే
అన్యమైనటువంటి। చిత్తు। మనస్సు గలవాడు। అనగా సంసా
రేచ్ఛలేనివాడని తాత్పర్యము। గాథచింతామయు। గాథ। దట్టి
మైనటువంటి। చింతామయు। ఆధ్యానరూపమైనవాడున్ను।
ని। సాన్నిధ్యంతాస్త్రలతిరాధ్యానమిత్యమరః। అధవజనితశ్రమ
పీడితున్। అధవ। మార్గమునడిచినందున। జనిత। పుట్టినటువం
టి। శ్రమ। ఆయాసముచేతను। పీడితున్। బాధితుడైనటువం
టి। సోమ్ముకనెను। బకటాపవాన్ని। గాంచెను। ఆకాపదిచూ
చెను॥

శ్లో॥ క॥ కాంచిదృగంచలశోభా। చంచచ్చంద్రాత
పమునశాంతమ్ముగావించియులవించనను
మది। కెంచించకవాలిక వికచకచయుల్లనియెన్॥

టీక॥ కాంచి। చూచి। దృగంచలశోభా। చంచచ్చంద్రాతపము
న। దృగంచల। కనుకొలుకులయొక్క। శోభా। కాంతియనే
టువంటి। చంచత్। ప్రకాశిస్తుండేటువంటి। చంద్రాతపము
న। వెన్నెలచేతను। శాంతమ్ముగా। వించి। శాంతికల్గ

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]

టీ॥ [illegible]

[illegible]

శ్లో॥ [illegible]

టీ॥ [illegible]

వ॥ అట్లు దత్తప్రతివచనుండై యుండ విప్రుండెత్తవెంచి
యుండెదరు వరిని త్రెంచి॥

టీక॥ అట్లు దత్తప్రతివచనుండై యుండగా నా శాకాద్రుఢక్కాప్రత్యు
త్తరమివ్వక యూరకుండగానే। అవ్విప్రుండెత్తవెంచి యుండెదరువ
నిరత్రెంచి। ఆవెట కత్తెయ్యైవకాపదితరిగిబాటపరిత్యైన
శాకాద్రుని బూచి పలుకుచున్నది॥

౪౫౫ శా॥ ఆంపాజాలము చింతనేమనసు చేతౌతా
టనామాటలాలింపంగూడదు నేడు క్రొవ్వె
రుగుడూవెవ్వను విత్రెంచినం। సొంపుక్రైంత
యుగానరాదెరుగవచ్చుంజెల్లబోచుట్టు
మాశ్రేంపం జోరుదయుంచి రావుగదనా
కుంజిప్పు మాని కధల్॥

టీక॥ ఆంపాజాలము చింతా। మస్మదగానాపరంపరలవల్లనైనమ
నోవిచారము చేతను। నేమనసు। చేతౌతాటు। నేచిత్తము చే
దరపద్దుండు చేతను। నామాటనాలింపంగూడదు। నాపలు
కులు వినగూడదు నా। నేడు క్రొవ్వెరుగుడూవెవ్వను విత్రెంచి
నస। నీ శరీరము చుట్టాప్తె। కాంతివారనమ్మైపోయినదియొంపుక్రైం
తయుగానరాదు। బాగు యుంటమాత్రము కనుపడవేదు
పరుగవచ్చునా। తెలియవచ్చును। చెల్లబోచుట్టు। అప్పనెజెల్ల। బొ
ట్టు మరా। ఓ యిబంధువుడా। జేంపంజోరుదయుంచి రావుగ
దనె యింట్లోకలవాము। సంభవించె తెంపవుగదా। నాకుం

జెప్పుమాని కధల్। నీవృత్తాంతము నాకుం దెలియ జెప్పుమా
యని శాకాద్రుని కాపదడిగినదాయెను॥

౪౫౬ క॥ అనిసరిదాకంబలికెన। విని కొండొకమనసువల్ల
వింపగదానిం। గనుగుని యతడమనే చాటువ
దెలిసితి వింటు చోరుబుట్టు టతరుణీ॥

టీక॥ అనిసరిదాకంబలికెన। అని యాప్రకారమాకాపదియుం
జిపోరుసంగతి సమముగ తగులుచుట్టు చెప్పగానే। విని కొండొ
క శాకాద్రుడు విని కొంత సెపతికై। మనసుపల్లవింపక చిత్తము
బట్టుగానే। దానింగనుగాని। యతడు ఆకాపదాన్ని చూచి।
శాకాద్రుడు పలుకటము। పచాటువదెలసితివింటు బోరుబుట్టుట
తరుణీ। ఓ చెలియ। మాత్రుపామందు కలవామాటునే వెరతితె
రిగితవని యడిగినతానవచ్చుచున్నాడు॥

౪౫౭ ఆ॥ నేరమెంత చేమియును నర్థయత్నైనసుగ
స్నతల్లి దుష్టాత్రతకైరాక్షి రాయుతనకెరా
డవిరెయుబగళ్లుకెంటనగ్నారము చూడవేక
మదిగుందుచునిట్టిగనాడిపోయితిన్ వారనా
తెకరాజుగులువంజిరకాలము దండు చేసితన్॥

టీక॥ నేరమెంత చేమియును। నాభార్య యందపరాధము కొంచ
మైనా లేకపోయినప్పటికిన్ని। నమంతన్నతల్లి। నసుగాంచనమున
నినిర్ధయుత్నై। కెరాడలియందు। కోపపేనిధై। దుష్టాత్రతకైరా
క్షి। దుష్టమైనషరాటుకతపముచే యడదానకుసవాంచనదియై

రాయి తన కెంత దవేకలు గగన్ను (తన సుష్ఠ్యైన నాథార్యనురా
త్రిపవలు పోరాదు చూనుం డుమా కంటన గొన్నారము చూడవలెనా
కన్నుల నాహారవలెను గనవలె మదిగుం డుచు (మనస్సున వృద్ధి
చెందుచున్న (ఇట్టిగనా [illegible] వారలు [illegible] వలె
రాజులు [illegible] నారించు కేలా వె కరాజు [illegible] వు నుమే వించి [illegible]
నా జీవింతమని రాజు దగ్గర [illegible] తని [illegible] లము దండు చేసి తన
[illegible] దినములు రాజు దగ్గర నే నివాస ముచే యుచుంటి నని చెప్పె॥

౪౪౯ [illegible] అ॥ నా కవనే మదె స్ప్రుసదనం గదనం బున నన్నుదియ వా
 హాకర వాలధార [illegible] దారులు గూలిన చూచి మెచ్చి
 కెంతాలకు తకు తగ్గ యించు పవరాలు వరాలుస
 రాలు [illegible] గొనకలు [illegible] నే కొంతవారు [illegible]
 మృగ నాభి బవాది కప్పు మునే॥

టీక॥ [illegible] [illegible] మయిన ములు వంటి (కదనం బున (యుద్ధ మందు [illegible]
దియు (వా హాకర వాల ధార [illegible] దియు (నా సంబంధమైన ము
వంటి (వా [illegible] బుముల యందున్న ము వంటి (కరవాల ధార (
[illegible] ము నచే తను [illegible] దారులు [illegible] కరమైన [illegible]
[illegible] రాజు [illegible] గను [illegible]
[illegible] తకు తగ్గ యించు [illegible] తార్థమైన [illegible]
[illegible] తీసుకొని రాయని (సవరాలు [illegible] వరులున్న (వ
రాలు (ధనము [illegible] రాలు (ము [illegible] వరములు [illegible]
లు [illegible] కములు [illegible] దుకూలమైన వస్త్రములు [illegible] మృగనా
భి కస్తూరి [illegible] జువాది [illegible] కప్పు మునే॥

[illegible] వరము [illegible] పకరము కరవ [illegible] మము [illegible]
[illegible] కవనే [illegible] రాజు [illegible] యెను॥

౪౫౦ [illegible] అ॥ [illegible] కమనే [illegible] వస్తు తతులన్ని [illegible] మనస్త [illegible]
 [illegible] కర సంచలర్వు తప చెలి [illegible] నిచ్చిన వానినన్నియుం
 [illegible] తల్లి [illegible] కాంత [illegible] తల లోచనాంత
 [illegible] దనం బుచే సె కొందురా యికనే మనసే [illegible]
 దవిన॥

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS

టీక॥ [illegible] కమనే [illegible] వస్తు తతులన్నియు (కమనే [illegible]
[illegible] వస్తు (ధన కాంది పదార్థముల యొక్క (తతులన్నియు (సమూహ
ము [illegible] నిచ్చిన [illegible] తల్లి
[illegible] కరసంచలర్వు [illegible]
తన [illegible] నిచ్చిన [illegible] మనచే [illegible] నన్నియుం
[illegible] వస్తువులన్నిటిని తీసుకొని (తల్లి [illegible]
[illegible] తల లోచనాంత [illegible]
[illegible] కములచే తను (తరళ [illegible] చంచలములు గాచే
[illegible] లోచనాంత [illegible] కొలుకులు గలిగిన [illegible]
[illegible] దనం బుచే సె [illegible] కొందురా
[illegible] ఇక నేమనవెర్తు [illegible]
[illegible] నే [illegible]
[illegible] తాత్పర్యము॥

౪౫౦ [illegible] అ॥ [illegible]

చిట్టకమున్నయు మాతులకుచేతులుసాచుచు నుకప్పుడేని
యిట్టిపట్టు దుస్సంతసాధువులనా యడుచే యడు
చెప్పినట్లు వేరట్లు దెబ్బంత యిచ్చెరి చెరాతనయా య
న యమానుషంగతిన్॥

టీక॥ తిట్టిన తిట్టులనే నుశపించినట్లు యెత్తి తాను శపించుచు నెపేష్టులు చేరిదెంతిరే।
గల్గినకెంల్బుసాలదుం।పప్పు తుశత్రునాకు యింట్లగలిగిన ధానాన్యము
యావత్తున్నచాలదు। ఇచ్చిట్టకమన్న। ఇట్లాచే యవత్తనిచెప్పితే।
మాతులకుచేతులుసాపు।వదనములకు వాస్త్వపుసారనాము యిచ్చే
సుమా।చేతులలోమాతులు చెడువచ్చునను టు।చె కప్పుడేని యిప్ప
ట్టుదు।బకసారిత్మైనాగృహామందునలువదు।సంతసాధువులుగా
యడు।పలుగాంచె యిండ్లవిడువదు।చే యడుచెప్పినట్లులు।చే యవ
న్నత్రికారము పనిగావింపదు।ఈరట్టి దిఖంతా।ఈరవమని।తన
యా।చెరికెడుకా।ఇన యమానుషంగతిన్।ఇన య।ఇమరాబ
తొందను।ఇనుషంగతిన్।కాడుటచే తను।ఇచ్చెరిచేరా।గృహాము
పాడుచేసెగదరా।ఇని యాత్రికారము కైరాతలినేరము యికెం
మారుని తెరాచెప్పిమరిన్నిచెప్పుచున్నది॥

౪౬॥ క॥ కావరమున నెంతయు నిది।గావించిన పనులుపెక్కు
గలవవినాకేలా వినుపింపగపిమ్మట।నేవ యెరుంగ
దపు దాగునే యుపకృతుల్॥

టీక॥ కావరమున।కండ్లకుపూచెత నం।నెంత యునిదిగావించినపనులు
మరిన్ని।దేహార్యశేసినకార్యములు।పెక్కుగలవు।ఇనేకములుగాను
న్నవి।ఇవినాకేల వినుపింపగ।ఇవి యున్నయునీకుశ్రుతపరచడా
నకునాకేటికె।పిమ్మటనీవ యెరుంగుదువు।ఇనంతరము నీవేతెలిసెదవు।

దాగునే యుపకృతుల్।ఇయ్యశస్కరమైనకార్యములు చె యటుపడకేదాగు
నా।కాబట్టినేను చెప్పవలసినదేమని తాత్పర్యము॥

౪౭॥ క॥ నీవటు యది యటువలసిన తొ(?)వంజము దంకవమ్మదా
రగపని వేధి వరదనకారా తల।దేవుల్లంచి దితివిసివితింగో
డలిచెన్॥

టీక॥ నీవటు యది యటువలసిన తొ(?)వంజము దు।నీమవస్తు దానిమవస్తు యంది
వను పైవెనా।పాంది।ఇంకమమ్ము దారగపని వేదు।ఇకమోదమమ్ము
వనవలసినదక్కర వేదు।ఈవరదనకాం।ఇంతమట్టుకు కారాతలదేవుల్లం
చి దితివిసివితింగోడలిచెన్।నాన్నుచేతను।కన్నమాటలా దబ్బిమన
స్సులో శత్రుంతు కాశ్మైతివి।ఇంకవిరాదనమ్మంచికాదని కెండుకు లో
చిలికెను॥

౪౮॥ ఉ॥ మేలు లపగగా కేవత్తు కమను।కెరాదలి కెంచి రికెంపనె యుక్తి
మంతగలవవలాని మచ్చురము గ్రైకెని యూరమదివుం
డచెప్పదుం।చిలు మరు నంశ్రు దనిగునాఖం గు వెరుంగని
వారు పరవ్రమున్।దెలిసెదు గాదె జె యగవత్ వంతికా
గునెఫునాన్నపాపము తే॥

టీక॥ మేలు లపగగా కేవత్తు కమను।కెరాదలి కెంచిరికెంపనె యుక్తిమంత గలవవే।శ్రీ
శ్రు భువకున్నన్నుష కున్నలో శవముందు।కులశ్రుతవాకెంకానివి
చారింపగావిమాతములుగలవా।వలాని మచ్చురము గ్రైకెని।తెనిపో
నిపగబట్టి।ఈముదివుండచెప్పదుంచి లు మరు నంశ్రు దనిగునాఖం
గువెరుంగనివారు।ఈకెందవి గునాములు తెలి యునిజ్ఞులు।యా
ముసలి విధవవేని పైనివమాటలు కైరాదలి వారాదచెప్పుచున్నదని
మాటిమాటికెపలుకుదురు।సరవ్రమందెలిసెదుగాదెజె యు।శ్రీ

కొందుకాము. దరకాపరము జే యుగాదానిగుణాములు యావత్తన్న
నేవెతలిసెవు. గవితమరి జాగునెపుణ్యపాపములు తా(సు)కృతముగా
నిదుష్కృతముగానికలిగి యున్నట్టైతె యిటువదలదాగునా. త
నంతనె తెలియవచ్చునని తాత్పర్యము॥

౪౬౪ క॥ పూర్వకపూర్వాంగదపటు. గావక యుంగాచెనముఖ
గతకన్నలకెంపావపాల తప్పిజెప్పిన. నావాక్యములు
న్పత్తము యుములని యెవ్వకక॥

టీక॥ పూర్వకపూర్వాంగదపటు. గావక యుంగాచెనముఖుపూ యుకనేపూ
వెను. కా యుకనె కాచెను. పుష్పింపకనె పుష్పించెను. ఫలింపకనె ఫలించె
ను. అనగా మాటలేనిచెమాట లిట్టైననిపలికె యర్థములు లోకము
లోవాడికెగాపలుకుదురని తాత్పర్యము. కదకన్నలకెంపావపా
ల తప్పిజెప్పిన (నేత్ర) కోణాములయందుకోపముచేతనెరు
పుగలుగునట్టుగా మా యుమ్మపల్కగానె. అవాక్యములనే త
ము యుములని యెవ్వకక. తప్పి చెప్పినమాటలసత్యములని తా
నాసము యుమందు॥

౪౬౫ తే॥ తప్పిపలుకులుగాదన తాల్మిలేక. యుత్తమాం
గనకులకాంతనెందుననక(లు) తుకుస్వాంగ్యంబువి
డిచినర్థురవిరక్తి. నరుగుదెంచితననినవ యున్నంబు
జాడ్యి॥

టీక॥ తప్పిపల్కులుగాదనతాల్మిలేక. మా త్వవాక్యములసత్యములని
యుమటమనెనాల్మిలేక. ఉత్తమాంగనకులకాంతనెందున
నకన్ష్ఠ ష్మమైన స్త్రీ యైన స్వాంర్యమె మచెప్పక (లు) తుకు స్వాంగ్యే

బువిడిచి. జీవించె జీవనము పరితన్యజించి. నిర్భరవిరక్తి. నిర్భరమైనవై
రాగ్యముచేత. అరుగుదెంచిత వనివనం. వచ్చితనని యూ శూద్రు
డుపలుకగానె. అమాటలువిని. అయన్యంబు జాతి. అనాపచే
డియమెమాపల్కుచున్నది॥

౪౬౬ ఉ॥ అతనిఖూటి యిట్లనియె నట్టిదతప్పదునాతి
నీతిలోజాతిదలంచి. సిగ్గులకుజుచ్చుచునుండిన
నుండిగాకగామాతురతాతిరేకము ననారడిపోకల
జూవజుచ్చునన్వైతరవుండిపట్టుకెలననెరజగర్భైన
కైనశక్యమె॥

టీక॥ అతనిఖూటి యిట్లనియె. ఆ శూద్రునిగనుగుని కాపడిపల్కుచున్నది
అట్టిదతప్పదు. నీమాతల్లిమాటలు యదార్థమె యుబద్ధము కాదు.
నాతి స్త్రీ. నీతిలోజాతిదలంచి. ధర్మనాన్యాయము తెలిసెమాడా
తనయుక్తములాన్నియుంచి. సిగ్గులకు జుచ్చుచునుండిననుండెగాక
లజ్జాపరవశత్మైమగ్నె యునాగివడి యుంతేనె సరిగాక. కామా
తురతాతిరేకమున. పరపురుషసంగమేచ్ఛ యుందలిమిక్కిలిపేడితు
రాకాటచేతను. అరడిపోకల జావజావిన సుపూరికినదితల
పోవమరిగినట్టైతే. పేతరవుండిపట్టుకెన. తపరగాక్రైనావలియుం
డి. యరాస్త్రీనపట్టుకెనడానకు. నేరజగర్భునకైన శక్యమె. (లు)
వస్మాదిపునకైనా యులవి యుగునె. పరికె శక్యము కాదని తాత్ప
ర్యము॥

౪౬౭ క॥ కులసతి యుత్తమకాలనె. తెలిసి యుసతిప్పిమనసు
జలిసి యుతగదె యులుకవరి వె(తి) దలిసెం. దలకా

కలి జూఱ్ఱుమను విధంబిది గాదె॥

టీక॥ కులసతి యుత్తమురాలని తెలిసి యు(న్న)భార్య శ్రేష్ఠురాలని నీవు
జ్ఞాతమై యుండిన్ని। తల్లివలెను నుసు దెలిసి యున్న కానని యుక్తపుత్రము
న్ను। యిటువంటి దని జ్ఞాతమై యుండిన్ని। తగదీ యులు క। యీకో
పము నీవు వర్జ్యము కాదు। మరి వె(ఱ్ఱి) దెవసెం। దల కోవలి జుఱ్ఱుమను
విధంబిది గాదె। (ప్ర)పంచములో నెంకో నొకడు తన కుపిన్ని విజిబిన
డి। మపుల ఉపను నశికోవెష్ఠనము గావింపుమని పలికిన రీతిన్ని। యి
టువంటిదే కాదా। పల్లనంటె (వె)ఱ్ఱి విడిచినష్టై తతలను కోపలిజు
ఱ్ఱుమను నా। యిటువలెనే నవున్న భార్య గుణములు తెలిసిన్ని
నీ తల్లి యుక్తపుత్రులు తెలిసిన్ని। తరిగి యీకోపము వహింపదము
యమని కోపదిశా(ఱు)నతో చెప్పెను॥

౪౬౮ క॥ నావిని యతడిట్లను చెడు(మో)(రా)వలఱుకుండ
మదవతుల నెప్పటికిన్ గావక దాదాపతులకును
వని యెడు యెల్లవారని రుయిష్టంగిన్॥

టీక॥ నావిని యతడిట్లను (మ)ని యీ (ప్ర)కారము కోపదిపలుక గానే యీ
లింబి। శా(ఱు)డు తిర్గి చెప్పుచున్నాడు। చెడుమో(రా)వలఱుకుం
డ మదవతులనెప్పటికిం గావక దాదాపతులకు (భర్తృ)లకు (స్త్రీ)
లు దుర్మార్గపు పోకల బోనయకుండా కాబ యుంతగాదా
నవని యెడు యెల్లవారనెరు యిష్టంగిన్ (ఇట్లా) (స్త్రీ)లు దుర్మార్గ
ములుచే యనారంభించితే భర్తలు కాబ యుండదిది మన్నా వ్యర్థమ
ని నీవు పలికెదవు॥ తెకలోకులెల్ల చెప్పుదురు। యని శా(ఱు)డు
పల్కి యింకా పల్కుచున్నాడు॥

౪౬౯ క॥ మిన్నలపై బోవడు। గద యన్నలనకదవ్వగాంభ్రి
యి తుమ్మె చప్పరికిన్ గనదాన్నదకున్నచె ప్పుమన (న)న్నలతో
కనవివాని కపుడిట్లనియెన్॥

టీక॥ మిన్నలపై బోవదుగద (అ)డుదియా కాంశవే ధులపై యుగికి వెనేర
దుగదె। (ఇ)న్నలనకదవ్వగాం(భ్రి) (స్త్రీ) యుమిచేసినాం భరాంయుండెక
దా। (ఇ)టు వె చప్పరికిం గనదాన్నదకున్న। (ఇ)ట్లా యు చప్పరికిన్నవను వడని యిట్లా
దా। చెప్పుమనవన్నలతు కనవివానికపుడిట్లనియెన్ ఫలు కుమని
యీ శా(ఱు)డుగ గానెనవివ్యా కోపదిపల్కుచున్నది॥

౪౭౦ క॥ పరసతి వనిచని యనుగుం। బురుషునితో కూ
డి నిలయము నవాడు సగన్ (సు)రతసుఖములము
గ నువ్వ। యి రవం దన్నకు విత్తమిత్తుం బుత్తన్॥

టీక॥ పరసతి వనిచని యనుగుంబురుషుని తోగూడి (అ)న్యపురుషు
నిభార్య వనిపోయి నా యిష్టమైన పెనిమిటి తోగూడి రతిచేసి (ని)
లయము నవాడు సగన్ సురతసుఖములము గనుని। నా యిట్లా
నా పెనిమిటి। నా తోరతి జేసినందుకు సంతోషించి (యి)ట్లు
నకూవి గాతె సుమని (ఇ)రవం దన్నకు విత్తమిత్తుం బుత్తన్ (ప్రి)ప్పు
నట్లు నీకొద్ధనమిచ్చి పంపుదునని కోపదిపలికెను॥

౪౭౧ క॥ నను జూడగలవె తొల్లిటి ఘనజఘనలకైతవం
బు కతయుంగితలుం వినుము పెంపెనెటికన్నయుంగ
నుగొని యెదుగా కేనెక ఖండ(ప్రి)తిన్॥

టీక॥ నను జూడగలవె (ఇ)ట్లనె చెప్పును। నన్ను నా (ప్ర)జ్ఞను గనుగొన
గలవా। తొల్లిటి ఘనజఘనలకైతవంబు। తొల్లి భార్యలు (ఘ)న

గుప్తమైన ఘనముల పిఱుదులు గల స్త్రీల యొక్క కైతవంబు అసత్య
ము న్న కథలుం గీతలుం వినుపింపనేటికి. ఆ స్త్రీల యొక్క కథలు గీత
లు రెండు లక్షణ వంచనయే యవలె. అన్ని యుగములందు గాని యొరుగా కనేత
ఖండిత(ప్రి)తనేనను జెప్పిన దంతానేటిది వము వస్త్రముననే సంతోష
ము చేత చూచెదవుగాక యని పలికెను॥

౪౭ ఉ॥ ఇచ్చట నుండి నేల తొలి యుఱ్ఱు పడంబడి బిడ్డ తల్లితో
వచ్చితి నే(బ్ర)వాసిని లువణవలె(ప్రా)ద్ధదయుంచు దావెసం
చచ్చు పదంగబల్లు తము యూతనతో తలహాల
నిచ్చి చెరామ్ముచ్చు లకొంపయెన యుట వచుంద టిరా
రన్నము లాచరించెదన॥

టీక॥ ఇచ్చట నుండి నేలను క్రిందుగ నుండ వలెనని తొలి యుఱ్ఱుపడి (ప్ర)ద్ధగా
క గాన ప్రసిబిడ్డ తల్లితో వచ్చితిని. బిన్న శిశువుగల భార్యతో
గూడా నే వెంబడి తె(బ్ర)వాసి నైన నుపరదేశము వచ్చిన వాడను.
నిలువనవలె(ప్రా)ద్ధదయుంచు దావసంబు సూరిన్నది అది మువ రక్ష
నిర్ధనుండవ వెనని అచ్చుపదంగబల్లు తము యూతనితోతలహా
లనిచ్చి విశదము యొన్నొటు ప్పుగాన వృతలవాపెటుమంది నా పెనిమిటి
తోచెప్పుము. బెముచ్చుటు కొంపచ్చెదు వగా దైనసంసారి ప్ర
యుట వచుంద టి కొరన్నము లాచరించెదనే నను తరాహ్వత్తప్ర
నచే యువలసినపను యుచె స్త్రీ దనికె పదిచెప్పెను॥

౪౮ క॥ అనవేగవతీ జలములు గొని యూదునిపుంతుడూ
డుకొని మవ్వదగతులం బునిచెనుపెరుగకేరుండనర(త
నయు(పు)దిహాని యుపుడతని కెరుగించెన॥

అనంతరంబు పాపరహిత వేగవతీజలములు గొని వేగవతి నది యందు స్నానము
వచు వరుంచు కొని. ఆ మనిపుంతుడూ డుకొని. ఆ మనిపుంతుడనేప
రుగల శూ(ద్రు)నింగూడా దాపిలుచుకొని. పూజగతులం బుల్లపైన నడు
పుచే తన. చనియె ను రువరుగ కుండనూరిం దర వాకిపె తలి యుపుండా
కా పడిపోయెను. తన యు(పు)డిహాని యుపుడతని కెరుగించెన(త
నవుం దిరవము శూ(ద్రు)నవునాస వముయవుం దుచూపించెను॥

౪౯ ఉ॥ అంతట వేశివెలుపపరా(డి)తటి రవాతు డయొన్
వాసరాంతాంతరు చుట్టలంగెకల యొదులు చ
కటి నరపొసి కినిపుంతిని మాటవిరాదమనిపుంతుడు
చీరవుసుంగునచ్చి యొక్కెంత ప్రయుంబులెక వ్రతినెగెవే
పువలు నిల్లు జెరగా॥

టీక॥ అంతట అవుమాదలు వేశివెలుపు (సూర్యు)డు అపరా(ద్రి)తటి రవా
తుడయొన్ప చెము గిరిమీదవేసు పదవుండా పోయెను. అనగా
(పు)ద్ధ(ను)ంకెనని తా పూర్వము వాసరాంతాంతరు చుట్టలంగె
నా యుంపెల పండెకొంతులు(ప్ర)కాశించునా. యూలాటి సంధ్య
నా యుంపెల పండె కొంతులు(ప్ర)కాశించెను. కెలయొందులు చీకటి బరపె(ప్ర)ధమాం
రాగములు(ప్ర)కాశించెను. సిరి సిపుంతిని మాటవిరాద అక
ధరాారమంతటా వ్యాపించెను. సిరి సిపుంతిని మాటవిరాద. ఆ కా
పచెడి యువాక్యము(ప్ర)కారము మనిపుంతుడు ఆ శూ(ద్రు)డు.
చీరవుసుంగునచ్చి (వస్త్ర)ము తలమీద కప్పుకొని. బెక్కెంత ప్రయం
బులెక. కొంచెమైనా చేతికైక్ర వ్రతినెగ వ్రపేవలు నిల్లు జెరగా. తనతో
మాట్లాడి పోయినదానివంగని యుంటికి త్వరగా (బ్ర)వాసియై
న శూ(ద్రు)డు పోయెను॥

వ॥ పిగిలియు ఖండితాత్తవి కుంఠగువారి కున శెప్పెనటు॥

టీక॥ పిగి॥ ఆప్రకారము వారియు॥ ఆ ఖండితాత్తవి కుంఠగు॥ ఆ ఖండితసం
ప్రాప్తమైనటువంటి॥ అత్తవి కుంఠగు సంతోషము గలిగినటువంటి
వారికున శెప్పెనటు॥ ఆ యుంటె శూద్రుని తోని ప్రకారము చెప్పెను॥

౪౭౩ ఆ॥ నాపటు వాటు కైవగదనాకసు కోలగతంబు రంభుని
పాపని తల్లికి వికచ పంకజ లోచనమై దురంతసంతాప
ము నుండెదం దగినతావిదిగా భువనప్పు నాడని దీపసిగా
డిదండవసి యుంచి ప్రభాతము నంజుపోరా యుదని॥

టీక॥ నాంపడు వాటు కైవగవాని సుపడె శ్రమకు విచారపడము॥ నాకసు
కోలగతం భురించి॥ నాకుసపడియు రాయుగా పత్రించెలు యువంటిన్ని॥
ఆ॥ పాపని తల్లికి ఆపసిబిడ్డ జననమైనటువంటి॥ ఆ వికచ పంకజలో
చనకు॥ వికసించిన పద్మములవంటి నేత్రములుగలిగినయు॥ నాంధ్రా
దన్నై॥ దురంత సంతాపమునుండె॥ దని॥ ఆ తన్నెంత మెన పరితాపము
నుండుదుము॥ తగిన తావిదిగా భువనప్పు నాధ్రమాంకు యుత్తె
మైన స్థలము దిగమున్నె తెంచినాను॥ నే దీపసిగా డిదండవసి యుంచి॥
ఆడిన మాపకువుల కట్టై వేసిన స్థలము దగ్గెరనివి చిప్రభాతము
నంజుబారాయుదని॥ ప్రద్దుపొడవకముందే వచ్చెదనని చెప్పెను॥

౪౭౪ క॥ అందుదునా యునాం యున ప్రుందుచు నిల్లనెటు
మంచివారితొ యుదివరా॥ యుంచులు విడుదు లెపు
రిపుడిగుండం బులు పెవె పండు కెంనువంచూచ్చె
లన॥

టీక॥ అందుదునా యునన్॥ అందునా యుని॥ ఆ యుంటె శూద్రుని యొద్ద
నవాటు సరి శూద్రుడు దడుగగానే॥ ఆ యున మందుచు నిల్లని యు॥ ఆ యుం
టె శూద్రుడు మెపాపము చేతను జీవింపుచున్న ప్రవిరెను॥ మంచివా
రి యుదివి॥ ఇదివంచిపనే॥ మా యుంచులు విడుదు పెవిమావంటి వారికి
తోయుడి॥ ఇదివంచి పనే॥ మా యుంచులు విడుదు వెవిమావంటి వారికి
వచ్చిన వారు యుదిగెవసలాత్తురి గుడిగుండంబులు వెవె ఈ పట్టు
మండలిదె వాలయు మేమె దనైన విలెవా పండు కెను వచూచ్చె లన॥
అప్పటి శయునంచు కొరాప్పొమ్మని పలికెను॥

౪౭౫ క॥ ప్పిసగదని ముక్కు ముచ్చిన ప్రవరము వవేరగిర
ద్దెవలికెన నాలుగ॥ పసిబిడ్డనె త్తుకెని సంతసము
నెరదెసాని వచ్చి తనపతకని యున॥

టీక॥ ప్పిసగదని॥ ముక్కుముచ్చిన పవరము వవేరగి॥ మా యుంటున్న పండుకెను
తు కు యుక్త పడదని॥ నాకెకూర్పుతాడు॥ యూడవి యునిపసు
ప్రవలె॥ యుగిరి॥ ద్దెవలికెన॥ ఆ యుంటె తాప్పుచెప్పుగానే॥ ఆ లా
పసిబిడ్డనె త్తుకెని సంతసమున నెరదెసాని వచ్చి తనపతకని యున॥
ఆ సము యు మందు నవెత శిశువు నెత్తుకెని యూ రెంపవాని పండ్లు
ముయెత్తెంచి॥ సంతోషము చేత తనపనిమింటి తోపలికెను॥

౪౭౬ ఆ॥ చెప్పుమదమి యులరాద చెసెదువానికిటి వార
వెవ్వరం॥ చెప్పులుగా కెతానె రుగవల్లె దుగం॥ బి యల
ఖూలివాడసుం॥ కప్పిన వంబ్బులూనితె దుకెం జిది
వారికి టునచ్చె బాలుకై॥ కప్పెడిన నన్నడిని యునెరుం
గుదు నెరాన సుతానెరుంగునెరా॥

టీక॥ చెప్పుమనెను। ఆసంగతియెుటువంటిదనగా పలకుదమేసెదు ఏండుక
రుస్త్రాప్ప । వాకిటవారలెవ్వరంచు । దాప్వరము వద్దనుండి బియెువరని
అప్పులుగాకి తానెరుగనట్లుడుగఁ । ఫలాకిరియైన యరాకాపది
తానెతలియునిదానివలెనె రక్షినదుగగానే (ప్రి)యబ్బాచి।
వాడనునఁ । ఇష్టురాలైనప్పారక్యమపేక్షించి । యారక్షిపలుకుచు
న్నాడు । కప్పినముబ్బులోనెనితడుకేంద్రదివారకెటనిబ్బి । కవమ్మపెని
యున్నచోకలిలోఁ యుడుగఁ యుతఁడుపడు యుకదుతలవారి
టియంచున్నవాఁడై । మూయుక్తైదిగప్పుడి । స్థలము కావవనియ
రుస్త్రాడు । పవ్వడని యనెరుంగుదుమా । ఇతనిన్నాయున్నడైనా ।
నేమడవియుదునా । నము తానెరుంగునా । నన్నుతానెన్నడై
నాతెవసినవాఁడా । అనిమరిన్నిపలుకుచున్నాఁడు॥

౪౧౯ అ॥ అల్లలటుచంటిపోవదలయంగడిలెదిబా
రముతగృహాంబెలబ్బాసిగాడెతనకెక్కడన్నై
నపరుండరాడె యూనెలయెుకానినిలువ్వపెరనెల
మనాఖ్యముగాదెయుక్తచందాలముగాదె
యిల్లునికెనాయదిరక్షినబాచియిల్లమునఁ॥

టీక॥ అల్లలటు । భార్యయున్నదనుటు । చంటిపోవదలుస్త్రన్నపానముచేసె
చిన్నవాఁడున్నాఁడటు । అంగడిలెదిబారముతో । అండుటుకు
నాపనామువేదా । గృహాంబెలు । ఇల్లెందుకు । (ప)బాసిగాడె ।
విన్నడుపరస్థలమందుతరిగినవాఁడుకాడా । తనకెక్కడన్నైన
పరుండరాడే । తానెస్థలమందైనాశయనించరాదా । ఈ

నెలయెుకానినిలువ పెకనెలపూమాఖ్యముగాదు । ఉస్థలమెుకానినిల్వ
టించుకెతరస్థలముఉమనస్సుకుమాగుగావా । ఇక్ష్వచందాల
ముగాదయుల్లునికినా । ఇట్లాపన్న వారకప్పుడెుయ్యవారున్నప్పైతె
మనయిల్లుచెడిపోవదా । యనరక్షియనగానే । అదిరక్షిన బాచి
యిల్లమునఁ అకాపదిరక్షిదిక్కుగనుగొనియెమాపల్కుచున్నది॥

౪౨౦ అ॥ అల్లలటుచంటిపోవదలయాయనయంతట
వాడుయెురికెంచావిదిగాదెయువ్వడలబాల
నవారుబయుల్లనుండురేవెలుపున్ననతన్నెరుల
వేడరయుక్తరపొటుపంబులంచెలపరుండని
వమ్ముమనకెప్పునిపున్నాణ్యముగాదెవల్లనా॥

టీక॥ అల్లలటుచంటిపోవదలు । భార్యయటుపోటుదబ్బవెచిన్నవాఁడేటు
అయనయంతటవాడు । అవబ్బునాతడుయేలాగంటిసుప్ప
వాడూ । పరికెంచావిదిగాదె । పవరిక్తైనాయుదెవరాన్యదకోడా ।
ఇవ్వడలబాలనివారుబయుళ్ళమందురెగృహమువదలివెళ్ళ
కెనివరానవంతుయుచావాన్ని (ప)డెశమందునలుతురగావెలుప
లైనతన్నెరులవేడరయుక్తరపొటునన । దివతలైనపుత్తెవెన్నఁవెశ
వ్వైయుతరులచొరక్షింపరా । చెలంచెలపరుండని మమ్ము । మన్నార
మెుండుకు । పండియయుండని మమ్ము । మనకెప్పునిపుణ్యాముగాదే ।
వల్లచా । డెయు(పి)యుడా । మనకేకార్యము సుకృతము
గాదా । కొబప్పెపడియుండని వ్రాసెను॥

౪౨౧ క॥ ప్రసిబిడ్డతల్లితెరాడ । కనిమెుండుకదెసకు

వరుగగాని తనికెవిన్నిము ధతలగట్టుకొనెనయెడ

కసరకసనె డిల్లమందుగారకి చెప్పితుఁ॥

టీక॥ పసిబిడ్డ తల్లితో । గక్షసమొందా కేదినకున రుగగాని తనికెనెఁబి

న్నశిశువునకు జనని యగుభార్యతో కూడా నేవమను జనకుమ

రి యెుకనాఁటి కెపోవదానకుకరినము ద్రవ్యము ధతలగట్టుకొ

నయెడ ఘామిని నెత్తినబెట్టిపెట్టుకొనిపోతావాఁ । కసర

కు । ఆవచ్చినవాఁన్ని గట్టింపకుము । నెడిల్లనుందుగాకే చెప్పితుఁ

యుక్తదయాదినమంతాని వసించుచుగారకే॥

క॥ బాలుని హింసింపకుమని । యేలరికడెపాని

ముగనిన దలించి సుతుండాయునన వ్వునని చెప్పి

తాలిమి వసి యుంపుమని యతని లాలించెన్॥

టీక॥ బాలుని హింసింపకుమని । నిలుపు నిలుపువి ఖ్యాంభింపకుమని । ఆ

లరికడెసాని ముగనిన దలించి । బ్రహ్మరిత్యైన యూకాపది పెనిమి

టిని కైలాపము చే యకుండా నివారించి । సుతుండాయు మనవ్వును

నిచెప్పి తాలిమి వసి యుంపుమని యతని లాలించెన్ । పసిబి

డ్డ యుభార్యయు నేవున్న యుక్తదప్పైశ్వము గానుండు మని

యూభాంతు పరిశూద్రుణ్ని యూదరించెను॥

వణ్ణిట్టుపలాలి తుండ్రె యమ్మని మంతుండయ్యో

టపసులకె ముట్టించున నుండెనంతః॥

టీక॥ ఇట్టుపలాలి తుండ్రై యమ్మని మంతుండు । ఈప్రకారము కా

పదానిచే తనలారదింపబడి మనసామంతుండనే శూద్రుడు ।

ఆయుంటు పసులకెట్టుంచున నుండెనంత । ఆ గృహము లో

పశువులకట్టివేసిన గృహము లోనున్న వాడా తెంపను తలావ

తము॥

సీ॥ కలదండి పసి బిండి కావిచే మిరిచెట్టి । యెుక తగకుం

దగబట్టి యుట్టిమెట్టి । కెుక్కసంకలితతోడ కేరాడి

నిక్కడిఖాఁగని । నేరపకబంటు కానిసలబిలిచి । తని

వెన్నకలనిటు తానవూరి యునుంగు । నిసువుఖా

వలబాడినిద్రబుచ్చి । వెూతువుతోగునిపోవకుం

డకరా యడిచ్చి । కొండితంతేయులకూర్కె గ్రమ్మి

౮౦౪ తే॥ దాంపగాగినవెంరాడి నెలికవిస్తు । మడుగుపైకప్పుకొనికా

ళ్ళు మడిచిపట్టి । మంచమున గూలి నిదురించుచు మగ

నిఁ బెపి । కూరయును వెన్నబడకైవి కేరాడాసంతి॥

టీక॥ కలదండి । ప్రాగన్నమంతు రాత్రైన యూకాపది । పసిబిండి । పసుపు

వులపాలు పితకే । కావిచే మిరిచెట్టి । ఆపాలు దాలి యుందుంచి ।

యగ్నితప్పము జేసి । తిరగకుం దగబట్టి యుట్టిమెట్టి । వంగకుండా

యెుత్తి పాలు దుత్తిశిక్యము విరాడబెట్టి । చెరిగిపోకబెట్టియు

ను టెుకెుక్కసంకలితతోడకూడ దునిక్కడి । పనివాండ్లకును నాక

లపింది యును । దకబెట్టిన డిన్నపుల్లని క్కన్నచూసి । ఖాఁగునెర

పకబంటువాని నెలబనిచి । ఆ లస్యము చే యుకదాసిఖన

పునం న్నపనులచారినిన్ని । యెువరివరి పనులకు వాండ్లను పం

పించి । తనివెన్ను కలనిటు తానవూరి యునునుంగునిసువు ।

ప్లి యుమ్మైనతన శిశువును కెుంచమువెడి యెుక్కనవిళ్ళచే తన్న

నముచే యుంచి । జోవలపాడి నిద్రబుచ్చి । ఆ చిన్నవానిన్ని

యెురూదాలి పొతలుపతి యుంచి నిదురచూడకోసి । కుటువుక

గొనిపోవమంచు(పిల్లు వెత్తుకొనిపోవుచుండగా। కొండయుదధి చెప్పు(కొని
తలుపెట్టగా తీసుకొని వచ్చి। కొండి తండంబుల(కుచ్చెలు సముద్రా
హావముమ(గూళ్ళ(గ్రు)డ్డు। వెదురుమొదలైనవాటిచే తనర్కించిన
బుట్టల యుండు। దొరా విమూసిపెట్టి (దా విగాగినని రాదు(దాని
యునగా నీళ్ళు మొదలైనవి కొంచె నిమిత్తము పెర్చిన పిదప లపోగు
దానిమీద తప్పవెల్లిన నీళ్ళు స్నానము చేసి (నిలిపి విప్రము దుగు
పైకప్పు కొని (నల్లని యుంచు వేసిన బట్టమీద నాచ్చిదించు
కొని (కొళ్ళ ముడిచి పట్టి(చరణామునా కుంభనము చేసి యా
చుకొని(మంచము నగారిని దుర్దించు మగనివేవ(కంకతి యం
దుపడి కోర్కు చున్నపని వింటి నిమేల్కని పెసి(న(ద్రో వేపి యుముటు।
కోరయు మువెన్న బద్ధ్మై బి(కొండా సంగీ నా కముతన్నవని
తమున్నవేసి యున్నమయు ఖోజనము పెట్టి(కగిలియుంచు
ప్పినవేషణా మంత్రయు యింటి యుజమానుని వేననితె వి
యువచేను॥

౪౮౫ తే॥ పన్నబూదపునే తమంచంబు మీద(దుప్పగం
బడిగ చిని ద్ధరకమ దూలు(మగని కోర్కె మము
బినవత్స్నాయులా శివెదదగంగాళ్ళమున కొరా
డుగుడి చిచె॥

టీక॥ పన్నబూదపునే తమంచంబు మీద (సారాప్ర మగా ఖిలుగుగా
సల్లినకం పట్టినే(దుప్పగం బడిబడి (జమిలి గుంగడి యూవం
బము మీద(విస్తృత మమ్ముచేసి(ని ద్ధరకము దూలు మగని కోర్కె
కుమను బుసుప్పి జొందమేవని దూసుపుండెటి పని మిటినిని

చెరావద్దని।(అ)మస్త్రాయులా డు(అ)పొసకొరి య్మైన వెంపడి।వె దద
గంగాళమున కొరాడు గుడిచి చెచి।గొప్పపెళ్ళి రములు లోన నన్న మును చె
ప్పు కొని తాను భోజనము చేసి యుక్తి తురాచై॥

౪౮౬ క॥ గదసుంచారాకలు(ప) ద్ధతి(బడకొరా కతు(గు)విప్ర
తెచ్చు పతి కెనిసున్నం బిడకే యొకకొన్ని సున్నం(బిడి
యొండుకకొన్నిమదుపు లిచ్చుచు బలివేరె॥

టీక॥ గదసుంచారాకలు।గొంటు మక్కయు(ప) ద్ధతి(బడకొరా కతు(గు)విప్రతె
చ్చి సగము సగము పలుకులుగా ముసలము చే తదంచి తీసుకొని
వచ్చి పతి కెని(పెనిమిటికి(సున్నం బిడకే యొకకొన్ని సున్నం బిడి యొం
డుకకొన్నిమదుపు లిచ్చుచు బలివేరె(అ)ము లకు చూర్ణము పట్టించి
కొన్నిచుట్టిన విన్న(చూర్ణము పట్టించకనే కొన్నిచుట్టిన విన్నన తాం
బూలము లిచ్చుచున్నపని మిటి తానంకొంపడి యు మోచె
ప్పుచున్నది॥

౪౮౭ క॥ మగవాడనగా తుమ్మెద(పు)గరుంచా(రు)యు
మునకన్నపూవుల నెల్లం(దగిలి రమియించు
కలడె(మగవాని కెనెందుసరిస మానవము జగతిన్॥

టీక॥ మగవాడనగా తుమ్మెద॥బి యుకిట్టి వివములు(పు)రుషుడనగా నేమ
వంటి వాడంటే (తు) మరము వంటి వాడు పుగరుంచా(రు) యు మున
వరుసపె(రు) యు ముసకన్నపూవుల నెల్లం దగిలి రమి యింపు
నానా విధములైన పుష్పముల యుందున్న తుమ్మెద చెందిమకరం
దపానము చేసి(క్రీ)డించుము।(అ)టువలెనే మగవాడున్న వయు
సు నచూచినస్త్రీ లానెల్లతగిలి భోగించుచుండు॥ కలడెమగవా
నకెనెందుసరిసమానము జగతిన్॥ లోకమందు పురుషుని

కేసరిపాటి గలదానిఁ దుగాఁ బట్టి మగవాండ్లే యుత్తములని చె
ప్పుచున్నది॥

౪౮౭ ఉ॥ వారణాశివపాస్తిగిరివల్లభుసేవకును వచ్చి పిలువ
బిన్నారి మిత్రారులేపురమునం గలరచ్చిపురాను
చెరాండ్లలోఁ దారసమైన తీరు గలదానినెవరామె
కచెరాంటినెన్నఁదైనారతిదెల్పవెకదువినం(బ్రి)యు
మ ఱెన్నిదునాకునింతయు॥

టీక॥ వారణాశివకుడతతగక(వా)స్తిగిరి(వల్లభుసేవకు(కైరిశ్రైలనాయ
కుడైనవరదరాజులయొక్క(కైంలువునకు(వచ్చిపిలువుబన్నారి
మిత్రారులు(వచ్చుచున్నవిలేపుచుండెసుగసుచెడియులు(లే
పురమునం గలరు(లలోకాంచిపట్టణావుందనేవులుంఢియున్న
రు(అచ్చిపురాకుచెరాండ్లలో(అన్ని)లలోనను(తారసమైనతీరు
గలు(దానినెవరానెవరచారటినెన్నఁదైనారతదెల్పవె(దగ్గరకెవచ్చి
నప్పుడుసెుగస్తైయువతైనయొక్క(స్త్రీనిటెుదినపుంకైనాగాని
మెుందవెదా(కెదువినం(బ్రి)యువటెున్నిదునాకునింతయుసొ(అ
ట్లానివాస్త్రీలలోరతిచేసినకథయావత్తునాలింపవలెనని
నాకువెదుకయుచున్నదిగనుకచెప్పుమనిపుగనివదుసుచరన్నది॥

౪౮౯ చ(పులుచనిమెునునిప్పురపుపె(ర)యువుపాదల
కంచికెప్పుదుఁగలిగినరెడ్డివిగొవగకర్తృవుకా
పురమెుచ్చునిన్నవెవలయులనాగబిల్వదదివెదుక
చెరాలనేకుచిత్తవెం(పులతుకవిరాదనుండునిది
చెుంకకనాకెకుగంగజెప్పుమా॥

టీక॥ పులుచనిమెునుబులువ్వనిశరీరవుగలవాండవు(అనగాప్పవా
తు(శ్రీ)విగావనుటనుప్పురపుపె(ర)యువుపాండవు(పకెస్ముడైనవ

యునుగలవాండవు(కంచికెప్పుడుం గలిగినరెడ్డివి(లోకాంచిపట్టణావు
నకుపె(ప్రభువైనపెద్దకాపువు(అగునగకర్తృవు(ఇవ్పిటుండువకుతేసు
కునెటుండుకుయుజపూనుదవు(కాపురమెుచ్చు(గాపుసంసారవు
గలవాండవు(నిన్నవెవలయులనాగబిల్వదు(నిన్నయెుబోగవునది
రమ్మనదు(అదివెదుకచెరాలినేకుచిత్తవెం(పులతుకవిరాదనుం
దునను(అట్లాచెరాగవువాండ్లనుచెుందవలెననేదినికుతన్నవా
మగాతెరాచినట్టియతనేకెబోగవుదానివిరాదవునస్సున్నది(
ఇదిచెుంకకనాకెకుంగజెప్పుమా(లోవృత్తాంతవునాతెరాన
సత్యవూదకపల్కువూయునికెపదిపెనిమిటనియుడిగియుంకా
యివెరాపల్కుచున్నది॥

౪౯౦ క॥ తడవలనుండియునిదినిన్నదిగెదనని యుండువు
రతునసుటయుకాపుంగుడుకువిదియుంపుసుంపుం
బుడుపుంచెనగానగనప్పిసాళికిననియెను॥

టీక॥ తడవలనుండియునిదినిన్నదిగెదనని యుండువురతునసుటయు(
లోవృత్తాంతవు(గావెుదినవులనుంచి నిన్న(ప)శ్నసెయవలెనని
యుండువు(తరిగిమరిచిపోదువనికాపుదియుడుగాన(కాపుం
గుడుకు(అరెడ్డి(విదియుంపుసుంపు(తాంబూలవుయెుక్కసుచి
గుచన్న(బుడుపు(బయువున్నపెనగానగ(కట్టింపగా(అప్పిసాళి
కినని యెను(కుట్టుతురాలైనయూకాపదానికిపెనిమిటచెప్పుచున్నాడు(

౪౯౧ ఆ॥ భీరతవుం(నిదానిపగిదిస్త్రీదురతులవేదివరాటు
లేతరునన్నైనదట్లుకెునితిట్టుదుకుట్టుదునంచుబూా
పదో(యూరకేనన్నచాతవెరతునుండువెరుంగుదు
నిన్నచెరాలడికైరదవిట్టిగోలకెరుగింపకేయెవ్వరితెరా

దజ్జిప్పుడుకు॥

టీక॥ ధీరత ధైర్యమున చేతను, వంచదాని పగిదికి, వెరాగ్యమున్న స్త్రీవలెన వృద్ధుర తులవ ధి వెల్లనైన విధములచే ప్రక్షించి, వారాటవేత్తర వన్నె వదల్ప మైని పవిధము గాన్నైనా నాల్గు సమ్మవ చవవములు యొకరికి తెలిసిన ట్టుడు కెట్టుడు నంచు ఖూచదే యూరకవ నమ్ము మిన్న కనన్ను ప్రవ రింతు నుశ్శ్వర వాటులందు నని యెాచించి వచ్చావేరతు నం డు వు చాలు చాలు నీ వెనె ఖితిల్లి దమూప రుంగుడు నిన్ను నిన్నెనె తెలియుదువు ఫలాల దీక్షైరదము [illegible] రుపవాస్యవము వాడదు ఇట్టి గిరిలకెరుగింప కోయెవ్వరితో దజ్జిప్పుదుక ఇ టువంటి యు బలవైనవేపతలియజిప్పుకన నవకతో జిప్పుడుము॥

శ్లో॥ క॥ నావని వెంకటయునల యుచ్చుపతివతిఖూచి
పవిత్రెసరసత నెనె నెకావలెనని వేడుదునటు నావల
నంగనలు పుట్టునా యెంత్రనె॥

టీక॥ నావని వెంకటయునల యుచ్చుపతివతి ఖూచిపవిక ప్రనిమగడు పల్లగానాఫించి యెా వ్యభిచారి యైనకాపపిని మిత్తిదిక్కు ఖూచి చెప్పుచున్నది సరసత రసికత్వము చేతను నెనెకావ వెననివేడుదునటు నావల నంగనలు పుట్టునా యెంత్రనె వ్వ త్రాంతము వినవలెనని నేను యుష్ప యించియడుగుచున్నాను నా వల్లకుంచ మైనా కొాపము ఖునించినా నమనీపైచెప్పినట్టు యు తే పరస్త్రీ నిబ్ వుపుండుటు సవాంపకె కొాపగింతును గాన వెరచి ట్టి చెప్పుము ని యడుగుచున్నది॥

శ్లో॥ కో॥ వేడుకముట్టె డువినవా తొడుఖు విరా జెప్పుమన్న

దొాసవము వేదిచేడి యునవా యుతవనచవి విదిక్వ
ష్టివలు డునవివ్వెవలదికె ననియె॥

టీక॥ వేడుకముట్టె డు వినవా తొడుఖు విరాజెప్పుమన్న దోసవము వేదు ఇది వినవలెనని యుత్సాహముపుచున్నది వచింపకపోతే నా విదొ యెట్టుసు విదొాషము వేదు వెచిడి యుఖు యుతవన ప్రస్త్రీ నిచెంది తవనికాపది యుడుగగానే చవివిదికి వ్రష్టివలు డు నవివ్వె వెలదికెనని యుక॥ వ్రష్టివలుడు ఆరక్షి చవివిదిల్ఖ యువముచిడిచి నవివ్వె వెలదికెనని యెంక॥ వాసించితన స్వార్థిత నిల్లనిపల్లుచు న్నాడు॥

శ్లో॥ ఉ॥ చెట్టవుసత్యమెానె రుగనెంకొ వచూగ ముదా
నికాంచికొాపట్టనావుండుగూడిగదప్పె మనవా
కెటనాదిపద్యమంగట్టినవెదిలంఖుగురిగాడి
రుగాడనెరుంగవే ముసాచుట్టికొంచునం ప్రయు
ముఖుమ్మదిమాటు యువే యునెటె కె॥

టీక॥ చెట్టవుసత్యమెానెరుగనెంకొ కొాంగము ఖూని విఖుమకొా నియు బద్ధమె కానివురి యొకెవెశ్యనునైన రుగ కొాంచికొాపట్టె నావుండుగూడి యూకొాంచిపురి యుండుకలుసుకొని గదప్పె మనవాకెటనాడి మనవాప్వరము దగ్గరవెదురుకొని యువ్వి మాదవ త్యము జిసి పద్యము గట్టినవెదిలంఖు గురిగాడి రుగాడనెరుం గవే ము నావిమాదశ్లోకము జిసిన యూపురముందున్నఖూ రస్త్రీని గుత్రగాచెట్టుకొని సంచరింపదము నీవు తెలియవేదెవ నాచుట్టికొంఖునం ప్రయుముఖుమ్మది వేసు స్వవాముచేసిన వాండ్లతో నాస్త్రీ యుష్టమైనదిసు ప్రము వాంటయువేయునె

తెలిసి ప్రసాదితము వెలయని రక్షింపలుకఁగానే॥

౪౫౩ ఉ॥ నా విని గోరగింపన యసంబులు విప్పుకొని తా
ధర్మోష్టమ్ము దేవ యవరాయలాది యను
నా తని కీరారి మెరుఁగంగ పారా డుల్కైవడిన్నైన
వే డుడురుగాఁడె మెరుఁగు మెరుంగఁ గోరువా
క్రైవిన రాని మాటలకటా వసఁగవా నిచ్చె
ప్పవచ్చునే॥

టీక॥ నా విని గోరగింపన యసంబులు (అని కష్టపలుకఁగానే రక్షి
సాని యూవించినే(త్రు)ము వెక్కి జేసుకొని విప్పుకొని తా ధర్మోష్ట
మ్ము (విప్పుకొని (చవింపబడ్డ పుత్రి (అధరోష్టమ్ము (కె వెన్న్ని గఁ
గిన ధై (అవెదమా యలాది (యను నా తని (లి క్రిలంబి యెన్నె
యరాకష్టిసాని (యారకష్టి తూనంగున్నది (కీరారి మెరుంగు బోఁ
డుల్కైవడిన్నైన వేడుడురుగాఁడె మెరుంగు మెరుంగఁగోరువాక్రై
మాటలు వినని క్కి యించిన వాక్కైస్త్రీ యొరియున్నైనా పెల
ధించి యుడుగుడురుగాని (వినరాని మాటల కటా వసఁగవాని
కిచ్చె ప్పవచ్చునే (స్త్రీలా కక్షింపదగని పలుకులు పురుషుడుప
లవచ్చునా॥

౪౫౪ క॥ దాఁపురము వీకన(త్రి) యుఁ దాఁపురములు సేయు
చున్న గరితలతోనే తపురములు వారక్తుల త్తురే (తా
పులనిను వంటి వారికిఁగా నవి తులువా॥

టీక॥ దాఁపురము వీకన(త్రి) యుఁ దాఁపురములు సేయుచున్న గరితలతో
నే తపురములు వారక్తుల త్తురే (సంసారము చేసేస్త్రీలతో దాఁచవ
లెఁ ప్రకారము నవే డుకలన్ని చెప్పుదురా (దాఁపులనిను వం

టి వారికిఁగానవే తులువా (ఔరిపలు వానితో మా పాటు సంసారము
చేసే వారికిని చూడవా॥

౪౫౫ క॥ అని కెలసి పులుకు పులుకున (తను జూడం జూ
డ పట్టి తన్నం గుత్తిం దనవిసనదిల్లైనన లింగ్రు నల
గుంజు దవుఁగని తగని కుండాటము నన్॥

టీక॥ అని కెలసి (ఈ ప్రకారము పెనిమిటిని దూరి (పులుకు పులుకున త
నుజూడం జూడ (కుంచము కుంచము గా పెనిమిటి తన్ను గనుగొన
గనుగొనగా (పట్టి తన్నం గుత్తిం (అక్కష్టిని పట్టు కొని రక్షిసాని కాల
తాచి నను (దల్లు వేసెను (తని విసనదిల్లైన (తన మనస్సు దీరఁ ఢూగ
ముపలకెను (అనలుంగు నలగుడు దవుఁగని తగని కుండాటము
నన్ (అక్కపంది విగలిగి కొనలు సాగొన్నైన (అనలుగు నలుచెట్టిన
ల్లుగా వృద్ధి యుండు నండు ద్పునిచే తను పెనిమిటి తాననదతంపి
లెనివారాల కవను చేతను॥

౪౫౬ ఉ॥ కావరమెత్తి యిల్లు తనుగారియపెట్టుచు
నున్న దానిని చాపు వతిజూచి వెచి రక్షసంబున
రక్షిన చవ్వె నరా సినె (చే వయు రింగి కొండె వయు నను
చెప్పక గుంజి విపెట్టి యున్ని నీ వేవల దన్న వేడు కొం
నవే పురి యేన యుచెప్పినాడనే॥

టీక॥ కావరమెత్తి యిల్లు తనుగారి యపెట్టుచు నున్న దానిని చాపు వ
తి జూచి (పృగరక్షై యూరితి నత నన్న వాంప చెట్టు చున్న యు వంటి
వల్లి చారి రాజ్యసు గనుగాని (వేచి రక్షసంబున రక్షిన చవ్వె
అక్కష్టి త్వరగా నను క్షితు క్షైరక్షిసా నితో చవ్వెను (ఛిసినే చేవయు
రింగి కొండె వయు నను చెప్పక (గుంజి విపెట్టి యున్ని (నీ (పు) తాపము

[illegible]

[illegible]

వెసబుట్టిల్లం దునికి యతుటకే గుక్కైతవము నమప
వల్లభుని నికటు ము నకడి పేక యెనా॥

[illegible]

[illegible]

ల్లు మంచరదుగు మతండు చంటికై రక్తై యును నిన్ను వెయు ప్పజెప్పెదున్॥
ఓయి కోతి యెంతయు నిమిత్తమున బిడ్డరోదనము చేస్తున్నదినా వేరుగు
ప్పుమని ప్రశ్నసేయు ఆ కోతి స్వనిమిత్రుని నిట్లు మమరపల్కు
సీ॥

౫౧ ఆ॥ చెప్పినతల్లి యెందరికి చిన్నతనమందు నిడించి
సర్వము చెప్పగ దయ్యా యువిధము చిత్రము
నాకనివేడు మాత దిట్లా చెప్పని పెరాముతెరా
నను దురుక్తులు బల్కు చుమంతు చెడ్డి తప్పు
నమేమి యువ్వడు వితల్లి గ్రుహంబు నక్కెగ నంచుమున్॥

టీక॥ చెప్పిన - అల్లాకోతి పల్కగానె - తల్లి యెందరికి చిన్నతనమందు నిడిం
చి సర్వము చెప్పగదయ్యా - యువిధము చిత్రము - నాకనివేడుము
అంతట చిన్నవాని యవ్వ పసిబిడ్డను విడిచి యెక్కడి పోయెను -
యిది యొక్క పూర్వము గానున్నది - యీవృత్తాంతము నాకు
యెవ్వతె వినుచెప్పుమని వేడుగుము - ఆ తదిట్లా చెప్పి
వెరాము తెరా - ఆ కోతి యీ ప్రకారము చిలుము ల పడు చున్న
ము క్షముతెరా - నను దురుక్తులు బల్కు చుమంతు చెడ్డి యేల - త
ప్పు నమేమి యువ్వడు వితల్లి గ్రుహంబునకై నంచు నను - నన్నతి
ట్టు చున్నము యారతులు యేయ పరాధము న్నాతెన దెగ్గరాము
వదలి వెళ్లి తనపుట్టింటికి పోయినదని చెప్పుచున్నాడు॥

౫౨ క॥ నా వినిమా యాతని తో - నీవను సుతు విడిచి
పోయెనె యుకటా నీదిపుల పుట్టింటికినే (నెయ్యా)
వలదని మాన్పవె ట్టులుండితివి చెలుఁడ॥

టీక॥ నా విని మా యాతనితో - నీవను - ఆ నిమా రక్టి చెప్పగానె -

యా కోతితో నీవు తిరిగి బల్కుము - సుతు విడిచి పోయెనే యుకటా
నీది పులు పుట్టింటికి - కటకటా చిన్నవాడు వెచ్చిన్నవా నెన్నవదివి నిర్బా
రణ్య ఘనని మందిరమునకు బని యెనా - అయ్యో ఫలదని మాన్ప
వె ట్టులుండితివి చెలుఁడా - వా వా పోవద్దని నిలుపక యిక్కడ యేట్లా
యూరకె యుంటివి యని మా కోతితో నవనుము॥

౫౩ ఆ॥ ఇవని కేమిసే యగలవాం కటనే ద్బుకుమారు బ
ట్టు తెట్టి నిశి యెపాసరించి నిలువిను పుమదీ యువ
ధూటివచ్చి నెకాన కెతన్న పట్టి కీడుగాని ఘనస్తనదు
గ్ధ మంచుసన్నా నెమెలర్పనాడు మను మానవము లేక
తడిసి సరించినన్॥

టీక॥ ఇవని కేమిసేయగలవు - మంచి నప్పుడెనెవిప్పు డేమి యెనునర్పగలవు -
ఆ కటనే ద్బుకుమారు బట్టు తెట్టినెశి ప్రుత్తు చెత రోదనము సే
యుచున్న చిన్నవానిన్ని యీరాత్రి యెడవకుండా బట్టు టయే వి
ధము - ఓసరించి నిలువమా పున్నీ పుబ యుటికి పోయి యుండును ము -
మదీ యువధూటి వచ్చి నెకాన కెతన్న పట్టి కీడుగాని - ఘనస్తన దుగ్ధమం
చు - నాభార్య యెంతెంచిన పువెకెవె కెకాంచినటువంటె నేచిన్నవా
ని కిచనుగా ఇచ్చుగాని యని సన్నానెమెలర్పనాడు మను మానవ
ము లేక తడిసి సరించిన - సందెవాము తర్లై యు తడుబ యుటికి పో
యి నిలిచిన పత్ర్యము దలనా భార్య పాలిచ్చుగాని యని బవా సు మానవ
పూర్వకము గానీ వతని తో చెప్పుము॥

వ॥ పంత్తం బుచెల్లించు కైను దానవని చెప్పినవు నాడు వంత్తు
డవన్నాటలు కొంపు కెు డుకున వెరుంగించె నెరుంగించిన॥

టీక॥ పంత్తంబుచెల్లించు కైను దానవని చెప్పినవు నావు మంతుం డవన్నాటు

లు కాపు వెంట నువచ్చెదరంగింపకె నెరుంగించిన (నా ప్రతిజ్ఞ దుదము ట్టిం
చు నెలాగల దానవని యాశరక్షిపాని వచింపగానె వనని వంతురదేయా
వి టు దప్పు లు వలన నెరక్షి కె తెలి యజేసెన (అట్లా తెలియజాయ
గానె తరావి తెరక్షి పలుకుచున్నాడు ॥

౨౮౯ ఉ॥ ఉండదచెప్పిన ట్లునిలువిోపని యాంకటినె శ్రీ యెల
క్షి యక్షెండిన చంటిపాంపదిపుడేమను మౌవమరిలేరుచి
క్షీలాక్షంతి దేవి తునాకెం తుకుగాంతు గ్నవత్రనయుంతు
సత్వపాపం దనవిని చెూలి చికెనను వరాయని వాలి
కుతూసరించిన ॥

టీక॥ (అంద దచెప్పిన ట్లు (నేవువ్విన (ప్రకారం వెంపిలవని లుతునునని లుపిలపని
యాంకటినె శ్రీ యెఫ్క్షి పట్టి జూలని (క్షు త్తునే తరాదన మచెపిజెసి
అక్షెంతిన చంటిపాంప దిపుడే వ మగునా (నారంతిన తు వంటి (పాలు
చరి వెళ్ళు వేసమ యమందవెల్లిపోయనో చెప్పినారు లు తకె అయుచున్న
దానని తాం త్పర్యమువు మరిలేరుచి క్షీలాక్షంతిదేవిన చిన్నవానికం
డానని తాం త్పరమువు మరిలేరు (వి డాక్షతే (వి తునా కెంతు కుగాంతు (శ్రీవ
త్తనయుండు కు చిన్నవాడు నాకెం వారు దుగాడు (నే కెం డువని
యాదరణావల గజేసి కుటక్కి (చెప్పి లాక్షవాదికవాంతు (సత్వ
పాపం దన (శ్రీ) ప్తవెల్లి నదయ భరాంతనా మగా గలిగిన యాఫునాల్
త్మ దాం (విని చెూలి చికెనను వరాం యని వాలి కుతూసరించిన టీకా
చిన్నవాంకెన్నరక్షి (ంచు కెం వెన్నా యని వల్లి యాశరక్షి చు యుటిని పోలి
యునిలిచెను ॥

౨౯౦ క॥ అప్పు లువచెలువ జూరునిదుప్పు టి మనుగల వారించి
తెూరపు మురిపెంబుప్పు తిలకులు కునదలంజూప్పు రుదే

కుందతన శిశుపు కదకరిగెన ॥

టీక॥ అప్పులువెళలువ (అజూరక్షి) యెనరక్షిసాని (జూరుని దుప్పటి మనుగలవరిం
చి (విటుని అయుక్ష దువ్వలువ యువకుం తనము జేసు కెని (తూరపు మురిపెం
బుప్పు తలకులు కునదలన్ సుగన్నె నవగలుట్టి పదె లు ట్టుగాశ్వంగారచెష్ట
గలనదకెల చేతను (చెప్పి రు దకుం దతన శిశువు కదకరిగెన (తన జూరుడు
రక్షి కె తెలి యుకుం డాం (తన చింటి పాంపని దక్షైరికె పోయినది ॥

౨౯౧ తే॥ అరిగిపెరిగిన యాంకటినరచి యరచి (వెంట్టు) దిరుగ
ని తనపట్టి నెత్తిపట్టి కులికె చన్నిచ్చి పాత్తి పెత్తులనవు
చ్చి (మగని కెంగెల జెనకి యమ్మగువ వెదకె ॥

టీక॥ అరిగిపెరిగిన యాంకటినరచి యరచి (మనుపుగు డిచినవె(లు)ల జోక్షిం
చిపోయి (యప్పుదతి శయమైన (క్షు త్తునే తవాపోయి వాపోయి (
ప డ్డుత రుగని తనపట్టి నెత్తిపట్టి (అరదన మువాంనకుం డాయున్నట్టు
వంటి (తన పాపన్యాయుత్తు కెని (కులికెచన్ని చ్చి (పు)త్తి పెత్తులవట్టి (
భీ వామను సంపు గా వదలించి చిన్నవానికిస్తన్యమును సంగి (యుక్తాం)
కారమువరచి అయున్నసుక్షులు చక్షిజేసి పండ పట్టి (మగని కెంగెలజె
నకి యమ్మగువ వెదకె (వచ్చి జువన్నపెని మిటని చెతి తారకాంచి వయు తా
కెం చిం యాంకాపగివన్ను జు పు)త్తులవగాం చి క్షులరెందచం పి పుక్షు
వి హస్తరమగా కట్టి (వే)సు టు కుపరని కెందరు ॥

౨౯౨ క॥ అలరితనమునవలంగలందను జననిచని నగిరి
కు చతన యుల్లాలని తెలి యకవరుని (ల్లాలిని
యారారక్షి చిక్షుదరువిరాశేర ॥

టీక॥ అలరితనమున (శి)ష్మరితనమునే తనువులన (విలాసమునే తనవు (
కెలందను జననిచని నగిరి కు చ(నెల) తెూతనునం టిపోయినదాన్ని

తనయిల్లాలని తెలియక ఆ రెడ్డి యది తన భార్యయని యెరుగక
పరునిల్లాలని యా రెడ్డి బిడ్డదదరువి రాశిన్ ఆ మన్మని భార్యయని
యాతాపు మెడుకు యుద్రేకించుచున్న విరహతాపమునే పముచే
సుకైని పల్కుచున్నాడు ॥

౫౯౩ చా॥ రావె వెల్లని గుమ్మని వనుచు నారాటమ్మునే రెడ్డి
నానావిభ్రాంతులగుళ్ళు త్తిల్లెనె దలాఁగనమ్మా
నేకే తుండుకెల్లా వైచెంగ్ రారకెంచు లంఘుడిచెనా
లంగెల వర్తించె నాపరావ్న సమ్మెతు గుట్టె దిట్టె చిరు
నవ్వు తరాల్ప నేత్రంబులన్ ॥

టీక॥ రావె వెల్లని గుమ్మనె వ్వరెంచుకొంచుమా నీలవర్ణముగల యోాలలనా
ఆనుచు నారాటమ్మునే రెడ్డి అని పల్కుచు మన్మథ సంబంధమైన
తాపముచే తనాంతరాపు మెడుకు నానావిభ్రాంతులగుళ్ళుత్తిల్లు
నెదలాఁగ నానావిధములైన యువంతా విభ్రాంతులు తెరువు
మరువులచే తగుళ్ళుత్తిల్లనెదలాఁగ పొరల్చుచున్న మనస్సులోను
ఆ మిన్న నేకే తుండదం ఆ మన్మథుడు కెల్లా వైచిన నమ్మను పుట్టిదివేసె
నుగారకంచు లంఘుడిచె బొల్లెపు యులుగులతొ గుచ్చి నుటాం
లంగెల వర్తించె చరణాముచే తను పాస్తముచే తను తన్నెనని య
ర్థము పాపరావ్న సమ్మెటు గొట్టె కూంతలు చెట్టెట్టు పెద్దనుత్రవ
తప్పు వారించ తిట్టె చెడుమాటలాడెను చిరునవ్వు తరాల్ప
నేత్రంబులన్ కన్నుల నెంచి పాటి యుగ్నివనాములు తరిపెంచెను॥

౫౯౪ కు॥ చేసెడు వలరాయని కైదాసములనగా వళు
డిసి తాపుంమెడునాల్ సుదతి దెచ్చులు వ

నిదర్శసపత్తని మాటె చన్నదర్శవేడు కారకమున్ ॥

టీక॥ చేసెడు వలరాయని కైదాసములనగా కళుదిసి ఆ తాపే యచం
ద్రమన్మథుని వల్లనైన బాధలకొరాంతికెక్క యుపడి తాపుంగు దుకు
రెడ్డి ఆ లాగ్ ఆ సమయమందు సుదతి దెచ్చులు కను ఆ స్త్రీని తరిగి
రప్పించుటకైన దర్శసపత్తని మాటె చన్నదర్శవేడుకైరకమున్ నిదుర
రప్పించుటకైన చన్నదర్శవేడుకైరకమున్ ... చెప్పుచున్నాడు

సెను॥

౫౯౫ క॥ మాటుట యమిట్టిపడి యచొచ్చుకున్ రుధిరంబుగ్
మ్మ స్ఫుటనె దలాంరాటుపదచంటి పొంపడు దాంటు
కకన్నరు దురుగకొం పునెత్తిన్ ॥

టీక॥ మాటుట యమిట్టిపడి రెడ్డి యాపుకొంరము చిమ్ముగొంచె చిన్నవాడు
యెగసిపడి ఆ చొచ్చుకున్ రుధిరంబుగ్ మ్మ ఆ కెట్టి నతాపునె నెత్తురు
గూడుకట్టగా స్ఫుటనె పచె తదెవాము కెంచు పరుచు
కుంచున్న బి దలారాటుపద చంటిపొంపడు శరీరము తపింపగా
నాపాలు దర్శవె బిడ్డ కొటుకన్నరు దురుగకొం పునెత్తిన్ కళ్ళు
ముంచిన కన్నుల వెంబడి యస్ఫులుగారె టట్టుగా రోదనముచే

సెను॥

మ॥ ఆ య్యో తప్పువిని యుచాఘవత యుపపతికెల్లనియు ॥

టీక॥ ఆ య్యో తప్పువిని యుచాఘవత యుపపతికెల్లని యా ఆ చిన్నవానిరో
దనమాలించి భారి నా మైన యా రెడ్డి సొంవిటుని తో పల్కుచున్నాడు ॥

౫౯౬ క॥ కెడు కం గుఱ్ఱకు చను దర్శవిదిన తారకులచెన
గనేతెంచుచు నాకదత్తెలం దాకించి తికెడు తుల్లికము
ట్టిపొర్లగా మారెడ్డిని ॥

టీ॥ సైంధవుండు గుణహీనుల నమ్ము విడిచి మహాపురుషుల చిన్నపోపని చేసిన్న పము
లాపగిన తోరతులబాలనగినతెంచుచు చిన లాగగా దాసంధ్యాగశ్రీదల
యుంచుకలసెనమిత్రముల నెదంచుచు నాకడి కేలందాకెంచు తికదు
తల్లికిబుట్టిన పోల్లగా మారక్తిని మెలుకువ గల్గి పరివర్తనము చే యున
ట్టుగా యఖమాన ద్రిమహాకాపుల నాశమునల్లెనంచ మునగాతా
కెపట్టితనని వెలుని తాంబు పుడరిన్నచె ప్పుచున్నది॥

౫౮౨ చ॥ తమకమునబుట్టెనే దధిగతంబునరక్తిని ద్రోహా
పులేలేగామరుదని నుపించె నదిగిరి లతరుగంబడి
చెన్నసంగిరమ్మమరలనంచునన్నతుకుచుమ్మనినే
వనుపంతృద్ధానురాగమున బ్రియుంబు చెప్పినను
కౌగిటజక్రిసుఖించుదానికేన్॥

టీ॥ తమకమున బుట్టెనే దధిగతంబునరక్తిని నావెలుత గలజేసి వచ్చిన
దివేతువజేసుకొని యూకొపుకుడువు మావాతశయమును గలి
గిన ద్రోహా పులేగామరుదని నుపించె నదిగిరి కేరా రుచున్నచిన్న
పాపన్న ఏపిరాదదమునే యునట్టు చేసెను గమను గుంపెతరుగం
బడిచెన్నసంగిరమ్మమరలనంచునన్నతుకుచుమ్మనిని వనుపన్నమ
రలక్రొమ్ము గాబెరాయి చిన్నవాడె తప్పుచున్నాడు స్తన్యమునిచ్చి
తరిగియెతెంచుమనినన్ననవు తనదగ్గరికి పంపించితే బృద్ధానురా
గమున బ్రియుంబుచెప్పినను కౌగిటజక్రిసుఖించుదానికేన్ అతి
శయమైన మోహముచే తనాకుమాతేమైనమాటలుచెప్పినన్నా
లింగనముజేసుకొనిరతికేళి యందుసంతసించుకొరకు యుట్లాయెరా
యించితెచ్చుచెన్నువాన్నెచుడుపించెను అందుకునే పూచ
ప్పలపిన దేమంటే చెప్పుచున్నాను విను మనివిటునికి కోపదిబో
ధిప్పున్నదని భవిష్యతాత్పర్యము॥

౫౮౪ శా॥ పోరంబొంచ్చిగద యుద్ధయూకలకినే పుత్రుం
డయా యింటికిం కోరాదరేదిసాని యుట్లలమ
రంగా బట్టగా వచ్చినే దూరక్రొశ్రాని వసింపు
చెన్నసగబుత్తుంగూర్చియుట్లాలినే తూరికిన్
లోపలికెంచు బల్లుమతడుం దుంగాందినచూచ్చికికిన్॥

టీ॥ పోరంబొచ్చిగదయుద్ధయూకలకినే పుత్రుం డు దేయురక్తినే కెంతు
కుత్తుత్తకారకుమిక్కిలిరంపుచెట్టుకెనగదయూపి అయెరాయిం
టికెంకారాదెరదుసాని అయోన్నిగార్గియింకాగృహము
నకురాకపోయెనే ఇట్లమరంగాబట్టగావచ్చినే ఇట్లాచిన్న
వాడుపోరుచెట్టుచుంటె పట్టగాడునా దూరక్రొశ్రాని వసిం
పుచెన్నసగబుత్తుంగూర్చియుట్లాలినే తూరికిన్ లోపలికెంచు
బల్లుమునేపుదప్పగా పోయియుండుమ బిన్నవానికి స్తనము
సకెంతరకునాత్రియురావిని యూసారితరిగి లోగా పంపిస్తినా
ననినవురక్తితోబల్లుము అతడు దుంగాందిన అరక్తినె వరా
టుప్రకారవెంరెలుకసందునబోయి యుండుమ అచూచ్చికికిన్
అటుతరవాత నక్తుడికినే నుపోయి అవిస్సైపద్యము నకర్థసంబంధము॥

౫౮౫ కం॥ కవితనమునఖవియలనా పలుకుంబంతంబు
చెల్లునదిగారక్తిం గలసి యెలవుదుష్టకైనని పి
లిచినని కె త్తునెరపెట్టుదుమగనిన్॥

టీ॥ కవితనమున ఖవి కపటుతమము చేతనే నక్తుడికి పోయి అనగాతా
నుభార్యయునిరక్తికి తెలియుకొందానని తాత్పర్యము అల
నాపలుకుంబంతంబుచెల్లునదిగా అలనే నునే తోవబంచిన
ప్రతిజ్ఞనెరవేర్చుకునే టందుకు రక్తింగలసినాను మగని తూకరా
దారతిసలిపి ఖకెపము దుష్టకైనని పిలిచినని కె త్తునెరపెట్టుదు
మగనిన్ వకవరవాలలమూతుమారక్తిదగ్గరనుంచి తెచ్చితాది

కాని వచ్చినటువంటి నేనెలసగుదుము। ఇట్లా దుర్మార్గమునేనుచే
సినన్నా మగని యందే యపరాధము గలదని యనెను॥

వ॥ అని యప్పుడత్యువిమర్శింపుము తుందరమిననతం
దధిబలు కుమన్నట్లు చెవికెనవర్మాటలు విని కర్షకుం
డుత్కృష్టుం బుచునిట్లనియె॥

టీక॥ అని యప్పుడత్యువి ప్రకారము బాహ్రస్త్రీ తొందరపడి విటుని
తో చెప్పి। మన్మథుం తుందరమిననతం దధిబట్టు మన్నట్లు చెవికె
మన్మథుం తుం దవేపరుగల యాలిమని తప్పరకే యుగానే
యరుతడాకొపడి చెప్పుమన్న ప్రకారము రెడ్డి తాచెప్పెను। అప్పా
టిలు విని కర్షకుం డుత్కృష్టుం బుచునిట్లనియె। అవి టుడుచెప్పి
నపలుకులు రెడ్డి యాలించి యుప్పుంగుచూ తికిరెడ్డి ప
లుకుచున్నాడు॥

శ్లో౹౦ కల్పతగలుగనుండ దమమే। నవ్వకెదు మరిపసుల
వంటి వారము చమ్మా లిడుగాంచి పూజ్యము
యెన్నడు(వి)దనాదకే యిట్టు కుబుసుపవె యిల్లాలా॥

టీక॥ పదగలుగనుండ దమపురమరి యిముక్ప్రదేశమందే యుండేము
మేనవ్వకెదు। చిన్నవాని యెడుపుచూడకెకశరీరము కప్పింప
చున్నది। మరిపసులవంటి వారము। ఇంకెరపసువుతెట్టాయ
బాన్నవ బుంతుపులాల అట్టాన మేమము। న్నయేమి తెలియని
వారము। అనగా బవము భోతులము యేమిన్న తెలియని
వారమని చెప్పుటె యాలిటుడు తనభార్యను పంపుటకు
సమాధపడక పంపింపదాని కు పేరు తుపు। చమ్మాలిడుగా
నిపూజ్యము యెన్నడు। చిన్నవాని కెప్ప నవ్వము నిచ్చుగాంచినేకు
సుకృతము యెన్నడు(వి)దనాదకె। నన్నని రాంకరింపు కె। ఇట్టుకు

బసుపవె యిల్లాలని నేభార్యను కర్షకుడిచి పంపించవలయునా యని
రెడ్డివేడుకొనెను॥

శ్లో౧౧ క॥ నావాని మాటలకు లో(లో)వెడవెడనగు
చు యుంటి లోపలి కలయి బాహ్యవతి యూరాయెం
జారాయునె (జా)రాపరపుం త్రీమనాపు కెండు
కావేశ॥

టీక॥ నా। అని రెడ్డిపలుగానే। వాని మాటలకు లోలోవెడవెడనగుచు। అ
రెడ్డిపలుకులకు తనలో యానుమాటిమాటికి నవ్వించుచున్న। అ
లయి బాహ్యవతి యూరాయెన। అ బారిణి యెన్నకొంపది యుంట్లోని
చని యాయిపో యునకెరా పరపుం త్రీమనాపు కెడుకొవేశ। అ
పెపిరిగానే పుంబి యయున్న టువంటి తృప్తిని యమము చెతను
రెడ్డి యాసము యుమందుప్పు పడ్వెము తూనర్థసమాప్తి॥

శ్లో౧౨ ఆ॥ కైలగవించి పట్టి రతికెంబి రుచి కలుసె యు
లోనవుగాంజాలరిబుంతనే చిడితినమ్మకేసె
గ్గులవాడవాడునే। యాలనువింతదాన
మగనాలనంటెరాతికత్తె రనన్నచి। అత్తా
లుప బూరాచెదా తెగకెవరామగవారవె
కింగికేని యయున॥

టీకు॥ కైలగవించి పట్టి। దానిచే యున్నపినవేసి పట్టుకుని రతికించి రుచి కలు
స్తే యుం। సురతికి శిజేసుటె కొరెడ్డి తప్పరపడగా। లోనగుగాజా
లరిబుంత (డి) మ్మకి యెన్నకొంపది యుతనిలోని బడకే।
నే చిడితినమ్మకల అమ్మకెచెల్లనే (భూ) పూరాలన్నైతిని। అ చెరా
చెడితినను టు। సిగ్గులవాడవాడు। లజ్జగలిగినవాడవగు మవ
నే యాలను। నేనునే భార్యనా। వింతదానమగనాలనా। పరా

యిదాన్ని। అవన్నీ పురుషుని [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ఆ॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

టీక॥ పూర్వాపరవిధిగావధిగాలేవయూర్వ్యనేమువనగవవెనుత్వరగాతవ
రగాకాని యున్నవయూర్వ(పక్షులారనలేకుంటేనే కావదుము గదని(నా
పెనిమిటినే సుపార్శ్వమందు లేకపోయినవమా తల్లినేనే నమ్మవున్నాం
పదు॥ యుకనిటువంటి దుర్మార్గమును చేసి (యూరాలస్వయము చేసిపో
కపోతినన్న కాంచనా యునిపల్కి అలయుచాల్లివత కర్ణమని
దెబ్రెచి చదికెలిచి దగనే అ ఖారీనిపి యూరక్షిపాణాన్ని కూలబ
తెలుట్టువెనక్షద్రోన్లిము॥

మ॥ కళావంతంబు కంటె మున్నగా వెచి యుష్ణలుప
చెలువక నన్నులనుంపా వమతింపంబుని విత్తమిత్రి
పంతంబు చెల్లగదా యనిఖారుని కరంబు నకరం
బు చరచి చక్కిలిగింత చెట్టెనప్పు డుచతుర్థు టిరా
విశేషంబుగా రాత్రి బని యదిక్షులుప్రకాశప్ర
తితంబెందె పిచ్చుకలు పిసపిసవని యదధిమ
థనఘుమఘుమ ధ్వానంబులు నెరసెనీరవత్సు
కైరావాలంబులు వినవచ్చెను యెక్కడ శ్రువాం
బు వెడలి పెరడు ఖూంచి వచ్చుటకు వివరరంధ్ర
దుపిరియున వకనపవెచి కెనని యుండె॥

టీక॥ కళావంతంబు కంటె మున్నగా వెచి। తనకుస్త్రీ తమము కాకవయున
పే తానుక్షితమె। అప్పు యువచెయువ। అఖారణాయున్న నకావది।
కన్నులనుంపా వమతింపంబునినే త్రవములయుందు। బాగుమంరు
నట్టుగాపోయి। విత్తమున్ని। వితునికి తానుతీసుకొనిపోయి
న(ధనమున్ని। పంతంబు చెల్లగదా యని ఖారునికరంబున కరం
బు ఝరచి। నాప్రతిజ్ఞ నెరవేరెను। కాదా యని విటునిచే తిలా
తనచేయి చెట్టి కొట్టి। అ కాళ్ళ లనముచేసి యుసను। చక్కిలిగిం
తచెట్టి। గిలిగింత చెట్టె। అప్పుడు ఆ సమయమందు చతుర్థు

టికావిశేషంబుగా రాత్రి ఖనియు। తెల్లవారనాయుగు నదియను ల
మిగిలియుండెను అట్టుగా రేయుగడచిపోయెను। దిక్కులు ప్రకాశప్ర
తితంబెందె। తెల్లవారవచ్చెనందుచే తనుదిశలు వెలుగుచుండెను। ప్ర
కాశత్వము నొందెననుట। పిచ్చుకలు పిసపిసవని యెను। చిటకను
లు పిసపిసవను ధ్వనిచేసెను। కూసెననుట। దధిమథన ఘుమఘుమ
ఘుమఘుమ ధ్వానంబులు నెరసె। యింటింటి పెరుగుచిలుకుచున్నందున
బు లక్షిన ఘుమఘుమ యనే ధ్వనులు వినబడెను। నీరవత్సకైరావా
వాలంబులు వినవచ్చెను। అ పదూడల యొక్క కేలకేల ధ్వనులు
వినబడెను। అట్టి తెల్లవారవచ్చిన సమయమందు శ్రువాంబు
వెడలి పెరడు ఖూంచి వచ్చుటకు వివరరంధ్ర దుంధుపోయిన్నట్లు
వెళ్లి దాక్షిణమగుని యెతెంచుటకు నా వివరరంధ్ర దుకనే పెరుగల
రక్షిపోగాను (కనుపెచికెనని యుండె। అ ఖారిణి రక్షిపోనికని
పెట్టుకెని యున్నదై (ప్రపద్యము తెనాన్నస మాప్తి॥

క॥ అపుడిచాప్పువతి యూర్చు। నుపవల్లభునిలు
వచనిచి యెరాడకయులు ఖాచ్చుపోం దవుగల
మచ్చుపయుం। గపటువాగ్విహారవమరగాగూ
ర్పుండెన్॥

టీక॥ అపుడిచాప్పువతి। అ సమయమందు ఖారిణి యొనకాపది। అ
చొచ్చుమపవల్లభునిలు వచనిచి। అక్షలమందే విటునినే పుందుము
పూవక్షనిచి ప్పి (చిడకయులు ఖాచ్చు। తానుముఖ యుపతకయుం
టన్నెకి ప్రవేశించి। పెండవుగల మచ్చుపయుం గపటువాగ్విహా
రవమరగాం గూర్పుండెన్। పత్తిగానుండె యటుకవిటాది
వినిపించె తానుకనుపడకుండా నాంబిన్నా యుండెను॥

క॥ పాలికుండాలాపలలా (పలిలింబునచెంబి

మచ్చుపైదనయుల్లాతనిలిచినతెరగెరుగకపు
ట్నిలువెదలమిముక్షినిక్షేపంబువెనలుతోరా॥

టీక॥ పాలితుండాలోపలలోపలితిం బ్రసతించి అప్రకత్తి యోనసము యు
మండింటిబోనిదెవచ్చి మచ్చుపైదనయుల్లాతనిలిచినతెరగెరుగ
క తనకార్యయుటవేపైగారక్షిన్నవిధము తెలియక ఫ్ల ట్నిలు
వెదలమిముక్షినిక్షేపంబు వెనలుతోరా ఇంతోవరాత్మప్రపామం
దియున్నదనిమదిలోదలచుకెనని కేరాంషమచేత నరి॥

ఆ॥ ఊలువుపంగతంబుగలదిఖవరాలనియోలి
ఓరాలిరుక్కాలిత యుక్షురంతుదతకనవిరియుం
చితదినవక్షలాబాయునవాంపత్తెవటిపం
గతిఎయుంతాతవరా యుబన్నియూాయా
లరిఖంతఖంపిసుఖన్న ఎయుకదిక్షనవెంక్షి
యారాతదక॥

టీక॥ ఊలువువంగతంబుగలదిఖవరాలని ఊలుఖవరాలు ఊస్త్రీ ఊ
లువునిక్షలచుక్షిన్ని వంగతంబుగలదని మంచితలమున్నగలి
గివదని పెలిఓరాలికక్కాలిత విస్తరించి యుంతువపై కమిఖ్యన్ని
ఇష్లురంతుదతకనవిరి యుంచితదినిన్న తువంటి వన్నిఖచారితంత్ర
యుపదిన్నిపెంక్షి యూతితని అకైటా కలవటా బాలుసవాం
పత్తెవటినంగతి ప్రకర్నిప్పము యూతప్పకాలినవాపాన
పుటాతసవాన్నిపయుగానుండవితు తుండాతవరా యుబన్ని మ
తి యుకటెక్తినాంకపటపముఖిసిఊ యూలరిఖంతఖంపి ఊ
క్షిమ్మరిర్యైనవన్నిఖచారినివక్షింబివెనిసుఖన్న ఎయుకదిక్షనవెంక్షి
యారాతరక సేంఖిన వంతుతన్నే వేరెయుకచాలిటవివాహాపయుచ
సకెంచునవ॥

వ॥ అనివారుమ్మని యూంక్షుదిలుపుండినయున్నంతుయూ
నమచ్చుదిగ్గనురితియెచురనిలువంచితయుప్లనియె॥

టీక॥ అనివారుమ్మని అనిపలికి తక్షిపామువచ్చినతెంపు పెంక్షదిలుపుండతివా
షముచేతపెదవులు తెంతురువుండగా అయ్యుంతఖలయావ అకాపతి
మచ్చుదిగ్గనురితియెచురనిలువంచితయుప్లనియె అయుటినవంచి
దిగువతుదుమికిపుర్రకొంగక్షతురాలముతెమోపల్లుబున్నతి॥

౩౩౩ ఆ॥ ఊలువుపంగతంబుగలదిమవయుమారాంక్షనవెవరు
గాతెతుక్కాలితయుక్షిరంతుదతకనవిరియుంచుటరా
తగాదనెంకెలసవాంతునన్నమతియుంపువముతోనుకె
చాలిటపెంక్షిగవర్నిలనవితనెదగతునాచినుని తెటు
లాంతనిక్షలునవ॥

టీక॥ ఊలువుపంగతంబుగలదిమవయుమారాంక్షనవతావంతివాంక్షనముక్షి
నిక్షలపముపంచివంశమున్నగలదా రుక్కాలితయుక్షురంతుదతకనవ
తయుంచుటరాంతగాదెపైకమిఖ్యన్ని యూప్రనాంరమునావంతివని
ఖచాంతిదాన్నిపెంక్షిత్తెసుమెనతమనవన్నిమునెంతితం ఇంకెలసవాం
తువున నన్నమతియుంపు మును నన్న
తువున్న తకపరవరునెవెలమన్నిం తువున నన్నమతి యుంపు
ఖంపవె యుము తొతెంనుకచారాటపెంక్షిగముప్పపక్తైనాయుక
స్త్రలపుంచువివాహపముఖిసుతెరా అవలనవితనెదగతునాని
సుకార్యనావెనునవతుయారాగన్నిరాలనా చినునితెటులాంతని
న్నులునియుల్లపాట్లాదతమునవతువరాత్రవముఖిల్లు వలె అ
నియూప్రకారమారక్షినానితక్షినయుత్తిపైతుపువాంటలాడెను॥

౩౩౪ ఆ॥ నిక్షమరక్షిచిక్షవనినవ్వది నమ్మిపువాంబుఖతి
యూదిక్షనమున్నతాంత్రసుదతిస్నతుపిమ్మరమిం
చినాంతవిత్తక్షరింతునాతుగలదెయునిముండలి
చక్షి యూక్షిభూరక్తెసదన్నముక్షతదరంఖర
సాంచునవచానినెపవేదిక॥

టీక॥ నిక్షమరక్షిచిక్షవననినవ్వది నమ్మి పవునిఖముగాంచాపువెండతవెననిమ
నమ్మలిలోనిశాపించి ప్రవాంబుఖతి యూదిక్షనమున్నతాంత్రసు

దతిస్నుడు పిచ్చిరమించి। నాదవున్ యిల్లుజేరి యీపెంట్లవమందు
పంచుకొన్న యవరవర్ణపుస్త్రీని వరాలవమాట యిచ్చి దాన్ని పెంచినా
పుత్రత్వకలిరంకు నాకుగలదే యని। డుంగతనము గాంచేసిన
వ్యభిచారము నాకుంగలదా యని। ముందలచెట్టి యీరాత్రి రెడ్డి
నిముందరి తప్పుచేరన్నువేనినిలాగి అరక్కైస దన్నము కప్పబెదరం
ఖురనాంచిన వానిని వదరిన్ అగయాన్నిచి తనపాలరెడ్డిని నా
సికయుదరిని త్తరుగారతావేను॥

౫౧౫ ఆ॥ తన్నినవాండు తప్పరనా తామరసంబులవాత్రి
లినిన్నువే మన్నదిలే దునాంవల నన్నియనే రవుం
లూర్వుకెంపున్నొంపిన్నతనంచుకన్నులవిచ్చిట్టి
కుచెట్టినసిగ్గుచాంపుణాంవన్ని యుసన్నమౌన
గరివారికిదండుగచెట్టినిమ్మగున్॥

టీ॥ తన్నినవాండు తప్పరనా తామరసంబులవంటిలి అప్పన్నయు
రితాంచగాన్ రెడ్డి తనయుందపరాధము న్నదిగదా యనిదా
నిపొందవట్టులమదబడి। నిన్నునేమన్నదిలేదు। నిన్ను పరేమనను
చెప్పలేదు। నావలనన్నియనేరము లూర్వు। కెంపున్నొంయుం
దన్నియు తప్పులేనట్టి మజ్జ యుమయు। నాపిన్నతనంచుకన్నుల
విచ్చిట్టకు। నాకెంచగలవని యొకరిజూనగునవే యన్నికయు।
పెట్టినసిగ్గుచాంపు। కుకరిచెవినిపేసినట్టి యుత్తేనాలక్ష్మి చెలా
వుము। నావన్నియు సన్నమౌ। నా వన్నవాసిత కర్తవబడివేల
నుగ। నగరివారికే దండుగచెట్టినిమ్మగున్। దివానాము వాం
విన్నట్టి యుత్తే దండుగయువివలసి వచ్చునుదండుగయుడగా
తప్పుగలవారు పుచ్చు కొనే ద్రవ్యము॥

౫౧౬ క॥ చెరుపకుము కాపురంబుని। ప్రతిపరియుగుతా
లివల్లు పెంద్రిధింపంగా। పురగట్టినెసుచు చెలవరు

లరిముఠికెర్లు కునివమాటలాలించితగన్॥
టీ॥ చెరుపకుము కాపురంబుని। సంసారము భ్రష్టుచేయకుమని। పరిపరియు
గుతాల్ని నిబద్ధలుగా పగిలివద్దౌర్భాగ్యమూచేతనా। ఆల్లుపెండ్లింపంగా
రెడ్డి। ఆప్రకారము దాన్ని బతిమాలుచుండగా। పురగట్టినెసుచు
తలవరులు। ఆరికేపులాసము యొవుందుయుతని యుంటిసమాపము
నక్కొంచున్న అరిముఠికెర్లుకునివమాటలాలించితగన్। మాటలిమా
టీకాకాప్రమెదుకుమలుకలువిన్నవారై॥

౫౧౭ క॥ గిలుకలుపైచినగుదియలు। ఘలుఘల్లనగా
దికొనచుకదియుంచుని యీవేళలికొనిగానిచ
నిధరన్ త్రలవల్లఘమొలనిలిపితప్పకురుపన్॥
టీ॥ గిలుకలుపైచినగుదియలు ఘలుఘల్లనగా దికొనచుద్వీనింతే
నిమిత్తము యినపొకలువేసినదుద్దగజ్జలు ఘలుఘల్లనటట్టు
నేలపైదుచరకెంచున్న। కదియుంబునిదగ్గరకుపోయి। వాలికు
నగానిచని। ఆకాపవాన్ని పట్టుకొనిపోయి। ధరన్ తలవల్లఘ
మొలనిలిపి। రాజుసమీపమందునిలువబెట్టి। తప్పకురుపన్।
అతలారులుకావవాని యందున్నేరమునిజముచేయగాను॥

౫౧౮ క॥ నరపతిదండువగునియప్పులరివెడలగనుట్టి
నపుడు చపవనచరాదుష్కరి యీలగనికును
దావారనాంబిదియుసుచువానరాత్రోబెట్టెన్॥
టీ॥ నరపతిదండువగాని యప్పులరివెడలగనుట్టినపుడు చపవనచరా
అసమయమందురాజు యీరెడ్డిదగ్గరనున్న ద్రవ్యము నపరా
ధనిమిత్తము తీసుకొని యీపట్టినాము నసంచి। నిష్కాసితునిజే
సెను। ఆవగానాపట్టినామునసందని యువేవెళ్లగొట్టెననుట।
దుష్కరియీలగనికును। దుర్నరతగలది। ద్రా
జెయుత్రకచుడా। దుష్కరి యీలగనికును। దావారనాంబిదియుసుచువానరాత్రోకొ
ర్వాగాగలిగినదేమి। ఆదావారనాంబిదియుసుచువానరాత్రో
బలితెన్। ఆరిధభృష్టాంతమని నబపాలుమానసుతుత్రకచుడనే

మొసలికిట్లు చెప్పెను। చెప్పి వెండియు గోఁతి మొసలి మఱియు నిట్లు చెప్పు
చున్నాఁడు॥

౫౯ శ్లో॥ తులువాని యిల్లాల యున్నదిసేసినదోడుభూయి
నదిదానివిష్కంభాస్తులకుఁ దగఁబాయుచితవిని తలద్రి
ప్వాన్ఫలిసిపోయెదవు తరువాతన్॥

టీక॥ తులువా। ఖరదుష్టుఁడా। నీయిల్లాలయున్నదిసేసినదోడుభూయి
నది। నీభార్యయున్నాఁడెవ్వానిపెండ్లానికిసరియైనది। దానివిష్కం
భాస్తులకుఁ దగఁబాయుచితవి। అటువంటిదానిని యెయుక్తయుచితఫల
మాటలువినినన్నుఁ జంపఁదలఁచితివి। నీతలద్రిప్వాన్ఫలిసిపోయెద
వు। తరువాత। అనంతరమందు నీశిరస్సు మొద్దై వ్రేలునవ్వునట్టి
పు। తరువాత। ఆనంతరమందు నీశిరస్సు
పోయెను॥

౬౦ శ్లో॥ చేపడినసుమ్ముదూరంబ్బైపోయెన్ మోసము యెన్
నని యంతస్సంతాపమునఁ బొక్కెపొరలకుమీరాపో
త్తిగొను మ్ముచాలునింటికి ద్రిభా॥

టీక॥ ద్రిభా। ఖరదుష్టుఁడా। చేపడినసుమ్ముదూరంబ్బైపోయెన్। చేతి
కిచిక్కినవస్తువు యెదుటఁ బైపోయెను। మోసపుయెన్నని। బుద్ధికిద్రి
వరదములువచ్చెనని। అంతస్సంతాపమునఁ బొక్కెపొరలకుము। మ
నస్సులోనే దహించెదుకి బొంబి తపించకుము। పోచేటింటి
మ్ముచాలునింటికి। పరాన్నము యింత మట్టుతరానైనా
మాముసకుపోవుమా॥

౬౧ శ్లో॥ త్రింబాధమాధుని నిమిత్తంబుతు యునవనేంత
సింధుతోలాలమునవస్వంబింపఁగఁ దడిమునన్నికోవం
చక్కమఘొంతకమతవల్లుభూచేతన్॥

టీక॥ త్రింబాధమాధుని నిమిత్తంబుతు యునవనేంత। ఖుద్దయువివేకి
నని నన్నమోసపుచ్చుటయునగానెంతటికార్యము। ఖలధ్వేలా
లమునన్నిసముద్రములయందుమునిఁగిన వంచకము(పా

త్ర్వేత్రాలమందు కనక్క అఖిలాంతకమతవల్లభూచేతన్। అఖిలాం
తకతనేపరుగవిగిన యెముకతాళ్వెలు రాజుచేతను వంచింపఁబడెడి
మోసపుబుద్ధిపదవిధా। కొంచట్టెవ్వనాచేతమోసపోవుట
యునగానెంతనితాత్పర్యము॥

౬౨ శ్లో॥ నావివినాననచరణాగ్రవరుణత్రింబపలికె
త్రికచుడునయువిదానన్నై నవగునాశుభగంధ్రా
వుకవివరింపమాయుపెంట్రాన్నం బున్॥

టీక॥ నావిని। అనఁగ పుమాటవినఁగనే। వెలుపలి యోలింబి।
కొనవచరణాత్రవరుఖాబి పలికె త్రికచుడు త్రికపండనెయా
మొసలివానరరాజునకవికపులనుదిది కృష్ణగలుగునిచెప్పెను।
నయువిదాన్నైనవనితిశాస్త్రమందుశతురుడవై యొుచ్చుపమా
నయువిదాన్నైచవనిగంధ్రాపుకమంగళమునుభావించెవాండా। వివరిం
నుడా। శుభగంధ్రాపుక। మంగళమునుభావించువాండా। వివరిం
పుమా। యుపెంట్రాన్నం బున్। కేవలనాకపుతలి యెయుబోప్పుమా
యుని త్రికచుడుపలికెను॥

౬౩ శ్లో॥ ఆ॥ కుటిలుడత్రాంబాకుదుపడువినితా
నైటిఖాలినన్నబోటికనకవివరఫుట్టుఖెప్పు
వేనిషత్రంకేసవ్వాంచనావుదలరిప్పవగవిభుడు॥

టీక॥ కుటిలుడు। వక్రుఁడైనవాఁడు। అత్రాంబాకుదు। వాంఛ్యనిరావి
వారిశక్తిలేనివాఁడు। వీడు। ఇటువంటివాఁడు త్రికచుడు। వినితా
నైటిఖాలినన్నబోటికనకె। ఆలాగంటివానికి తెలానాచో
వాయువిదానికై కృద్ధుక్షంసయుని మనస్సువతలఁ పనివివరము పట్టుబు
ప్పు వేలెప్పు గాంతవేసెటటుపలుకవాఁ। నిష్టంకేసవ్వాంచనావుపకాబు
ద్ధిమ్మనన్నైబుధునాములుగలవాఁడు। వానుదులు। అని యునగానేని
అలరిప్పవగవిభుడు। వానరత్రిపుడైనబవముపడుమడుసంతోషం
పించి త్రికచునకునక్కడిఖాప్పుంచినాంగె॥

౧౪౪ సీ॥ వెలగచెట్టు మోదుగు కానుగు గరుగు మా(మి)డియు
శ్రీగంధము శలసు బలుసు మఱ్ఱి మంకెన ముష్టి మారే
డు బూరుగు గోరంట లొద్దుగు తెల్ల విరావి
జువ్వి మామిడి జీడి సరుగుడు ములుగు వెలగ
టు చండ్ర పసిరికె పాల కలగ పొన్న చెట్టు గుమ్మ
డు తంగేడు తాడి ఇప్ప గుమ్ముడు బిలివింద గిరుగు

౧౪౫ తే॥ చిల్ల చింత మొగలి చికిరి మాదుగు నిమ్మ తుమ్మ
తుమికి నెమ్మి బమ్మి వేగి వేము మొదలుగాఁగల మ(హీ)
జముల క్రొన్నన గుబురు మెక్కైన మెఱయు॥

టీక॥ వెలగచెట్లు పొట్లవృక్షములున్ను మోదుగు మోదుగుచెట్లు
న్ను కానుగు కానుగుచెట్లున్ను గరుగు గరుగుచెట్లున్ను మా
మిడి సింధువారపుచెట్లున్ను మేడి అత్తిచెట్లున్ను నేరేడు జం
బూవృక్షములున్ను శలసు చెట్లున్ను బలుసు బూర
గవృక్షములున్ను మఱ్ఱి వటవృక్షములున్ను మంకెన బంధూకపుచెట్లు
న్ను ముష్టి అక్షవృక్షములున్ను మారేడు బిల్వపుచెట్లున్ను బూ
రుగు శాల్మలీవృక్షములున్ను గోరంట కురంటకపుచెట్లున్ను లొ
ద్దుగు లోధ్రపుచెట్లున్ను తెల్లవిరువ శ్వేతపుచెట్లున్ను రావి
అశ్వత్థపుచెట్లున్ను జువ్వి ప్లక్షవృక్షములున్ను మామిడి
చూతవృక్షములున్ను జీడి భల్లాతకీవృక్షములున్ను సరుగుడు
ఝాతధాతకీచెట్లున్ను ములుగు ములగచెట్లున్ను పొవలి
గవాక్షిచెట్లున్ను చండ్ర ఖదిరవృక్షములున్ను పసిరికె పసిరికె
చెట్లున్ను పాల క్షీరికావృక్షములున్ను కలగ తమా
లపుచెట్లున్ను పొన్న పున్నాగపుచెట్లున్ను చెట్లుగు తిలకపు
చెట్లున్ను పాతె(త్ర)ము కపుచెట్లున్ను గుమ్ముడు శ్రీపర్ణిపుచెట్లున్ను

తాడి తాళవృక్షములున్ను ఈదు ఖర్జూరపుచెట్లున్ను ఇప్ప గుడ
పుష్పవృక్షములున్ను గుమ్ముడు శ్రీపర్ణిపుచెట్లున్ను అందుగు సల్ల
కీవృక్షములున్ను బిలివింద అవిలివిందయను చెట్లున్ను గిరుగు వెల్లి
వృక్షములున్ను చిల్ల కతకవృక్షములున్ను చిల్లసల్లకీవృక్షములున్ను చిం
తచెట్లున్ను గణికారవృక్షములున్ను మొగలి కేతకపుచెట్లున్ను చి
కిలి చింత్రి వృక్షములున్ను మొగలి కేతకపుచెట్లున్ను నిమ్మ
జంబీరవృక్షములున్ను తుమ్మ బర్బూరపుచెట్లున్ను తుమికి తిం
దుకపుచెట్లున్ను నెమ్మి వంజులవృక్షములున్ను బమ్మి శమీవృక్ష
ములున్ను వేగి వృక్షములున్ను వేము వేపచెట్లున్ను మొదలైన మహీ
జములున్ను క్రొన్నన గుబురులతో కూడిన వృక్షములు కానన మెఱయుచు
న్ను మిక్కిలి కాంతమై ఒప్పుచున్నది॥

౧౪౬ చటుల కరపుటి కాంతారాశి చలిత్రమున
యుత సింధుసర్వతీ శ్రపరివృత ఫ్రౌఢ
దములు వారిద ధ్వనులు బూరుగు
తమమైన పూగతికి బోలకేశ లవులయు
ష్బంధన కరముల గుప్ప మఱ్ఱి లకొ
ఱరముల విని కాలు కొలది॥

టీక॥ కరపుటి కాంతారాశమున చలిత్రమున యుతసింధుసర్వతీశ్రపరివ
తి ప్రౌఢములు కరపుటికి అగస్త్యుని పిడికిలి యొక్క అం
తి ఫ్రౌఢములు కరపుటిక అగస్త్యునిచే మధ్య చలిత్రమున యుత అపరా
తరాశి వరుణదేవపుదు చలిత్రమున యుత అంబుధి
దములు గానాచరిత్రమును సంధి సముద్రము యొక్క
సర్వతి అంతటను పరివృత మై ప్రౌఢములై ఉన్నటువంటి
వారిదములు మేఘములు ధ్వనులు బూరుగు ఆగస్త్యుని యొ
క్క తమమైన సంచరిత్రమును కొలది ఆగస్త్యుని యొ
క్క అగస్త్యుని కరపుటి జలములు చేత కలిగి బూరుగు తమ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ము॥ ... [illegible]

మున్నతమై నవనిలా ప్పర్వ్యము॥

[illegible]

[illegible]

౫౫౦ శా॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

[illegible]

౫౫౧ శా॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

తి భూమిని విస్తృతమైన వృక్షవనములు వంటి॥ త్వరితగమనముచేతను॥ అతి
భూమిని మిక్కిలి గుండుగా తిరుగుచు చేతను॥ బండలు కొత్త వస్తునాళ్ళు
పాలదుమము॥ అనగా నాయకుని యందు పూర్వమలనే తిన్నాళ్ళు కలిగినము
లయందు పండులనే నతులు నర్తనములు అను చందముననిత్తాత్పర్య
ర్యము॥ ఇవ్వడము దుంగముల గమనవిశేషణా మందరావకము
చెప్పి షుష్పు శక్యవనములు ధర్మనగరిని మూల యందు నాల్గవగ
విష్ణు వర్షంగా దులకు చెప్పి వందులు నతులు నవిచెప్పినమందు
ముక్తి నవ్య దంగా దులకు చెప్పి వందున యువధి శివవర్త్తి రాజవకమనయల
రాజవకము చెప్పి వందుదయుక్త శివవర్త్తి రావకమనయల
వారము॥

క॥ అ లఘుతర వారి ధారా ౹ వలి తప్పుటిశూలన
క లధరణి భృత్తులు కులమ్ము యొనసెలయరి(పు)ల
ము నగజు దేవి రుచి ర విశనము రు॥

టీక॥ అ లఘుతర వారి ధారా ౹ వలి తప్పుటి శూలన కలధరణి భృత్తు
కులమ్ము॥ అలఘుతరములై విగాహ్యములైనటు వంటి వారి ధారా॥ ఆలి
కులమ్ము॥ అలఘుతరములై విగాహ్యమైనటు వంటి॥ ప్రతి శూలము॥ వలి
దక్షిధారలచేతను దలి తమై కప్పబడినటు వంటి॥ ప్రతి కూలము॥ ప్రతి
తరిపుష్టమైనటు వంటి॥ సకల॥ సమస్తమైన ధరణీ భృత్ ప్రకృతి
ములచేత సంకులమ్ము ప్రదమునకునందిననటు వంటిదై॥ ఖేచర
ములచేత సంకులమ్ము అలయుచు తనలయవ్వలితావిన
యురుచి శిక్షణం దవాదు॥ అకలయురుతనల వవ్వలితావిన
మగురాన పన్నవెండలను॥ ఖలధారలచేత తాగనవిలతనలవడ
వేసుకొన్నదని తాత్పర్యము॥ అటువంటి సెలయురు॥ అప్పలముని
అయురణ్యమందు ఖగదేవి రుచిరవిశదమరుణ్ (తు) లాకమును
యందు శూరుడై వర్త్తించె పురుషునవలెనె యొప్పియుండెను॥ ఖగదే
వి శుద్ధుని వంటివాడంటే॥ అలఘు॥ గొప్పైనటు వంటి॥ తరవా
రి ఖడ్గము యొక్క ధారా॥ అంచుచేతను దళితమై కప్పబడి
టుముంట॥ ప్రతికూల॥ అహితమైనటు వంటి॥ సకల

సమస్తమైనటు వంటి॥ ధరణీ భృత్॥ రాజులచేతను॥ సంకులమై॥ సం
కీర్ణమైనవాడు॥ అనగా తనకు ప్రతికూలురైన శత్రు రాజులను॥ ఖ
డ్గధారచేత సంహరించినవాడని తాత్పర్యము॥ ఇవ్వదనమ
హాలంకారము॥

ఉ॥ అ దిరా మలక్ష్మణాలంకృతంబై పంచవటిస్థ
నంబు సతత్వసంపన్నంబై సవిహారణాంబు నగ
ఖగవయువిహారయోగ్యంబై శిక్షింపదగరం
బు మహాహితవరమహాంసంబై దండాకాశ్రిత
బుమున ఖండశక్తి యానిరావణాంబై విద్య
వరణాంబు మ(ప్ర)చారితనగముఖాలంబై తథా
గతభర్తృంబు మధురవతుధారంబై విద్యుత్ప్రభం
ధంబు ననుకరించెనప్పుడు వాహంబున॥

టీక॥ అది॥ ఆసెలయురు॥ రామలక్ష్మణాలంకృతంబై॥ రామ॥ మనోహర
మైనటు వంటి॥ లక్ష్మణా॥ అడు సారసపక్షులచేతను॥ అలంకృతం
బై॥ మందితంబై॥ రామలక్ష్మణులచేతనలంకరింపబడ్డటు వంటి॥
పంచవటిస్థానంబు॥ పంచవటి మనేస్థలమును ననుకరించెనని
యర్థము॥ సత్త్వసంపన్నంబై॥ సత్వ॥ ఖలజంతువులచేత సంప
న్నంబై॥ సమృద్ధమైనదియై॥ బలసంపన్నమైన॥ సవిహారణాంబు॥
హాయులు పవనుకరించెను॥ ఖగవయువిహారయోగ్యంబై॥ ఖ
గములకు వన్న॥ గవయు॥ మండలైలపులకు వన్ను విహారయోగ్యం
బై॥ సంచారార్హమైనదై॥ ఖగవయులనేవానరులకు విహా
రయోగ్యమైన॥ శిక్షింపదగరంబును॥ శిక్షింపవచ్చును మన
ను కరించెను॥ అహితవరమహాంసంబై॥ అహితమైనటువి

ఆ తాబేలు। సంతతపంకసహాయత్వమొందియు। సంతత పల్లపు తావున్న

పంకసహాయత్వతనొందియు। తీరు సమందినవాడు సుట్టై యున్న (పంక।

పంకమంటుకతిరుగుస్। పరిశీలనను దోషము తగలకుండా నీవుల గుబురు

డుసు॥ ఆ దృష్టితము। ఆ ప్రర్థము। పంకసహాయత్వత యున్నప్పుడు బు

రుదరుండు ఉండుటయని తాత్పర్యము॥ ఇక్కడ విరోధా భాసా

లంకారము॥

[illegible]

ముచేతను।వర్తించె।సంచరించెను।వర్తింపగా।అతాడ్లారితిన సం
చరించుచుండగా॥

౫౪౭

చ॥ అరిమురిబిచ్చునాచుగులు నాకెలు(గు)గుడువం
గుడ్డెయు దట్టసురసురస్సుక్షన యర్లదవిలొనె నెకనక్క
లతొక్షలంబు వన బెరి యులతూకెఘున్నివెలభూమిని
దాష్కివరయెం(డ) తండముటొసురుకులు వచ్చి వచ్చియ
లక్షార్థము గాంచి (ప్ర)వాప్తషి చిత్రమ్మై॥

టీక॥ అరిమురి।మాటిమాటికిని।బిచ్చునాచుగలునాకెలు।అగ్నిహోత్రు
మొపెంన్నక్కు క్రమముయుచున్నలు వంటి।క్షుత్తుచేతను।గుంగుడువంగు
కై।పరితపించినదై।దట్టసురసురస్సు।క్షురరము తప్పరగా బలవ
నము కొగాను।అయ్యర్దవిలొనుకన క్షు।అయరణ్యపుంజుకఖంబు
కముల।తొక్షలంబులన।తిరభూముల యుందున్న।బెరి యులబెక్షల
యుందున్న।లొకెఘున్ని।విభూమిని దాష్కిని।తనఘుచ్చముల నిని
పొరదిచ్చి।వియుతివెళ్లదిసినలు వంటి।పండ్ల తండములన।కపశ్వర
పమూవాముల ను।పండ్ల కెరయులనను తి।కెంతుకుంచు వచ్చి వచ్చి।
నముయుచున్నతంబి।అలక్షార్థము గాంచి।అతాడ్లయనచూచి
(ప్ర)వాప్తషచిత్తమ్మై।ప్రవాప్తష।సంతుష్టిచుందబడ్డలు వంటి।చిత్త
మ్మై।మనస్సుగలదియై॥

౫౪౮

క॥ ఘునరక్షసంబునగది యుంబునపుదక్షమ తవిభు
డు సర్వగతంబునని ల్లని తలచె నిప్పువాడు(గ)ని
యుంకుడునె తితుదకు నదిచుంకయర్లెన॥

టీక॥ ఘునరక్షసంబున।అతివేగముచేతను।క్షది యుంబునపుడు దక్షరి
కి యరణక్ష్మిపుతరిని।అక్షమతువిభుడు।అతాడ్లతిరాబు।స్రో
గతంబునని ల్లనితలచె।తనలొతాడ్లాంగనియూవిరించెను।
నిప్పువాడు తనని యుంకుడుమహాసప్తాని వాగ్నియని యుం
కుడు।నెతితుదకు నదిచుంకయర్లెన।(ప్ర)డటివెళ్లామహాసప్తా

నివాగ్ని యని యునకెనుతు యుబద్ధమ్మవిరియెను।అనగానన్నడు
మహాసప్తానివాగ్నినెడుమహాసప్తా తిననితాడ్ల యుమనస్సునతల
చెనని తాత్పర్యము॥

౫౪౯

ఆ॥ సకలదుష్టుఖంతు సంకెల్లం తఖలదుర్గసేవనం
బుదట్టి చెట్టి కెకచె డుగుపాముగాముచే పడ్డమాను
జోన రుకుక్షెచె తనె గడుచె తి॥

టీక॥ సకలదుష్టుఖంతు।సంకెల్లంతఖలదుర్గసేవ।సకల।సమస్తమైన
బుపంతి।దుష్టఖంతు।దుర్మార్గపుఖలచేరాదులచేతను।సంకెల్లం
తప్పించబడ్డలు వంటి।ఖలదుర్గసేవనా।అదికెమనెయుతరులు
ప్పించదశక్తిముగా నిక్షలమందు।చెడుగుపాముగాముచేత।దుష్ట
సర్పములు దుష్ట(గ)పాములచేతగాని।పెడ్డమానుచే।గొప్పచె
పలచేతగాని।నీరుకుక్షెచె తని క్షలొనుండే పువతముచేతగాని।
నెగడుచె తి।తంతువనాగముపెఖలఖంతుపుచేతగాని।పట్టిచె
ప్పెవరియు వంటి కెడుపుందకే।అందుడునివాసము।చేస్తుందును॥

౫౫౦

ఆ॥ రుయన్నపురుష్టు(లు) విపరీతధైర్యసుంధరలెగపి
తెగినపగిదినొట్టుపెను।ఖలతలంబువిడిచిచనుడం
చెనాబుద్ధి।పురుషుమే యుచెట్టుమెంచగంటి॥

టీక॥ రుయన్నపురుష్ట(లు)విపి।ఒకవిధమగుచెపగలివోంచి।రోధైర్యసుంధ
రకెగపి।తెరచూవిని।యెగరిడుమికి।తెగినపగిది।చచ్చినట్టు
గానె।ఒట్టుపెను।ఉపకారముపెనుసన్న।ఖలతలంబువిడిచి
అదక్షలవునువదలి।చనుదెంచి।బయలువెళ్లివచ్చి।నాబుద్ధి
పురుష్మెయు।నాపదినిపురుగువెంసవిపరీవచెట్టుమెంచగం
టి।కెడుచుందితని॥

౫౫౧

క॥ వాలంబుదాటువెప్పరు।ఖూలయుదురనివగచినరప
సాదవిషాద।బూవిందూలికెచంధచ।రాలంక
రణంబు వప్పురుపెంవాతకెంల్లె॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పరలోకగ్లాహానము॥

౪౨౦ క॥ తనివిసనదినకపోవని । మనమున దలచి పోసి రోసి వసు
నగడప్పైని కేవలమైన వెరవు జెప్పితి । ననకార్యప్రవరు
డాడెన ట్లాడుట యుక్తి॥

టీక॥ తనివిసనదినకపోవని మనమున దలపోసి । తృప్తిదీరన న్నన్నపభుంచి
కప్పదొర్పవని మనస్సులోనెంచి । రోసి వసునగడప్పై । నాయెప్పు తమకవిరా
దనన పహ్నవము బుట్టి । నికనమ్మైన వెరవు జెప్పితిని । నేను యీరాగ్యమైన
యుపాయము పల్కితిని । అనికార్యప్రవరుడాడె । అని తాంబులు రా
జుజెప్పెను । అట్లాడుట యుక్తి । అప్రకారము తాంబులు చెప్పగానే॥

వ॥ అప్పులుకులుసి చిత్తాంతకరించి యుచ్చాంచకెంబట్ల
జేసె చేసి వము పమాత్రమాత్రం బూరకుండి యు
యుక్తిభిజానమనకేట్లని యెను॥

టీక॥ అప్పులుకులుసి చిత్తాంతకరించి । ఆమాటలు నిష్ఠయువము చేసి అప్పం
చకెంబట్లజేసె । అవక్రయిరాతుప్రకారమేనట్లలోనానచెట్టేసేసి । నా
నచెట్టె । యము పమాత్రమాత్రం బూరకుండి యు యుక్తిభిజానమనకేట్లు
నియెను । రెండుగడియలు తరాంక్షం భరాతమై యుండి యరాతాంబులు
తానక్షేపమైన॥

౪౨౧ క॥ తడవడ్డమన్నిని చిలోని । న్నిడిచెను నెమ్మనమానని తనివి
సనం । గుమునవచెనిజమును చెప్పమా । బుద్ధి యుకనివనిన
వారినతప్పు దవతోని॥

టీక॥ తడవ యెన్ని నిటిలోనిన్నడి । కార్యమానిన్నని కులోనానచెట్టి శా
నాసేపాయము । నేనెమ్మనానానానె । శరీరమెమ్మనా యూరకనా । తనివి
సనంగుమును వచెనిజమును చెప్పమా । బుద్ధి యుకనివనిన । తృప్తిదీరభుక్తిం
పవచ్చు యుపదకని వృయదారాధమువలుకుమని నక్షేపలుకగానే । వారిన
తప్పు తనలోనే । బలజుంతుమైన తాంబులు తనమనస్సులోననుకొం
చున్నది॥

౪౨౨ క॥ ఈ వంచకంబు నావరా । యీ వాగురజిక్కెదక్కెనమువం
చకమంచాంవిరుక్షితారాత్తశికా ప్రవృత్తమ్మైయరు
ప్పుడుకష్టపంచి తిప్పెనిరుఁగ॥

టీక॥ ఈ మువంచకము । వేరాసరాజేసేతువంటి । ఈ వంచకంబు । ఈనక్షేనా
వరా యీ వాగురజిక్కెనా । కపటమనేవల యుండుటగును కెనెవను । దక్కె ।
నాహారవర్ధనమారా యెను । అంచాంవిరుక్షితారాత్తశికాప్రవృత్తమ్మై । అం
చారాంగనితలచికెనను చు । అవిరక్షిత । ప్పుట్టిబద్ధమువంటి । అ
ను । ఈలాంగనితలచికెనను । ప్రవృత్తమ్మై । చుట్టికెరాబద్ధమై । అన
త్తశికా । సంతోషముచేతను । ప్రవృత్తమ్మై । యుచెప్పనని తాంపుర్వమును । అప్పుడు కష్టపం
గా సంతోషము బుట్టినది । యుచెప్పనని తాంబులంచున్నది॥
చిప్పెనియె । అసమయమందు తాంబులంచున్నది॥

౪౨౩ క॥ అసమోదకమందుటనాం । నిసమృద్ధమలంగకము
లునిపాదము త్రిందిసమంతనాంవశవిప్రభిమెసవెదు
నిపంటికెట్లు మృదువైయుండుఁగ॥

టీక॥ అసమోదకమందుట । అసమ । సరిగాకపోవునట్లుగాను । అదే
కమందుట । నిట్లు తగులుట చేతను । సమృద్ధములు । వృద్ధి బొందబడ్డ
టువంటి । అంగకములు । అవయవములు । నావె । తడిసిమెత్తబడె
ను । నిపాదము త్రిందిసమంతనావదు । నిశాంవికిదిగువకెంచము
ను । నిపాదము త్రిందిసమంతనావదు । ప్రకారము చత్రింపద
మాత్రమురావెదు । పవివిధిమెసవెదు । ప్రకారము । నిపాదము నిదంత
వు । నిపంటికెట్లు మృదువై యుండుగ । వారనకపాయమునందు నిదంత
మునకెట్లా మెత్తనై యుండును॥

౪౨౪ క॥ మెత్తనగునగానిశత్రుము । గుత్తముగానెన్నదెన్న
కైని యమున్నపదంచెత్తమునిరంటుగవచె । చిత్తమును
శ్రీపారణావశీకరమైనది॥

టీక॥ చిత్తము । నేమనస్సు । సుశ్రీపారణావశీకరమైనది । సుశ్రీ । సులభమో
నట్లుగా । పారణా । అహారమునకు । వశీకరమైనది । అధీనమైనట్టియు

[illegible]

[illegible]

జీవితంబులన్॥

[illegible]

[illegible]

౧౮౭ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౧౮౮ [illegible]

టీక॥ [illegible]

[illegible]

౧౮౯ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౧౯౦ క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

గాడిదరాజును నక్క ఆ ఖంబుకము ఆ కృతి కమునకు దయచేత
ముందు తిపా లంబ చెట్టె సింహము దగ్గర నిలువ బెట్టెను॥

శ్లో॥ క॥ నెరసరి యడు దాని పైబడి కరువక లాఘవమున వేమి
కాళ్ళ ద్రొబ్బు తన వరువ గదిసినవెత్తిర గెరిగి బిరంబు
దరి తిరిగి యెగు గుచు నుండెను॥

టీక॥ నెరసరి యగు సింహము దానిపైబడి కరువక ఆ గాడిద మీదికి యె
గిరికి మొదికి తుండుకు లాఘవమున వెమి వమున దెబ్బచేత ను
కాళ్ళ ద్రొబ్బుచు తన వరవయులు వేల బడు కుప్ప తాను మన్నా తనవేరు వంగ
దీసిన తన్నుకుంటె తుండుకు దగ్గర కారాంగానే ఆ తిరగి ఆ పు
దిపిన తన్నుకుంటె యున్నది బిరంబు గాడిద ఆ దిరి వదిలి
ముతలు సుకొన్నది బిరంబు గాడిద ఆ దిరి పడి తిరిగియె
గుచు నుండెను వెనుక ముది పడిగి తప్పుచు నుండెను॥

శ్లో॥ గుసుకొత్తుచున్న గాడిద గమనిసి సింహము
బలిమి పట్టుకుని తెలి వెలసు ఖరము తరుము వెంట
నా తనను వసవి వెడలు తప్పు దగ్గర దెబ్బ రన॥

టీక॥ గుసుకొత్తుచున్న గాడిదను గమనిసి వదలి తప్పుచుండె తెగర్ద
వుము ఖరాసిసింహాంబులు పిడి పట్టుకుని తెల్లని వేసరి పుట్టి వుడ
నెనుకొతా దొప్పుసు చెడు ఖరము తరుము వెనుక నా తనను వ
వదివెడు వచ్చిరి పట్టుచున్న గాడిదను యను నుసరించుకొని
వెంట పరుగెత్తి కావలసి నాడి వామందు వేగముగ దెబ్బ దగ్గ
రకు దెబ్బ వారు పడిపోవు మునుపు దుముకింగా నాగాడిద వుల్
సుకొని రమ్మాయని॥

శ్లో॥ ఉ॥ చను మనసల్లి కారదయని ఖంబుకము పుడు గర్ద
భంబు కోరి నెగిరి యెలవిపోయెడు ఖరావసంబు
బువెరావ పస్తునం వనరగవెల్లు యెబత్తికి నెవద్దీ
లువంటి తుచు తప్పలి వచ్చినం బువగెంవ మెల్లునెల్లగ

దమ్మాపతి మన్నిసి కంఖాలదేరా॥

టీక॥ చను మనస్సు మున్న గానే ఆ ల్లి కారదయని ఖంబుకము ఆ ల్లా నేపోయి
పత్తును గారదయని నక్క ఆ పుడు గర్ద భంబు కోరి నెగిరి ఆ సము యయ
మందు గాడిద దగ్గరికి తీసికొనిపోయి పలవిపోయెడు ఖరావసు గాడిద మొ
టికపు యెన్ని పుసంబులు యెవా ఆ ఇకొరా కయి వెనుకలు గ్రంథం
కొనవ్వ పస్తు నవ్వి నరగ ఆ పవాసములచే తప్పు మదే తుండుకొన్న
వెనుక కాడు యెన్ని శిమ సెను తన్ను వామం ఫుచున్నదా వద్దియు వంటికొను
కులు ఆ లాగంటి దుర్బద్దలు వద్ద ఇవ్వాసిందును నాగువ వెంపు
నెల్ల గడమేరా ఆ యను కరి యింద గ్రావింపులు కేమె తనరు
లకన్నా పతి మన్నన కంఖాలదేరా ఆరగింపు చెను తనదమ
తప్పు గాదా॥

పదముల సగర్ద భంబు ఖంబుకంబు చెల్లెను॥

శ్లో॥ క॥ కేసరి వధకును దెల్లగమున భోసిన పగ్గము కేమెరి
గి చెవి కాండా సంకాశ సమునకు లగి పచ్చి తిగా
సిడి పర్రి నాముల తపు గారు యెవ్వరికి నె॥

టీక॥ కేసరి వధకుండు దెల్లగమును భోసిన సింహము పన్న ఖంపు తు కృ యయ
త్నమును చెస్తే ఆ గ్గమునమె తిరి ఆ పు యత్నము తెలుసుకున్నవారల్లె
చెవి కాండా కుయిన్న పాలు దిరాసం కాశసముల చు యమ్మ చేతను
తెలిసి పచ్చి తిగా సిలి తప్పించుకొని వము పడి యె తంబితిని
పైరి నాములు తపు గారు యెవ్వరికి నేపన్న రక్షైన పుట్టి విని యయసు
పు యు యుప్పడు మునా తాకా రాబట్టి పచ్చి తిని॥

శ్లో॥ క॥ నారవి నిషుటు కుంద నుగత వావెదరపగన ధిపు
దట్టి వాతాని ముసంభ్రావించుటు కెట్లా గయుంగా
పచ్చి తు యుందుకేల వెచ్చవ మండదే॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ॥

౯౭ క॥ ఆ నవిష్ణుశర్మ [illegible] రాజసుతులకు
[illegible] పంచతంత్రంబు [illegible]
[illegible] ॥

టీక॥ ఆ నవిష్ణుశర్మ [illegible]
[illegible]

౯౮ మ॥ ఆ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

టీక॥ ఆ [illegible]
[illegible]

[illegible]

౯౯ క॥ ఆ [illegible]
[illegible]
[illegible] ॥

టీక॥ ఆ [illegible]
[illegible]

వలన వారి మహా పాదప కల్పవృక్షము వనము కిసలాయమాన
చిగురుటాకువలెనుండు ఆచరిస్తున్నటువంటి పదయుగ చరణారవిం
ద్వయము గలవాఁడా నానావేదశిరః ప్రసవప్రసూదవాస్యపాల
నానా శ్రీవిధములైనటువంటి వేదశిరః ఉపనిషత్తుల నెత్తి ప్రసవ
పుత్రపాద ప్రసవగపుష్పము మందిరమందు వాస్యపాల ఉదీర్ణగము
గలవాఁడా ఆదిసఖ నమందారం నిస్తులైన వారికి కల్పవృక్షమైన
వాఁడా శ్రుతిపదమందు వారివారలకు నొసగె యర్థము॥

౧౦౪ మాలిని॥ వారిమము ఖసురమౌళిన్యస్త పాదాంబు
జాతా పరవిభూతరతదామవర్ధింతయు
క్త్యరిజాతా పరుషతరవిలోకవర్ధింశు
ధరాతారిజాతా చరణాశరణారక్షా
జాగరూక్షైకచేతా॥

టీక॥ వారివము ఖసురవౌళి న్యస్త పాదాంబుజాతా వారికి వేంక
టాము ఖ మొదలుగాగలిగినటువంటి సురదేవతుల యొక్క మేటా
శీ శిరస్సుల యందు న్యస్త ఉంచబడ్డటువంటి పాదాంబుజా
తా చరణపద్మములు గలవాఁడా పరవిభూతరతధామవర్ధిం
త యుక్త్యరిజాతా పరవిభూత పరిపక్వారవందు రతి ఉ
సక్తమైన మహత్తుల యొక్క ధామవర్ధింత ఇంటి చెంతనుండి యు
క్త్యరింది యున్నటువంటి వారిజాతా కల్పవృక్షమైనవాఁడా
పరుషతర విలోకవర్ధింశు ధరాతారిజాతా పరుషతర మి
క్కిలి కఠినమైనటువంటి విలోకన చూపులచేత వర్ధింశుధరారమణ
నత్తు గాను ధరాత పెరిగాపుబడ్డటువంటి అరిజాతా శత్రు
సమూహము గలవాఁడా చరణాశరణారక్షా జాగరూకైకచేతా
శరణా పొందములనని శరణాగతి కల్గినా రక్షకుండై రవము

గాపొందిన వారి యొక్క రక్షా సంరక్షణాయందు జాగరూకుండై జా
గ్రతగలిగినటువంటి నిత్యము విస్తృతమైనటువంటి చేతా చిత్తము
గలవాఁడా శ్రీకృష్ణ సన్నద్ధ తిపదమందునన్ను వారివారల నెత్తి
నొసగె యర్థము ఆ వారివారాత్మ సుస్థిరమైనవాఁడు పరమాత్మ
నిధ్యానరూపవత్సమైన సంబుద్ధి కవిశ్వరుడు చెప్పెను॥

౧౦౫ గద్య॥ ఇది శ్రీ వేంకటనాథకవిరచిత లక్ష్మీపరసహా
యాంతస్థకవితా విలాస సకలసుకవిస్తుతి ప్రా
ప్త సామ్రాజ్య సరాజకుల పారావార పరమేశ్వరీ
రమణానీతి శాస్త్ర మార్గ పరిశ్రమ నాటకీర్తి
రాఘవ యదృచ్ఛాత సవారవపరపతపరవత రాజకు
మార నిస్తుపోయుత్ బంధనిర్మాణ మోజా
ఖరా దారసుధావ ధురంధర తీసనాధ్య పం
కటునాథ ప్రణీతంబైన పంచతంత్రంబున లబ్ధ
నాశనంబన్నది సంపూర్ణము॥

మంగళము॥

౭ క॥ శ్రీమద మత్ర్య జయతనయా। మోహాస్త్రవాసవలా
వ వమక్షేమకర। ఘృణావాసన మహాత్ర్యసిద్ధ। వ్యాప్తి
మధుమథన సరోజభవ హరిహరనాధా॥

టీక॥ శ్రీమంత మత్ర్య జయతనయా వెలంవాస్త్రవాసవలావవమక్షేమకర।
ఘృణావాసన మహాత్ర్యసిద్ధ వ్యాప్తి మధుమథన సరోజ(భ)।
లక్ష్మీదేవియొక్క నున్నవి మమత్రయ తనయా। పార్వతీదేవి
యొక్క నున్న। మోహాస్త్రవా। వలభు వల్లనైన (శ్రీ) ముగలిగినయవా
ని। అవలో వ। చూపులనేటి। ముక్త। సుందరమునైనటువంటి (శ్రీ) మ
ర। తమ్ముదలయొక్క। ఘృణావాసమహావములే తనూ। సమహాత్ర్య
ప్రేండబడ్డటువంటి। సిద్ధి(ప)శస్త్రమునైనటువంటి। వ్యాప్తిశా
స్త్రలనేటి। మధు। మకరందము గలిగినటువంటి। మధుసరోజ
వదనపద్మము గలిగినటువంటి। హరిహరనాధ। హరిహరాత్మ
మునైన స్వామి యని యర్థము। అనగా లక్ష్మీదేవియొక్క। పా
ర్వతీయొక్క మరములచేత ప్రేండబడినమకు పద్మములు గలవా
డు వారు తనకన్న। తదుక్ష యాత్మస్వరూపమైనవాడు హరిహరనాధు
డని తాత్పర్యము। ఇక దత్ర(శ్రీ) పార్వతులయొక్క యమలాద్వ।

నములయందు గ్రహశాస్త్రోక్తకల్పనమున్నవి। వాళ్ళలోకంపరమ
పుణ్యాంత్రికల్పనమున్నవియొ। యందు పద్మతాంత్రికల్పనమున్నవి
ఛెప్పుడు వల్లి। రూపశాలంకారము॥

వ॥ దేవా యసమీక్ష్యకారిత్వాభిధానపంచమతం
త్రమావర్ణింప నుతనీతిశాస్త్రమరణ్యంత విష్ణుశ
ర్మంతుసుదర్శనమహారుల వెల్లనియే॥

టీక॥ దేవా। హరిహరనాథుడవైనస్వామీ। అసమీక్ష్యకారిత్వాభి
ధానపంచమతంత్రమావర్ణింపము। అసమీక్ష్యకారిత్వమనే పే
రుగలిగిన యైదవ యధ్యాయము విను మని। అధీతనీతిశాస్త్రమరణ్యం
తము। అభ్యసింపబడ్డన యందున్న తమందరమాస్త్రములగల। విష్ణుశ
ర్మంతు। విష్ణుశర్మ అనే బ్రాహ్మణుడు। సుదర్శనమహారుల వెల్ల
నియే। సుదర్శనుడనే రాజుయొక్క కొడుకులతో నీ లాగున చెప్పు
చున్నాడు॥

౨ క॥ అపరీక్షితంబుకార్యము। సుపరీక్షితమటువ
లంబు జమ్మ ఎవరికైన యపరీక్షితవిధిగాండా।
యనుపతాపమును బొల్లి విప్రుయువతి విబలితివిభ॥

టీక॥ అపరీక్షితంబు కార్యము। పరీక్షింపని కార్యముచేయతగ్గదికా
దు। సుపరీక్షితము మంచిది। తంబు। చెప్పగా పరిశీలనచేసి కార్యము
చేయవలసినది। సుమ్మెం। ఎవరికైనా పుజుమనికైనా అచేయవలసినదిసు
మ్మి। అయ్యపరీక్షిత విధిగాదా। అట్లా పరిశీలనచేయని
పనిచే తత్వాదా। విప్రుయువతి। బ్రాహ్మణస్త్రీ వెన్ని పతిశ
దానిపై నిమిత్తవెన్న। అపతాపముబొట్టె। సంతాపము బొ
నించెను॥

[illegible]

[illegible]

కార్యంబు నెఱుఁగక వ్యర్థగర్వి నడువము నదెట్లర
తిప్పి తనత్రోంబులకు గద్దెమాలి పెంచువరుం
గలమోసపుత్తి నరుచి యరావారను ఖ్యావు
౨ తే॥ లనగ్గ జింపెమ దురరుచాలకు నెదురక్కెపారన
పంబు నిర్జరశాస్త్రాంతి నదచలన శద్భు మనితెలి
నద్భుతంగే ప్రాకుబిరజి కల్గుటయును॥

టీక॥ అద్భుతంగే ప్రాకం॥ అచాతు వ్యాప్త్రి [illegible] చిరజి కల్గుటయును॥ గర్వము విస్తరించి చిరకల్పు [illegible] నగాంగర్వము [illegible] గర్వలక్షణములు చెప్పుచున్నారు॥ [illegible] చిట్టు వములసందర్శించె [illegible] సంబంధమ్మె [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] గర్వలక్షణములు [illegible]

[illegible]

౮ [illegible] లక్షణములవి [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

షూంమి నిర్ధురస్థవాంబునఁ జేకబాత్రవస్త్రాభవని యుంటిబా (ర్నెష్ట
వస్త్రశత్రుర్థమున| ఆసితవస్త్రమందు| అనగాంబవాకవెందు
చేసె తిథియందుకదుపారఁ అదరవునిందా|భుజాంబిఖైరా
జినమువేసి ఁజేకసత్వఘుతువము|జేకపింది వుంచఁస్థైత్వవేవర్త
చేగాని శత్రుర్థవర్త్యమ్మైనవానికే తగ్గివాంబి|చని|పోవయు|
విజనస్థదేశమునని బి|మునష్యులు వేనియుకాండత స్థలముం
దుండి|పుంతుముదల యుంటిగానీరుగా విపంచవిరచిశయు
నింబి|అవుండతలగడయుంటుమెని మెంచముంచారయుగల
దాశవతి వరబి వందుమెని|బిరగగావెరకోసులిపి|వంకరగా
చె యున్నాతలత్రింద బెట్టుమెని|అత్తులకవారు|కన్నుయున
గము మూసుకొని|ధనవృద్ధినై చరింతువని|ధనసమృద్ధిగల
వాండనైతిరుగుదువని|దురంతమోదమ్మువమ్మునడ్తుదలచి|
అంతముచేనివ్వ యుత్సాహముచే తనబాత్రవస్త్రాదులు|
వునస్సులోనెంచెను||

౧౭ సీ|| అదనవే సత్వ వెమ్మదనమ్మి యెడుకమెకగొని
యుదగోనమెని మెనినమందనే టేటు నెంకరుం
టిసేనెడునవి యురునని|నవి యువానివిబుద్ధి
నవి యురునేన|బవాబవత్సరము లకుబవాబు
సవాస్రంబుస్తై|నెగడె దువానినన్నింటి విలిబి|
సంతరింపదగ్గమున తమనెట్టెవదేరాకలచే
దారకెంనివచేల|వికివిగాన్నైరు విత్తింతు|వే ళ్లనె
లుబు|గాంధవారామ కనన్నవిముల|గదుపలిం
బు|పంతు మెలయుచమ్మికారార్తునవారధనవము|భ
ము దనినారకునెంకదిచ్చు దనకమారి||

౧౮ తే||

టీక|| అదనవే సర్వ వెమ్మద|సవ యువముబద్ధపుడు యూపింది విత్తి
యుంతను| ఆవిర్మ యెడుకమెకొని యుద| విత్తి యుంచి యెడుక అజ
మునమిత్ర యుమజసెదన|గానకొని మెనిన|జేపుగానటా
త్ర యుమజసిన| త్రి యుతే|మందనెత్తెలు నెంకరెంటి నేనెడు| ఆ
గుంపత్రు తిసంవత్సరము రెండేసి రెండేసి చెలప్పున నవిదూడ
వేసును| ఆవి యువానివిబుద్ధినవి యునిన| ఆ మొకలున్నవాటి
కి తలిగిన మెకలున్న పిల్లలు వే యుచుండగా|బవాబ వత్సరము
లకుబవాబ వావస్రంబుస్తైనె గడెదు| అనేక సంవత్సరముల
కెంతమెకలు వేలవర్షంతంబుకి వృద్ధినిపుందును|వానివన్నింటివివి
చి అమెకలన్నింటిని విత్తి యుంచి|సంతరింపదగ్గినవతము
మూంటిని యూరాళ్లు సుసంపాదింతును| ఆదిచెట్టెనమోదలచే
అనారాళ్లు లేనినవములదూడలచే తనుడంరకమెని నవేల వికివి
గాన్నైరు విత్తింతు|పంపాదించినాగులదెచ్చిన భూముల యు
ందువిస్తారముగా సహస్రాదుల బెట్టింతును| వే ళ్లనెలుయుగాం
గ|వారామక నన్నమలగదుపలింతు| అతిసమృద్ధిగా వూర
పైరులు పుష్పిలివందును|పంటమెలయుచమ్మికారార్తునవారధన
మును|పండినధాన్యము విత్తి యుంచి విరస్తారమైన ధనానన్నిచే
ర్చును|ధనికుదనినారకు నెంకదిచ్చు దనకుమారినెమ్మగా గడ
వంతుదనినారకుడువక్కనారయెకుడు తనకుమారినెంపరి
విచారించుదున||

౧౮ క|| దుర్గతనవరసి యూర్ధి యాచిత డాయెంచి
నవిప్ర కనవెలవనన్| సంపత్తి రుగకను తుగని యూ
నిద్దనివాసెరావంశర్మపేరనిదుదున||

టీక|| దుర్గతనవరసి|నాన్నాగాన్నితిశయమును మూరాచి(కొంత)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

నిజముగా భార్యయనే జ్ఞప్తిచే తలకొట్టి తేసుకొని పిండికొలంద
పగలు కొట్టెనని తాత్పర్యము ॥

—౨౧ వ॥ స్వస్త్యర్ధ్యం బొందు దూర్వ్యతుండును విషాదవి
ప్రాప్తులుం దనుసు నయ్యష్టదిమనోరథరాజ్యపా
లనఫలంబని చెప్పి యుత్పల్లవాధరి శుభము ప్రా
ప్తింబున సంగుమారుం గాంచి పంచమదినంబున ॥

టీక॥ స్వస్త్యర్ధ్యం బొందు దూర్వ్యతుండును। స్వస్త్యర్ధ్య। ప్రతిదిపెలపించిన
తను। పొందు దూర్వ్యతుండును। శరీరవము తెల్లగాచేయఁబడ్డటువంటి
వాఁడునన్న। విషాదవిప్రాప్తులుండును। విషాద। దుఃఖముచేత నుంవి
ప్రాప్తులుండును। చిత్తవైకల్యముచెందినవాఁడు। అయష్టదిన। అయ
ను। అదిమనోరథరాజ్యపాలనఫలంబని చెప్పి। మనోరథ। కోరి
క। రాజ్య। రాజ్యము। పాలన। సంరక్షించుట చేత
కలిగెడి। ఫలంబు। లాభము। అదియని చెప్పి। ఆట్లాపిండి ఉంచి పగల
కొట్టెను తలయని మగనితో చెప్పి। ఆ ఉత్పల్లవాధరి। ఆ చిత్ర
కెంపు కెంపుటెయనిమగనితో చెప్పి। శుభము ప్రాప్తింబున। మంచి లగ్నమందు। కుమా
రునిగాంచి। పుత్రుని ప్రసవమై। పంచమదివసంబున। ఆయుద
రుంగాంచి। పుత్రుని ప్రసవమై। పంచమదివసంబున। ఆ యుద
వదినమందు ॥

—౨౨ క॥ ఆ తల్లులేని కుమారుని। పుత్రులలోనను నిచి
కూర్మిపురుషునిరక్షణ వృత్తినియమించి ధరా
ధ్యత్తులితో రాజజనన పృచ్ఛముననరిగెన్ ॥

టీక॥ ఆ తల్లులేని కుమారుని। సమానవయులేని యాపుత్రున్ని। పుత్ర
లలోనను నిచి। అవగా చద్దులు త్రుంచ పరిచేగుద్దులు। ఆ గుద్దులలో
చుంచపెట్టి। కూర్మిపురుషుని। తన ప్రియుడైన భర్తను। రక్షణ
వృత్తినియమించి। ఆ చిన్నవానిని కాపాడుటకు కావలి

చెట్టి। ధరాధ్యత్తులితో రాజు। ధరాధ్యత। పురవీధులు తోడను
ఆ రాలితో ఆపముంపబద్దటువంటి। ఆ రాజు। పొరింట్లు గడిగినటువం
టి। రాజా చిత్రవర్మునెత్తు జననపృచ్ఛము నడచరిగెన్। తనపుట్టినింటికి
పోయెను ॥

—౨౩ క॥ ఆలోపింపుడుననలను। భూలునగాపుట్టి
చిత్రవర్మునకుఁ నిరంతర శ్రీందమునకుజనియెంగా
లోరగము ప్రమునిలము ఖ్యాపు వెలువడుచున్ ॥

టీక॥ ఆలో। ఆంతలోపలను। పింపుడునకులము। పెంచఁబడియున్న యుంటి
పనును। చాలకునకు కారుపుట్టి। ఆ చిన్నవానికి కావలియుండి। చిత్ర
వర్మునకు। ధరామరుడు। నిరంతరశ్రీందమునకుజనియె। తలవాకి
టివముందరి విచేయును। ఆపుడు ఆట్లా చిత్రవర్మునకు తలవాకి
టికిపోయినప్పుడు। పెరలోరగము। కృష్ణసర్పము। బిలము। ఖ్యాము
వెలువడుచుండెను। చిన్నలోనుంచి పెట్టిన చున్నది ॥

—౨౪ క॥ ఆలభ్యాయమునురతనరాభవు। తవిదంబునను
రవనకాశ్రిత కేశిధనమానుల మైనకులముచిలు
వం(బ)లుపాంతంగరచిద్రంబి పోరగమైచెన్ ॥

టీక॥ ఆలభ్యాయమునురతనరాభవు। ఆ చిత్రవర్మాపుత్రునకైనశిశువుయొక్క త
లిపంబునను రవ। రక్ష్యమానాదికారుకర్యమును పొగానె। ఆశ్రిత కేశి
ధనమానుల మై। ఆశ్రితులు పొందబడ్డటువంటి। కేశి। ధనమా
నములమై। తిరుగుడు నుచున్నదైన నకులము। ఆ ముం
గిసచేత। నుమానులమై। తిరుగుడుచున్నదైన కులము। ముం
గిసచేత చిలువనిపాపమును చిలుపాంతంగరచి నిశ్చలమై చెప్పగా నకులికెత్తు
ంచిపోరగమైచెన్। తునకలుగా చేసి పంపెను ॥

—౨౫ ఉ॥ ఆ సమయంబునన్న వివాసుర రాణ్ణిపత్రు దలం
చి గాథసంతాపసము పెద్దిలోనిత టికి చేప్పరపట్టి లు
నుంచి భూచియులల్లనరసంబులర్చునకులంబుపె
న్నెప్పుడుపసంతసంభ్రాంసితవక్త్రమ్మైయెదురు

చక్రధరస్వర్ణసిద్ధులవృత్తాంతము॥

టీక॥ అసమంజసముగా నాలోచింపక కార్యము చేసినవాఁడు ... తనకు ... పడును ... అనుటకు ... సంతోషించెను ... తనవానిని ... చేయవలెనని ... [illegible]

౧౬ చ॥ ... [illegible]

టీక॥ ... [illegible]

... [illegible]

౧౭ క॥ తప్పు దలంచి ... [illegible]

టీక॥ తప్పు దలంచి ... [illegible]

౧౮ క॥ ... [illegible]

టీక॥ ... [illegible]

౧౯ క॥ ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

క్షురచి బూరికతపం దిరమావన్నిభ్రాంమికేన॥

టీక॥ నావిని చిత్రవర్మాఁ సుందరిని యెు॥ అనిఘారత్నపట్టణానాంకట్టించిచెప్పి
వర్మనాడతను చునాన్న తండ్రి నన్ను (వృ) యొలత్నమలర్పు పట్టికింగావ
లిచెట్టిన నన్ను (అ) దిన్గవము మారగా (అనగా (వృ) యొత్నమైనారవ
కమును (వృ) (తు) నిచికొను గానంబుల (వృ) ట్టినియుగాల్పుగనేవ
టమువారవనివట్టిన్న తన్నిగారికమందిరము దక్షమెునరప్పులెను
యెుచెవాళనేవట్టిన్నటిల్లిగా ల్పుగయునిచుః ఖవయుచేత
చవగానే (అనగా) వుట్టినిల్లుగాల్పుగయునిచు॥ [illegible]
పట్టుటనే నవానాలారె (అంతలాననెవను (వృగలారచన (వి) చెలి (వి
[illegible] కమునరత్నా వడిమున్న
చరించు వావి (ఇల్లు విడిచి (యుంగి సటికె గొంరత్నాపది [illegible]
నేక్షురచి (కు) చిన్న వానిన్ని కొంపొండుటిప్పవయుంగి నియుక్తి [illegible]
తటి నే (మారికి తపందిరమాం వన్నిధ్రాంమికే (యుంటిచియుటి
కెపానెయుతి॥

౩౨ క॥ వయుంగి యుమవున్న యెంగమున (నంగదల
క్కకాంచియుంతి నండవనాలనేవంగాలదన్ను
వరుది (రంగని చవది యుపుత్రరత్నాంయుర్తి॥

టీక॥ వయుంగి యుమవున్నయంగమునంగదలక (కదలకుండ) లయున్న
నాయనాన్ని (వృ) కారమేం చిన్న వానిన్ని విడిచి పోక (కాంచియుం
తినంద నన్ (కను) వాడన్ని కనుపెట్టుకొని యుంతి వంటి (అలా
వినాదన్నట్టు మరియొక్కరనాలనర్పము (నల్లతాచు (అనేటి
వన (అ) నము యెుపండు (వాలనర్పము (నల్లతాచు) అనే [illegible]
రంగనివారగానే మ్రింగి యెుతిని (చవది యుపుత్రరత్నాం యుర్తిని
భవది యెుట (సంబంధమైన (పుత్రా) కుమారుని యెుక్క (రత్నాం
యుర్తిని సంరక్షణాన్ని యెువనేవనే వందిచే తను॥

౩౪ క॥ తలగా కికెవరికె ఫుజగజ్వాలదప్రరసాం
తిరక్తవదనము తోడ వద్దిలకెదురు వచ్చివదను
లమును కలకంఠ చెవగదిం చిలికె కొట్లిన (పై) గ్లాని॥

టీక॥ తలగా కికెవరికి (మ్రింగిపోవు శిరము కరచి రెండుగా ఖండించి।
భుజగజ్వాలదప్రరసాతిరక్తవదనము తోడ (భుజగ (సర్పము
యెుక్క (జ్వాల తాడు) కారిస్తుండే (అప్ర రసనే త్తురుచే తను (అతిర
క్త (మిక్కిలి యెఱ్ఱనైన (టుం వంటి (వదనము తోడ (ముఖము తోడ కా
క (మిక్కిలి యెఱ్ఱనైన (టుం వంటి [illegible]
దాగి వద్దిలకెదురు వచ్చి నకులము (ముంగిస [illegible] కాశిని
ము [illegible] గా [illegible] కలకంఠ (పై చెవి [illegible] కొట్లిన
ఫ్రెష్లన (చరణాముల యుందున్న (అంగుళుల యుందున్న [illegible]
నహాగనుం॥

౩౫ తే॥ అప్పుడు పన్నగరక్తనికెత్తనంబు (చి (పూ) రత్నం
బు గని మండె చిగిపి నొకిర (తన యెునికి [illegible] విని కేనే
లితారిష్ట యెునుచు (ను చిదలగు దారి వారితిదాని
యెుమహరముంటె॥

టీక॥ అప్పుడు (అ కాలమందు పన్నగరక్తనికెత్తనంబు (పన్నగ (సర్పము
యెుక్క రక్త (నెత్తురుచేతను (నికెత్త (తడిపబడ్డ కుసంతి (అననంబు
ముఖము గలిగిన ముంగిని చి (పూ) రత్నంబు గని (కను లప్ట మును
ముఖము గని [illegible] చిత్రదియుముచే
పూచి (గుండె చిగిపి నొకిర (చూచి భయపడితె నే [illegible]
దరిచి తనిత యెునికిని [illegible] నాసువారున్న బుంపివేసెనని (ఇక
నే లితారిష్ట యెునుచు (ఇకనే యెుక్క దీనిపులత్వదని చిత్తనాంతి
వేకనను (అవిదలై చెవిలను దారి వారితిలకు దాదం దున్న వెళ్లి
లాలె (అ) చి వారితి కెంట్టుచేతనరు దాని యెుమహరముంటి (అ
ముంగిస పారిణాము తీసుకుంటెని॥

౩౬ క॥ [illegible] యెుమగారి ముంచెమిటు (వాంయెుని వాచరుడ
గా కపారుదనే యెుంచాయెున యెుత్పాదచెప్పినా

నాయిదనిభయాన ఖిన్నమ్మ వ్యాఘ్రిపిల్లని॥

టీక॥ ఈ యుగ్రపంచు। ఈ భాగమ్మ నవాంతవే మను। ప్రమాణ వాయని ప్రమాస్నే వీరవు నమ। నాటాచరుదగానవేరు దనే। నేనుతాజ్ఞను దనుగావ వ్రాస్త్రన్నా నుదనా। అంచాయన యెంద్రు మచ్చి నన। అని యూచ్రవ్రస్నా నుదురూతనమనే యుచుపల్లగానే అయునీభయానా। గజగమనసమానగమనమనగల యూ వ్రాస్త్రనావ్యార్యా। ఖిన్నమ్మా। ఖ దమను సమ్మందినద్రై। వ్యాఘ్రిపిల్లని వెళ్లావామువంచెందినను॥

౩౭ వ॥ వ్యాఘ్రిపిల్లి యెట్టకేలకుందను దానత్తరిచె దసలు
నలభంగంబులమ్రింగినక్షింపకవె దలంగాయుపా
తువలుగలవారికన్నలకెరటుకకన్నటు చినుకులు
రలగద్దదస్వరంబునబింబాధరి మగనికిట్లనియె॥

టీక॥ వ్యాఘ్రిపిల్లి। అట్లా దవాన్యతదప్పి। ఎట్టకేలకుందను దానత్తరి। దైవవశముచేత। దనంతటు। తానె తెలివి దెచ్చుకొని। చెదసలు। దసలనెచేపలు। నలభంగంబులమ్రింగి। నలిమనాలలయున్నా। శకలములగబళించి। నక్షింపక। నములక। నెదలంగాయు। బయటికివె క్ష్వ(గు)క్తచుండ। పాటునయుగలవారి। (చిప్పి) దముగల ఖలమ। కన్నుల। నేత్రముల వల్లనుంచి। కారుటకన్నటి చినుకు లురల। అంబువము కలసినఖలబిందువులు చెదిరిపడగా। అన గావచె దసలవంటి కన్నులు నల ఖండములవంటి కారుటకన్నీళ్లని యుపమానము। చె దసచేపలు నల ఖండములమ్రింగి తిరిగివె క్ష్వ(గు)క్తచుంటే యెట్లు కొరవుండునో। అటు వలెనె కన్నులవ ల్లకారుచున్నకారుటకన్నీరువుండెనని తాత్పర్యము। గద్గదస్వ రంబునద దస్పుత్రకతాగ। బింబాధరి మగనికిట్లనియె। అయ్యాష్ట్ర

నని భర్తతోనెలాగున బల్కుచున్నది॥

౩౮ క॥ కలదాయిటువలె మంగల। తెలియకనే దంతజాతి
తివిమయాధురవెపలలాశనుదవెపలుచదుపులు
చదువవెన్నెరణాందవునెపరకార్యన్॥

టీక॥ కలదాయిటువలె। కదా యిట్లా యుక్తదన్నైన। మంగలదలియక। నేదం తజాతి వి। మందరవిచారింపక। నేటిదినమెంతపని చేస్తివి। మయా ధురవె। అవివెకివాం। పలలాశనుదవె। రాజ్ఞను దవాం। పలుచదు దవె। అవివెకమునైనవిద్యలు పఠింపవాం। స్నెరణాం। పరిశీ లుచదువవె। అనెకములైనవిద్యలు పఠింపవాం। స్నెరణాం। పరిశీ లనగాను। దవునెపరకార్యన్। తుం దరపతిచంపదమునె పుత్రగు లనగాచంపదగదపు॥

౩౯ క॥ కుపరీక్షితమను కుదృష్టమను కుపరామృష్టం
బుమరియు కుశ్రుతమంగారుపురుషుడు
నాపితుని(చే) యనపరిమితాపత్పరితుష్టైచె
దిపొలియున్॥

టీక॥ కుపరీక్షితము। చెడ్డగాపరీక్షింపబడినదిన్ని। కుదృష్టము। చెడ్డగా చూడబడినదిన్ని। కుపరామృష్టంబు। చెడ్డగాపరామర్శిం పబడినదిన్ని। మరియు కుశ్రుతమున్। చెడ్డగావినబడినదిన్ని। మా రుపురుషుడు। చేయనిష్ఠయుంచి। నబునుడు। నాపితుని(చే) యె తుల్లివంగలవానివలెనే। అపరిమితాపత్పరితుష్టై। అపరిమితా నిష్టయుంపగూడదవలువంటి ఆపత్కష్టములచేత పరితుష్టై చుట్టుకొనబడ్డవాడై। చెదిపోలియున్। చెడిచచ్చునని॥

౪౦ క॥ అనినవిని నిర్మానుషతనుగునియూ
వంశపావితామంగలియు। పనిజెప్పెచెప్పె నెకధవి
సవిష్టంబయెన్జెప్పెనాకనుకున్॥

టీక॥ అనివివిధభూసురుడు॥ అవిచార్యపల్లనానే। యూంత్రశ్నించి వాత్రవ్యాను
డు। సతిగనుగొని। భార్యనుజూచి। శ్రీవంశపౌంలికా। కులమునుద్ధరిం
చేటిదానా। మంగళియేపని జేసివచ్చెను। నాపితుడు యేమి కార్య
ము జేసివచ్చినాండే। ఆకథవినని ష్టంబయ్యెడు చెప్పవే నాకను
డునే। ఆ వృత్తాంతము నాకర్ణింపవలెనని వాంఛయున్నది।
నాకుదెలియుగల్గుమని వాత్రవ్యానుడడుగుచుంపగానే॥

వ॥ అలసునావతిధ్యైనయూంఖ్లనెనిపతికెల్లని
చెప్పుందిరానాంగా॥

౪౮ వ॥ బౌద్ధగతిపార్శ్వయుక్తసతిపానవిధర్మ్యనిలు
పంతసంపదరగకర్మలబ్ధిగౌడుప్పైగడుప్పైకొంవం
దండినప్పుడంబడియుడిఫలముగాంచిపిదపం
చరలోకవయుజౌరవంతలోనదలదుడంగనాకతి
కెనారసిచన్నదెనిమిపాలుడునే॥

టీక॥ బౌద్ధగతిపార్శ్వ। బౌద్ధగతియునేపేరుగలిగినకాలమునకుచెట్టెపెండ్లా
ము। క్షపణకుసాని। క్షపణకముతోడి। విధర్మ్యనిలుసంధు।
విధర్మ్యదనెరాజ్ఞుయొక్కపట్టణానములోనివసించుచును। సంపద
రగ। చారగువిచార। కర్మలబ్ధి। భార్యఖన్యవృత్త్యా। పిత్రుచిత్తను
కడుప్పై। గర్భము దాల్చి। కడుప్పైకొనుదండినప్పుడంబడి। యుండి
యుండినదంచాధులుబడినట్లే। ఆదిఫలము గాంచి। ఆకొంపటి
దిక్కునుపాంతకుమారునిన్ని పుట్టవమ్మా। పిదపంచరలోకవయుజారు
అనంతరము వృత్తిచెందెను। అంతలో। ఆయువంటిసమయ
మందు। నాయుడు। ఆయుర్భకుడు। ఆకటికినారసిచన్నదెనిమి।
త్తుగన్నుచివిచారించిచెప్పనువచ్చె వారుపెకలియువందున। ఆ

లడెనానాంగా। పదుపహానగను॥

౪౭ కఠచుట్టంబులుపర్ణంబులు। కట్టెడుపైపైదుతల్లిగం
ధములలగాబెట్టెనపలక్షణసంకిలకట్టాయె
పావరిఖౌరుపగానంనాడి॥

టీక॥ చుట్టంబులుపర్ణంబులు। బంధువులునన్నియుండాపరాయుటులున్నారే
ట్టెడుపైప్రేరిన చిత్తుపై। పదుగులయుర్భకుడు। తల్లిగంధములలగా
బెట్టె। మాత్రపాదములుపరిమానముగాజూచించెను। తల్లికిపౌవినకమ్మె
నవప్తుడుపుత్రులపట్టినాదనలు। ఆపలక్షణసంకిలపుష్టిచిన్న
నవత్రుతుపంచలంటినాదనలు। ఇకనిట్టుమిందలుసాపపాపె
ములుగలవాడు। కట్టా। కలకటా। ఇకనిట్టువిందలుసాపపావె
రిఖౌరుపగానునవానాడి। పవరిని చంపెటుందును। పరితియున్నాడి।
ఇకనిట్టిపాపమునుచేయుంచినవారు తల్లిపైలేచనిపోదురని తల
చనిపిప్రన్నపానముచేయుంచినవారు తల్లిపలెనె

చిలుని భావము॥

౪౯ ఆ॥ ఇంటనుండగాండదిష్టులుతెగనిచనిగుంటనై
నపొందుకుంటుట్నైన చెంటపైనచ్చి యుంటికెఖన
దెంతనెంగనద్దురుక్షుత్రాలకించి॥

టీక॥ ఇంటనుండగాండదు। ఆబిచ్చపాడుభ్రమాయుండదనిపించి
రాదు। ఇష్టులతెగనిచని। ఆటర్లునాముందితానుకైలనిపోయి।
గుంటనైనా। చెంటపలానైనా। పొందుకుంటనైనా। బలశాలనై
నా। ఇంటనైనా। పెంటనైనా। దిబ్బలపైనా। ప్రతి
మందతంటాకమందైనా। ఇంట్లోనైనా। యుంటికి। చనిచె
చ్చి। ఇంటికిఖనదెంతనంగ। గృహమునకుచేరంది। యునిచె
ప్పి। ఆదురుక్షుత్రాలకించి। ఆదుర్గా
తుపకార్యముచెప్పగానే। ఆద్దురుక్షుత్రాలకించి। ఆదురాలా

పములువిని॥

౪౪ క॥ ఆయింత్రకూలికపుట్టుటుడా వదులుగాని
రవజీనయ్యెమనుమనుకలక్ష్మియునిపెగినవమది
ఆ। చాలయుని తమిదెయ్యెకినియువదియుల్లెనియెనా॥

[illegible]

[illegible]

౫౭ [illegible]

[illegible]

తమ్మైన మేననిం(డారగ తావి శౌఖ్యము సిరంటిన
వేమ వలుస లక్ష్మి [illegible]
నెలకని [illegible] యంతన్॥

[illegible]

౫౯ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

The End

[illegible]

౫౫

క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౫౬

క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౫౭

[illegible]

టీక॥ [illegible]

౫౮

క॥ [illegible]

టీక॥ [illegible]

౬౮ క॥ లఘుతంబున వస్త్రకము తాఁ బగిలి పడదెన్ని యు చక్కఁబడి
తెన్నగన ముగ్గురు నవము గురు నిధి (త్రొ) యు ము గుటు
యుకొదవని నెరసె న(స్రు)ము వెంచ దుక॥

టీక॥ లఘుతంబున [illegible] వస్త్రకము తాఁ బగిలి పడదెన్ని యు తలలు [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

మెదడున నెత్తురు [illegible] [illegible]॥

[illegible]

[illegible] నగరరక్షకులు॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible] నగరరక్షకులు [illegible]॥

౬౯ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]॥

౭౦ క॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]॥

[illegible]॥

౭౧ క॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]॥

టీక॥ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]॥

63 ॥ప్రశమనశేఖుపాదమున చాత్రిమధురత్నాయ
భీమరోషసంభవసదసుచుంధరాప్లవనవార
నానవ్యదుద్వేగకరించి సంఘృశతరకాంతర్ణము
తాపలువ్యపద్ధయువెరయుమనలసర్వదుర్భర
లుగలంచువానితము దాఁగునాలుబ్బిల
యొందుసంపదల॥

టీక॥ ప్రశమనశేఖ శాంతమనుపాదమున చాత్రిమి కాలుదుడి
చివేసి దురత్నాయ భీమరోషసంభవసదసుచునై దురత్నాయ
నాశముచేని అనగా దురత్నాముగా పైనటువంటి భీమ భయ
కరమైనటువంటి రోష కోపాధమున సంభవసదసుచునై అ
దినసదించునట్టి ధరాప్లవిని భూమి ప్రదేశమందు అవారనా ని
వారించుట వేచేపచ్చుడు పచ్చురుషుడైనానే ఉద్వేగించి తీరచు
టి సంఘృశతరకాంతర్ణము తాపసంఘృశతర అత్యంతము నట్టి
గాను కాంతర్ణము తాపసలనే సలుపుచేసు వానిని అపుడు
పునిచే యుమనల సర్వారంభాషణకులుచెప్పనే టికిచెప్ప
యుగుప్పగాను సర్వదుర్దశలు సమస్తములైన కష్టములు నట్టి
తలంచు శ్రమపెట్టునట్టి గునాలుబ్బిల గునా శ్రేష్ఠగునాముల
యొందు లుబ్బిల అష్టైగల పురుషులను సంపదలు భాగ్య
ములు తమదా తమంతట తాకేంద్రుండు ప్రాపించును
అనగా పురుషుడు శాంతమువలన క్రోధమును గెలిచితుంద
రచు దాని యశాని పనులుచేసునట్టి వానికి సంపదలు శ్రీ
మచెట్టునుగునా వంటుల సంపదలు బొందునని తాత్పర్యము॥

64 వు॥కేశవుననవ్యనాపితునకుంబోతుబాయున
పాదవనివారనాశ్వారి వాక్యనా శ్వేరుంధూరించుబ

స్థితిమందిరని విష్ణుశర్మ చెప్పినవినిలితకథా
కర్ణనంబున సుదర్శనకుమారులులక్ష్మీవర్ణ్యులై
పూర్ణులై తంత్రి నలరింపుచుండిరి॥

టీక॥ కేశవుననవ్యనాపితుననుండి తోలుబోయి
న పాదవని అమంగలవానిని పరితోషనపొందవని ప్రాణాశ్వారి అ
విప్రు నిజార్య ప్రాణాశ్వారుండూరించే తనవస్తువులను దాచించేసువి
స్థితిమందిరి అచ్చెరువు దంపతులు ఆనందమును గాంచిరి
అని విష్ణుశర్మండు చెప్పిన అనియా వృత్తాంతము విష్ణుశర్మచేసే
ప్రాప్తిగాను పల్లగానే వినిలితకథాకర్ణనంబున
నిలిచియుండుయుక్తములైన కథాకలయుక్త అకర్ణనంబునవి
నటుచే తమసుదర్శనకుమారులు సుదర్శనరాజపుత్రులు
లక్ష్మీవర్ణ్యులై ప్రతిమలై పూర్ణులై సమస్తభాగములయందు నట్టి
సమస్తులై తంత్రి నలరింపుచుండిరి జనకుడైన సుదర్శనరాజు
సంతోషపెట్టుచుండిరి॥

65 ॥సతతశ్రీభూతికరాగదివాకృతయోషాగ్రాశ
రత్నాస్థిదా మతిలత్రారకయుక్తమాలిధరస
మన్వక్రాయబద్ధయుష్మత్వపాపావృతకర్త
కామధాతరామర్త్యమధ్యపాంగనాశతచా
మరాకరసామరానిలచలాంచత్వాలలోల
లకా॥

టీక॥ సతతశ్రీభూతికరాగ సతత ఎల్లప్పుడును శ్రీ లక్ష్మీదేవి యొక్క
భూతి ఐశ్వర్యమందు రాగ అనురక్తిగలవాడవని విష్ణుప్రాయ
ము దివాకృతయోషాభాగ దివా శరీరమందు కృతశోభము
కటువంటి యోషా స్త్రీ వైనవారలతోదేవి భాగ భాగమా
గ్రమువంటి యోషా స్త్రీ వైనవారలతో గలవాడాయని యాశ్వరప్రాయము కలిగినుగల
ప్రదేశముగల వాడాయని యాశ్వరప్రాయము

[illegible]

...పవిత్రమైన సంబుద్ధి॥

౬౬ శ్లో॥ [illegible]

[illegible]

౬౭ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

D 2686.C

End of the Pancha Tantram with the Commentary prepared under the direction of [illegible]

This transcript was completed at Madras 12 Feb 1852

...MANUSCRIPTS LIBRARY, MADR...